

ในป่าดงดิบ: การวิพากษ์วาทกรรมการพัฒนาในนวนิยายชุด เพชรพระอุมา

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)
เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR)
are the thesis authors' files submitted through the University Graduate School.

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ ภาควิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2559

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

IN THE DEEP JUNGLE: CRITIQUING DEVELOPMENT DISCOURSE IN *PHET PHRA-*
UMA SERIES

Miss Chadaporn Suvannarat

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts Program in Comparative Literature

Department of Comparative Literature

Faculty of Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2016

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

ในป่าดงดิบ: การวิพากษ์วาทกรรมการพัฒนาในน

นิยายชุด เพชรพระอุมา

โดย

นางสาวชฎาพร สุวรรณรัตน์

สาขาวิชา

วรรณคดีเปรียบเทียบ

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริพร ศีร์วรรกานต์

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยเป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทฉบับนี้

..... คณบดีคณะอักษรศาสตร์

(รองศาสตราจารย์ ดร. กิ่งกาญจน์ เทพกาญจนา)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุรเดช ชาติอุดมพันธ์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริพร ศีร์วรรกานต์)

..... กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชุติมา ประภาศวุฒิสาร)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย

(ดร.อารีญา หุตินทะ)

ชฎาพร สุวรรณรัตน์ : ในป่าดงดิบ: การวิพากษ์วาทกรรมการพัฒนาในนวนิยายชุด *เพชรพระอุมา* (IN THE DEEP JUNGLE: CRITIQUING DEVELOPMENT DISCOURSE IN *PHET PHRA-UMA* SERIES) อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: ผศ. ดร.ศิริพร ศรีวรกานต์, 127 หน้า.

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีจุดประสงค์เพื่อวิเคราะห์การนำเสนอภาพป่าและมนุษย์ที่สัมพันธ์กับวาทกรรมการพัฒนาในบริบททางสังคมและวัฒนธรรมไทยในนวนิยายชุด *เพชรพระอุมา* จากการศึกษาพบว่าตัวบทนำเสนอภาพป่าในฐานะพื้นที่ที่มีการปะทะกันระหว่างการพัฒนากับความ เป็นพื้นถิ่น พื้นที่ป่าสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 บริเวณ ซึ่งแต่ละบริเวณถูกนำเสนอให้มีระดับการพัฒนาที่ต่างกัน พื้นที่แรกคือเมืองในป่า พื้นที่นี้เป็นภาพแทนของความเป็นอารยะ พื้นที่ที่สองคือ ป่าที่ถูกสำรวจ พื้นที่นี้เป็นภาพแทนอาณานิคมภายในของไทยหมายถึงพื้นที่ภายใต้การควบคุม ของอำนาจรัฐ พื้นที่ที่สามคือป่าหลงสำรวจ พื้นที่นี้เป็นภาพแทนของความท้าทายจากโลกอื่น นอกเหนือจากนั้นสัตว์ป่าและพืชที่เป็นภาพแทนพื้นที่ป่าถูกนำเสนอภาพให้สามารถได้กลับ การพัฒนาได้แสดงให้เห็นการวิพากษ์วาทกรรมการพัฒนา

นอกจากนี้ ตัวบทนำเสนอภาพมนุษย์กับวาทกรรมการพัฒนาผ่านปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัว ละครในประเด็นเรื่องชาติพันธุ์และเพศสถานะ ในประเด็นชาติพันธุ์ตัวบทนำเสนอการ วิพากษ์ วาทกรรมพัฒนาโดยการให้ภาพตัวละครเอกไทยที่มีการผสมผสานทั้งความเป็น อารยะและความเป็นพื้นถิ่นเป็นตัวละครในอุดมคติ การให้ภาพวัฒนธรรมที่ดั่งงามของคนไทยใน ในฐานะความเป็นอารยะที่เหนือกว่าคนตะวันตก และการให้ภาพคนตะวันตกเป็นผู้พ่ายแพ้ป่า ไม่ เพียงเท่านั้นความสัมพันธ์กับบริบทสังคมไทยตัวบทนำเสนอด้วยการเสียดสีถึงการใช้การพัฒนา อย่างไม่ถูกต้องของรัฐบาลไทย และในประเด็นเพศสถานะตัวบทวิพากษ์การพัฒนาโดยให้ภาพ ผู้หญิงอยู่ในฐานะภัยอันตราย ความแข็งแกร่ง และความเป็นอื่น

ภาควิชา วรรณคดีเปรียบเทียบ

ลายมือชื่อ นิสิต

สาขาวิชา วรรณคดีเปรียบเทียบ

ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก

ปีการศึกษา 2559

5680105322 : MAJOR COMPARATIVE LITERATURE

KEYWORDS: DEVELOPMENT / REPRESENTATION / OTHERNESS

CHADAPORN SUVANNARAT: IN THE DEEP JUNGLE: CRITIQUING DEVELOPMENT DISCOURSE IN *PHET PHRA-UMA* SERIES. ADVISOR: ASST. PROF. DR.SIRIPORN SRIWARAKAN, 127 pp.

This thesis aims to analyse the jungle and human representation related to development discourse within the Thai social and cultural contexts presented in the *Phet Pra-Uma* series. According to the study, it was found that the jungle in the main story was represented as a place where development and indigenusness coexisted. The jungle was divided into three zones. Each zone showed different levels of development. The first zone was a city in the jungle and it represented civilization. The second one was the surveyed jungle and it represented Thai territory referring to the place under the government's control. The third zone was referred to as the lost jungle and it represented challenges from others. Moreover, wild animals and plants in this series interacted and showed the critique of the development discourse.

In addition, this series presented human and development discourse through the interaction between different human characters in terms of race and gender. Regarding race, the novel showed the development discourse by presenting the main Thai characters demonstrating the combination of civilization and indigenusness as ideal characters. The beautiful culture of Thais was represented as more civilized than that of Westerners who were lost in the jungle. The novel also presented satire against the Thai social context showing inappropriate development of the Thai government. Regarding gender, the novel represented females in terms of danger, strength and otherness.

Department: Comparative Literature Student's Signature

Field of Study: Comparative Literature Advisor's Signature

Academic Year: 2016

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จลุล่วงได้เนื่องจากบุคคลผู้เกี่ยวข้องมากมาย ผู้วิจัยขอขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรเดช โชติอุดมพันธ์ ประธานกรรมการสอบสำหรับความเมตตาและ ผลักดันจนวิทยานิพนธ์สำเร็จลุล่วง ขอขอบคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชุตินา ประภาสวุฒิสาร กรรมการและอาจารย์ผู้ให้ความรู้และแนวคิดที่แปลกใหม่ สามารถจุดประกายแนวทางการคิด วิเคราะห์ รวมถึงให้ความเอาใจใส่มาโดยตลอดระยะเวลาการจัดทำวิทยานิพนธ์ ขอขอบคุณ อาจารย์ ดร.อารีญา หุตินทะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกที่สละเวลาอันมีค่าให้คำแนะนำอัน เป็นประโยชน์ในการแก้ไขวิทยานิพนธ์จนมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ผู้วิจัยขอขอบคุณบุคคลสำคัญคือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริพร ศิริวรกานต์ อาจารย์ ที่ปรึกษาที่ให้ความรู้ ตลอดจนแนวคิดที่นำพาวิทยานิพนธ์ดำเนินไปในทิศทางที่ดีมากยิ่งขึ้น รวมถึงช่วยขัดเกลาประเด็นจนเป็นรูปธรรมชัดเจนมากขึ้น และสิ่งสำคัญคืออาจารย์ยังเป็น กำลังใจและได้มอบความเมตตาเป็นอย่างสูงแก่ศิษย์อันเป็นแรงใจสำคัญที่ทำให้วิทยานิพนธ์ สำเร็จลงได้ตามความตั้งใจ ขอขอบคุณ ดร.ถนอมนวล หิรัญเทพ อาจารย์ที่ปรึกษาในช่วงแรก สำหรับความเอาใจใส่อย่างใกล้ชิด และการทุ่มเทกำลังความสามารถเพื่อช่วยก่อร่าง วิทยานิพนธ์นี้ให้มีรากฐานที่ดี ผู้วิจัยขอขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.อนงค์นาฏ เกกิงวิทย์ อาจารย์ผู้ให้ความเมตตากรุณาแก่ศิษย์ตั้งแต่แรกพบ และคณาจารย์ภาควิชาวรรณคดี เปรียบเทียบทุกท่านที่มอบความรู้และความคิดในการศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมในมุมมองที่ แปลกใหม่และเปิดกว้าง นอกจากนี้ ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ภาควิชาวรรณคดีเปรียบเทียบทุก ท่านที่อำนวยความสะดวกในเรื่องเอกสาร ข้อมูลข่าวสาร และระเบียบต่างๆ ของมหาวิทยาลัย

ผู้วิจัยขอขอบคุณผู้เขียนผู้เป็นเจ้าของบทประพันธ์ที่ทรงคุณค่าและเป็นแรงผลักดันให้ ผู้วิจัยมาศึกษาต่อด้านวรรณกรรม ผู้วิจัยขอขอบคุณเพื่อนร่วมรุ่นวรรณคดีเปรียบเทียบที่ สนับสนุนและให้กำลังใจกันเสมอมา

สุดท้ายนี้ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณบิดามารดาผู้เป็นกำลังใจอย่างสำคัญ ดูแลและ สนับสนุนทุกเรื่องเพื่อให้ทำวิทยานิพนธ์อย่างเต็มที่ ขอขอบคุณครอบครัวและญาติมิตรที่ถามไถ่ ถึงความก้าวหน้าและให้กำลังใจเสมอมา วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงสำเร็จลุล่วงได้ด้วย ความเมตตา ความรัก และความห่วงใยของทุกท่านทั้งที่เอ่ยนามและไม่ได้เอ่ยนามมา ณ ที่นี้ด้วย

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ	ช
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์.....	7
1.3 สมมติฐาน.....	7
1.4 ขอบเขตของการวิจัย	7
1.5 วิธีการดำเนินการวิจัย.....	8
1.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	9
1.6.1 งานวิจัยที่ศึกษานวนิยายชุด เพชรพระอุมา	9
1.6.2 บทความ หนังสือ และงานวิจัยที่ช่วยขยายแนวคิดในการศึกษานวนิยายชุด เพชรพระอุมา	10
1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	12
บทที่ 2.....	13
แนวคิด บริบททางสังคม และวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับนวนิยายชุด เพชรพระอุมา	13
2.1 วาทกรรมการพัฒนาและระเบียบวิธีที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ตัวบทคัดสรร	13
2.2 บริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับนวนิยาย	27
บทที่ 3.....	41
การปะทะกันระหว่างการพัฒนา กับความเป็นพื้นที่ถิ่นผ่านพื้นที่	41
3.1 พื้นที่กับการแสดงระดับการพัฒนาที่ต่างกัน.....	41

3.1.1	สถานีกำกัศจรรย์กับบ้านพักของรพินทร์: ความเป็นเมืองในป่า.....	42
3.1.2	ป่าที่ถูกสำรวจ: ป่าที่ถูกทำให้เชื่อง	46
3.1.3	ป่าหลังสำรวจในฐานะความท้าทายจาก “โลกอื่น”	49
3.1.3.1	ป่าและภูตผี: กลวิธีโต้กลับการพัฒนา.....	50
3.1.3.2	แดนสนธยา: เทคโนโลยีของป่าที่อยู่เหนือเทคโนโลยีทางวิทยาศาสตร์	52
3.1.3.3	มรกตนครและชุมเพชรพระอุมา: แหล่งอารยธรรมคู่ขนานกับอารยธรรม ตะวันตก	54
3.2	สัตว์ป่ากับการวางแผนหลีกเลี่ยงและตอบโต้มนุษย์	61
3.3	พืชกับบทบาทจากผู้ถูกกระทำสู่ผู้กระทำ: การคุกคามและโจมตีมนุษย์	65
บทที่ 4	68
ปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวละครกับวาทกรรมการพัฒนา	68	
4.1	การตอบโต้ความเป็นอารยะในมิติของชาติพันธุ์.....	68
4.1.1	รพินทร์กับดาริน: ตัวเอกไทยในอุดมคติกับการผสมผสานความเป็นอารยะและ พื้นถิ่น	69
4.1.2	คนไทยกับการช่วงชิงความเหนือกว่า	74
4.1.3	คนตะวันตกกับคนพื้นถิ่น: การดูถูกและการครอบงำทางศาสนาของคนตะวันตก ผ่านชาติพันธุ์.....	78
4.1.4	คนตะวันตกผู้พ่ายแพ้ป่า: เทคโนโลยีตะวันตกกับความล้มเหลวในป่า.....	82
4.1.5	คนเถื่อนผู้ส่งงาม: เทคโนโลยีแบบพื้นถิ่นกับการดำรงรอดในป่า	85
4.1.6	วนอุทยานกับเพลงผู้ใหญ่ดี: การเสียดสีการพัฒนาของไทยผ่านมิติชนชั้นและ ชาติพันธุ์	100
4.2	เพศสถานะกับการเรียกร้องความเท่าเทียมของเพศหญิง.....	104
4.2.1	ผู้หญิงคือป่า: การโต้กลับของเพศหญิงผ่านภัยอันตรายในป่า	104

4.2.2 ความแข็งแกร่งที่ดัดเทียมชายและบทบาทผู้ช่วยเหลือ	107
4.2.3 ผู้หญิงตะวันตก: เรือนร่างกับความเป็นอื่น	110
บทที่ 5.....	115
บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	115
5.1 บทสรุป	115
5.1.1 การต่อสู้ระหว่างความเป็นอารยะกับความเป็นพื้นถิ่นผ่านพื้นที่	115
5.1.2 ชาติพันธุ์กับความเป็นอื่น.....	117
5.2 ข้อเสนอแนะ.....	120
รายการอ้างอิง.....	122
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	127

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาของปัญหา

ไชยรัตน์ เจริญสินโอฟาร์กล่าวถึง “การพัฒนา” หรือ “Development” ในภาษาอังกฤษ เป็นสิ่งที่เพิ่งเกิดขึ้นใหม่หลังสงครามโลกครั้งที่สอง และส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของคนส่วนใหญ่ในโลก โดยเฉพาะประเทศโลกที่สามอันได้แก่ ประเทศต่างๆ ในภูมิภาคเอเชีย แอฟริกา ละตินอเมริกา และตะวันออกกลาง กล่าวคือการพัฒนาที่กำลังอ้างถึงนี้ไม่ใช่การพัฒนาอย่างที่คนส่วนใหญ่เข้าใจกัน แต่การพัฒนาในที่นี้เป็นชุดวาทกรรมหนึ่งที่ประเทศตะวันตกใช้ให้ ความหมายถึงประเทศตะวันตกเองที่เป็นตัวแทนของความเจริญ ความทันสมัย ดังนั้นการจะเป็น ประเทศพัฒนาจึงต้องทำให้ประเทศมีความทันสมัย (อย่างแบบตะวันตก) หรือการทำให้เป็นแบบ ตะวันตก ฉะนั้นประเทศอื่นๆ ที่เหลืออันหมายถึงประเทศโลกที่สามจึงถูกจัดเป็นประเทศด้อย พัฒนาเพราะยังไม่ได้ถูกทำให้เป็นตะวันตก หรือถ้าจะใช้คำให้สวยงามตามหลักวิชาการคือยังไม่ได้ รับการพัฒนาให้ทันสมัย ด้วยเหตุนี้หลังจากสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมา ประเทศตะวันตก จึงพยายามผลักดันให้วาทกรรมที่เรียกว่า “การพัฒนา” นี้แผ่ขยายออกไปทั่วโลกพร้อมๆ กับทำ หน้าที่กดทับ ปิดกั้น และแทนที่ วัฒนธรรมท้องถิ่น ภูมิปัญญาพื้นบ้าน บทบาทสตรี ตลอดจน เอกลักษณะของประเทศโลกที่สามไว้เพราะถือว่าสิ่งเหล่านี้ขัดแย้งหรือไปด้วยกันไม่ได้กับ วัฒนธรรม/อารยธรรมตะวันตก ภายใต้ตัวตนที่เรียกว่า “ความด้อยพัฒนา” (underdevelopment) พร้อมกับเชิดชู “การพัฒนา” ให้กลายเป็นความรู้ ความจริง ความเป็นธรรมชาติ หรือความเป็น ปกติธรรมดา ผ่านตำราวิชาการ นักวิชาการ และผู้เชี่ยวชาญต่างๆ จากตะวันตก จนในที่สุด ประเทศโลกที่สามเริ่มมองตนเองว่าเป็น “ประเทศด้อยพัฒนา” และพร้อมที่จะเชื่อมั่นและยอมรับ ว่า “การพัฒนา” คือทางหลุดพ้นจากสภาพความด้อยพัฒนานี้ (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฟาร์, 2554: 3-17)

อย่างไรก็ตามเมื่อแนวคิดเรื่อง “การพัฒนา” กำเนิดขึ้นอย่างแพร่หลายไม่เพียงแต่ก่อให้เกิด ความเจริญเท่านั้น แต่ยังก่อให้เกิดความหมายกับบางสิ่งบางอย่างให้อยู่ในฐานะของ “ความเป็น อื่น” เช่นกัน ด้วยเหตุที่วาทกรรมที่เรียกว่า “การพัฒนา” เป็นชุดความรู้หนึ่งที่ทำให้ความหมายแก่บางสิ่ง

บางอย่าง (เช่น พื้นที่หรือกลุ่มคน) ว่าเป็นสิ่งที่พัฒนาแล้วหรือยังด้อยพัฒนา ดังนั้นจึงก่อให้เกิดความหมายขึ้นในสองทิศทางที่ตรงข้ามกัน ทิศทางแรกคือสิ่งที่มีลักษณะสอดคล้องกับความเจริญทันสมัยแบบตะวันตกนับเป็นสิ่งที่พัฒนาแล้ว ส่วนทิศทางที่สองคือสิ่งที่มีลักษณะแตกต่างหรือไม่เป็นไปตามความเจริญทันสมัยแบบตะวันตกนับเป็นสิ่งที่ด้อยพัฒนา ความหมายอย่างหลังนี้เป็นความหมายในทางลบที่วาทกรรมการพัฒนาไม่สนับสนุนและต้องการให้เกิดการแก้ไขเปลี่ยนแปลงให้เป็นไปตามตะวันตก โดยคุณลักษณะที่มีความหมายดังกล่าวได้แก่ “ความป่าเถื่อน” “ความล้าหลัง” “ความดั้งเดิม” และ “ความเป็นพื้นถิ่น” ต่างก็เป็นคุณลักษณะที่ถูกมองว่าเป็นอื่น (other) เพราะล้วนแต่เป็นคุณลักษณะที่ถูกให้ความหมายว่าไม่ดี หรือไม่เป็นที่พึงปรารถนา ไม่ว่าจะในพื้นที่หรือกลุ่มคนใดก็ตาม

แนวทางหนึ่งในการวิเคราะห์การให้ความหมายกับบางสิ่งบางอย่างจนกลายเป็นความเป็นอื่นแบบนี้สามารถศึกษาได้จากตัวอย่างที่มีลักษณะคล้ายคลึงและสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการวิเคราะห์วาทกรรมการพัฒนาได้เช่นกัน ตัวอย่างดังกล่าวคือ การวิเคราะห์วาทกรรม บурพคตินิยม (Orientalism) หมายถึงการที่ตะวันตก (the West) ให้ภาพหรือให้ความหมายว่าตะวันออก (the Orient) มีความแตกต่างในทางลบจากตะวันตก ซึ่งเป็นการนำเสนอให้ตะวันออกอยู่ในฐานะของความเป็นอื่น ซารา มิลล์ (Sara Mills) ในหนังสือ *Discourse* อธิบายการศึกษาของเอ็ดเวิร์ด ซาอิด (Edward Said) เกี่ยวกับแนวคิดบูรพคตินิยมจากหนังสือ *Orientalism* ไว้ว่างานเขียนหรือตัวบทต่างๆ ที่เขียนขึ้นโดยชาวตะวันตกเกี่ยวกับประเทศอาณานิคม ซึ่งมักจะมีลักษณะบางอย่างที่เกิดขึ้นซ้ำๆ อยู่เสมอ ลักษณะแบบนี้เป็นระบบความเชื่อขนาดใหญ่ที่เกิดจากกรอบคิดทางวาทกรรมที่ได้รับอิทธิพลมาจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจแบบจักรวรรดินิยม อิทธิพลนี้ได้สร้างความน่าเชื่อถือและอำนาจให้กับวาทกรรมดังกล่าวด้วย ดังนั้นวาทกรรมบูรพคตินิยมที่นำเสนอผ่านตัวบทจึงไม่ได้ให้ความหมายอย่างตรงไปตรงมา แต่เป็นการให้ความหมายตามชุดของกฎหรือปฏิบัติการที่ถูกสร้างขึ้นโดยตัวบทเหล่านั้นและระเบียบวิธีทางความคิดที่เน้นย้ำวาทกรรมดังกล่าว ซาอิดยังได้อธิบายไว้อีกว่าวาทกรรมเกี่ยวกับตะวันออกเหล่านี้เป็นองค์ความรู้ที่ถูกผลิตขึ้นในสมัยคริสต์ศตวรรษที่ 19 โดยนักวิชาการ และนักเขียนต่างๆ ซึ่งได้รับอิทธิพลในการนำเสนอประเทศตะวันออกในฐานะที่เป็นคลังความรู้สำหรับประเทศตะวันตกมากกว่าที่จะนำเสนอในฐานะวัฒนธรรมหรือสังคมอย่างที่ควรจะเป็น ตะวันออกถูกสร้างขึ้นมาให้มีความสัมพันธ์กับตะวันตกในลักษณะที่แตกต่างหรือตรงข้ามกับตะวันตก ซาอิดให้เหตุผลว่าประเทศที่อยู่ภายใต้

อาณานิคมเหล่านี้ถูกบรรยายด้วยวิธีการทำให้ด้อยค่า เป็นการนำเสนอตะวันออกในทางลบให้อยู่ในฐานะของความเป็นอื่น เพื่อที่จะทำให้เกิดภาพลักษณ์ทางบวกและเป็นอารยะให้กับสังคมอังกฤษ การนำเสนอลักษณะนี้ได้ก่อรูปก่อร่างขึ้นตามรูปแบบทางวาทกรรม ทำให้สิ่งที่นำเสนอกลายเป็นความจริงจากการผลิตซ้ำให้เกิดความคุ้นเคย ตัวบทที่เขียนเกี่ยวกับตะวันออกจึงเสริมสร้างให้เกิดภาพและวิธีคิดในแบบเหมารวม (stereotype) เนื่องจากผู้เขียนได้ทำการเลือกหรือจัดตั้งไว้อย่างจงใจแล้ว ไม่ว่าจะป็นรูปแบบ คำศัพท์ น้ำเสียง หรือบรรทัดฐานต่างๆ ในการเขียนเกี่ยวกับตะวันออก (Mills, 2004: 95-96)

เมื่อวาทกรรมบรรพคตินิยมได้ให้ความหมายหรือนำเสนอตะวันออกให้อยู่ในฐานะของความ เป็นอื่น ในทำนองเดียวกันวาทกรรมการพัฒนาให้ความหมายหรือนำเสนอ “สภาวะความ ด้อยพัฒนา” ให้อยู่ในฐานะของความเป็นอื่นด้วยเช่นกัน ตามความหมายของวาทกรรมการพัฒนา แล้ว “สภาวะความด้อยพัฒนา” ดังกล่าวคือ การยังไม่ถูกทำให้เป็นตะวันตก เป็นการให้ ความหมายแบบ stereotype ที่กลายเป็นแบบแผนเดียวกันหมด อะไรที่ไม่เป็นไปตามความหมาย นี้มักจะให้ภาพว่าเต็มไปด้วยความดั่งเดิมตามธรรมชาติ ความป่าเถื่อน ความล้าหลัง และความ เป็นพื้นถิ่น “สภาวะความด้อยพัฒนา” ดังกล่าวจึงต้องถูกผลิตสร้างขึ้นมาให้ความสัมพันธ์กับ “การพัฒนา” แต่ก็เป็นความสัมพันธ์ที่ถูกนำเสนอหรือให้ความหมายว่าแตกต่างออกไปจาก “การพัฒนา” การนำเสนอในเชิงลบแบบนี้จึงได้ผลักดันให้ “สภาวะความด้อยพัฒนา” ถูกมองว่าเป็น อื่นในท้ายที่สุด เพื่อเป็นการให้ภาพในทางที่ดีกับ “การพัฒนา” ว่าเป็นแนวคิดที่ก่อให้เกิดความ เจริญความทันสมัยที่ได้รับอิทธิพลและการสนับสนุนจากประเทศตะวันตก การที่วาทกรรมอาณานิคมหรือวาทกรรมบรรพคตินิยมอาจไม่ได้เป็นเพียงเรื่องของความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่าง ประเทศตะวันตกกับตะวันออกหรือโลกที่สาม แต่อาจเป็นเรื่องของการที่รัฐหรือชนชั้นปกครองใน ประเทศโลกที่สามเองรับเอามุมมองกระแสหลักนั้นๆ มาเป็นของตน และนำมาใช้ในการครอบงำ พลเมืองในประเทศหรือในสังคมเดียวกันจนเกิดความเหลื่อมล้ำในลักษณะของการเป็น “อาณานิคมภายใน” (internal colonialism) วาทกรรมการพัฒนาอาจนำไปใช้โดยชนชั้นนำใน ประเทศโลกที่สาม เพื่อใช้จัดการกับพลเมืองภายในประเทศให้มีคุณลักษณะแบบเดียวกับตะวันตก จนก่อให้เกิดการสร้างความเป็นอื่นและความเหลื่อมล้ำระหว่างกลุ่มคนต่างๆ ได้เช่นเดียวกัน ดังที่ ธงชัย วินิจจะกุล แสดงให้เห็นไว้ในหนังสือ *กำเนิดสยามจากแผนที่: ประวัติศาสตร์ภูมิภคานของ ชาติ* ว่าวาทกรรมความเป็นไทยที่ต้องการบ่งชี้หรือแสดงให้เห็นความเป็นวัฒนธรรมไทยเพื่อ

แบ่งแยกให้ชัดเจนออกจากวัฒนธรรมของประเทศอื่น โดยรวมแล้วไม่เพียงแต่นำมาใช้กับประเทศอื่นเท่านั้นแต่ยังนำมาบังคับใช้กับคนที่อาศัยอยู่ในเขตแดนประเทศไทยด้วย จนทำให้เกิดความเป็นอื่นภายในเองก็ได้ในแง่ของชาติพันธุ์ ศาสนา หรืออุดมการณ์ ดังนี้“...เราอาจนึกถึงชนกลุ่มน้อยในแง่ของชาติพันธุ์ ศาสนา หรืออุดมการณ์ และไม่ได้รับการยอมรับว่าอยู่ในปริมนทลของความเป็นไทย...” (ธงชัย วินิจจะกุล, 2556: 271)

รัฐบาลได้นำประเทศไทยก้าวเข้าสู่กระบวนการพัฒนาที่มุ่งเน้นความทันสมัยตามแบบตะวันตกตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลงเป็นต้นมาตามกระแสของโลกในช่วงเวลานั้น เป็นอิทธิพลจากประเทศตะวันตกที่ต้องการสร้างความหมายให้กับสิ่งใหม่ซึ่งเป็นคู่ตรงข้ามกันที่เรียกว่า “การพัฒนา” (development) และ “ความด้อยพัฒนา” (underdevelopment) เพื่อจัดแบ่งประเภทให้กับประเทศต่างๆ ออกเป็น “ประเทศพัฒนา” และ “ประเทศด้อยพัฒนา” ในช่วงเวลานั้นประเทศไทยเองก็ถูกให้ความหมายว่าเป็นประเทศด้อยพัฒนาประเทศหนึ่ง ส่งผลให้ประเทศไทยเกิดกระแสความต้องการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยตามแบบตะวันตกอย่างต่อเนื่อง (ชาติตรี เพ็ญศรี, 2543: 3-4)

นับตั้งแต่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก่อรัฐประหารเพื่อโค่นอำนาจจอมพล ป. พิบูลสงคราม เมื่อวันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2500 ยังไม่มีการเตรียมการสำหรับนโยบายการเมืองและเศรษฐกิจเอาไว้ ดังนั้นการยึดอำนาจจึงเป็นไปเพื่อล้มเลิกรัฐบาลของจอมพล ป.พิบูลสงครามเท่านั้น ไม่ใช่การเปลี่ยนแปลงระบบการเมือง รัฐบาลใหม่ทั้งสองชุดที่ขึ้นมาปกครองประเทศและให้การสนับสนุนจอมพลสฤษดิ์ยังคงใช้รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2475 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2495 ต่อไป (ปิยนาด บุนนาค, 2553: 262) ดังนั้นแนวคิด “การพัฒนา” เศรษฐกิจของไทยจึงไม่ได้เกิดจากการริเริ่มของผู้ปกครองประเทศไทยเองในขณะนั้น แต่แนวคิดหรือความหมายของ “การพัฒนา” เริ่มก่อตัวขึ้นเมื่อจอมพลสฤษดิ์มีปัญหาสุขภาพและต้องเดินทางไปรักษาตัวที่ประเทศสหรัฐอเมริกาในวันที่ 23 มกราคม พ.ศ. 2501 เป็นสาเหตุให้จอมพลสฤษดิ์มีโอกาสสร้างความสัมพันธ์ที่แนบแน่นกับผู้นำสหรัฐอเมริกา และกลายเป็นจุดเริ่มต้นความคิดในการปฏิวัติและการพัฒนาเศรษฐกิจที่จะนำมาใช้กับประเทศไทยต่อมา เมื่อการเจรจา ร่วมกับ สหรัฐอเมริกาว่าด้วยการต่อต้านคอมมิวนิสต์ และการพัฒนาเศรษฐกิจแนวเสรีนิยมเสรีจลันแล้ว จอมพลสฤษดิ์จึงนำหลักการทั้งสองนี้มาร่างเป็นแผนการปฏิวัติที่กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ นี่จึงเป็นการแสดงถึงความตั้งใจที่

จะเตรียมแผนการยึดอำนาจล่วงหน้าเพื่อใช้สำหรับการปฏิวัติในวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2501 ตรงจุดนี้เองที่ถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของสมัยแห่ง “การพัฒนา” ของประวัติศาสตร์ชาติไทย (ชาติรี เพ็ญศรี, 2543: 41-44) ดังนั้นความหมายของ “การพัฒนา” จึงก่อตัวเป็นรูปเป็นร่างขึ้นในสมัยของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์นั่นเอง โดยได้รับอิทธิพลอย่างเต็มที่จากประเทศสหรัฐอเมริกา

จากบริบททางสังคมวัฒนธรรมยุคการพัฒนาดังกล่าวข้างต้น วรรณกรรมเรื่องหนึ่งได้ถูกประพันธ์ขึ้น ซึ่งไม่เพียงแต่ได้รับความนิยมอย่างมากในช่วงเวลานั้น แต่ยังเป็นที่ยอมรับของนักอ่านอย่างต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน และสิ่งที่สำคัญคือยังเป็นงานเขียนที่สะท้อนถึงการพัฒนาอันเป็นกระแสความคิดที่สำคัญในช่วงเวลาดังกล่าวในลักษณะที่ซับซ้อน งานเขียนที่กำลังกล่าวถึงในที่นี้ก็คือ นวนิยายชุด *เพชรพระอุมา* ซึ่งได้รับการประพันธ์ขึ้นโดย ฉัตรชัย วิเศษสุวรรณภูมิ ผู้เป็นเจ้าของนามปากกา พนมเทียน และยังเป็นศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์ ประจำปี 2540 อีกด้วย พนมเทียนได้ผลิตงานวรรณกรรมออกมามากมายหลายเรื่อง แต่ผลงานที่มีความโดดเด่นและมีคุณค่าต่อวงการวรรณกรรม ได้แก่ *เพชรพระอุมา* *ศิวารাত্রี* *จุฬาทรีคุณ* และ *เล็บครุฑ* (พนมเทียน, 2553)

เมื่อก้าวถึง *เพชรพระอุมา* สิ่งที่ทำให้นวนิยายชุดนี้มีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับอย่างต่อเนื่องยาวนานนอกเหนือจากเนื้อหาที่สนุกสนานแล้วก็คือ การเป็นวรรณกรรมที่มีเนื้อเรื่องยาวมากที่สุดในประเทศไทย โดยแบ่งเนื้อเรื่องออกเป็นสองภาครวมทั้งสิ้น 48 เล่ม (สำหรับรูปเล่มในยุคหลังจนถึงปัจจุบัน) พนมเทียนเริ่มประพันธ์นวนิยายชุดนี้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2507-2533 ใช้เวลาเกือบ 26 ปีเต็ม การตีพิมพ์ครั้งแรกเป็นพ็อกเก็ตบุ๊ก 10 วัน ต่อ 1 เล่ม พิมพ์ติดต่อกันได้ 98 เล่ม การตีพิมพ์ครั้งที่ 2 เป็นตอนต่อมา พิมพ์ลงในนิตยสาร *จักรวาล* รายสัปดาห์ การตีพิมพ์ครั้งที่ 3 ในหนังสือพิมพ์เดลินิวส์ รายวัน (เฉพาะวันจันทร์) และการตีพิมพ์ครั้งที่ 4 ในนิตยสาร *จักรวาล* เป็นรายทศ จนจบบริบูรณ์ในภาคสอง หลังจากนั้นในเวลาต่อมาจึงได้รวบรวมตีพิมพ์เป็นรูปเล่ม ในยุคแรก มีจำนวน 53 เล่ม ส่วนองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ ที่เป็นแรงบันดาลใจให้พนมเทียนประพันธ์วรรณกรรมเรื่องนี้ ได้แก่ 1) ประสบการณ์ และความชำนาญทั้งในการเดินป่าล่าสัตว์และในเรื่องเกี่ยวกับอาวุธปืน 2) นิทานหรือเรื่องเล่ารอบกองไฟประเภทเรื่องมหัศจรรย์ต่างๆ ในป่า ที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษและครูพราวนทั้งหลาย และ 3) จินตนาการของพนมเทียนเอง (พนมเทียน, 2556: 15-18) นอกจากนี้ยังมีงานศึกษาที่ได้วิเคราะห์ว่าพนมเทียนน่าจะได้อิทธิพล

ของเรื่อง *เพชรพระอุมา* มาจาก นวนิยายเรื่อง *King Solomon's Mines* ของเซอร์ เฮนรี ไรเดอร์ แฮกการ์ด (H. Rider Haggard) ซึ่งเป็นเรื่องราวการผจญภัยในป่าลึกลับของทวีปแอฟริกาในลักษณะที่คล้ายคลึงกับการผจญภัยในป่าในนวนิยายชุด *เพชรพระอุมา* (วรรณไชย พิเนตร, 2539; สุภารัตน์ ศุภภัคร์จุจา, 2541)

บริบทสังคมไทยในยุคสมัยของการพัฒนาดังที่กล่าวมา มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับเนื้อหาที่นำเสนอในนวนิยายชุด *เพชรพระอุมา* ในนวนิยายชุดนี้นำเสนอให้เห็นมุมมองที่แตกต่างกันเกี่ยวกับการพัฒนา ทั้งมุมมองที่สอดคล้องกับวาทกรรมการพัฒนา และมุมมองที่ตอบโต้หรือวิพากษ์วาทกรรมการพัฒนา โดยการปะทะกันระหว่างมุมมองดังกล่าวนี้จึงเป็นภาพสะท้อนให้เห็นมุมมองที่ย้อนแย้งกันภายในทั้งในตัวบทและในบริบทสังคมไทยร่วมสมัย

การนำเสนอแนวคิดการพัฒนาในบริบทสังคมไทยจากนวนิยายชุดนี้ใช้วิธีการนำเสนอผ่านพื้นที่ป่าอันเป็นพื้นที่ที่แสดงให้เห็นการปะทะกันระหว่างความเป็นอารยะกับความเป็นพื้นถิ่น และนำเสนอผ่านปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวละครมนุษย์ในมิติเรื่องชาติพันธุ์และเพศสถานะ ขณะเดียวกันการนำเสนอของตัวบททั้งผ่านภาพป่าและมนุษย์ยังแสดงให้เห็นการวิพากษ์วาทกรรมการพัฒนาอีกด้วย กล่าวคือพื้นที่ป่าสามารถแสดงให้เห็นเทคโนโลยีของป่าที่เหนือกว่าเทคโนโลยีทางวิทยาศาสตร์ และแสดงให้เห็นว่าอารยธรรมพื้นถิ่นมีความเจริญรุ่งเรืองที่สามารถทัดเทียมคู่ขนานไปกับอารยธรรมตะวันตกได้ หรือในบางด้านสามารถเจริญเหนือกว่าอารยธรรมตะวันตก นอกจากนี้ปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์สามารถเปิดเผยให้เห็นความด้อยกว่าของตัวละครตะวันตก ขณะเดียวกันเปิดเผยด้านที่เจริญกว่าของคนพื้นถิ่น และตัวละครในอุดมคติในตัวบท ไม่ใช่ตัวละครที่มีความเป็นอารยะหรือความเป็นพื้นถิ่นด้านใดด้านหนึ่งเพียงด้านเดียว แต่ต้องมีทั้งสองด้านจึงได้เป็นตัวละครที่สมบูรณ์แบบที่สุด และเพศหญิงสามารถที่ศักยภาพที่เท่าเทียมหรือสามารถได้กลับเพศชายได้เช่นกันเพื่อแสดงการเรียกร้องความเท่าเทียมทางเพศสถานะที่หาได้ยากของสังคมไทยที่มีอุดมการณ์ปีศาจไปไต่

โดยสรุปแล้วผู้วิจัยศึกษาเรื่องแนวคิดวาทกรรม แนวคิดบูรพคตินิยม และแนวคิดหลังอาณานิคมนิยมเพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ตัวบทว่ามีการนำเสนอวาทกรรมอย่างไรบ้าง คือวาทกรรมการพัฒนาที่อยู่ในบริบทสังคมไทยร่วมสมัยมีความหมายอย่างไร ถูกนำไปใช้อย่างไรและ

โดยใครบ้าง โดยที่ประเด็นเหล่านี้มีความเชื่อมโยงกันระหว่างตัวบทและบริบทสังคมไทย เพื่อให้เห็นมุมมองเรื่องการพัฒนาที่มีความยั่งยืนขึ้นอยู่ที่ว่าใครเป็นผู้ใช้วาทกรรมการพัฒนา

1.2 วัตถุประสงค์

เพื่อวิเคราะห์การนำเสนอภาพป่าและมนุษย์ที่สัมพันธ์กับวาทกรรมการพัฒนาในบริบททางสังคมและวัฒนธรรมไทยในนวนิยายชุด *เพชรพระอุมา* ของพนมเทียน

1.3 สมมติฐาน

วาทกรรมการพัฒนา หมายถึงการให้ความหมายกับพื้นที่หรือกลุ่มคนในลักษณะที่เป็น การกำหนดระดับความเจริญของสิ่งนั้นๆ โดยอ้างอิงกับหลักเกณฑ์ต่างๆ ตามองค์ความรู้แบบ ตะวันตก ขณะเดียวกันทำให้เกิดความเป็นอื่นกับสิ่งที่ไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ดังกล่าวด้วย นวนิยายชุด *เพชรพระอุมา* ของพนมเทียน นำเสนอภาพป่าและตัวละครมนุษย์ที่สัมพันธ์กับ วาทกรรมการพัฒนาในลักษณะที่ยั่งยืน ในด้านหนึ่งตัวบทแสดงให้เห็นถึงความเป็นอื่นที่เกิด จากวาทกรรมการพัฒนาผ่านการนำเสนอภาพป่าว่าเป็นภัยคุกคามและอยู่เหนือการควบคุมของ มนุษย์ และผ่านการนำเสนอภาพตัวละครมนุษย์ในกลุ่มคนพื้นถิ่นในลักษณะล้าหลังและด้อย พัฒนา และในกลุ่มผู้หญิงในลักษณะที่ด้อยกว่าชาย อย่างไรก็ตาม นวนิยายชุดนี้แสดงให้เห็น ร่องรอยการวิพากษ์วาทกรรมการพัฒนาผ่านการนำเสนอภาพป่าในลักษณะที่มีเสน่ห์ดึงดูดและ แสดงให้เห็นการขัดแย้งอำนาจการควบคุมของการพัฒนา ภาพตัวละครตะวันตกในลักษณะที่มี ข้อบกพร่องบางประการในด้านคุณธรรมจริยธรรม และภาพความเชื่อในด้านคาถาอาคมและ เครื่องรางของขลังแบบพื้นถิ่น

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยจะศึกษาเฉพาะนวนิยายชุด *เพชรพระอุมา* ทั้งภาคหนึ่งและภาคสอง ของพนมเทียน ที่ได้ตีพิมพ์รวมเล่มครั้งที่ 5 พ.ศ. 2552 โดยสำนักพิมพ์ ฅ บ้านวรรณกรรม มีทั้งหมด 12 ตอน ดังต่อไปนี้

- 1) ตอน ไพรมหากาฬ
- 2) ตอน ดงมรรณะ
- 3) ตอน จอมผีดิบมันตรัย
- 4) ตอน อาถรรพณ์นิทรานคร
- 5) ตอน ตอนป่าโลกล้านปี
- 6) ตอน แงชายจอมจักรา
- 7) ตอน จอมพราน
- 8) ตอน ใ้เงาดำ
- 9) ตอน จิตรางคนางค์
- 10) ตอน นาคเทวี
- 11) ตอน แต่ปางบรรพ์
- 12) ตอน มงกุฎไพโร

ผู้วิจัยเลือกศึกษาเพียงบางตอนที่มีประเด็นสอดคล้องกับประเด็นวิเคราะห์ที่ศึกษา ตอนใดที่ไม่ได้เลือกศึกษาเนื่องจากตอนนั้นมีประเด็นซ้ำซ้อนกับตอนที่เลือกทำแล้ว หรือเป็นตอนที่ยังขาดประเด็นสนับสนุนตามประเด็นวิเคราะห์ที่ตรงกับหัวข้อวิจัย

1.5 วิธีการดำเนินการวิจัย

1. ศึกษานวนิยายชุด *เพชรพระอุมา* (ภาคหนึ่งและภาคสอง)
2. สัมภาษณ์เอกสารข้อมูล ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจาก
 - สถาบันวิทยจักรพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 - ศูนย์สารนิเทศมนุษยศาสตร์ (อักษรศาสตร์)
3. เก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้ศึกษามาทั้งหมด

4. วิเคราะห์ข้อมูล
5. สรุปผลและรายงานผลการศึกษาวิจัย

1.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาเป็นข้อมูลและแนวทางในการศึกษาต่อไป โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ งานวิจัยที่ศึกษานวนิยายชุด *เพชรพระอุมา* และบทความ หนังสือ และงานวิจัยที่ช่วยขยายแนวคิดในการศึกษานวนิยายชุด *เพชรพระอุมา*

1.6.1 งานวิจัยที่ศึกษานวนิยายชุด *เพชรพระอุมา*

งานวิจัยทั้งสองเล่มต่อไปนี้ได้ศึกษาตัวบทจากนวนิยายชุด *เพชรพระอุมา* โดยมุ่งเน้นไปที่ประเด็นประเภทวรรณกรรม (Genre) อันเป็นประโยชน์ในการทำให้เห็นกลวิธีในการประพันธ์ของพนมเทียนเพื่อสร้างความบันเทิงให้กับผู้อ่าน งานวิจัยทั้งสองเรื่อง ได้แก่

วิทยานิพนธ์เรื่อง *การศึกษาเปรียบเทียบนวนิยายผจญภัยเรื่อง King Solomon's Mines กับ นวนิยายเรื่องเพชรพระอุมา ของ วรรณไชย พิเนตร* เป็นงานวิจัยที่กล่าวถึงการได้รับอิทธิพลของนวนิยาย *เพชรพระอุมา* จากนวนิยายผจญภัยเรื่อง *King Solomon's Mines* ได้แก่ โครงเรื่อง เนื้อเรื่อง ตัวละคร ฉาก และแนวคิด แต่พนมเทียนได้พัฒนา เพิ่มเติม และดัดแปลง เนื้อเรื่องให้มีความสนุกสนานตื่นเต้นมากยิ่งขึ้น ด้วยการสอดแทรกความรู้เกี่ยวกับศาสตร์ต่างๆ การเพิ่มเรื่องราวที่แปลกพิสดาร และการสร้างโครงเรื่องให้มีความซับซ้อนมากขึ้น ด้วยเหตุนี้ นวนิยายชุด *เพชรพระอุมา* จึงมีคุณค่าและความโดดเด่นในแบบฉบับของตัวเอง การศึกษาวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ทำให้มองเห็นรูปแบบเค้าโครงของวรรณกรรมผจญภัย

วิทยานิพนธ์เรื่อง *นวนิยายแนวผจญภัย : จากคิง โซโลมอนส์ ไมนส์ ล่องไพร ถึงเพชรพระอุมา (ภาคหนึ่ง)* เป็นงานวิจัยของ สุภาวิรัตน์ ศุภภัควีรุจา ซึ่งได้ศึกษาถึงลักษณะของนวนิยายแนวผจญภัยในป่า โดยวิเคราะห์จากนวนิยายแนวผจญภัยเรื่อง *คิงโซโลมอนส์ไมนส์ ล่องไพร* และ *เพชรพระอุมา ภาคหนึ่ง* รวมถึงศึกษาอิทธิพลของนวนิยายเรื่อง *คิงโซโลมอนส์ไมนส์ ล่องไพร* และ *เพชรพระอุมา ภาคหนึ่ง* ตลอดจนศึกษาอิทธิพลของ *ล่องไพร* ที่มีต่อ *เพชรพระอุมา* และศึกษาลักษณะเฉพาะตนของนวนิยายเรื่อง *เพชรพระอุมา* ซึ่งแตกต่างออกไปจากนวนิยายทั้งสองเรื่องดังกล่าวที่ได้รับอิทธิพลมาในบางส่วนเท่านั้น การศึกษาวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ทำให้เข้าใจการ

ได้รับอิทธิพลทางโครงเรื่องของวรรณกรรมประเภทเดียวกัน และทำให้เห็นจุดร่วมและจุดต่างของแต่ละเรื่อง

นอกจากนี้ยังมีวิทยานิพนธ์เรื่อง *วิเคราะห์ภาพสะท้อนเชิงพรานในนวนิยายเพชรพระอุมาของพนมเทียน* เป็นงานวิจัยของ สริญญา คงวัฒน์ ซึ่งได้กล่าวถึงภูมิหลัง ประวัติ และวิเคราะห์ภาพสะท้อนความรู้เชิงพราน โดยมุ่งเน้นไปในประเด็นการยิงซีพีในป่า การสะกดรอย การหลบหลีกภัย ศิลปะในการล่าสัตว์ และการใช้อาวุธ ซึ่งทำให้เห็นถึงความรู้พื้นฐานของผู้มีอาชีพพรานและแนวทางในการปฏิบัติ ในลักษณะของการให้ความรู้หรือการชี้แนะเพื่อให้ผู้ที่เข้าป่าตระหนักว่าต้องมีความรู้เชิงพรานเป็นพื้นฐาน จึงสามารถดำรงชีวิตในป่าได้อย่างปลอดภัย ทั้งยังวิเคราะห์ภาพสะท้อนความเชื่อเชิงพราน ในประเด็นความเชื่อเรื่องผี เวทมนตร์คาถา อิทธิฤทธิ์ เครื่องรางของขลัง และอาถรรพณ์ โดยสะท้อนให้เห็นว่าผู้มีอาชีพพรานจะมีความเชื่อเชิงพรานเหล่านี้ และความเชื่อดังกล่าวยังมีอิทธิพลทางจิตใจต่อพวกเขาด้วย วิทยานิพนธ์เรื่องนี้มุ่งศึกษาประเด็นภาพสะท้อนในวรรณกรรมชุดดังกล่าว ทำให้เห็นว่าวรรณกรรมสามารถเป็นภาพสะท้อนประเด็นต่างๆ ทางสังคมได้ โดยจากงานวิจัยเล่มนี้ *เพชรพระอุมา* เป็นวรรณกรรมที่แสดงให้เห็นภาพของพรานน่าจะเป็นประโยชน์ในการต่อยอดประเด็นเรื่องภาพสะท้อนไปสู่แง่มุมอื่นๆ ต่อไป เช่นการเข้าใจภูมิปัญญาของพรานพื้นถิ่น หรือความเชื่อของคนพื้นถิ่น จากการศึกษางานวิทยานิพนธ์ทั้งสามเล่มดังกล่าวพบว่ายังไม่มีการศึกษานวนิยายชุด *เพชรพระอุมา* ในด้านที่เกี่ยวกับการวิเคราะห์วาทกรรมการพัฒนา โดยเชื่อมโยงบางอย่างทางสังคมวัฒนธรรมของการประพันธ์โดยตรง ซึ่งเป็นประเด็นที่ผู้วิจัยจะศึกษาให้ลุ่มลึกต่อไปในงานวิจัยชิ้นนี้

1.6.2 บทความ หนังสือ และงานวิจัยที่ช่วยขยายแนวคิดในการศึกษานวนิยายชุด *เพชรพระอุมา*

สองเล่มแรกเกี่ยวกับแนวคิดที่สำคัญสำหรับการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ นั่นคือแนวคิดเรื่องความเป็นอื่นและการพัฒนา และสุดท้ายเป็นบทความวิจัยจำนวนสามเรื่องที่ศึกษานวนิยายไทยแนวผจญภัยโดยนำแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบูรพคตินิยม (orientalism) และหลังอาณานิคม (postcolonialism) มาใช้เป็นกรอบสำหรับการศึกษาวิเคราะห์ เป็นอีกสองแนวคิดทฤษฎีที่สำคัญสำหรับเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ด้วยเช่นกัน

หนังสือเรื่อง *วาทกรรมการพัฒนา: อำนาจ ความรู้ ความจริง เอกลักษณะ และความเป็นอื่น* เป็นงานเขียนของ ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร ซึ่งกล่าวถึง “การพัฒนา” (Development) ในระดับและมุมมองที่ต่างออกไปจากงานศึกษาส่วนใหญ่ เพื่อชี้ให้เห็นความยุ่งยากและความซับซ้อนอย่าง

มากของสิ่งที่เรียกว่า “การพัฒนา” ผู้เขียนใช้การวิเคราะห์วาทกรรม (discourse analysis) แบบของมิเชล ฟูกูต์ (Michel Foucault) เป็นหลัก จากหนังสือเล่มนี้ผู้วิจัยสามารถใช้เป็นข้อมูลและแนวทางที่สำคัญในการศึกษานวนิยายชุด *เพชรพระอุมา* โดยใช้แนวคิดความเป็นอื่นกับการพัฒนา

วิทยานิพนธ์เรื่อง *วาทกรรมการพัฒนาของรัฐไทย: พ.ศ. 2504 – 2539* เป็นงานวิจัยของชาติรี เพ็ญศรี ซึ่งศึกษาความหมายของ “การพัฒนา” ของรัฐไทย ถึงรากฐานปรัชญาความคิดที่ทำให้รัฐไทยสร้างความหมายเฉพาะให้กับคำว่า “การพัฒนา” และศึกษาบทบาทวาทกรรมการพัฒนาของรัฐไทยที่มีต่อสังคมไทย การศึกษาชิ้นนี้เป็นการศึกษาเรื่องการพัฒนาที่มุ่งเน้นไปในประเด็นทางการเมือง โดยศึกษาจากกลุ่มข้อมูลประเภทเอกสารทางประวัติศาสตร์และการเมือง การปกครอง อีกทั้งช่วงเวลาที่วิทยานิพนธ์เล่มนี้ศึกษาสอดคล้องกับเวลาที่ประพันธ์นวนิยายชุด *เพชรพระอุมา* ด้วย ซึ่งสามารถใช้เป็นข้อมูลในการวิเคราะห์อิทธิพลของแนวคิดการพัฒนาจากบริบทประวัติศาสตร์สังคมและการเมืองการปกครองที่ร่วมสมัยเดียวกันที่มีผลต่อแนวทางในการนำเสนอและดำเนินเรื่องของตัวบทคัดสรร

บทความวิจัยทั้งสามเรื่องที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง “ตะวันออก” ในนวนิยายของหลวงวิจิตรวาทการ ที่ได้รับทุนวิจัยจากโครงการสนับสนุนนักวิจัยรุ่นใหม่ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ประจำปี 2553 วิจัยโดย นัทธนัย ประสานนาม ซึ่งประกอบด้วยบทความวิจัยเรื่องแรก การเขียน “ความเป็นอื่น” ในนวนิยายเรื่อง *ฟากฟ้าสาละวิน* ของหลวงวิจิตรวาทการ เรื่องที่สอง การเดินทาง การสำรวจ และค้นหาอาณานิคมในนวนิยายของหลวงวิจิตรวาทการ และเรื่องที่สาม น้ำโขง ดงดิบ หลิงร้าย และชายชาติ: เจ้าแม่จามรี ในฐานะ นวนิยายโรมานซ์แนวจักรวรรดินิยม

บทความทั้งสามเรื่องดังกล่าวศึกษานวนิยายของหลวงวิจิตรวาทการจำนวนสามเรื่อง ได้แก่ *ฟากฟ้าสาละวิน* *เจ้าแม่จามรี* และ *บัลลังก์เชียงรุ่ง* ทั้งหมดนี้เป็นนวนิยายแนวผจญภัยของไทย นัทธนัยนำแนวคิดทฤษฎีบูรพคดีนิยมและหลังอาณานิคมมาเป็นกรอบในการศึกษาวิเคราะห์นวนิยายเหล่านี้ เขาพบว่านวนิยายทั้งสามเรื่องนี้ต่างก็ได้รับอิทธิพลจากนวนิยายแนวผจญภัยของตะวันตก ที่สำคัญ คือผลงานของ เซอร์ ไรเดอร์ แฮกการ์ด การดำเนินเนื้อเรื่องด้วยการเดินทางและการออกสำรวจ จึงกลายเป็นส่วนหนึ่งของผลิตซ้ำอุดมการณ์ชาตินิยมที่มีลักษณะใกล้เคียงอุดมการณ์จักรวรรดินิยม หลวงวิจิตรวาทการขบขันให้ตัวละครชายมีความเป็นชายผ่านความเป็นไทย ความเป็นสุภาพบุรุษ เป็นนักเดินทาง นักผจญภัย และมีความเหนือกว่า ในขณะที่นำเสนอ

ความอ่อนแอ ความเป็นหญิง ความเป็นอื่น และความเป็นพื้นถิ่นตามวาทกรรมอาณานิคมผ่าน ตัวละครหญิง

การที่ตัวละครเอกชายชาวไทยเดินทางผจญภัยเข้าไปในป่าแถบประเทศเพื่อนบ้านจนได้ ค้นพบ เกิดความปรารถนา และได้ครอบครองตัวละครเอกหญิง สามารถเปรียบได้กับความ เหนือกว่าของชาติไทยและการพยายามขยายอำนาจไปครอบคลุมถึงประเทศเพื่อนบ้านอันเป็นการ สะท้อนถึงวาทกรรมสมัยนั้นที่ต้องการเชิดชูเรื่องชาตินิยมและความเป็นไทย นวนิยายทั้งสามเรื่อง จึงทิ้งร่องรอยที่ไม่ต่างไปจากอุดมการณ์อาณานิคมของตะวันตกที่แพร่ขยายไปทั่วโลก เพียงแต่ใน กรณีนี้เป็นอุดมการณ์อาณานิคมระหว่างไทยกับเพื่อนบ้านเท่านั้น เมื่อพิจารณาจากบทความต่างๆ ดังกล่าว พบว่ามีความสอดคล้องใกล้เคียงและเหมาะกับการนำมาเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย ครั้งนี้ เนื่องจากนวนิยายทั้งสามใช้แนวคิดทฤษฎีบูรพคตินิยมและหลังอาณานิคมนิยมมาเป็น แนวทางในการศึกษาวิเคราะห์เช่นเดียวกับงานวิจัยชิ้นนี้ ผู้วิจัยจึงสามารถใช้นวนิยายทั้งสามเรื่อง เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ด้วยทศัตถวิธี คือวาทกรรมบูรพคตินิยมที่เปิดเผยให้เห็นความไม่เป็น ธรรมระหว่างความเป็นตะวันตกกับความเป็นตะวันออก และเป็นแนวทางในการแสดงให้เห็นการ ได้กลับจากฝ่ายที่ถูกนวนิยายว่าอ่อนแอและด้อยกว่า เป็นวิธีการมองวาทกรรมอาณานิคมตาม แนวคิดหลังอาณานิคม จากนั้นจึงนำมาใช้วิเคราะห์ด้วยทศัตถวิธีว่ามีลักษณะใดบ้างที่แสดงความไม่เป็น ธรรมระหว่างความเป็นอารยะกับความเป็นพื้นถิ่น และมีลักษณะใดบ้างที่แสดงการได้กลับจาก ฝ่ายพื้นถิ่นซึ่งถูกวาทกรรมการพัฒนาว่าไม่อารยะ

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากงานวิจัยนี้คือ ทำให้ผู้ที่ศึกษางานวิจัยเล่มนี้เข้าใจการสร้าง และการนำวาทกรรมไปใช้ในวรรณกรรมผจญภัย โดยเฉพาะวาทกรรมการพัฒนาที่เป็น ประเด็นหลักในงานวิจัยชิ้นนี้ และผู้วิจัยคาดหวังเป็นอย่างยิ่งว่างานวิจัยชิ้นนี้สามารถใช้ เป็นแนวทางในการศึกษาด้านวาทกรรมในวรรณกรรมอื่นๆได้บ้างไม่มากก็น้อย

บทที่ 2

แนวคิด บริบททางสังคม และวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับนวนิยายชุด

เพชรพระอุมา

2.1 วาทกรรมการพัฒนาและระเบียบวิธีที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ด้วยทศวรรษ

“วาทกรรม” หรือ “discourse” เป็นคำที่มีการนำมาใช้กันอย่างแพร่หลายในแวดวงวิชาการสาขาต่างๆ ทั้งในทฤษฎีแนววิพากษ์ (critical theory) สังคมวิทยา (sociology) ภาษาศาสตร์ (linguistics) ปรัชญา (philosophy) จิตวิทยาสังคม (social psychology) และอื่นๆ อีกมาก นอกจากนี้จะมีการนำวาทกรรมไปใช้ในการวิเคราะห์ร่วมกับแนวคิดทฤษฎีต่างๆ ในหลายๆ ด้านไม่ว่าจะเป็นด้านสังคมหรือวัฒนธรรมตามที่ได้กล่าวมา แต่ที่สำคัญคือยังใช้การวิเคราะห์วาทกรรมในด้านวรรณกรรมด้วย เนื่องจากคำนี้ได้ถูกนำมาใช้กันอย่างกว้างขวางในการวิเคราะห์ตีความ (texts) ทั้งที่เป็นวรรณกรรมและไม่เป็นวรรณกรรม (Mills, 2004: 1)

แนวคิดเรื่องวาทกรรมเป็นแนวคิดที่มีนักวิชาการหลายคนได้ให้คำอธิบายและนำมาใช้ในงานเขียนทางวิชาการแต่ที่เป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางคืองานของ มิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault) ซึ่งเป็นแนวคิดที่พยายามอภิปรายความเชื่อมโยงของ 3 สิ่งที่สำคัญเข้าด้วยกัน นั่นคือ อำนาจ ความรู้ และความจริง (Mills, 2004: 15) หรืออาจกล่าวโดยสรุปตามความเข้าใจของไชยรัตน์ เจริญสินโอฟาร์ที่ประมวลมาจากการอ่านงานต่างๆ ของฟูโกต์ ซึ่งอธิบายไว้ในหนังสือเรื่อง *วาทกรรมการพัฒนา: อำนาจ ความรู้ ความจริง เอกลักษณ์ และความเป็นอื่น* ว่า

“วาทกรรมในงานศึกษานี้หมายถึงระบบ และกระบวนการในการสร้าง/ผลิต (constitute) เอกลักษณ์ (identity) และความหมาย (significance) ให้กับสรรพสิ่งต่างๆ ในสังคมที่ห่อหุ้มเราอยู่ ไม่จะเป็นความรู้ ความจริง อำนาจ หรือตัวตนของเราเอง นอกจากนี้วาทกรรมยังทำหน้าที่ตรึงสิ่งที่สร้างขึ้นให้ดำรงอยู่และเป็นที่ยอมรับของสังคมในวงกว้าง (valorize) กลายสภาพเป็นสิ่งที่ผู้เขียนเรียกในงานศึกษานี้ว่า ‘วาทกรรมหลัก’ (dominant discourse) หรือที่ฟูโกต์เรียกว่า ‘episteme’... ขณะเดียวกัน วาทกรรมก็ทำหน้าที่เก็บกด/ปิดกั้นมิให้เอกลักษณ์และความหมายของบางอย่างเกิดขึ้น (subjugate) หรือไม่

ก็ทำให้เอกลักษณ์และความหมายบางสิ่งที่ดำรงอยู่แล้วในสังคมเลื่อนหายไปได้พร้อมๆ กันด้วย (displace)” (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2554: 19-20)

วาทกรรมเป็นระบบหรือกระบวนการที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อการกำหนดเอกลักษณ์หรือความหมายบางอย่างให้กับสังคม ไม่ว่าจะเป็นการสร้างและดำรงรักษาเอกลักษณ์หรือความหมายอันใหม่ขึ้นมาจนเป็นที่ยอมรับและมีอำนาจครอบงำต่อไป ขณะเดียวกันกดทับเอกลักษณ์หรือความหมายเดิมที่เคยมีอยู่ก่อนหน้านี้ให้พรางเลือนหรือสูญหายไป ดังนั้นการศึกษางานวรรณกรรมด้วยการวิเคราะห์วาทกรรมจึงมีความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะจะช่วยให้เข้าใจปฏิบัติการบางอย่างของวาทกรรมที่อาจทิ้งร่องรอยไว้ในงานวรรณกรรมชิ้นนั้นๆ ทั้งนี้วาทกรรมใดก็ตามที่แฝงอยู่ในงานวรรณกรรมก็อาจมีความเป็นไปได้ว่าได้รับอิทธิพลมาจากวาทกรรมเดียวกันที่กำลังไหลเวียนอยู่ในสังคม อิทธิพลของวาทกรรมจึงมีผลอย่างมากในการบิดเบือนความเข้าใจบางอย่างในงานวรรณกรรม ทำให้งานวรรณกรรมกลายเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่คุณอ่านหรือผู้ที่ต้องการศึกษาวรรณกรรมไม่สามารถที่จะมองแต่ความหมายที่ตรงไปตรงมาเท่านั้นแต่จะต้องมองลึกลงไปถึงความหมายบางอย่างที่อาจมีความย้อนแย้งซ่อนอยู่ด้วยเช่นกัน

การที่ฟูโกต์ริเริ่มใช้การวิเคราะห์วาทกรรมเกี่ยวกับประเด็นต่างๆ ที่หลากหลายในงานของเขาเองได้เป็นจุดเริ่มต้นให้กับการวิเคราะห์วาทกรรมสำหรับนักคิด นักทฤษฎี และนักวิชาการคนอื่น ๆ ต่อมา จนทำให้เกิดการนำแนวคิดเรื่องวาทกรรมไปใช้ในการวิเคราะห์ร่วมกับแนวคิดหรือทฤษฎีอื่นๆ มากมายดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น แต่ทฤษฎีที่มีความสำคัญและเป็นที่ยุ่จักกันอย่างแพร่หลายรวมทั้งได้ส่งผลกระทบต่ออย่างมหาศาลทั้งในทางความคิด ความเชื่อ ความรู้ ของผู้คนและประเทศต่างๆ ทั่วโลกให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเมือง นั่นคือ ทฤษฎีหลังอาณานิคม (Postcolonialism) ทฤษฎีนี้ได้ก่อให้เกิดการศึกษาวิเคราะห์ใน 2 กระแสด้วยกัน กระแสแรกมุ่งวิพากษ์ให้เห็นความไม่เป็นธรรมภายใต้ระบบอาณานิคม โดยแสดงให้เห็นความไม่เท่าเทียมของอำนาจระหว่างเจ้าอาณานิคมกับผู้ตกอยู่ใต้อาณานิคม และอีกกระแสหนึ่งจะวิเคราะห์ให้เห็นการต่อต้านชัดเจนหรือการโต้กลับของฝ่ายที่ตกอยู่ใต้อาณานิคมเพื่อเป็นการยืนยันว่าฝ่ายนี้ไม่ได้อ่อนแอหรือด้อยกว่าฝ่ายเจ้าอาณานิคมเสมอไป และการวิเคราะห์วาทกรรมเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยให้ทฤษฎีหลังอาณานิคมสามารถวิพากษ์หรือวิเคราะห์ระบบอาณานิคมได้ กระแสแรกของทฤษฎีนี้เน้นไปที่การวิพากษ์วาทกรรมกระแสหลัก เช่น วาทกรรมบูรพคดีนิยม วาทกรรมอาณานิคมนิยม ขณะที่อีกกระแสหนึ่งเน้นการวิเคราะห์วาทกรรมแนวต่อต้านชัดเจนที่ยังคงทิ้งร่องรอยให้เห็นได้ในระบบอาณานิคมเพียงแต่กระแสก่อนหน้าอาจจะมองข้ามไป

จากการนำแนวคิดวาทกรรมมาใช้วิเคราะห์ร่วมกับทฤษฎีหลังอาณานิคมทำให้เกิดกระแสการวิพากษ์วาทกรรมกระแสหลัก 2 วาทกรรม ได้แก่ วาทกรรมบูรพคดีนิยม และวาทกรรมอาณานิคมนิยม โดยวาทกรรมแรกมาจากแนวคิดบูรพคดีนิยม (orientalism) ความหมายตามคำอธิบายของคือเอ็ดเวิร์ด ซาอิด (Edward Said) ผู้เป็นนักคิดนักวิชาการคนสำคัญในการบุกเบิกการศึกษาเกี่ยวกับบูรพคดีนิยมในมุมมองและวิธีการที่ต่างออกไป สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ความหมายด้วยกัน คือ 1) ความหมายแรกเป็นความหมายโดยทั่วไปที่อยู่ในเชิงของวิชาการซึ่งหมายถึงสาขาวิชาหนึ่งในสถาบันการศึกษาต่างๆ ที่ให้ความสนใจในการศึกษาค้นคว้าวิจัยเรื่องที่เกี่ยวข้องกับตะวันออก 2) ความหมายต่อมาเป็นความหมายในเชิงจินตนาการ กล่าวคือเป็นความหมายที่ชาวยุโรปหรือชาวตะวันตกคิดหรือสมมติขึ้นมาว่าตะวันออกหมายถึงอะไร ความหมายนี้ตั้งอยู่บนฐานความคิดเรื่องการมองว่าตะวันออกและตะวันตกว่าแตกต่างกันและแบ่งแยกออกจากกัน กล่าวได้ว่าชาวตะวันตกคิดว่าตะวันออกเต็มไปด้วยภาพลักษณ์ของความเป็นอื่น อีกทั้งยังให้นิยามความหมายที่ตรงข้ามกับตะวันตกทั้งในทางภาพลักษณ์ ความคิด บุคลิกลักษณะ หรือประสบการณ์ และตะวันออกยังหมายถึงแหล่งอารยธรรมและวัฒนธรรมทางวัตถุของยุโรปด้วย และ 3) ความหมายสุดท้ายเป็นความหมายในทางประวัติศาสตร์และทางโลกมากกว่าทั้งสองความหมายก่อนหน้านี้ ซาอิดเสนอว่าค่อนข้างเป็นความหมายที่ใหม่และแตกต่างเนื่องจากความหมายใหม่เป็นการนิยามตะวันออกในลักษณะการครอบงำ การเปลี่ยนโครงสร้างใหม่ และการมีอำนาจที่เหนือกว่าของตะวันตก เป็นความหมายที่เต็มไปด้วยความสัมพันธ์เชิงอำนาจและความรุนแรงทางการเมืองที่ได้รับอิทธิพลมาจากยุคสมัยแห่งแนวคิดจักรวรรดินิยมและแนวคิดอาณานิคมนิยมซึ่งกระทบต่อประวัติศาสตร์โลกโดยสิ้นเชิง ความหมายใหม่นี้ซาอิดได้ค้นพบจากการประยุกต์ใช้แนวคิดเรื่องวาทกรรมของ มิเชล ฟูโกต์ เพื่อใช้ในการนิยามและทำความเข้าใจตะวันออก (Said, 1987: 1-3)

ตารางต่อไปนี้เป็นตัวอย่างการใช้วาทกรรมเพื่อเผยให้เห็นถึงการที่โลกตะวันตกสร้างความด้อยกว่า ความแปลกแยก ลักษณะที่ตรงข้าม แตกต่าง และเป็นอื่น ให้กับโลกตะวันออกโดยผ่านมุมมองของบูรพคดีนิยม ตารางนี้ได้ประยุกต์มาจากตารางของโจแอนน์ ชาร์พ (Joanne Sharp) ที่สังเคราะห์มาจากหนังสือ *Orientalism* ซึ่งอ้างถึงในงานวิจัยของนัทนัย (2556: 25)

ประเด็นย่อย	แนวคิด	บรรพคตินิยม	
		ตะวันตก	ตะวันออก
การพัฒนา		พัฒนาแล้ว	ด้อยพัฒนา/ล่าช้า
วิทยาศาสตร์		เป็นวิทยาศาสตร์	มีความเชื่อโชคลาง
ศีลธรรม		มีศีลธรรม	ไร้ศีลธรรม
ศาสนา		นับถือศาสนา	นอกกรีต

ตารางที่ 1 ตารางเปรียบเทียบตะวันตกกับตะวันออกจากมุมมองของบรรพคตินิยม¹

จากการที่ชาอิตได้พยายามประยุกต์นำเอาเรื่องราวทกรรมของฟูกิต์มาใช้อธิบายวิธีการที่ตะวันตกได้ผลิตสร้าง นิยาม กล่าวถึง หรือเขียนถึงตะวันออกนั้นเพื่อเป็นการชี้ให้เห็นว่าบรรพคตินิยมซึ่งเป็นแนวคิดของชาวยุโรปหรือชาวตะวันตกสามารถพิจารณาได้ว่าเป็นวาทกรรมอย่างหนึ่งที่พยายามสร้างโลกตะวันออกขึ้นมา สำหรับตะวันตกแล้วนั้นมีความเชื่อว่าตะวันออกมีอยู่จริงหรือดำรงอยู่จริงในลักษณะที่เป็นไปตามตัวบทหรือหนังสือต่างๆ ที่เขียนขึ้นโดยชาวยุโรปหรือตะวันตกเอง เช่น หนังสือที่เกี่ยวกับการเดินทางสำรวจหรือการท่องเที่ยว (travel books) หรือหนังสือคู่มือต่างๆ (guidebooks) และเมื่อมีการผลิตซ้ำแนวคิดบรรพคตินิยมหรือการมองว่าตะวันออกคือความแปลกแยกหรือความเป็นอื่นสำหรับตะวันตกออกมามากขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในที่สุดผู้อ่านจะเกิดความเชื่อและยอมรับเนื่องจากแนวความคิดแบบนี้ได้กลายเป็นความจริงขึ้นมาในความคิดของผู้อ่านแล้ว (Said, 1987: 93-95) จึงอาจกล่าวได้ว่าความรู้ความคิดดังกล่าวของตะวันตกได้สร้างตะวันออกที่มีลักษณะเฉพาะขึ้นมาผ่านวาทกรรมบรรพคตินิยม ซึ่งมีความสามารถในการดำรงรักษาอำนาจในการครอบงำทางอุดมการณ์ของตะวันตกต่อตะวันออกให้คงอยู่ต่อไป นี่จึงเรียกได้ว่าเป็นความสัมพันธ์ระหว่างความรู้กับอำนาจและวิธีการครอบงำที่ชาวตะวันตกกระทำต่อชาวตะวันออก

นอกเหนือจากนั้น หากมองย้อนกลับไปความรู้ต่างๆ เกี่ยวกับตะวันออกที่ตะวันตกสร้างขึ้นมานั้นก็มาจากความปรารถนาที่จะศึกษาอารยธรรมตะวันออก จนนำไปสู่การผลักดันให้เกิด

¹ ตารางนี้สามารถนำไปใช้เชื่อมโยงกับการวิเคราะห์ตัวบทนวนิยายชุด เพชรพระอุมา ต่อไปได้ เนื่องจากเป็นมุมมองที่คล้ายคลึงกับการนำเสนอภาพการพัฒนาและความด้อยพัฒนาในตัวบทดังกล่าว

เป็นสาขาวิชาใหม่ๆ ในวิทยาศาสตร์ธรรมชาติและมนุษยศึกษา (Human Sciences) เช่น ชาติพันธุ์วิทยา (Ethnology) มานุษยวิทยา (Anthropology) บรรพชีวินวิทยา (Paleontology) และนิรุกติศาสตร์ (Philology) ตลอดจนการนำไปสู่การปรับเปลี่ยนสาขาวิชาดั้งเดิมเช่นประวัติศาสตร์และภาษาศาสตร์ด้วย (นันทนัย ประสานนาม, 2556: 21-22) จะเห็นได้ว่าการเกิดขึ้นมาใหม่และการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสาขาวิชาทั้งใหม่และเก่าเหล่านี้ มีส่วนสำคัญอย่างมากในการสร้างเป็นองค์ความรู้และตำราเรียนตำราวิชาการต่างๆ ตามสาขาวิชาดังกล่าว นอกเหนือไปจากหนังสือเดินทางท่องเที่ยวเกี่ยวกับหนังสือคู่มือที่เคยกล่าวมา และเมื่อความรู้ความคิดต่างๆ ที่เกี่ยวกับโลกตะวันออกได้ถูกถ่ายทอดลงไปหนังสือที่อยู่ในฐานะของตำราเพื่อใช้สำหรับการศึกษาและวิชาการ การดูมีความน่าเชื่อถือเป็นข้อเท็จจริงย่อมเกิดขึ้นโดยอัตโนมัติในความรู้สึกของผู้อ่านต่อหนังสือหรือตำราเหล่านั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าความสำคัญอีกส่วนหนึ่งของวาทกรรมบูรพคดีนิยมอยู่ที่การทำให้เกิดการผลิตสร้างความรู้ที่ถูกทำให้น่าเชื่อถือและเป็นจริงผ่านสาขาวิชาและตำราวิชาการดังกล่าว ส่งผลให้ความรู้เกี่ยวกับตะวันออกเหล่านี้กลายเป็นสิ่งที่น่าเชื่อถือและได้รับการยอมรับ รวมทั้งแผ่ขยายไปในหลายๆ ประเทศ ซึ่งยิ่งเป็นการส่งเสริมให้อำนาจของตะวันตกในการครอบงำโลกตะวันออกในเชิงอุดมการณ์ยิ่งแข็งแกร่งและหยั่งรากลึกมากขึ้น โดยสรุปแล้วจากทั้งหมดที่กล่าวมา เราอาจจะไม่สามารถเห็นปฏิบัติการทางวาทกรรมของแนวคิดบูรพคดีนิยมที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจ ความรู้ และความจริง ที่โลกตะวันตกได้กระทำต่อโลกตะวันออก หากซาอิดไม่ได้นำเอาแนวคิดวาทกรรมของฟูโกต์มาประยุกต์ใช้ร่วมกับการศึกษาแนวคิดบูรพคดีนิยม การศึกษาของซาอิดในครั้งนี้จึงเป็นตัวอย่างที่ดีในการนำวาทกรรมมาใช้ในการวิเคราะห์แนวคิดอื่นๆ

วาทกรรมต่อมาคือวาทกรรมอาณานิคมนิยม ซึ่งเป็นวาทกรรมกระแสหลักอีกวาทกรรมหนึ่งที่ถูกวิพากษ์จากการวิเคราะห์วาทกรรมร่วมกับทฤษฎีหลังอาณานิคมนิยม ดังนั้นการวิพากษ์วาทกรรมกระแสหลักดังกล่าวนี้จึงมีการนำแนวคิดเรื่องการวิเคราะห์วาทกรรมมาใช้ร่วมกับแนวคิดอาณานิคมนิยม (colonialism) ด้วยเช่นกัน กล่าวคือ แนวคิดอาณานิคมนิยม² หมายถึง

“รูปแบบการเข้าครอบครองดินแดนอื่นหรือประเทศอื่น ทำให้ดินแดนหรือประเทศที่ถูกยึดครองนั้นสูญเสียอำนาจอธิปไตย และตกอยู่ภายใต้อำนาจการปกครอง กระบวนการทำให้เป็นอาณานิคม (colonization) มักประกอบด้วย การเข้ายึดครองและครอบงำทางกายภาพ แล้วตามด้วยการครอบงำทางการเมืองและกฎหมาย ทำให้

² ความหมายตามคำอธิบายของคณะกรรมการจัดทำพจนานุกรมศัพท์มานุษยวิทยา สำนักงานราชบัณฑิตยสภา

ดินแดนที่ถูกยึดครองตกอยู่ในสภาพพึ่งพิงในทางเศรษฐกิจ รวมถึงการ
ล้มล้างหรือบั่นทอนสถาบันต่างๆ ที่มีอยู่ หรือสร้างสถาบันทางสังคม
ขึ้นมาใหม่ เพื่อคงไว้ซึ่งความแตกต่างและความไม่เท่าเทียมทั้งในทาง
เผ่าพันธุ์และวัฒนธรรมระหว่างดินแดนที่ตกเป็นอาณานิคมกับ
ประเทศที่เป็นเจ้าอาณานิคม ทั้งหมดนี้เพื่อเป็นการสนองประโยชน์
ด้านเศรษฐกิจและยุทธศาสตร์ของประเทศที่เป็นเจ้าอาณานิคมเป็น
สำคัญ” (จินดาร์ตน์ โพธิ์นอก, 2558: ออนไลน์)

อาณานิคมนิยมเป็นแนวคิดที่มีความเชื่อมโยงต่อเนื่องมาจากแนวคิดบูรพคตินิยม เนื่องจาก
ชาอิตได้แสดงให้เห็นว่าแนวคิดบูรพคตินิยมสมัยใหม่มีส่วนอย่างมากที่ก่อให้เกิดเป็นแนวคิด
จักรวรรดินิยม (Imperialism) และแนวคิดอาณานิคมนิยมขึ้นมา โดยแนวคิดบูรพคตินิยมสมัยใหม่
มีส่วนช่วยในการเปิดทางให้ผู้มีอำนาจในกองทัพและรัฐบาลของตะวันตกในการดำเนินนโยบาย
ต่างๆ เพื่อการยึดครองตะวันออก (นิธิพนัย ประสานนาม, 2556: 24)

จากความคิดของชาอิตที่ว่าแนวคิดบูรพคตินิยมมีความเชื่อมโยงกับแนวคิดอาณานิคม
นิยม ความคิดดังกล่าวชาอิตค้นพบจากการวิเคราะห์วาทกรรมในตัวบท ชาอิตได้ทำการวิเคราะห์
และแสดงให้เห็นว่าภายในตัวบทที่เกี่ยวกับอาณานิคมมักจะมีลักษณะบางอย่างเกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำ
อีก ไม่ใช่ลักษณะที่เขียนขึ้นมาจากความเชื่อของนักเขียนคนใดคนหนึ่งเพียงคนเดียว แต่จะต้อง
เป็นระบบความเชื่อขนาดใหญ่ซึ่งสร้างขึ้นมาจากการทำงานของวาทกรรมที่ถูกทำให้มีความ
น่าเชื่อถือและถูกบังคับใช้ด้วยความสัมพันธ์เชิงอำนาจแบบจักรวรรดินิยม อาจกล่าวได้ว่าชาอิต
ได้ค้นพบว่าลักษณะที่ถูกผลิตซ้ำในตัวบทที่เกี่ยวกับอาณานิคมนั้นเกิดขึ้นมาจากอิทธิพลของวาท
กรรมอาณานิคม (Mills, 2004: 95)

จากการวิเคราะห์ของชาอิตยังพบอีกว่ากระบวนการเชิงอำนาจดังกล่าวได้ปรากฏให้เห็น
เด่นชัดทั้งในงานสร้างสรรค์ต่างๆ ในวัฒนธรรม หรือในวรรณกรรม ชาอิตอธิบายไว้ว่าความรู้
เกี่ยวกับตะวันออกที่มีลักษณะเป็นไปตามวาทกรรมอาณานิคมนั้นได้ถูกสร้างขึ้นในช่วงคริสต์
ศตวรรษที่ 19 โดยนักวิชาการ นักเขียนเกี่ยวกับการเดินทางท่องเที่ยว นักเขียนบทกวี และนักเขียน
นวนิยายทั้งหลาย ซึ่งความรู้ดังกล่าวมีผลอย่างมากต่อการนำเสนอภาพตะวันออกในฐานะของ
คลังความรู้ของตะวันตกแทนที่จะเป็นสังคมหรือวัฒนธรรมอย่างที่เป็นอยู่จริงๆ วาทกรรมจึงเป็นตัว
สร้างตะวันออกขึ้นมาให้มีความสัมพันธ์กับตะวันตกในเชิงที่แตกต่างออกไปจากความสัมพันธ์ของ
ตะวันตกด้วยกัน กล่าวคือ ประเทศที่ตกเป็นอาณานิคมจะถูกบรรยายหรือกล่าวถึงไปในเชิงลบใน
ฐานะของความเป็นอื่น เช่นเดียวกับที่แมรี หลุยส์ แพรตต์ (Mary Louise Pratt) อภิปรายไว้ว่า

ประเทศที่ตกเป็นอาณานิคมเหล่านั้นได้ถูกลดทอนลงเหลือเป็นเพียงแค่วัตถุแห่งความรู้ สภาพที่แท้จริงของประเทศเหล่านี้ไม่ได้ถูกนำเสนอให้อยู่ในระดับเดียวกับสภาพที่แท้จริงแบบของตะวันตก แต่ถูกทำให้อยู่ในรูปของภาระหน้าที่ของเจ้าอาณานิคมแทน กล่าวคือ เมื่อเจ้าอาณานิคมเขียนเรื่องราวเกี่ยวกับประเทศที่ตกเป็นอาณานิคม พวกเขาจะสร้างหรือเขียนถึงประเทศเหล่านี้ให้เป็นเพียงแค่ “ข้อมูล” หรือ “information” โดยกล่าวว่าภาระหน้าที่ของพวกเขา คือการรวบรวมสภาพความเป็นจริงที่มีความเฉพาะเจาะจงของประเทศเหล่านี้ให้อยู่ในรูปของชุดลำดับข้อมูลที่มีความสอดคล้องกัน เช่น เป็นข้อมูลในเชิงสุนทรียศาสตร์ ภูมิศาสตร์ แร่ธาตุ พฤกษศาสตร์ เกษตรกรรม เศรษฐกิจ ชาติพันธุ์ ฯลฯ (Mills, 2004: 95-97)

ไม่เพียงเท่านั้นการวิเคราะห์วาทกรรมของซาอิดยังเผยให้เห็นอีกว่าในตัวตนที่เกี่ยวกับอาณานิคมนั้น ผู้คนที่ตกอยู่ใต้อาณานิคมได้ถูกบั่นทอนความเป็นมนุษย์ลง เรื่องราวแบบนี้จะให้ความสำคัญไปที่ลักษณะที่เหมือนๆ กัน คือพวกเขาทั้งหมดจะถูกนำเสนอออกมาในลักษณะที่ไม่ใช่มนุษย์เป็นแต่เพียงสิ่งมีชีวิตและถูกทำให้เหมือนกับว่าเป็นสัตว์ต่างๆ เช่น บีเวอร์ จระเข้ และฮิปโป ไม่มีการพยายามเน้นให้เห็นถึงลักษณะที่เป็นมนุษย์ของพวกเขา คนพื้นถิ่นเหล่านี้จึงไม่ได้รับการแบ่งแยกให้เห็นว่าแต่ละคนแตกต่างกันอย่างไรเนื่องจากถูกกล่าวถึงว่าเหมือนกันหมดทุกคน (Said, 1987: 97-98) และลักษณะอีกอย่างหนึ่งที่วาทกรรมอาณานิคมได้สร้างให้คนพื้นถิ่นเหล่านี้เป็นเหมือนๆ กันหมด คือการเป็นคนเกียจคร้านถึงแม้จะเป็นลูกจ้างหรือทาสรับใช้ให้กับชาวตะวันตกที่เป็นเจ้าอาณานิคม คนพื้นถิ่นเหล่านี้ก็ยังมีนิสัยที่ไม่ขยันขันแข็งทำให้เจ้านายอย่างชาวตะวันตกต้องเกิดความลำบากในการบังคับให้พวกเขาต้องทำงานให้หนักขึ้น (Said, 1987: 103) อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่าวาทกรรมที่ซาอิดได้นำเอาการวิเคราะห์วาทกรรมมาใช้ในการศึกษาแนวคิดอาณานิคมนิยม จึงสามารถทำให้เราได้เห็นถึงวาทกรรมที่อาณานิคมนิยมของตะวันตกสร้างขึ้นมาเพื่อทำให้ทั้งประเทศและผู้คนที่ตกอยู่ใต้อาณานิคมต้องกลายเป็นความเป็นอื่นสำหรับตะวันตก ซึ่งเห็นได้จากภาพเสนอที่เจ้าอาณานิคมเขียนบรรยายถึงในลักษณะที่ทั้งไม่ค่อยตรงกับสภาพความเป็นจริง การลดทอนและทำให้อยู่ในลักษณะในทางลบและเป็นเพียงสิ่งมีชีวิตหรือวัตถุที่ไม่อาจทัดเทียมกับตะวันตก แต่การวิเคราะห์ของซาอิดในลักษณะดังกล่าวถูกมองว่ายังมีจุดบกพร่องหรือช่องว่างให้เกิดการตั้งคำถามเพื่อโต้แย้งได้เช่นกัน นั่นคือการที่ซาอิดดูเหมือนจะเน้นว่าประเทศและผู้คนที่ตกเป็นอาณานิคมเหล่านี้มีแต่ลักษณะแบบเดียวกันทั้งหมด คือเป็นฝ่ายที่อ่อนแอ มีแต่ด้านลบ และถูกกระทำจากฝ่ายเจ้าอาณานิคมตะวันตกเท่านั้น (Mills, 2004: 114, 101)

อย่างไรก็ตามช่องว่างดังกล่าวของซาอิดทำให้มีนักวิชาการคนอื่นๆ ที่ศึกษางานต่างๆ ตามแนวคิดหลังอาณานิคมนิยม (postcolonialism) เกิดความคิดที่ต่างออกไปจากของซาอิด คือเกิด

เป็นกระแสความคิดอีกกระแสหนึ่ง ซึ่งต่างจากกระแสก่อนหน้าที่มุ่งวิพากษ์วาทกรรมกระแสหลักอย่างวาทกรรมบูรพคดีนิยมและวาทกรรมอาณานิคมนิยม แต่กระแสนี้จะเน้นไปที่การวิเคราะห์ให้เห็นถึงวาทกรรมในแนวต่อต้านชัดเจน เนื่องจากนักวิชาการแนวหลังอาณานิคมนิยมคนอื่นๆ ต่างมีความเห็นว่าประเทศที่ตกเป็นอาณานิคมและคนพื้นถิ่นไม่ได้เป็นฝ่ายที่อ่อนแอและถูกกระทำเสมอไป หากแต่ยังสามารถโต้กลับและท้าทายเจ้าอาณานิคมได้ด้วยเช่นกัน สามารถพบเห็นลักษณะการตอบโต้แบบนี้ได้แม้ในตัวบทที่เขียนโดยเจ้าอาณานิคมเอง อันเป็นลักษณะที่แอบแฝงอยู่ในตัวบทประเภทนี้เพียงแต่ถ้าลองนำแนวคิดวาทกรรมในแบบหลังอาณานิคมมาใช้วิเคราะห์ตัวบทประเภทนี้ก็จะสามารถเผยให้เห็นการโต้กลับได้เช่นกัน โดยแพตตีได้ชี้ให้เห็นว่ามีความเป็นไปได้ที่ตัวบทจะนำเสนอร่องรอยของการต่อต้าน เช่น ความยากลำบากในการบังคับให้คนพื้นถิ่นทำงานหนัก แพตตีให้เหตุผลว่าสิ่งที่ดูเหมือนเป็นความเกียจคร้านของคนพื้นถิ่นอาจจะดูเป็นการนำเสนอถึงการต่อต้านในรูปแบบหนึ่งก็ได้ กล่าวคือ เป็นการปฏิเสธที่จะให้ความร่วมมือตามกฎข้อบังคับของเจ้าอาณานิคม มิลส์เคยให้เหตุผลในลักษณะนี้เช่นกันในงานเขียนอื่นของเธอเรื่อง *Colonial domestic space* จากวารสาร *Renaissance and Modern Studies* ว่าตัวบทเกี่ยวกับอาณานิคมที่ดูเหมือนจะเป็นความตั้งใจที่จะฝึกฝนหรือบังคับคนพื้นถิ่นให้อยู่ในระเบียบไปเสียทั้งหมดนั้น แต่ในทางกลับกันก็มักจะขบขันให้เห็นถึงระดับการต่อต้านชัดเจนต่อกฎข้อบังคับของอาณานิคมด้วยเหตุนี้จึงมีความเป็นไปได้ในการให้ภาพการต่อต้านชัดเจนของคนพื้นถิ่นภายในตัวบท แม้ว่าจะเป็นกรให้ภาพที่ขัดแย้งกับความตั้งใจของผู้เขียนก็ตาม (Mills, 2004: 103-104)

นอกจากนี้ มิลส์ยังแสดงให้เห็นอีกว่า ปีเตอร์ ฮัลม์ (Peter Hulme) ได้ศึกษาวิเคราะห์งานของซาอิดและทฤษฎีวาทกรรมโดยทั่วไป และชี้ให้เห็นถึงความซับซ้อนของวาทกรรมอาณานิคมมากกว่าที่จะยอมรับเหมือนซาอิดว่ามีวาทกรรมอาณานิคมลักษณะเดียวเท่านั้น ฮัลม์เสนอว่ามีวาทกรรมหลายแบบที่กำลังไหลเวียนอยู่ในยุคอาณานิคม ซึ่งก็ไม่ใช่ทั้งหมดที่จะจัดแบ่งคนพื้นเมืองให้อยู่ในทางลบ ฮัลม์ให้ความสนใจกับลักษณะที่เหมารวม (stereotype) เช่น “คนเถื่อนผู้สง่างาม” (noble savage) และ “สวนสวรรค์ที่ประหลาดล้ำ” (exotic paradise) ในฐานะของตัวอย่างที่นำเสนอถึงด้านบวกภายในวาทกรรมอาณานิคม และฮัลม์ยังแสดงให้เห็นอีกว่าวัฒนธรรมที่ถูกทำให้ตกอยู่ใต้อาณานิคมจะถูกมองว่าได้รับการทำให้เป็นอารยะแล้ว มากกว่าที่จะนำเสนอว่าเป็นวัฒนธรรมอื่นที่ไม่สัมพันธ์กับบรรทัดฐานแบบตะวันตก เช่น มีนักเดินทางหลายคนพบว่าเมื่อต้องเผชิญหน้ากับวัฒนธรรมอื่นที่ต่างออกไปทำให้พวกเขาต้องถึงกับเกิดคำถามหรือความไม่แน่ใจในอารยธรรมตะวันตกที่มักจะเป็นที่เข้าใจว่ามีความเหนือกว่าอารยธรรมอื่น และพวกเขาหลายคนยังพบว่าวัฒนธรรมอื่นๆ มีความป่าเถื่อนน้อยกว่าของพวกเขาเองเสียอีก (Mills, 2004: 104-105)

นอกจากการมองความเป็นไปได้ที่หลากหลายของการให้ความหมายของชนพื้นถิ่นแล้ว มิลส์ยังได้อภิปรายถึงการต่อต้านชัดเจนของชนพื้นถิ่นที่ปรากฏในตัวของเจ้าอาณานิคมด้วยเช่นกัน เห็นได้จากการวิเคราะห์ความหลากหลายของวาทกรรมจักรวรรดินิยมของฮัลล์ ซึ่งเน้นไปที่วาทกรรมเกี่ยวกับอารยธรรมตะวันออกและวาทกรรมความป่าเถื่อนที่อยู่ในตัวบทเกี่ยวกับดินแดนแถบแคริบเบียน ในขณะที่มีประเด็นเรื่องค่านิยมการกินเนื้อมนุษย์ (cannibalism) และปฏิบัติการเกี่ยวกับความป่าเถื่อน (barbaric practices) แต่มีการประเมินค่าในทางที่ดีเกี่ยวกับลักษณะบางอย่างของวัฒนธรรมอื่นด้วย ฮัลล์ให้เหตุผลว่าความแตกต่างเหล่านี้ อาจถูกสร้างในบริบทที่แตกต่างกัน กล่าวคือ วัฒนธรรมอื่นเหล่านั้นที่ต่อต้านการบุกรุกทางอาณานิคมได้อธิบายให้อยู่ในฐานะของพวกกินเนื้อมนุษย์ที่ป่าเถื่อน แต่การที่เจ้าอาณานิคมสามารถเข้าไปปราบปรามจัดการกับมนุษย์ที่ถูกมองว่าป่าเถื่อนเหล่านั้นกลับเป็นการให้อำนาจกับเจ้าอาณานิคมโดยผ่านการอธิบายให้รู้สึกว่าเป็นความยุติธรรมในการพยายามทำลายพวกป่าเถื่อนเหล่านั้นให้หมดสิ้น ส่วนวัฒนธรรมใดที่ยอมรับกฎของอาณานิคมและร่วมมือกับเจ้าอาณานิคมโดยการยอมให้พวกเขาเข้าไปตั้งถิ่นฐานได้ โดยทั่วไปแล้วจะถูกจัดให้อยู่ในฐานะของกลุ่มที่มีความเป็นอารยะและเป็นผู้รักสงบ ฮัลล์ได้อธิบายถึงความแตกต่างภายในโครงสร้างทางวาทกรรมของตัวบท ซึ่งในตัวบทบรรยายเกี่ยวกับประเทศที่ตกเป็นอาณานิคม และประเทศเหล่านี้ได้รักษารัฐบาลของตนเองให้มีอิสรภาพต่อไปอีกทั้งยังทำการค้าร่วมกับประเทศตะวันตกด้วย วาทกรรมต่างๆ สามารถเปลี่ยนแปลงไปได้เรื่อยๆโดยขึ้นอยู่กับเงื่อนไขทางเศรษฐกิจและสังคมภายในประเทศซึ่งเป็นเงื่อนไขที่ถูกสร้างขึ้น ทั้งสองฝ่ายระหว่างเจ้าอาณานิคมและประเทศใต้อาณานิคมมีผลประโยชน์ร่วมกันหรือมีเงื่อนไขบางอย่างที่ตกลงร่วมกันได้ในตัวบทจะบรรยายด้วยวาทกรรมที่มีด้านบวกมากขึ้นเช่นการเป็นอารยะ แต่หากทั้งสองฝ่ายตกลงร่วมกันไม่ได้ยกตัวอย่างเช่นฝ่ายประเทศใต้อาณานิคมต่อต้านการเข้ามาของเจ้าอาณานิคม ตัวบทอาจบรรยายด้วยวาทกรรมที่ทำให้เห็นว่าประเทศใต้อาณานิคมดังกล่าวไร้ความเป็นอารยะอย่างเช่นวาทกรรมความป่าเถื่อนหรือวาทกรรมกินเนื้อมนุษย์ ดังนั้นตัวบทหนึ่งๆ ที่บรรยายเกี่ยวกับการเข้ามาของเจ้าอาณานิคมในประเทศใต้อาณานิคมที่แตกต่างกันก็อาจส่งผลให้ตัวบทมีการบรรยายถึงประเทศเหล่านั้นด้วยวาทกรรมที่ต่างกันไปด้วย ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขบางอย่างภายในประเทศใต้อาณานิคมนั้นๆ ดังที่กล่าวมาแล้ว เช่นกรณีตัวบทที่บรรยายถึงชีวิตของเจ้าอาณานิคมภายใต้การรักษาความปลอดภัยที่ดีที่สุดที่เข้ามาอยู่อาศัยในประเทศใต้อาณานิคมในช่วงระหว่างยุคอาณานิคมเช่นประเทศอินเดียจึงแตกต่างอย่างชัดเจนจากตัวบทที่บรรยายเกี่ยวกับชีวิตของนักเดินทางที่เข้าไปสำรวจเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ในแอฟริกาใต้ (Mills, 2004: 105-106)

นอกจากนั้นในอีกแง่มุมของการโต้กลับด้วยความคิดเรื่อง “พื้นที่แห่งการปะทะสังสรรค์” (contact zone) ซึ่งแพตต์ได้ใช้ความคิดนี้เพื่อเปรียบเทียบถึงตัวบทที่เกี่ยวกับอาณานิคมเนื่องจากตัวบทเหล่านี้เปรียบเสมือนพื้นที่ทางสังคมสำหรับให้วัฒนธรรมที่แตกต่างได้มาปะทะสังสรรค์กัน และบ่อยครั้งที่มันจะเป็นความสัมพันธ์ของวัฒนธรรมที่ไม่สมดุลกันอย่างมากเช่นความสัมพันธ์ระหว่างผู้กดขี่ครอบงำกับผู้ที่ถูกกดขี่ แพตต์จึงไม่ได้สนใจศึกษาวิธีที่เจ้าอาณานิคมใช้นำเสนอวัฒนธรรมอื่น แต่จะสนใจวิธีที่ผู้เขียนชาวตะวันตกมักจะพยายามรักษาระยะห่างและทำให้เกิดความแตกต่างระหว่างตัวพวกเขาเองกับประเทศใต้อาณานิคม (Mills, 2004: 108)

โดยสรุปแล้ววาทกรรมจึงเป็นแนวคิดที่มีประโยชน์มากต่อทฤษฎีหลังอาณานิคม เพราะช่วยทำให้เกิดทั้งการวิพากษ์วาทกรรมกระแสหลัก เช่น วาทกรรมบูรพคดีนิยม วาทกรรมอาณานิคม และยังทำให้เกิดการวิเคราะห์วาทกรรมในแนวต่อต้านชัดเจนด้วย แม้ว่าจะงานเขียนในยุคแรกๆ จะให้ความสำคัญกับวิธีการที่ประเทศใต้อาณานิคมถูกทำให้กลายเป็นอื่นโดยอำนาจต่างๆ ทางอาณานิคม และวิธีการที่เจ้าอาณานิคมใช้วางกลยุทธ์เพื่อสร้างภาพเสนอของคนที่พื้นถิ่นให้อยู่ในฐานะที่บกพร่องขาดแคลนเพื่อให้สัมพันธ์กับแบบแผนหรือชนบของอังกฤษมากกว่า งานวิชาการในช่วงไม่นานมานี้ที่พยายามแสดงให้เห็นว่าตัวบทเหล่านี้มีความแตกต่างและยังเต็มไปด้วยวาทกรรมหลากหลายที่ปะทะกันเอง นี่จึงเป็นการเปลี่ยนคำจำกัดความของวาทกรรมและเปลี่ยนวิธีการนำวาทกรรมไปใช้ด้วย จึงสรุปได้ว่าวาทกรรมในตอนนี้สามารถตีความได้หลากหลายกว่าเดิมและอาจจะทำให้เกิดการต่อต้านชัดเจนมากขึ้นด้วยถึงแม้ว่าตัววาทกรรมเองจะดูมีอำนาจในการครอบงำมากที่สุดก็ตาม ดังนั้นภายในกระแสการวิเคราะห์วาทกรรมจึงอาจทำให้กล่าวได้ว่าวาทกรรมที่เต็มไปด้วยอำนาจครอบงำนั้น แท้จริงแล้วอาจจะเป็นเพียงแค่ความหมายที่ใช้ได้ผลเฉพาะในตัวบทเท่านั้น เนื่องจากองค์ความรู้อื่นๆ ที่ถูกวาทกรรมขัดขวางหรือกำจัดออกไปนั้นก็มีความสำคัญเทียบเท่าได้กับความรู้ที่ถูกสร้างขึ้นมาในตัวบทเช่นกัน ด้วยเหตุนี้ทฤษฎีวาทกรรมหลังอาณานิคมจึงได้ตั้งคำถามกับมุมมองของชาอิดที่วิเคราะห์ตัวบทเกี่ยวกับอาณานิคมในลักษณะที่เป็นไปในแนวทางเดียวเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากมีความเป็นไปได้ที่ความสัมพันธ์เชิงอำนาจภายในระบบอาณานิคมจะไม่ใช่แค่เพียงเรื่องของเจ้าอาณานิคมกับผู้ตกอยู่ใต้อาณานิคมที่มีความสัมพันธ์กันแบบเจ้านายกับข้าทาสเท่านั้น ยิ่งไปกว่านั้นตัวบทดังกล่าวนอกจากเป็นการยืนยันความสำเร็จในอำนาจทางอาณานิคมแล้ว ยังเป็นการยืนยันอีกว่าคนที่พื้นถิ่นที่ตกอยู่ใต้อาณานิคมเป็นผู้มีความรู้เป็นของตัวเองและมีอำนาจในการโต้กลับเจ้าอาณานิคมได้ด้วย วิธีการมองดังกล่าวเป็นที่ยอมรับว่ามีบทบาทในการพัฒนา มีประสิทธิภาพในการต่อสู้ทางการเมืองซึ่งเป็นกระบวนการที่ยังคงดำเนินอยู่ (Mills, 2004: 114)

จากที่กล่าวมาเป็นกรณีของหลายๆ ประเทศที่ต้องตกอยู่ใต้อาณานิคมตะวันตก ส่งผลให้รูปแบบการเขียนถึงประเทศเหล่านี้ผ่านตัวบทต่างๆ ชาวตะวันตกนั้นจึงมักจะมีวาทกรรมบางอย่างแฝงอยู่ในตัวบทเหล่านั้นด้วยเสมอ ยกตัวอย่างเช่นวาทกรรมในเชิงอาณานิคมที่จะเชิดชูฝ่ายเจ้าอาณานิคม ขณะเดียวกันลดทอนตัวตนและความสำคัญของประเทศท้องถิ่นที่ต้องตกอยู่ใต้อาณานิคม หรือแม้กระทั่งวาทกรรมที่แสดงการโต้กลับเจ้าอาณานิคม ฝ่ายคนพื้นถิ่นที่ยังคงทิ้งร่องรอยไว้ให้เห็นได้ในตัวบทที่เขียนโดยเจ้าอาณานิคมเช่นกัน อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยไม่เคยตกเป็นอาณานิคมของตะวันตก แต่อำนาจและอิทธิพลของตะวันตกก็ไม่ได้หยุดอยู่เพียงแค่การล่าอาณานิคมเท่านั้น อำนาจและอิทธิพลในทางความรู้ความคิดของตะวันตกยังคงแผ่ขยายเพื่อมาครอบงำประเทศต่างๆ อย่างต่อเนื่อง และเมื่อประเทศเหล่านี้ถูกครอบงำโดยอำนาจและอิทธิพลในลักษณะนี้แล้วก็อาจจะมองได้ว่ามีลักษณะหลายประการที่คล้ายคลึงกับการเป็นอาณานิคมของตะวันตก เช่นกันเพียงแต่เป็นอาณานิคมในแบบที่ลึกและซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ไทยเป็นก็อีกประเทศหนึ่งที่ได้รับผลกระทบจากอิทธิพลในลักษณะนี้ของตะวันตก และปฏิกริยาของไทยที่มีต่ออำนาจการครอบงำของตะวันตกไม่ได้มีแต่เพียงการยินยอรับเอาอิทธิพลหรืออำนาจทางความรู้ความคิดเข้ามาสู่สังคมไทยเท่านั้น หากแต่ยังมีปฏิกริยาบางอย่างที่อาจมองได้เป็นการโต้กลับหรือวิพากษ์อิทธิพลของตะวันตกด้วยเช่นกัน ซึ่งสิ่งที่มองได้ว่าเป็นการโต้กลับหรือการวิพากษ์ตะวันตกของไทยสามารถเห็นได้จากกรวิเคราะห์บริบทประวัติศาสตร์ไทยในงานเขียนของธงชัย วินิจกุล เรื่อง *Coming to terms with the west: intellectual strategies of bifurcation and post-westernism in Siam* จากหนังสือ *The Ambiguous allure of the west : traces of the colonial in Thailand* ในงานเขียนดังกล่าวนี้ธงชัยได้อธิบายไว้ว่าไทยจัดการหรืออาจเรียกได้ว่าตอบโต้ต่ออำนาจของตะวันตกผ่านกลวิธีทางความรู้ความคิดที่สำคัญๆ 2 วิธี ได้แก่ 1) การแบ่งกรอบความคิดออกเป็น 2 ช่วงที่ตรงข้ามกัน (conceptual bifurcation) และ 2) การสร้างกรอบความคิดหลังตะวันตก (post-westernism)

1) การแบ่งกรอบความคิดออกเป็น 2 ช่วงที่ตรงข้ามกัน (conceptual bifurcation) เป็นกลวิธีของไทยที่เกิดขึ้นในช่วงกลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 เพื่อใช้สำหรับการเลือกรับเอาความรู้และอิทธิพลเพียงบางอย่างของตะวันตก โดยแบ่งกรอบคิดออกเป็น 2 ช่วงระหว่างกรอบคิดเกี่ยวกับทางจิตวิญญาณและกรอบคิดเกี่ยวกับทางโลก ธงชัยได้อธิบายถึงวิธีคิดแบบนี้ของไทยผ่านการยกตัวอย่างถึงการบรรยายธรรมของท่านพุทธทาสภิกขุให้กับพระสงฆ์ในสหรัฐอเมริกา ในการบรรยายธรรมครั้งนั้นท่านพุทธทาสได้แสดงความคิดเห็นเชิงวิพากษ์เกี่ยวกับความเสื่อมถอยของสังคมอเมริกาและขีดจำกัดของอารยธรรมตะวันตก กล่าวคือ ชาวตะวันตกมีความก้าวหน้าในการ

พัฒนาทางวัตถุแต่ทางด้านจิตใจกลับถดถอย ขณะที่ชาวตะวันตกจะมีลักษณะที่ตรงข้ามกับชาวตะวันตก สำหรับอเมริกาเช่นเดียวกับตะวันตกที่ให้ความสำคัญกับบริโภคนิยม บั๊จเจกนิยม และวิทยาศาสตร์ซึ่งเป็นที่เชื่อถือว่าจะนำไปสู่ความมั่งคั่งอุดมสมบูรณ์ แต่สิ่งเหล่านี้ในทางกลับกันส่งผลให้อเมริกาเกิดความเสื่อมถอยลงไปอย่างช้าๆ จนเกิดเป็นปัญหาต่างๆ ที่อเมริกาต้องเผชิญ เช่น ปัญหาเกี่ยวกับคนที่เป็นลูกไม่รู้บุญคุณผู้ให้กำเนิด ปัญหาชาวอเมริกันหวาดระแวงและไม่ไว้ใจเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน หรือวิกฤตต่างๆ ที่เกิดจากน้ำมือมนุษย์ ท่านพระพุทธรูปทาสจึงเตือนไม่ให้คนไทยมองสหรัฐเป็นต้นแบบทางสังคมวัฒนธรรมและความเจริญทางวัตถุ ขณะที่ “ไทย” แม้ว่าจะไม่ได้ร่ำรวยทางวัตถุแต่มีสถานภาพทางจิตใจที่ดีกว่าซึ่งเป็นผลมาจากพุทธศาสนาที่สอนให้รู้จักปรองดองกับทั้งธรรมชาติและเพื่อนมนุษย์ด้วยกันแม้ว่าพวกเขาจะมีความเชื่อที่แตกต่างออกไป การแบ่งกรอบคิดออกเป็น 2 ขั้วเป็นกลวิธีทางความคิดที่ไทยนำไปใช้ในเชิงอาณานิคมและหลังอาณานิคมโดยเฉพาะ เพื่อเป็นการต่อร่องระหว่างอำนาจของตะวันตกสมัยใหม่และความแข็งแกร่งที่มีมานานของตัวตนและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยมองว่าอำนาจตะวันตกเป็นเรื่องทางวัตถุหรือโลกภายนอก แต่มองว่าตัวตนและวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นเรื่องทางศาสนา จิตใจ และตัวตนภายใน ไม่เพียงเท่านั้นกลวิธีกรอบคิดดังกล่าวยังสามารถพบได้ในงานเขียนและวรรณกรรมหลายๆ ประเภทของไทยตั้งแต่ช่วงกลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 จนถึงปัจจุบัน โดยมองว่าวัฒนธรรมตะวันตกมีฐานะเป็นเพียงเครื่องมือที่มีประโยชน์ในขณะที่วัฒนธรรมไทยมีฐานะเป็นเป้าหมายอันสูงสุด (Thongchai Winichakul, 2010: 135-139)

2) การสร้างกรอบความคิดหลังตะวันตก (post-westernism) เป็นกลวิธีที่ค่อนข้างร่วมสมัยมากขึ้นสำหรับประเทศไทยที่ใช้ในการวิพากษ์อำนาจทางความรู้ความคิดของตะวันตก กรอบคิดนี้ได้รับอิทธิพลมาจากการศึกษาเกี่ยวกับหลังอาณานิคม ธงชัยอธิบายกรอบความคิด post-westernism ของไทยโดยยกตัวอย่างงานเขียนชุดหนึ่งของธีรยุทธ บุญมี ซึ่งเป็นนักวิชาการที่มีชื่อเสียงคนหนึ่งของไทย กรอบคิดดังกล่าวเป็นแนวความคิดหลักของงานเขียนชุดนี้ที่น่าสนใจคือ ธีรยุทธได้เขียนวิพากษ์ความรู้ของไทยเราทั้งด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ศิลปะ ปรัชญา และอื่นๆ ล้วนแล้วแต่เป็นความรู้ที่ยึดถือให้อำนาจของยุโรปเป็นศูนย์กลาง (Eurocentric) หรืออาจเรียกได้ว่าเป็นอาณานิคมเชิงลึก “Deep colonialism” สำหรับธีรยุทธ post-westernism คือเสรีภาพทางความคิดจากอำนาจครอบงำของตะวันตก เป็นเพียงการต่อสู้กับอำนาจตะวันตกแต่ไม่ใช่ความคิดที่ต่อต้านตะวันตกหรือความคิดในฐานะที่เป็นคนไทย อย่างไรก็ตาม แม้ธีรยุทธปฏิเสธว่าไม่มีความคิดต่อต้านตะวันตก (anti-western) แต่จากคำอธิบายของธงชัยบ่งบอกว่าแนวคิด post-westernism ของธีรยุทธค่อนข้างที่จะหนีไม่พ้นไปจากการต่อต้านตะวันตก เนื่องจาก

แนวคิดนี้ของธีรยุทธปราภาฏให้เห็นในช่วงบริบทที่สังคมไทยกำลังมีกระบวนการเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านตะวันตกและต่อต้านโลกาภิวัตน์ ซึ่งอยู่ในช่วงเวลาปลายคริสต์ทศวรรษ 1990 และที่สำคัญคือมีวิกฤตการณ์ทางการเงินเกิดขึ้นกับประเทศไทยหรือที่รู้จักกันในชื่อ “วิกฤตการณ์ต้มยำกุ้ง” นักวิจารณ์ทั้งฝ่ายเสรีนิยมและอนุรักษนิยมต่างออกมาแสดงการต่อต้านตะวันตกและโลกาภิวัตน์ ดังนั้นการปรากฏขึ้นมาของแนวคิด post-westernism ของธีรยุทธในช่วงเวลาดังกล่าวจึงอาจมองได้ว่าเป็นกระแสความคิดหนึ่งที่มีความสอดคล้องกับบริบทในขณะนั้นที่กำลังเข้มข้นไปด้วยแนวคิดเพื่อต่อต้านตะวันตก (Thongchai Winichakul, 2010: 143-145)

ดังนั้นตัวอย่างต่างๆ ที่ธงชัยได้ยกมาอธิบายเกี่ยวกับกลวิธีทางความรู้ความคิดทั้งสองวิธีที่ไทยได้นำมาใช้เพื่อรับมือกับอำนาจของตะวันตกที่กำลังเข้ามาในสังคมไทย แสดงให้เห็นว่าไทยไม่ได้ยอมรับกับอำนาจของตะวันตกไปเสียทั้งหมด แต่อาจพิจารณาได้ว่าทั้งสองกลวิธีนี้เป็นการแสดงออกถึงการตอบโต้และวิพากษ์ต่ออำนาจของตะวันตก โดยไม่ผ่านการตอบโต้โดยตรง อย่างเช่นการใช้กำลังความรุนแรงหรือการขัดขืนไม่ทำตามคำสั่ง แต่ผ่านการสร้างกรอบความคิดแทนเพื่อให้เกิดมุมมองว่าอำนาจตะวันตกยังอาจนำไปสู่ความเสื่อมถอยต่างๆ ได้ด้วยเช่นกัน ไม่ใช่มีแต่ความเจริญก้าวหน้าเท่านั้น กลวิธีทั้งสองที่ธงชัยนำมากล่าวถึงนั้นอาจมองได้ว่าเป็นกลวิธีทางวาทกรรมอย่างหนึ่งที่สังคมไทยพยายามสร้างขึ้นมาเพื่อจัดการพร้อมทั้งแฝงไว้ด้วยการแสดงออกถึงการโต้กลับและการวิพากษ์ต่ออำนาจของตะวันตก เป็นวาทกรรมที่ชัดเจนให้เห็นถึงข้อเสียของความรู้ความคิดต่างๆ แบบตะวันตก ขณะเดียวกันก็เชิดชูคุณค่าของพุทธศาสนาและความเป็นพื้นถิ่นของไทยให้กลับมาแข็งแกร่งอีกครั้ง เพราะฉะนั้นจากการอธิบายบริบทประวัติศาสตร์ไทยของธงชัยจึงทำให้เห็นว่าการนำวาทกรรมมาใช้ได้ส่งอิทธิพลอย่างมากต่อสังคมไทยในการเกิดเป็นมุมมองความคิดด้านต่างๆ วาทกรรมจึงกลายมาเป็นตัวแปรที่สำคัญในการศึกษาวิเคราะห์ประเด็นต่างๆ เช่นเดียวกับในด้านของวรรณกรรมที่วาทกรรมเข้าไปมีบทบาทอย่างมากในการที่วรรณกรรมสักเล่มจะนำเสนอออกมาให้เห็นประเด็นใดบ้าง ทั้งอาจจะด้วยความตั้งใจหรือไม่ก็ตาม

การนำวาทกรรมไปใช้อย่างกว้างขวางในแวดวงวิชาการตามที่ได้กล่าวมาข้างต้น ทำให้สังเกตได้ว่าวาทกรรมเป็นแนวคิดที่มีความสำคัญมากสำหรับให้คนกลุ่มต่างๆ นำไปใช้เพื่อสร้างความหมายแก่สิ่งต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นพื้นที่หรือคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง วาทกรรมการพัฒนาในบริบทสังคมไทยจึงเป็นอีกวาทกรรมหนึ่งที่รัฐบาลหรือชนชั้นนำของไทยนำมาใช้กับประเทศและสังคมไทย เพื่อสร้างความมั่นคงให้กับรัฐบาลเผด็จการทหารและเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยเปิดโอกาสให้ประเทศไทยได้รับเงินทุนช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาที่กำลังมีความประสงค์หยุดยั้งการ

ขยายตัวของคอมมิวนิสต์จากระบบสังคมนิยมที่เป็นแนวคิดทางการเมืองคู่แข่งของสหรัฐท่ามกลาง กระแสสงครามเย็นในช่วงเวลานั้น ชนชั้นนำของไทยในสมัยดังกล่าวได้นำแนวคิดการพัฒนาใน ฐานะวาทกรรมมาใช้กับสังคมไทยผ่านแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ วาทกรรม การพัฒนาในบริบทสังคมไทยจึงก่อให้เกิดการให้ความหมายกับกลุ่มคนและพื้นที่ ในลักษณะของ การแบ่งแยกคนเมืองว่าเป็นผู้อารยะออกจากคนพื้นถิ่นที่ไม่อารยะ และแบ่งแยกตัวเมืองที่เจริญ ทันสมัยออกจากพื้นที่ชนบทห่างไกลว่าเป็นพื้นที่ล้าหลังป่าเถื่อน ความหมายที่แบ่งแยกระหว่าง ความเป็นอารยะและไม่อารยะในลักษณะนี้เป็นเพียงการให้ความหมายที่ถูกกำหนดขึ้นมาโดยกลุ่ม ชนชั้นนำที่มีอำนาจในการนำวาทกรรมการพัฒนามาใช้ เพื่อขยายฐานอำนาจให้แผ่กว้างออกไป จากเมืองกรุงที่เป็นศูนย์กลางสู่พื้นที่ห่างไกลในชนบทหรือชายขอบ ยกตัวอย่างเช่นการตัดถนนไปสู่ พื้นที่ห่างไกลตามเหตุผลของชนชั้นนำว่าเป็นการพัฒนาประเทศให้เจริญทันสมัย แต่ในอีกด้าน หนึ่งเป็นการขยายอำนาจให้ชนชั้นนำเข้าถึงและสามารถควบคุมพื้นที่ห่างไกลได้อย่างทั่วถึงมาก ยิ่งขึ้นไปพร้อมกัน ด้วยเหตุนี้วาทกรรมการพัฒนาจึงแฝงไว้ด้วยวาทกรรมอื่นอีกในลักษณะที่เป็น การให้ความหมายกับสิ่งต่างๆ ในแบบคู่ตรงข้ามคือ เมืองกับชนบท ธรรมชาติกับวัฒนธรรม ศูนย์กลางกับชายขอบ และเทคโนโลยีทางวิทยาศาสตร์กับเทคโนโลยีพื้นถิ่น วาทกรรมแฝงเหล่านี้ เป็นส่วนสำคัญที่ช่วยเพิ่มอำนาจให้กับผู้กำหนดความหมายนั่นคือกลุ่มชนชั้นนำในฐานะผู้อารยะ ให้สามารถเข้าไปจัดการและควบคุมกลุ่มคนกับพื้นที่ซึ่งถูกให้ความหมายว่ายังไม่อารยะได้อย่าง ถูกต้องชอบธรรม ดังนั้นวาทกรรมการพัฒนาจึงมีบทบาทเป็นอย่างมากในฐานะเครื่องมือขึ้น สำคัญของชนชั้นนำไทยในการกำหนดความหมายให้กับกลุ่มคนและพื้นที่ต่างๆ ในประเทศไทย ว่า ควรมีความหมายไปในทิศทางใดเจริญหรือล้าหลัง เพื่อกฤษฎางให้กับการขยายอำนาจของชนชั้น นำและการเปิดรับทุนต่างชาติจำนวนมาก

นวนิยายชุด *เพชรพระอุมา* เป็นตัวบทที่อยู่ร่วมสมัยกับบริบทสังคมไทยยุคการพัฒนา ส่งผลให้โครงเรื่องของตัวบทดังกล่าวเป็นดังภาพสะท้อนร่องรอยของวาทกรรมการพัฒนาจาก บริบทสังคมที่ร่วมสมัยกัน ด้วยเหตุนี้พนมเทียนมีส่วนนำวาทกรรมการพัฒนามาใช้เพื่อให้ ความหมายกับพื้นที่และกลุ่มตัวละครต่างๆ ผ่านนวนิยายชุดนี้ด้วยเช่นกัน สะท้อนกระแสอิทธิพล ของวาทกรรมการพัฒนาที่ไหลเวียนในสังคมไทยจนมาถึงนักประพันธ์เช่นพนมเทียนผู้เป็น ภาคส่วนหนึ่งของบริบทสังคมที่ร่วมสมัยกัน นวนิยายชุดนี้เปิดเผยให้เห็นว่าพนมเทียนกำลังไล่ไป ตามกระแสของวาทกรรมการพัฒนา วาทกรรมบูรพคดีนิยม และ วาทกรรมอาณานิคมนิยม ทำให้ การนำเสนอภาพป่าและภาพตัวละครกลุ่มต่างๆ มีความหมายในลักษณะที่แตกต่างและไม่ เท่าเทียมกันในประเด็นเรื่องความเป็นอารยะ แต่ในเวลาเดียวกันหากพิจารณานวนิยายแนวคิด

วิพากษ์วาทกรรมและแนวคิดหลังอาณานิคมนิยม พบว่านวนิยายยังแฝงไว้ด้วยการตอบโต้ การขัดขืนและการท้าทายด้วยเช่นกันจากพื้นที่ป่าและกลุ่มตัวละครคนพื้นถิ่น ลักษณะที่แสดงออก ถึงการตอบโต้ การขัดขืน และการท้าทายวาทกรรมการพัฒนาในตัวบทอาจเกิดจากความตั้งใจ หรือไม่ตั้งใจของพนมเทียน แต่ระเบียบวิธีวิจัยด้วยการใช้การวิพากษ์วาทกรรมและการใช้แนวคิด หลังอาณานิคมสามารถทำให้ผู้วิจัยพบว่านวนิยายชุดนี้มี การนำเสนอให้เห็นทั้งความย้อนแย้งและ การปะทะกันทางความคิดเรื่องการพัฒนาอย่างน่าสนใจ สอดคล้องไปกับบริบทสังคมไทยร่วมสมัย ที่มีทั้งการยอมรับและตอบโต้วาทกรรมการพัฒนา

2.2 บริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับนวนิยาย

จากจุดเริ่มต้นของแนวคิด “การพัฒนา” ที่เน้นไปในรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจเสรีนิยม นั้นได้นำไปสู่การปฏิบัติ โดยมีการกำหนดเป็นนโยบายอย่างเป็นทางการด้วยการประกาศใช้ แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1 ระหว่างระยะเวลา พ.ศ. 2504-2509 (ปิยนารถ บุนนาค, 2553: 275) แผนพัฒนาฯ นี้เป็นฉบับแรกที่จะเป็นแม่แบบให้กับแผนพัฒนาฯ ฉบับอื่นๆ ต่อไป เนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1 นี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ประชาชนมีมาตรฐานในการครองชีพที่ดีขึ้น ด้วยการพยายามใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อขยายอัตราการเจริญเติบโตทาง เศรษฐกิจและเพิ่มรายได้ประชาชาติให้ได้มากที่สุด (สำนักงานพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ สำนัก นายกรัฐมนตรี, 2504: 11 อ้างใน ชาตรี เพ็ญศรี, 2543: 54) จากนั้นต่อมาจึงมีการประกาศใช้ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2510-2514) ที่ยังคงใช้แนวทางเดิมของ การพัฒนาตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1 แต่จะขยายให้ไปถึงด้านรัฐวิสาหกิจและการวางแผนให้รวม การพัฒนาสังคมด้วย เช่น ส่งเสริมสถาบันที่สำคัญทั้งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และส่งเสริม วัฒนธรรมประเพณีที่ดีงามของไทยด้วย แผนพัฒนาทั้งสองฉบับแรกจึงเป็นต้นแบบที่สำคัญให้กับ ฉบับอื่นๆ ต่อไปในการพัฒนาประเทศที่ครอบคลุมทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม แผนพัฒนาฯ อื่นๆ หลังจากนี้จึงไม่ได้มีหลักการที่แตกต่างไปจากสองฉบับแรกมากนัก เพียงแต่ทำตามหลักการเดิมให้ เป็นไปตามเป้าหมายมากยิ่งขึ้น (ชาตรี เพ็ญศรี, 2543: 54-61)

ตัวอย่างที่สำคัญในการแสดงให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรมถึงแนวทางการพัฒนาประเทศไทย ให้เจริญก้าวหน้าในยุคสมัยดังกล่าว คือ การขยายโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ ของประเทศ เช่น ถนน ไฟฟ้า น้ำประปา ให้มีความทันสมัยและครอบคลุมให้ทั่วถึงมากที่สุด ยกตัวอย่างที่ชัดเจน เช่น คำ กล่าวตอบในพิธีเปิดถนนตามโครงการ “อรัญญิณี” ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2505 ดังนี้

“...ข้าพเจ้ารู้สึกเป็นเกียรติและมีความยินดี ที่ได้มาเปิดถนนตามโครงการ ‘อรัญวิถิ’ คือถนน ‘ธนวิถิ’ กับถนน ‘รัชตวิถิ’ ที่ทางราชการกองทัพบกได้รับมอบหมายจากรัฐบาลให้ทำการก่อสร้างขึ้นในวันนี้ ถนนเป็นเส้นทางคมนาคมที่สำคัญยิ่งอย่างหนึ่ง เพราะสามารถอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนในด้านการคมนาคมได้อย่างรวดเร็วและกว้างขวาง จึงมีส่วนช่วยในการพัฒนาประเทศได้เป็นอย่างดี ดังจะเห็นได้จากการที่มีหมู่บ้านหลายแห่งเจริญขึ้นอย่างรวดเร็วภายหลังที่มีการสร้างถนนผ่านแล้ว ข้าพเจ้าจึงหวังว่าถนน ‘ธนวิถิ’ และถนน ‘รัชตวิถิ’ ทั้งสองสาย จะมีส่วนช่วยสร้างให้ชุมชนผู้อาศัยอยู่สองข้างทางของถนนทั้งสองนี้ได้เจริญรุ่งเรืองยิ่งขึ้น...” (สฤษดิ์ ธนะรัชต์, 2505: 27)

จากตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ในช่วงเวลานั้นจอมพลสฤษดิ์ให้ความสำคัญและพยายามขยายเพิ่มเติมสิ่งที่เป็นโครงสร้างพื้นฐานของประเทศให้มากขึ้น ถนนเป็นส่วนหนึ่งที่เป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งในการทำให้ประเทศชาติมีความเจริญทันสมัย เพราะถนนเป็นช่องทางในการนำพาความสะดวกรบาย และความรุ่งเรืองต่างๆ มาสู่พื้นที่ที่ถนนตัดผ่าน เป็นการพัฒนาประเทศไปพร้อมกันด้วย แต่ในขณะเดียวกันก็แฝงไว้ด้วยการมองพื้นที่ที่ถนนยังไม่ตัดผ่านว่ายังไม่เจริญ แสดงการให้ความสำคัญกับวิถีชีวิตแบบเมืองมากกว่าชนบท มุมมองแบบนี้มีความเชื่อมโยงอย่างมากกับแนวคิดการพัฒนา

อีกตัวอย่างหนึ่งที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันคือ เป็นคำกล่าวตอบของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เช่นเดียวกัน ที่แสดงให้เห็นว่าแนวคิดการพัฒนาในยุคสมัยนั้นให้ความสำคัญกับความเจริญทันสมัยของโครงสร้างพื้นฐานของบ้านเมือง อันเป็น “การพัฒนา” ตามคติคิดแบบตะวันตกที่ต้องการให้บ้านเมืองเป็นสังคมเมืองอุตสาหกรรม จอมพลสฤษดิ์กล่าวไว้ในพิธีเปิดอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่และทางหลวงแผ่นดิน สาย “ธนะรัชต์” เมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2505 ดังนี้

“...สำหรับทางหลวงแผ่นดิน สาย ‘ธนะรัชต์’ ซึ่งจะได้ทำพิธีเปิดพร้อมกันนั้น ก็นับว่าเป็นทางหลวงสายสำคัญที่มีส่วนช่วยให้โครงการจัดสร้างอุทยานแห่งนี้ได้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีอยู่เป็นอันมาก...เป็นที่เชื่อแน่ว่า ภายในอีกไม่กี่ปีข้างหน้า สองฟากทางที่ถนนผ่านมาตลอดจนถึงที่พักตากอากาศบนเขาใหญ่ จะต้องเจริญก้าวหน้าไปอีกเป็นอันมาก จึงนับได้ว่าถนน ‘ธนะรัชต์’ นี้ จะมีส่วนสำคัญในการ

พัฒนาอาณาบริเวณแถบเขาใหญ่ ให้เจริญรุ่งเรืองต่อไปได้เป็นอย่างดี
 ...” (สฤษดี ธนะรัชต์, 2505: 50)

ตามคำกล่าวของจอมพลสฤษดี การสร้างทางหลวงแผ่นดินสายดังกล่าวสะท้อนความพยายามของรัฐบาลในสมัยนั้นที่ต้องการพัฒนาประเทศ ในกรณีนี้ดำเนินการโดยสร้างถนนตัดผ่านเข้าไปในเขตพื้นที่ทางธรรมชาติ เพื่อสร้างให้พื้นที่ป่าบริเวณนั้นกลายเป็นอุทยานแห่งชาติสำหรับใช้เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของประชาชน แต่ความต้องการที่จะ “พัฒนา” ดังที่กล่าวมานั้น ในอีกแง่หนึ่งเป็นเพียงความพยายามของมนุษย์ที่ต้องการทำให้ทุกพื้นที่กลายเป็นเมือง พร้อมกับนำเอาทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่มาใช้เพื่อเอื้อประโยชน์ต่อมนุษย์ด้วยกันเองเท่านั้น เพราะฉะนั้น “การพัฒนา” ที่เป็นคำกล่าวอ้างของยุคสมัยนั้นจึงเป็นเพียงการมองว่าธรรมชาติที่ไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกเป็นเพียงความไม่เจริญที่ยังไม่มีการพัฒนา และเป็นเพียงทรัพย์สินของมนุษย์ที่สมควรนำมาใช้ประโยชน์ให้กับสิ่งที่เรียกว่า “การพัฒนา” เพื่อสนองต่อความต้องการของมนุษย์มากกว่าเป็นการให้ความสำคัญและมองเห็นคุณค่าที่แท้จริงธรรมชาติ

หรือตัวอย่างแนวความคิดการพัฒนาของจอมพลสฤษดีที่ให้ความสำคัญกับสาธารณูปโภคต่างๆ อันจะเป็นปัจจัยพื้นฐานในการมีชีวิตที่ดีของประชาชนและแสดงความทันสมัยมั่นคงของชาติ จนเกิดเป็นคำขวัญที่สำคัญในสมัยนั้นคือ “น้ำไหล ไฟสว่าง ทางดี และมีงานทำ” (ทักษ์ เฉลิมเตียรณ, 2552: 214)

“การพัฒนา” ในยุคสมัยดังกล่าว (พ.ศ. 2502-2516) นอกจากเกิดขึ้นในแง่ของการขยายตัวเมืองแล้วยังมีประเด็นเรื่องของการเข้าไปจัดการป่า/ธรรมชาติด้วยเช่นกัน สังเกตได้จากการที่ประเทศไทยช่วงเวลานั้นมีการประกาศใช้นโยบายและกฎหมายเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรป่าไม้อย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่พ.ศ. 2503, 2504 และ 2507 หากแต่ไม่ใช่ยุคสมัยแรกที่มีกฎหมายเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรป่าไม้ เนื่องจากก่อนหน้า พ.ศ. 2503 มีการออกพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 ซึ่งไม่ได้มีวัตถุประสงค์หลักอยู่ที่การอนุรักษ์ แต่เน้นไปที่การควบคุมการทำไม้หวงห้าม การเก็บของป่าหวงห้าม การเก็บค่าภาคหลวง และการหาผลประโยชน์อื่นๆ จากป่าอันรวมไปถึงการห้ามเข้ายึดถือหรือครอบครองป่า³ ด้วย แต่เมื่อถึงพ.ศ. 2503 เป็นต้นมา ประเทศไทยเริ่มไม่มีพื้นที่ป่าที่สมบูรณ์เหมือนก่อนหน้านี้นี้ ทำให้รัฐบาลต้องกลับมาให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์

³ “ป่า” ตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 มีความหมายกว้างครอบคลุมไปถึงที่ดินทั้งหลายที่ยังไม่มีบุคคลได้มาตามกฎหมายที่ดิน จึงรวมถึงป่าอนุรักษ์ ป่าสงวน ตลอดจนที่รกร้างว่างเปล่าและที่ดินสาธารณประโยชน์ด้วย (กอบกุล ราชะนาคร, 2550: 75)

ทรัพยากรป่าไม้มากขึ้น โดยการออกกฎหมายต่างๆ เพื่ออนุรักษ์ป่า รวมถึงพืชและสัตว์ที่อยู่ในป่าด้วย ได้แก่ พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2503 พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 และพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 โดยกฎหมายทั้งหมดนี้ได้กลายเป็นตัวช่วยสำคัญในการให้ฝ่ายรัฐเข้าไปจัดการกับป่า/ธรรมชาติได้อย่างเต็มที่ เพราะกฎหมายเหล่านี้ให้อำนาจแก่รัฐฝ่ายเดียวในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นสมบัติร่วมกันของชาติโดยที่ประชาชนกลับไม่ได้มีส่วนร่วมในการจัดการด้วย นอกจากนี้ ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 1 พ.ศ. 2504 ยังได้มีการกำหนดให้รักษาพื้นที่ป่าไว้อย่างน้อยจำนวนครึ่งหนึ่งของประเทศ แต่สามารถลดจำนวนลงเหลือร้อยละ 40 ได้ หากประเทศมีความจำเป็นต้องใช้ที่ดินในกิจกรรมต่างๆ และหากประเทศมีประชากรเพิ่มขึ้น ต่อมาในวันที่ 14 พฤศจิกายน ปีเดียวกัน คณะรัฐมนตรีมีมติกำหนดแบ่งพื้นที่จำนวนหนึ่งให้เป็นป่าไม้ถาวรและประกาศเป็นพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ จากนั้นกรมป่าไม้ได้ทยอยประกาศให้พื้นที่ต่างๆ ทั่วประเทศเป็นเขตป่าสงวนแห่งชาติไปจนถึงปี พ.ศ. 2548 แต่ปัญหาที่ตามมาคือการประกาศทับพื้นที่ที่ประชาชนเข้าอาศัยทำมาหากินอยู่ก่อนแล้ว และปัญหาประชาชนบุกรุกเข้าไปทำกินในพื้นที่ป่าสงวน (กอบกุล ราชะนาคร, 2550: 70-75) จากข้อมูลจะเห็นได้ว่าประเทศไทยเริ่มมีการแบ่งเขตพื้นที่เป็นสัดส่วนมากขึ้น โดยแยกพื้นที่ป่าออกจากพื้นที่เมือง ตั้งแต่เริ่มมีกฎหมายเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในปีพ.ศ. 2484 เป็นต้นมา แต่การแบ่งพื้นที่ป่ากับพื้นที่เมืองจะยังมีความชัดเจนขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. 2503 ซึ่งเป็นช่วงสมัยแห่งการพัฒนาที่ออกกฎหมายเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรป่าไม้อย่างจริงจังและต่อเนื่อง รัฐจะใช้กฎหมายในการกำหนดให้ประชาชนมีพื้นที่อาศัยและทำกินได้เฉพาะในเขตชุมชนเมืองหรือเขตเกษตรกรรมเท่านั้น และห้ามไม่ให้ประชาชนเข้าไปยึดถือหรือครอบครองป่า หรือกระทำการใดๆ ในป่าอันเป็นข้อห้ามตามกฎหมาย

ตัวอย่างที่เด่นชัดเกี่ยวกับการเข้าไปจัดการป่า/ธรรมชาติอันเกิดจากนโยบาย “การพัฒนา” ดังเช่นกรณีของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ที่เป็นอุทยานแห่งชาติที่แรกของประเทศไทย ประกาศขึ้นเมื่อวันที่ 18 กันยายน พ.ศ. 2505 การประกาศให้ป่าเขาใหญ่เป็นอุทยานแห่งชาตินั้น ในอีกแง่มุมหนึ่งนอกเหนือจากการกล่าวอ้างของฝ่ายรัฐว่าเพื่อเป็นที่พักผ่อนและเป็นแหล่งเรียนรู้ รวมถึงเพื่อเป็นการช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติแล้ว ยังเป็นการเปิดโอกาสให้รัฐได้นำ “การพัฒนา” เข้าไปจัดการกับพื้นที่ป่าแห่งนี้เพื่อเอื้อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อคนบางกลุ่ม ก่อนจะบรรจุเป้าหมายนั้นป่าและทรัพยากรธรรมชาติต่างๆ ในป่า หรือแม้แต่ประชาชนที่อาศัยทำกินในป่าต่างก็ต้องเป็นฝ่ายได้รับผลกระทบและสูญเสียเพื่อให้มนุษย์เพียงไม่กี่คนได้รับผลประโยชน์ หนังสือ *อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่* ที่จัดทำโดยอุทยานแห่งชาติ กรมป่าไม้ อธิบายว่าถนนธนรัชต์เป็นถนนสายแรกที่ใช้เป็น

เส้นทางเข้าไปยังอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ซึ่งกลายเป็นจุดเริ่มต้นของถนนสายต่อมา นั่นคือ ถนนสายปราจีนบุรี-เขาใหญ่ ถนนสายนี้ตัดผ่านพื้นที่ชุ่มชื้นของสัตว์ป่า และเป็นสายที่แบ่งป่าเขาใหญ่ออกเป็นสองส่วนซึ่งมีผลกระทบต่อระบบนิเวศของป่า โดยเฉพาะสัตว์ป่าหลายชนิดถูกจำกัดพื้นที่สำหรับหากินและขยายพันธุ์ เนื่องจากสัตว์ป่าไม่กล้าข้ามถนนไปฝั่งตรงข้าม (2543: 24) นอกจากนี้หนังสือเล่มนี้ยังได้กล่าวถึงเรื่องราวของเสือโคร่งสองตัวที่ถูกสัตว์ฟักหลังจากถูกยิงตายบนเขาใหญ่ ซึ่งจัดแสดงอยู่ที่ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ โดยบรรยายลักษณะของเสือดงกล่าวว่าเป็น “เสील่ำปาก” ซึ่งหมายถึงเสือที่พิการหรืออยู่ในวัยชรา จึงไม่มีกำลังมากนักที่จะสามารถออกล่าเหยื่อเพื่อมาเป็นอาหารได้ตามปกติ ทำให้ต้องหันมาจับมนุษย์แทน ในกรณีปกติเสือดงมีนิสัยหรือมีลักษณะตามธรรมชาติที่ไม่ชอบยุ่งกับมนุษย์และจะออกล่าเหยื่อเมื่อหิวจริงๆ เท่านั้น (2543: 60-61) แต่ประเด็นที่สำคัญอยู่ที่เสือสองตัวนี้เป็นตัวอย่างของการที่มนุษย์พยายามเข้าไปจัดการกับธรรมชาติ/ป่า การที่มนุษย์ต้องปราบเสือดงสองตัวนี้เท่ากับเป็นการเน้นย้ำให้ผู้คนที่ไปที่อุทยานฯ ได้ตระหนักถึงความอันตรายดุร้ายของธรรมชาติซึ่งไม่ใช่สิ่งที่มนุษย์ต้องการ ฉะนั้นมนุษย์จึงใช้เหตุผลนี้ในการเข้าไปจัดการหรือควบคุมให้ธรรมชาติกลับมาสู่ภาวะที่มนุษย์คิดว่า “เหมาะสม” ที่สุด โดยสรุปแล้ว นโยบาย “การพัฒนา” ดังกล่าว ไม่ใช่เพียงแค่มีส่วนในการเข้าไปจัดการกับพื้นที่เมืองเท่านั้น แต่เพื่อการขยายภาคอุตสาหกรรมและเศรษฐกิจฝ่ายรัฐ จึงต้องหาช่องทางดึงเอาทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด การเข้าไปจัดการในพื้นที่ป่า/ธรรมชาติด้วย ซึ่งผลประโยชน์ส่วนใหญ่ก็ตกอยู่ที่คนบางกลุ่มเท่านั้น ขณะที่ธรรมชาติ/ป่าและประชาชนโดยภาพรวมต้องเป็นฝ่ายเสียเปรียบ ตามที่ นิธิ เอียวศรีวงศ์ กล่าวไว้ว่า นโยบายพัฒนานั้นมีเป้าหมายหลักอยู่ที่การเร่งความเจริญทางเศรษฐกิจ ส่วนด้านอื่นๆ เป็นเป้าหมายรองลงมา ไม่ว่าจะเป็นการกระจายรายได้ให้กับประชาชน หรือแม้แต่ด้านสิ่งแวดล้อม (2557: ออนไลน์)

นอกจากนี้ “การพัฒนา” ไม่ได้หยุดยั้งอยู่แค่การเข้าไปจัดการกับพื้นที่ป่า/ธรรมชาติดังที่ได้กล่าวมาแล้วเท่านั้น แต่ยังสามารถเข้าไปมีส่วนในการจัดการกับคนพื้นถิ่นที่เป็นเพียงชนกลุ่มน้อย ซึ่งมีรูปแบบทางสังคมและวัฒนธรรมเป็นของตัวเอง เช่น เป็นสังคมแบบชาวนาที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ศรีศักร วัลลิโภดม กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นต่อสังคมของคนพื้นถิ่นที่เป็นชนเผ่าต่างๆ ในประเทศไทยจากนโยบายการพัฒนาบ้านเมืองไว้ว่า เมื่อแนวคิด “การพัฒนา” ตั้งแต่สมัยจอมพลสฤษดิ์ที่ได้ถือเอาเข้ามาสู่สังคมไทย สังคมแบบชาวนาของคนพื้นถิ่นเหล่านี้ต้องถูกเปลี่ยนแปลงไปด้วยอย่างมาก เริ่มจากการไม่มองว่าคนพื้นถิ่นเหล่านั้นมีสังคมแบบชาวนาที่หมายความว่าพวกเขายังคงมีความสัมพันธ์กันแบบสังคมที่เป็นหมู่บ้าน มีความเป็นกลุ่มก้อน และ

มีเครือข่ายที่เชื่อมโยงกันภายในท้องถิ่นผ่านพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์และพิธีกรรมต่างๆ แต่รัฐและคนส่วนใหญ่ในประเทศกลับพยายามมองคนกลุ่มนี้ว่าเป็นสังคมกสิกรรมแทน คือกสิกรรมที่ดินเป็นของตัวเองแสดงถึงความเป็นปัจเจกที่ไม่เชื่อมโยงกับคนอื่น ต่อมาเมื่อรัฐนำโครงสร้างภาคอุตสาหกรรมเข้ามา คนพื้นถิ่นเหล่านี้ก็ต้องถูกเปลี่ยนไปเป็นสังคมแบบอุตสาหกรรมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ความเชื่อมโยงและความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่เคยมีจึงค่อยๆ เลือนหายไป เพราะการพัฒนาบ้านเมืองในสมัยนั้นได้ทำให้ทุกอย่างในสังคมกลายเป็นแบบแผนเดียวกันไปหมดเหมือนวิถีชีวิตในสังคมเมืองและสังคมอุตสาหกรรม เช่น การใช้ระบบยุติธรรมซึ่งเป็นรูปแบบที่คนเมืองมองว่าถูกต้องในการแก้ปัญหาความขัดแย้ง ขณะที่แต่เดิมคนพื้นถิ่นมักใช้การประนีประนอมซึ่งมีความแตกต่างกันแล้วแต่กรณี อีกทั้งรัฐยังถืออำนาจที่เรียกว่ากฎหมายอยู่ในมืออย่างเต็มที่ในการกล่าวอ้างว่าตนเป็นเจ้าของหรือมีอำนาจเหนือทุกพื้นที่ในการเข้าไปจัดการเพื่อ “การพัฒนา” อย่างไม่คำนึงถึงผลที่ตามมา การละเมิดพื้นที่ต่างๆ ทั้งการเวนคืนที่ดิน หรือการสัมปทานที่ดินเพื่อให้ใครก็ได้ (ประชาไท, 2551: ออนไลน์) การรุกรานพื้นที่ต่างๆ ของคนพื้นถิ่นโดยรัฐบาลนั้นได้เคยกล่าวไว้แล้วในประเด็นการออกกฎหมายการจัดการป่าไม้ ที่ทำให้คนพื้นถิ่นบางกลุ่มต้องสูญเสียที่ดินของตนเองที่เคยอยู่อาศัยและทำกินมาก่อนแล้ว หรือบางกรณีพวกเขาต้องกลายเป็นผู้บุกรุกพื้นที่ป่าสงวนโดยไม่สามารถปกป้องตัวเองได้เลย นอกจากนี้รัฐบาลจะใช้ “การพัฒนา” เข้าไปจัดการกับพื้นที่ของคนพื้นถิ่นแล้ว รัฐยังเข้าไปจัดการกับเรื่องของสัญชาติของพวกเขาด้วย โดยรัฐบาลสมัยจอมพลถนอม กิตติขจร ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 337 เมื่อวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ.2515 ถอนสัญชาติไทยของชนกลุ่มน้อยที่มีพ่อและแม่เป็นคนต่างด้าว ด้วยเหตุที่ว่า “บุคคลกลุ่มนี้แม้มีสัญชาติไทยก็ไม่มีความจริงรักภักดี” ชนกลุ่มน้อยเหล่านี้ถูกรัฐและคนส่วนใหญ่ในประเทศมองว่าเป็นกลุ่มคนที่อาจจะเป็นภัยต่อความมั่นคงของประเทศ ส่งผลทำให้กลุ่มชนเผ่าและกลุ่มชาติพันธุ์จำนวนมากต้องกลายเป็นบุคคลไร้สัญชาติ และตกอยู่ในฐานะเป็นผู้หลบหนีเข้าเมืองอย่างผิดกฎหมายทันที (OKnation, 2550: ออนไลน์) ที่สำคัญคือคนพื้นถิ่นที่เป็นชนกลุ่มน้อยเหล่านี้ก็ได้ถูกให้ภาพว่าเป็น “ปัญหา” ของสังคมไทยอย่างต่อเนื่องเรื่อยมา ตามที่ กฤษดาวรรณ หงส์ดารมภ์ (2543) พบว่าชนกลุ่มน้อยในประเทศไทยมักถูกนำเสนอแต่ภาพด้านลบจากการรายงานข่าวในหนังสือพิมพ์ ทั้งการเป็นผู้ทำลายป่าไม้จากการทำไร่เลื่อนลอย เป็นผู้บุกรุกป่าสงวน เป็นผู้ปลุกผี เป็นแหล่งยาเสพติด ขนาดใหญ่ของไทย เป็นผู้ไร้การศึกษาตามแบบตะวันตก เป็นผู้ครอบครองอาวุธสงคราม และเป็นแรงงานต่างด้าวที่เป็นอันตรายต่อความปลอดภัยของคนในเมือง ภาพเหล่านี้ทำให้เกิดการเน้นย้ำต่อทัศนคติของคนส่วนใหญ่ในสังคมไทยในการที่จะมองว่าพวกชนกลุ่มน้อยเป็นคนที่ไม่น่าไว้วางใจ เท่ากับเป็นการยัดเยียดการเป็น “บุคคลอื่น” ให้กับคนกลุ่มนี้ว่าพวกเขายังมีความแตกต่าง

ไปจากคนไทยส่วนใหญ่ของประเทศ (2543: 2-3) “การพัฒนา” มีอิทธิพลอย่างมากในการเข้าไปจัดการกับคนพื้นถิ่น ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อวิถีชีวิตและการมีตัวตนของคนกลุ่มนี้เป็นอย่างมาก ที่สำคัญคือพวกเขาต้องกลายเป็นความแปลกแยกหรือความเป็นอื่นในสายตาของคนไทยโดยส่วนใหญ่ที่มองพวกเขาผ่านแว่นตาของ “การพัฒนา”

นอกจากไทยจะรับแนวคิด “การพัฒนา” มาจากสหรัฐอเมริกาแล้ว ไทยยังได้รับความช่วยเหลือทางทหารและเศรษฐกิจอีกด้วยเพื่อแลกกับการให้สหรัฐอเมริกาเข้ามาตั้งฐานทัพในไทย ได้ จากการทำสัญญาทางทหารร่วมกันในสมัยจอมพลสฤษดิ์หรือที่เรียกว่า สัญญาถนัด-รัสก์ (The Rusk-Thanat Memorandum) เมื่อวันที่ 6 มีนาคม พ.ศ. 2505 จากสัญญานี้ทำให้สหรัฐอเมริกาส่งผู้เชี่ยวชาญและที่ปรึกษาโดยเฉพาะทางด้านการพัฒนาประเทศเข้ามาในไทย อีกทั้งสนับสนุนให้บุคลากรของไทยได้มีโอกาสไปศึกษาอบรมที่สหรัฐอเมริกาด้วย โดยสรุปแล้วสหรัฐอเมริกาให้การสนับสนุนไทยอย่างมากทั้งด้านกำลังทหาร อาวุธยุทโธปกรณ์ การฝึกอบรม การศึกษา วิทยาการ เทคโนโลยี และด้านเศรษฐกิจ (ปิยนาด นุนนาค, 2553: 276-277) ทำให้เกิดการถ่ายโอนความรู้ วิทยาการ และความก้าวหน้าต่างๆ มาสู่สังคมไทย

จากการดำเนินการในแผนพัฒนาฯ ทั้งสองฉบับแรกเน้นส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจโดยการขยายโครงสร้างพื้นฐานให้กระจายออกไปสู่ส่วนภูมิภาค ชนบท และเขตทุรกันดารต่างๆ เช่น การเพิ่มการสร้างเส้นทางคมนาคมต่างๆ เพื่อเชื่อมเมืองหลวงเข้ากับภูมิภาคอื่น การสร้างเขื่อน และการเพิ่มการลงทุนภาคอุตสาหกรรมจากภาคเอกชน เป็นต้น พร้อมกันนั้นยังมีการพัฒนาการศึกษาควบคู่กันไปด้วย การขยายการศึกษาชั้นประถมศึกษาภาคบังคับให้สูงขึ้นและการขยายการศึกษาระดับอุดมศึกษาให้กระจายไปทั่วประเทศด้วยการจัดตั้งมหาวิทยาลัยในภูมิภาคต่างๆ (ปิยนาด นุนนาค, 2553: 275-276)

ในสมัยแห่ง “การพัฒนา” นั้น อาจกล่าวได้ว่าเป็นยุคสมัยที่ให้การสนับสนุนกับปัจจัยต่างๆ ที่จะนำประเทศไปสู่ความเจริญและความทันสมัย ทั้งปัจจัยทางโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนน ไฟฟ้า และน้ำประปา หรือปัจจัยทางการศึกษา รวมถึงปัจจัยเรื่องการมีงานทำ ปัจจัยหลายๆ อย่างเหล่านี้รัฐบาลสมัยนั้นส่งเสริมให้มีการเปลี่ยนแปลงไปสู่สิ่งใหม่ๆ ที่ก้าวหน้าและเจริญยิ่งขึ้น แต่ในทางกลับกันเมื่อกล่าวถึงเรื่องรูปแบบการปกครองประเทศและสิทธิทางเพศ กลับยังคงเลือกทำตามรูปแบบเก่าและไม่ได้สนับสนุนให้ปรับเปลี่ยนเท่าที่ควรเพื่อให้ก้าวหน้าทันสมัยตาม “การพัฒนา” ที่กำลังเกิดขึ้นในช่วงเวลานั้น กล่าวคือ ในช่วงแรกของยุคแห่งการพัฒนาของไทยเป็นช่วงที่มีการปกครองในรูปแบบเผด็จการทหาร คือช่วงระหว่างสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ถึงจอมพลถนอม กิตติขจร (พ.ศ. 2502-2516) จอมพลสฤษดิ์แสดงความคิดเห็นไว้ว่า การปกครองแบบนี้เป็นการ

ปกครองแบบพ่อปกครองลูกเหมือนในอดีต ซึ่งต้นให้การสนับสนุนและคิดว่าเหมาะสมกับสภาพสังคมไทย (ปิยนาด บุนนาค, 2553: 261) และเมื่อจอมพลสฤษดิ์กล่าวถึงการเป็นผู้นำจะกล่าวในเชิงอุดมการณ์แบบพ่อปกครองลูก โดยเปรียบเทียบเป็นครอบครัวและเปรียบจอมพลสฤษดิ์เป็นหัวหน้าครอบครัว ส่วนทางสังคมจอมพลสฤษดิ์ต้องการให้คนไทยยังคงดำรงรักษาการดำเนินชีวิตแบบอนุรักษ์นิยมไว้ และยืนยันว่าสังคมไทยควรปกครองกันด้วยคตินิยมแบบเรียบง่าย จึงวางโครงการทางด้านสังคมให้ดำเนินไปตามจริยธรรมแบบเก่า ทักษ์ เฉลิมเกียรติ วิเคราะห์ว่าเป็นสิ่งที่สังคมยุคนั้นมองว่าเป็น “พฤติกรรมทางสังคมที่ถูกต้องของไทย” ดังนั้นจอมพลสฤษดิ์จึงทำรัฐประหารในพ.ศ. 2501 เพื่อนำเอาแนวคิดทางการเมืองที่เลียนแบบมาจากตะวันตกกลับมาใช้ โดยทำให้เป็นแบบไทยๆ ก่อน เพราะการนำแนวคิดแบบตะวันตกทั้งหมดมาใช้กับสังคมไทยคงไม่เหมาะสมเหมือนที่สมัยรัฐบาลจอมพล ป. เคยนำมาใช้แต่ล้มเหลวไป (2552: 182-183)

อย่างไรก็ตาม จากข้อมูลทางประวัติศาสตร์สังคมไทยให้อ่านากแก่ชายมากกว่าหญิงหรือปิตาธิปไตยมานานแล้วตั้งแต่ในอดีต⁴ และยังคงมีมาอย่างต่อเนื่องแม้กระทั่งในปัจจุบัน เพราะฉะนั้นในช่วง “สมัยแห่งการพัฒนา” โดยรัฐบาลเผด็จการทหาร (พ.ศ. 2502-2516) จึงยังคงฝังแน่นไว้ด้วยกรอบคิดแบบปิตาธิปไตย ทั้งนี้นอกจากจะเป็นค่านิยมที่มีมานานแล้วแต่การที่รัฐบาลในช่วงเวลานั้นใช้การบริหารประเทศ โดยล้มเลิกระบอบประชาธิปไตยแล้วใช้ระบอบเผด็จการเบ็ดเสร็จแทนจึงมีผลให้ผู้หญิงตกอยู่ในฐานะด้อยกว่าผู้ชายมากขึ้น เนื่องจากรัฐบาลสมัยนั้นนำแนวคิด “การพัฒนา” มาใช้กับสังคมไทยเพื่อมาสร้างความชอบธรรมให้แก่ตนเองในการที่จะนำระบบเผด็จการทหารมาปกครองประเทศ และในช่วงเวลานั้นการพัฒนาทั้งที่ใช้อยู่ในประเทศตะวันตกและที่นำมาใช้กับประเทศไทยต่างก็ยังเป็นแนวคิดที่ไม่ได้รวมผู้หญิงเข้าไปเป็นส่วนหนึ่ง

⁴ ในประวัติศาสตร์เท่าที่เคยมีการบันทึกกันมานั้น กรอบคิดแบบชายเป็นใหญ่มีมาอย่างยาวนานแล้วนับตั้งแต่ในสมัยสุโขทัยที่ใช้การปกครองแบบพ่อปกครองลูก (ปิตาธิปไตย/patriarchy) และถึงแม้กรอบคิดนี้จะยังมีอยู่เรื่อยมาแต่ก็ได้มีการเรียกร้องสิทธิสตรีเกิดขึ้นเช่นกัน คือในเวลาต่อมาได้มีผู้หญิงออกมาต่อสู้เรียกร้องในประเด็นความไม่เท่าเทียมทางสังคม เช่น ช่วงปลายสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงปี พ.ศ. 2475 ได้มีการเรียกร้องตามหน้านิตยสารผู้หญิงโดยผู้หญิงที่ได้รับการศึกษาในยุคนั้นในประเด็นต่างๆ เพื่อให้ผู้หญิงมีสิทธิเท่าเทียมผู้ชาย แต่ก็มีกระแสต่อต้านบ้างจากผู้หญิงบางกลุ่มซึ่งช่วยสะท้อนสังคมยุคนั้นว่าหญิงไม่มีสิทธิเท่าเทียมผู้ชาย เพราะปกติแล้วหญิงต้องอยู่กับบ้านและเชื่อฟังสามีเสมอ จากนั้นพัฒนาการต่อมาของสิทธิสตรีไทยคือ ช่วงหลัง 14 ต.ค. 2516 ผู้หญิงเริ่มมีบทบาทมากขึ้นแต่ก็ยังมีความข้อนแย้งในตัวเอง จนกระทั่งแนวคิดเรื่อง “ผู้หญิงก้าวหน้า” ได้เกิดขึ้นอย่างชัดเจนในช่วงทศวรรษ 2530 (เสนาะ เจริญพร, 2548: 6-8)

ด้วย หมายความว่า การพัฒนาเองยังมองว่าผู้หญิงเป็นปัญหาหนึ่งที่จะต้องได้รับการพัฒนาต่อไป นอกจากนี้ผู้หญิงยังถูกขัดขวางไม่ให้อยู่ในกระบวนการพัฒนา และที่สำคัญการพัฒนาที่ยังเอื้อประโยชน์ให้แก่ผู้ชายมากกว่า กล่าวคือในระดับนานาชาติเพิ่งจะเริ่มให้ความสนใจเกี่ยวกับประเด็นความสัมพันธ์ระหว่าง “ประชากรกับการพัฒนา” เมื่อปี พ.ศ. 2517 ส่วนประเด็นบทบาทของผู้หญิงในกระบวนการพัฒนาได้มีการกล่าวถึงบ้างเล็กน้อย ดังที่ปรากฏว่าในปีพ.ศ. 2513 จึงได้มีบทความเรื่อง Women's Role in Economic Development ของ Ester Boserup ตีพิมพ์ออกมาซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่า ในกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจแบบสมัยใหม่นั้นผู้หญิงเป็นเพียงแรงงานที่ถูกเอาเปรียบ ทั้งยังได้ผลประโยชน์ไม่เท่าเทียมกับชาย และถูกมองข้ามความสามารถ (ภัทสร ลิมานนท์, 2542: 27-33) บทความนี้จึงเป็นจุดเริ่มต้นในการเห็นถึงปัญหาของผู้หญิงกับการพัฒนา จากข้อมูลส่วนนี้ทำให้ทราบได้ว่าช่วงเวลาก่อนหน้านี้ยังไม่มีควมตระหนักและสนใจในปัญหานี้มาก่อน ทำให้ถึงแม้จะมีการพัฒนาแต่ผู้หญิงก็ไม่มีส่วนได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนามากนัก ซึ่งสอดคล้องกับประเทศไทยตั้งแต่สมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ที่นำแนวคิดการพัฒนามาใช้ซึ่งส่งผลต่อผู้หญิงในสังคมไทยเช่นกัน⁵ ผนวกกับค่านิยมที่ให้อำนาจแก่ชายจากการปกครองของรัฐบาลเผด็จการทหารที่ใช้แนวทางการปกครองประเทศตามการปกครองแบบพ่อปกครองลูก (ปิตาธิปไตย) ปัจจัยเหล่านี้ก่อให้เกิดลักษณะให้อำนาจแก่ชายในแง่มุมมองต่างๆ ขึ้น แม้จะมีข้อมูลไม่มากนักและไม่ครอบคลุมเนื่องจากยุคสมัยดังกล่าวเป็น “สมัยแห่งความเงียบ” ที่สื่อและงานเขียนถูกจำกัดเสรีภาพ แต่ยังมีข้อมูลบางส่วนที่สะท้อนให้เห็นว่าสังคมไทยช่วงนั้นผู้หญิงยังคงอยู่ในสถานะที่ด้อยกว่าชาย

ไม่เพียงเท่านั้นลักษณะปิตาธิปไตยอีกแง่มุมมองหนึ่งที่พบเห็นใน “สมัยแห่งการพัฒนา” คือผู้หญิงมีการศึกษาและอาชีพที่ด้อยกว่าผู้ชาย ถึงแม้ว่าแนวคิด “การพัฒนา” ที่นำมาเป็นแนวทางในช่วงนั้นจะมีผลให้เกิดการขยายทั้งระดับการศึกษาและสถานศึกษา แต่ผู้หญิงยังมีการศึกษาที่ต่ำกว่าชายและมีจำนวนน้อยกว่าเมื่อเทียบในระดับการศึกษาเดียวกัน ปัญหานี้ได้เกิดขึ้นมาก่อนหน้านี้แล้วแต่เมื่อมีการนำ “การพัฒนา” มาใช้ปัญหานี้ก็ยังไม่หมดไป นั่นสะท้อนสภาพสังคมและเศรษฐกิจของไทยที่เอื้อโอกาสทางการศึกษาให้กับผู้ชายมากกว่าผู้หญิง ด้วยเหตุนี้ผลที่ตามมาคือเมื่อชายได้รับการศึกษาและได้รับการพัฒนาทักษะความสามารถดีกว่าที่หญิงได้รับ ผู้ชายจึงมี

⁵ ผลกระทบในที่นี่เกิดจากการพัฒนาที่ไม่เคยนำบทบาทสตรีมาเป็นส่วนร่วมด้วยเลย จนกระทั่งมีการนำประเด็นนี้มาพิจารณาจริงจังในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 ซึ่งอยู่ในช่วงปี พ.ศ. 2520-2524 (ภัทสร ลิมานนท์, 2542: 163) ซึ่งเป็นช่วงเวลาหลังบริบทที่กำลังกล่าวถึงในที่นี่ไปแล้ว

โอกาสได้เข้าถึงอาชีพที่ดีกว่า มีตำแหน่งที่สูงกว่า จึงนำมาซึ่งฐานะทางการเงินและทางสังคมที่เหนือกว่าทำให้อำนาจตกไปอยู่ที่ผู้ชายเป็นส่วนมาก (ภัสสร ลิมานนท์, 2542: 43-44) ตัวอย่างที่พบได้จากยุคสมัยดังกล่าวคือ ผู้หญิงไม่มีโอกาสที่จะได้เป็นผู้นำเพราะแม้แต่การเป็นกำนันหรือผู้ใหญ่บ้านกฎหมายยังกำหนดไว้สำหรับผู้ชายเท่านั้น (ภัสสร ลิมานนท์, 2542: 51-52) และตามบริบทสมัยนั้นแล้วผู้ที่ได้รับประโยชน์จาก “การพัฒนา” จริงๆ ไม่ใช่ชาวบ้านหรือประชาชนคนไทยโดยทั่วไป แต่เป็นนักธุรกิจนายทุนและข้าราชการระดับสูงเท่านั้นที่จะได้ผลประโยชน์โดยตรง ฉะนั้นเมื่อผู้หญิงมีการศึกษาและฐานะทางอาชีพการงานที่ต่ำกว่าชายอย่างมาก ที่แม้แต่จะขึ้นมาเป็นผู้นำท้องถิ่นระดับล่างยังเป็นไม่ได้ ฉะนั้นผลประโยชน์ต่างๆ จากการพัฒนาจึงแทบมาไม่ถึงผู้หญิง โดยสรุปแล้ว ปัจจัยหลายๆ อย่างทั้งค่านิยมดั้งเดิมที่ให้อำนาจชายอยู่เหนือหญิง ร่วมกับการปกครองทั้งแบบพ่อปกครองลูกและเผด็จการทหารที่ทำให้รัฐบาลสมัยนั้นต้องดึง “การพัฒนา” เข้ามาใช้เพื่อสร้างความชอบธรรม โดย “การพัฒนา” ดังกล่าวไม่ได้มีบทบาทสตรีร่วมอยู่ด้วยทั้งหมดนี้ล้วนแต่เป็นปัจจัยส่งเสริมซึ่งกันและกันเพื่อก่อสร้างฐานอำนาจที่แข็งแกร่งแก่ผู้ชายให้มีความเหนือกว่า บทบาทของผู้หญิงที่ต่ำกว่าจึงส่งผลให้ผู้หญิงถูกมองว่าเป็นทั้งปัญหาและเป็นความด้อยพัฒนาที่การพัฒนาตามกรอบคิดชายเป็นใหญ่ต้องเข้ามาจัดการแก้ไขหรือ “พัฒนา” ให้ดีขึ้น หรืออีกนัยหนึ่งอาจกล่าวได้ว่า กรอบคิดปิตาธิปไตยที่ครอบคลุมไปทั่วแม้แต่ในแนวคิด “การพัฒนา” ทำให้ผู้หญิงถูกกีดขวางและไม่สามารถเข้าไปถึงกระบวนการพัฒนาจนผู้หญิงต้องกลายเป็นความเป็นอื่นไปด้วยนั่นเอง

จะเห็นได้ว่า “การพัฒนา” โดยภาพรวมของประเทศไทยตามกระแสอิทธิพลตะวันตก จนเกิดเป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศโดยเฉพาะจากแม่แบบอย่างแผนพัฒนาฯ สองฉบับแรก จนนำไปสู่การทำสัญญาทางทหารกับสหรัฐอเมริกา ทั้งหมดนี้ส่งผลให้ประเทศไทยเกิดการขยายความเจริญตามแบบตะวันตกมากขึ้น ทั้งการขยายตัวของสังคมเมือง การศึกษา เทคโนโลยี รวมถึงการขยายตัวของความรู้ความคิดและวัฒนธรรมแบบตะวันตก ขณะเดียวกันยังดำรงรักษาสถาบันที่สำคัญ วัฒนธรรม และประเพณีที่ยึดถือกันว่า “ดีงาม” ของไทย ตลอดจนกรอบคิดแบบปิตาธิปไตยที่มีมาช้านานไว้ด้วยเช่นกัน จึงถือได้ว่า “การพัฒนา” ในบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทยมีความหมายที่ผสมผสานระหว่างแนวคิดจากตะวันตกและแนวคิดของไทยเอง

แม้ว่าการนำแนวคิด “การพัฒนา” มาใช้เพื่อพัฒนาประเทศไทยให้กลายเป็นบ้านเมืองที่เจริญก้าวหน้า และเป็นสังคมอุตสาหกรรมแบบตะวันตกจนทำให้เกิดการขยายตัวของโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ หรือการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างมาก แต่แนวคิดนี้ทำให้เกิดความเป็นอื่นกับบางสิ่งบางอย่างด้วยเช่นกัน เช่น กรณีของคนและพื้นที่ที่ความเจริญยังไม่ถึง ทำ

ให้คนและพื้นที่เหล่านี้ถูกให้ความหมายว่ายังอยู่ในสภาพ “ด้อยพัฒนา” และต้องกลายเป็นความ เป็นอื่นไปโดยปริยาย ขณะเดียวกัน บางแง่มุมของการพัฒนาแบบตะวันตกที่เข้ามาในสังคมไทย อาจถูกมองด้วยสายตาที่ตั้งคำถามได้เช่นเดียวกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องเพศวิถีแบบตะวันตก ที่ มีลักษณะให้สิทธิเสรีภาพกับคนทั้งสองเพศอย่างเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะชายหรือหญิงก็มีสิทธิที่จะ กระทำสิ่งใดก็ตามได้เหมือนๆ กัน และความสัมพันธ์ทางเพศที่ไม่จำเป็นต้องอยู่ในกรอบของการ สมรส ด้วยเหตุนี้เพศวิถีแบบตะวันตกที่เข้ามาพร้อมๆ กับ “การพัฒนา” จึงกลายเป็นสิ่งที่แปลก แยกและมีลักษณะของความเป็นอื่นสำหรับสังคมไทยยุคการพัฒนา ซึ่งยึดมั่นการรักษานวลสงวนตัว⁶ การไม่ชิงสุกก่อนห่าม⁷ อันเป็นวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมและนิยมปฏิบัติสืบต่อกันมา

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าแนวคิดเรื่องการพัฒนาจะเป็นแนวคิดกระแสหลักที่ได้รับความนิยม ขึ้นชอบจากคนไทยในหลายๆ ภาคส่วน แต่ก็ยังมีแนวคิดกระแสรองบางกระแสเช่นกันที่ต้องการ ต่อต้านแนวคิดกระแสหลักนี้ ตัวอย่างของการต่อต้านการพัฒนาที่ยังหลงเหลือให้เห็นคือ วรรณกรรมชิ้นหนึ่งที่ประพันธ์ขึ้นในช่วงเวลาดังกล่าวและได้ถ่ายทอดทั้งแนวคิดเรื่องการพัฒนา และร่องรอยของการต่อต้านชัดเจนในยุคจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ลงในผลงานนี้ด้วย นั่นคือ เรื่องสั้น เรื่อง *คนพันธุ์* ในหนังสือรวมเรื่องสั้นเรื่อง *ฟ้าปากกัน* ซึ่งเป็นหนังสือที่อยู่ร่วมยุคสมัยเดียวกับการ ประพันธ์ด้วยบท *เพชรพระอุมา* เช่นกัน เรื่องสั้นดังกล่าวค่อนข้างมีความชัดเจนในการแสดงออกถึง การสะท้อนแนวคิดเรื่อง “การพัฒนา” และการโต้กลับที่กำลังเกิดขึ้นในสังคมไทยในช่วงเวลา

⁶ ตามการอธิบายของธาวิต สุขพานิช ว่าเรื่องการรักษา นวลสงวนตัวเป็นอิทธิพลที่สังคมไทยได้รับมาจาก วัฒนธรรมจีน คือผู้หญิงมีหน้าที่ต้องรักษา “พรหมจารี” ไว้ให้สามีของตนเองเท่านั้น คุณค่าของผู้หญิงจะอยู่ที่การ ยังเป็นสาวบริสุทธิ์ก่อนการแต่งงาน ซึ่งคตินี้ค่านิยมดังกล่าวแตกต่างจากของไทยในอดีตอย่างมาก เนื่องจากคตินี้ ค่านิยมไทยดั้งเดิมนั้นผู้หญิงไม่ต้องมี “หน้าที่” รักษา “พรหมจารี” แต่การรักษา นวลสงวนตัวเป็น “สิทธิ” ของฝ่าย หญิงโดยสมบูรณ์ที่จะไม่ให้ผู้ชายอื่นที่ไม่ใช่สามีมาล่วงเกิน นั่นหมายถึงการรักษา นวลสงวนตัวของหญิงไทยในอดีต จึงเป็น “สิทธิ” ของหญิงที่แต่งงานแล้วเป็นหลักไม่ใช่หญิงสาวบริสุทธิ์ตามวัฒนธรรมจีน รายละเอียดเพิ่มเติม สามารถดูได้จากหนังสือ *108 เรื่องที่หญิงไทยควรรู้* (ธาวิต สุขพานิช, 2544: 31-34)

⁷ ตามความเห็นของนิธิ เอียวศรีวงศ์ เรื่องชิงสุกก่อนห่ามตามความเข้าใจของผู้คนในปัจจุบันก็คือ การ อยู่ก่อนแต่ง หรือ “การร่วมเพศนอกสถาบันการสมรส” ซึ่งเรื่องนี้ในปัจจุบันถือว่าขัดกับประเพณีอันดีงามของไทย แต่ในอดีตแล้ววัฒนธรรมเดิมของไทยการแอบได้เสียกันเป็นเรื่องปกติ เพราะเป็นก้าวแรกที่จะนำไปสู่การสมรส จนสามารถพูดได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของ “พิธี” แต่งงานก็ยังได้ รายละเอียดเพิ่มเติมดูได้จากหนังสือ *ความยุ่งของการ อยู่* (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2548: 22)

ดังกล่าวได้เป็นอย่างดี ในเรื่องสั้นนี้ตัวละครเอกชายผู้เป็นสามีได้รับคำชมเชยในเรื่องการเป็นคนดี และมีความขยันขันแข็งจากพวกเจ้านายที่มาจากอำเภอ และยังบอกอีกว่าทางรัฐบาลจะมอบรางวัลให้ วันรุ่งขึ้นให้ไปที่อำเภอเพื่อรับของรางวัล วันนั้นสามีกลับมาพร้อมด้วยรางวัลและลูกไก่หนึ่งตัว สามีได้คุยให้ภรรยาฟังถึงลูกไก่ว่า

“...เขาบอกกับนางว่าเป็นไก่พันธุ์ที่อเมริกาส่งมาให้ เขายังคุยอีกว่าต่อไปเราจะต้องทำตัวให้ทันสมัย เพราะบ้านเมืองเราเจริญใหญ่แล้ว ดูไก่นี้สิ เราต้องสั่งมาจากอเมริกา เขาโอ้กับนางอีก ‘ไก่นี้เมื่อโตเต็มที่ก็น้องๆ อีแรงเทียบนะ ไก่ไทยเราท่านว่าไม่ทันสมัยเสียแล้ว ตัวเล็กราคาไม่ดี จึงต้องสั่งพ้อจากอเมริกา’...”

ต่อมาเรื่องราวไม่ได้จบลงเพียงแค่ว่าไก่พันธุ์อเมริกาเท่านั้น แต่หลังจากนั้นฝ่ายสามีต้องพาทั้งหมู่และวัวตัวเมียของเขาเองไปทำพันธุ์กับพ่อพันธุ์ที่มาจากอเมริกาอีก และยังมีการหักมุมในตอนท้ายเรื่องว่าการได้พันธุ์จากอเมริกาไม่ได้หยุดอยู่เพียงแค่บรรดาสัตว์เลี้ยงเท่านั้น แต่อาจจะรวมถึงตัวมนุษย์เองด้วยที่ต้องกลายเป็น “พันธุ์” แบบเดียวกับอเมริกาจึงจะถือได้ว่ามีความเจริญและความทันสมัย (ลาว คำหอม, 2547: 62-63) เรื่องสั้นเรื่องนี้สะท้อนแนวคิด “การพัฒนา” ในยุคสมัยนั้นได้อย่างชัดเจน คือเป็นการพัฒนาในความหมายเพื่อทำให้ประเทศชาติเจริญและทันสมัยตามแบบชาติตะวันตก โดยเฉพาะอย่างยิ่งสหรัฐอเมริกา นอกจากนี้แนวโน้มของเรื่องโดยเฉพาะอย่างยิ่งในตอนจบ ผู้เขียนยังต้องการเสียดสีกระแสสังคมในยุคสมัยนั้นที่พยายามจะพัฒนาหลายอย่างของประเทศให้เจริญใกล้เคียงกับประเทศต้นแบบอย่างอเมริกาไปเสียหมด หากแต่ “การพัฒนา” ในลักษณะนี้อาจกลายเป็นภัยเงียบที่กำลังครอบงำสังคมไทยอย่างไม่รู้ตัว และหากพิจารณาให้มากขึ้นก็จะเห็นได้ว่าในอีกแง่หนึ่งความตลกขบขันที่ผู้เขียนได้สอดแทรกไว้นั้นยังเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความพยายามที่ผู้เขียนต้องการแสดงออกถึงการต่อต้านทั้งรัฐบาลและแนวคิดการพัฒนาที่เป็นนโยบายกระแสหลักในสมัยนั้น ด้วยมุมมองที่ต่างออกไปของผู้เขียนที่อาจจะเห็นว่าความพยายามของฝ่ายรัฐที่มากเกินไปจนเกินพอดีในการยึดยึด “ความเจริญ” แบบตะวันตกให้กับชาวบ้านคนไทยตามชนบทโดยอ้างว่านี่คือ “การพัฒนา” ที่จะทำให้ประเทศทันสมัย แต่ในความเป็นจริงแล้วอาจเป็นสิ่งที่ทำให้ตัวตน คุณค่า หรือวัฒนธรรมอันดีงามในแบบพื้นบ้านหรือพื้นถิ่นของไทยต้องเลือนหายไปตาม “ความเจริญ” แบบตะวันตกที่กำลังเข้ามาแทนที่ และที่สำคัญคือ “ความเจริญ” แบบตะวันตกไม่ได้มีแต่ด้านดีงามตามแบบที่ฝ่ายรัฐพยายามส่งเสริมเท่านั้นแต่ยังมีผลกระทบด้านลบอื่นๆ ติดตามมาด้วย สอดคล้องกับคำวิพากษ์วิจารณ์ของ เบน แอนเดอร์สัน นักวิชาการจากมหาวิทยาลัยคอร์เนล สหรัฐอเมริกา ที่ได้กล่าวถึงประเด็นนี้ไว้ในคำนำของหนังสือ *ในกระจก: วรรณกรรม*

และการเมืองสยามยุคอเมริกัน ว่า “ ‘การพัฒนา’ นั้น กล่าวอย่างถึงที่สุดแล้ว คือการเปิดทางสะดวกให้ทุนต่างชาติ” และการเข้ามาของทหารอเมริกันและเงินทุนจำนวนมากที่หลั่งไหลไปสู่ชนบทของไทยยังมาพร้อมกับ “ด้านที่เสื่อมทรามที่สุดของอารยธรรมอเมริกัน” ด้วย (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2553: ออนไลน์) และด้วยความคิดที่เป็นไปในเชิงต่อต้านกับแนวคิดกระแสหลักในสมัยนั้น จึงทำให้ ลาว คำหอม ต้องเรียกเก็บหนังสือ *ฟ้าบ่กั้น* ของตนเองจากแผงหนังสือทั้งหมดในสมัยที่จอมพลสฤษดิ์ขึ้นมามีอำนาจตำแหน่งเป็น นายกรัฐมนตรีในปี พ.ศ. 2501 (ปราชญ์ ปัญญาคุณากร, 2556: ออนไลน์) เพื่อป้องกันจากการกวาดล้างจับกุมผู้ต้องสงสัยหรือมีพฤติกรรมไปในทางเป็นคอมมิวนิสต์เหมือนกับผู้ที่มีแนวคิดต่อต้านคนอื่น ๆ⁸ ต้องถูกจับกุมในครั้งนั้น (ปิยนาด บุนนาค, 2553: 241)

หลังจากจอมพลสฤษดิ์ถึงแก่อสัญกรรมทำให้ไม่มีผู้นำที่เด็ดขาดและเข้มงวดเท่าเดิมอีก เนื่องจากจอมพลถนอมที่ขึ้นมาเป็นนายกรัฐมนตรีคนต่อมายังไม่มีนโยบายเด็ดขาดเท่าจอมพลสฤษดิ์ ทำให้จากเดิมที่บ้านเมืองสงบเรียบร้อยไม่มีใครกล้าต่อต้านต่อมาจึงเริ่มมีประชาชนกลุ่มต่างๆ มีความพยายามที่จะต่อต้านนโยบายการพัฒนาประเทศอย่างชัดเจนมากขึ้น เช่น การนัดประท้วงหยุดงานของกลุ่มผู้ใช้แรงงาน หรือการนัดรวมตัวของนิสิต นักศึกษา ไม่เพียงเท่านั้นประชาชนคนไทยยังรู้สึกต่อต้านสังคมตอนกลางคืนที่เกิดขึ้นใหม่และเต็มไปด้วย แสง สี เสียง สถานบันเทิงยามค่ำคืน เช่น ไนต์คลับ และยังเกิดอาชีพหญิงขายบริการทางเพศ ความเสื่อมทรามทั้งหมดนี้ตามความคิดของคนไทยยุคนั้นได้มาพร้อมกับการเข้ามาของทหารอเมริกันที่เป็นผลสืบเนื่องมาจากความต้องการที่จะ “พัฒนา” ประเทศของรัฐบาล (ปิยนาด บุนนาค, 2553: 255-256) จากบริบทดังกล่าวจึงทำให้ทราบได้ว่าแนวคิดการพัฒนาที่กำลังไหลเวียนอยู่ในสังคมไทยช่วงนั้นไม่ได้นำพาความเจริญทันสมัยตามแบบตะวันตกเพียงอย่างเดียว แต่ยังมีกรรมพันธุ์นำเอาผลกระทบและวัฒนธรรมบางอย่างที่ขัดแย้งกับค่านิยมของไทย รวมทั้งยังแทรกซึมแทนที่คุณค่าที่ดีงามบางอย่างของไทยให้ค่อยๆ จากหายไปด้วย จึงเป็นผลให้เกิดกระแสการต่อต้านหลายรูปแบบดังที่ได้กล่าวมา

บริบทสังคมไทยที่มีความย้อนแย้งภายใต้กระแสแนวคิดการพัฒนาในฐานะวาทกรรมหนึ่งที่ถูกนำมาใช้โดยชนชั้นนำ คือมีทั้งกระแสที่สนับสนุนและเห็นชอบกับการพัฒนา และกระแสที่

⁸ ผู้ที่มีความคิดต่อต้านและถูกคุมขังตัวในสมัยนั้นที่สำคัญๆ เช่น จิตร ภูมิศักดิ์ นักศึกษาปัญญาชน และอุทธรณ์ พลกุล นักเขียนนักหนังสือพิมพ์ผู้เป็นต้นกำเนิดของหนังสือพิมพ์ไทยรัฐในปัจจุบัน (NeoFreeEnergy Group, 2545: ออนไลน์)

ต่อต้านหรือไม่เห็นชอบกับการพัฒนา ลักษณะเหล่านี้มีปรากฏให้เห็นในนวนิยายชุด เพชรพระอุมา จึงนำไปสู่การศึกษาวิจัยตัวบทดังกล่าวด้วยวิธีการวิพากษ์วาทกรรมการพัฒนาในบทวิเคราะห์ทั้งสองบทต่อไป

บทที่ 3

การปะทะกันระหว่างการพัฒนากับความเป็นพื้นถิ่นผ่านพื้นที่

นวนิยายชุด *เพชรพระอุมา* มีโครงเรื่องดำเนินไปตามการเดินทางในป่าของตัวละครที่เป็น คณะเดินทาง ป่าจึงเป็นภาคส่วนสำคัญในฐานะพื้นที่แห่งการผจญภัยของคณะเดินทางกับภัย อันตรายนานาชนิดภายในป่า การผจญภัยของคณะเดินทางคนเมืองผู้เจริญในฐานะตัวแทน วาทกรรมการพัฒนาป่าหรือธรรมชาติในฐานะตัวแทนความเป็นพื้นถิ่นจึงแสดงให้เห็นว่าป่าเป็น พื้นที่ซึ่งนวนิยายใช้นำเสนอการปะทะกันระหว่างการพัฒนากับความเป็นพื้นถิ่น ทั้งนี้พื้นที่ใน นวนิยายมีพื้นที่หลากหลายระดับการพัฒนา จากพื้นที่ที่มีความเป็นเมืองไปจนถึงความเป็นพื้นถิ่น ห่างไกล แต่การเดินทางในระดับที่ลึกเข้าไปในป่ามากขึ้นกลับยังมีการเปิดเผยให้เห็นการพัฒนา และอำนาจในการตอบโต้คณะเดินทางผู้เป็นภาพแทนความเจริญจากสังคมเมือง แสดงถึงการ วิพากษ์วาทกรรมการพัฒนาให้เห็นว่าป่าที่เป็นพื้นที่ไม่อารยะตามวาทกรรมพัฒนากลับ สามารถตอบโต้ขัดแย้งและมีความเจริญในลักษณะที่วาทกรรมพัฒนาไม่อาจคาดคิดไปถึงได้

การศึกษานวนิยายชุดนี้เผยให้เห็นการวิพากษ์วาทกรรมพัฒนาจากบริบทของพื้นที่ป่า เป็นการประยุกต์ใช้จากแนวคิดหลังอาณานิคมนิยมที่มองวาทกรรมอาณานิคมในเชิงวิพากษ์ เพื่อให้เห็นอำนาจ ความแข็งแกร่ง และการตอบโต้ขัดแย้งของฝ่ายที่ตกอยู่ใต้อาณานิคมว่าไม่ใช่ฝ่าย ที่อ่อนแอหรือด้อยกว่าเสมอไปตามการให้ความหมายของวาทกรรมอาณานิคม ในทำนองเดียวกัน การประยุกต์ในแนวคิดหลังอาณานิคมนิยมจึงสามารถช่วยเปิดเผยให้เห็นด้านที่แข็งแกร่ง มีอำนาจ และเป็นอารยะของความเป็นพื้นถิ่นซึ่งในกรณีนี้คือพื้นที่ป่าได้เช่นกันผ่านการตอบโต้ในรูปแบบ ต่างๆ ของป่าต่อคณะเดินทาง อีกทั้งยังเสียดสีวาทกรรมพัฒนาในบริบทสังคมไทย และวาท กรรมอาณานิคมของอารยธรรมตะวันตกภายในนวนิยายชุดนี้ด้วยเช่นกัน

3.1 พื้นที่กับการแสดงระดับการพัฒนาที่ต่างกัน

นวนิยายนำเสนอพื้นที่ในเนื้อเรื่องเรียงลำดับไปตามระดับการพัฒนาและความเป็นอารยะ ที่แตกต่างกัน ตั้งแต่พื้นที่ที่มีความเป็นเมืองท่ามกลางป่า ไปสู่พื้นที่ป่าที่แบ่งย่อยได้อีก ตั้งแต่ป่า ผ่านการบุกเบิกและสำรวจในฐานะพื้นที่ที่ได้รับอิทธิพลบางส่วนจากวาทกรรมพัฒนา ไปจนถึง ป่าหลงสำรวจในฐานะป่าบริสุทธิ์จากวาทกรรมพัฒนาและมีความเป็นพื้นถิ่นอย่างเต็มที่ และ

พื้นที่จุดหมายปลายทางที่ไกลที่สุดในฐานะพื้นที่ของดินแดนที่มีอารยธรรมที่เจริญรุ่งเรืองทัดเทียมไปจนถึงล้าหน้าอารยธรรมตะวันตก พื้นที่เหล่านี้สวนทางกับกระแสชาตกรรมอย่างสิ้นเชิงแสดงให้เห็นการวิพากษ์วาทกรรมการพัฒนาและอารยธรรมตะวันตก เนื่องจากพื้นที่ป่าที่ห่างไกลมากความเป็นเมืองมากขึ้นตามเส้นทางที่คณะเดินทางมุ่งหน้าไปกลับไม่ได้ล้าหลังและอ่อนแอตามที่คณะตัวละครที่เป็นผู้อารยะจากสังคมเมืองเคยคาดคิด แต่พื้นที่ป่ากลับยิ่งแสดงให้เห็นว่าเป็นพื้นที่ที่อำนาจในการตอบโต้และมีความเป็นอารยะผ่านอารยธรรมที่เจริญรุ่งเรืองสูงสุดของดินแดนมรกตนคร วาทกรรมการพัฒนาและอารยธรรมตะวันตกจึงไม่ใช่เครื่องหมายของความเจริญสูงสุดเพียงอย่างเดียวอีกต่อไป

3.1.1 สถานีกักสัตว์กับบ้านพักของรพินทร์: ความเป็นเมืองในป่า

สถานีกักสัตว์เป็นสำนักงานบริษัทส่งออกสัตว์ป่าไปต่างประเทศของนายอำพลผู้เป็นนายทุนชนชั้นนำจึงมีความเป็นเมืองที่ตั้งอยู่ท่ามกลางป่าและธรรมชาติพื้นถิ่น ขณะที่บ้านพักของรพินทร์ที่หนองน้ำแห่งนี้ในบ้านพักของผู้ผ่านความเจริญมาก่อนจึงลักษณะที่สะท้อนความเป็นเมืองท่ามกลางป่าและความเป็นพื้นถิ่นที่รายล้อมอยู่ สถานที่ทั้งสองแห่งจึงสะท้อนให้เห็นถึงความความเป็นเมืองตามวาทกรรมการพัฒนาแม้ว่าพื้นที่ดังกล่าวจะแวดล้อมไปด้วยป่า แสดงให้เห็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่แฝงอยู่การการนำเสนอแบบคู่ตรงข้ามเพื่อเปรียบเทียบระดับการพัฒนา ระหว่างพื้นที่แห่งความเป็นเมืองกับความเป็นพื้นถิ่น

“มันเป็นสถานีกักสัตว์ เพื่อเตรียมส่งออกนอประเทศที่ใหญ่โตและทันสมัยที่สุด ตั้งอยู่ในเนื้อที่ไม่ต่ำกว่า 15 ไร่ ภายในกำแพงคอนกรีตแข็งแรงกันรอบ สถานที่ทำการของบริษัท เป็นอาคารทันสมัยตั้งอยู่ใจกลางบริเวณซึ่งแวดล้อมไปด้วยกรงขังสัตว์ทุกชนิด นับตั้งแต่กรงนกเล็กๆ ขึ้นไปจนกระทั่งเพนียดช้าง เกือบจะเป็นสวนสัตว์ย่อมๆ ตั้งอยู่ในระหว่างครึ่งทางของอารยธรรมแห่งเมืองหลวง และความเปล่าเปลี่ยวป่าเถื่อนของดงดิบ” (พนมเทียน, 2547a: 1-2)

“...ว่าแต่ คุณอำพลกำลังทำอะไรอยู่?”

‘อยู่ในห้องรับแขกส่วนตัว บนตึกอำนวยการครับ ... พอดีคุณมาถึงผู้อำนวยการใช้ให้ผมมาตามคุณขึ้นไปนี้แหละครับ’

เขาพยักหน้าไม่ได้สนใจอะไรกับคำบอกเล่าของนายประเสริฐผู้จัดการ นัก บอกว่า

‘เอาละครับ คุณไปเรียนคุณอำพลเถอะว่า อีกสักประเดี๋ยวมจะขึ้นไป
จัดการอะไรทางนี้ให้เรียบร้อยเสียก่อน’

ผู้จัดการผละไป รพินทร์เดินแยกไปบงการควบคุมพวกคนงานที่กำลัง
ลำเลียงกรงสัตว์อยู่อย่างเกรียวกราวเอิกเกริกในขณะนี้ ” (พนมเทียน,
2547a: 6)

อาคารใหญ่โตทันสมัยที่เป็นตึกอำนวยการของสถานีกักสัตว์แห่งนี้เป็นสถาปัตยกรรมที่แสดงถึง
ความเจริญก้าวหน้าและเป็นลักษณะของความเป็นเมืองตามวาทกรรมการพัฒนาในบริบท
สังคมไทย สะท้อนสังคมไทยช่วงเวลาดังกล่าวที่เป็นยุคสมัยแห่งการพัฒนา การก่อสร้างอาคาร
สถานที่หรือบ้านเรือนในลักษณะก่ออิฐถือปูนตามแบบสังคมเมืองตะวันตกแสดงถึงความเจริญ
ทันสมัย ได้รับการพัฒนา เช่นเดียวกับในเมืองกรุงของประเทศไทยที่รัฐบาลเร่งให้เกิดการพัฒนา
ด้วยการสร้างโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ ให้มากขึ้น ตลอดจนก่อสร้างให้ขยายไปสู่ภูมิภาคอื่นที่อยู่ห่าง
ออกไปจากเมืองกรุงที่เป็นศูนย์กลางความเจริญและการพัฒนา ความเจริญทันสมัยของสถานี
กักสัตว์สอดคล้องกับชีวิตความเป็นอยู่ของนายอำพลผู้เป็นชนชั้นนายทุนที่ได้รับอิทธิพลด้านการ
พัฒนาโดยตรงจากการเป็นคนเมืองและอยู่ในชนชั้นที่เหนือกว่าคนพื้นถิ่น ตึกอำนวยการที่เป็น
อาคารสูงเป็นสถานที่ทำงานของนายอำพลที่สามารถควบคุมการทำงานของคนงานพื้นถิ่นเพียงแค่
การมองลงมาจากตึกอำนวยการสะดวกสบาย ขณะที่คนงานพื้นถิ่นต้องทำงานใช้แรงงานอยู่
ด้านล่าง

พื้นที่ในลักษณะนี้สะท้อนความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ชนชั้นนายทุนผู้เป็นคนเมืองมีอำนาจ
อยู่เหนือกว่าคนพื้นถิ่นที่เปรียบได้กับทาสรับใช้ของเจ้านาย พื้นที่เอื้อให้นายอำพลมองลงมาเห็น
คนงานด้านล่างบ่งบอกว่าการจ้ำก้ำกับควบคุมคนพื้นถิ่นผู้เป็นแรงงาน บรรดากรงสัตว์ที่รายล้อม
อยู่บริเวณสถานีกักสัตว์ต่างอยู่ด้านล่างระดับเดียวกับพื้นที่ทำงานของคนงานพื้นถิ่น ภายในสถานี
กักสัตว์จึงมีพื้นที่คู่ตรงข้ามที่แสดงระดับการพัฒนาที่แตกต่างกับตามวาทกรรมการพัฒนาเพื่อ
เปรียบเทียบให้เห็นความเหนือกว่าของความเป็นเมืองและความด้อยกว่าของความเป็นพื้นถิ่น ใน
ด้านหนึ่งแสดงให้เห็นว่าอำนาจที่เหนือกว่าของชนชั้นนายทุนและความเป็นเมืองเกิดจากการ
รุกรานพื้นที่แห่งความเป็นถิ่น การบุกรุกป่าเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ที่เอื้ออำนวยกันอย่างเป็น
ระบบ ระหว่างชนชั้นนำของประเทศที่ให้อภิสิทธิ์กับชนชั้นนายทุนในการทำธุรกิจบนพื้นที่ป่า
สะท้อนการเสียดสีวาทกรรมการพัฒนาในบริบทสังคมไทยร่วมสมัยที่นำการพัฒนามาใช้อย่างไม่
ถูกต้องและบิดเบือนเพื่อสร้างอำนาจและผลประโยชน์ให้ชนชั้นนำที่เป็นคนเมือง ขณะเดียวกัน
กดทับและเบียดเบียนคนพื้นถิ่นกับพื้นที่ป่า

บ้านพักของรพินทร์ที่อยู่กลางป่าลึกแต่กลับมีลักษณะของบ้านพักที่มีความเป็นเมืองและเป็นตะวันตกสูงมาก สะท้อนให้เห็นว่าในด้านหนึ่งรพินทร์มีความเป็นคนเมืองเป็นอารยชนตามวาทกรรมการพัฒนาแม้ว่าจะต้องใช้ชีวิตอยู่กลางป่า

“แลนด์โรเวอร์คันนั้น ตะลุยเลี้ยวลัดมาตามทางเกวียน ผ่านละเมาะไม้ พุ่มโลงและปลักหนอง ถึงหมู่บ้านหนองน้ำแห่งนี้ เมื่อเวลาโพล้เพล้เข้าได้ เข้าไปพอดี มันมาจอดสงบนิ่งท่ามกลางม่านฝุ่นบางๆ ที่ลอยตลบยัง ลานดินเกลี้ยงบนเนินภายใต้ ‘บ้านทาร์ซาน’ (ที่दारिनเรียก) ซึ่งปลูก ครอบมอยู่บนคาบของต้นไม้ใหญ่สองต้น

เด็กๆ และคนในหมู่บ้านพากันวิ่งกรูกริวเข้ามาต้อนรับ พวกพรานพื้นเมืองทั้งสี่ช่วยกันขนของที่บรรทุกมาในตอนท้ายลงพร้อมกับตะโกลน สั้งลูกบ้าน อันล้วนเป็นญาติพี่น้องกันทั้งสิ้นให้ช่วยลำเลียง รพินทร์โดด ลงจากรถ เดินอ้อมไปทางด้านที่दारिनนั่งอยู่ เปิดประตูออกพลางถอด หมวก ก้มศีรษะให้” (พนมเทียน, 2547o: 55)

“อึดใจต่อมา ทั้งสองก็ขึ้นมาถึงเรือนพัก ที่ปลูกด้วยฝีมือของชาวคอย แต่ด้วยศิลปะการออกแบบของผู้ที่ผ่านความเจริญมาแล้ว เป็นบ้านสองหลังแฝด เชื่อมต่อกันด้วยระเบียง ส่วนหนึ่งเป็นบริเวณที่พักของเจ้าของบ้าน อันประกอบด้วยห้องโถงกลางสำหรับรับแขก และห้องนอนของเจ้าของบ้าน ส่วนอีกหลังหนึ่ง เป็นบริเวณห้องครัว โต๊ะเก้าอี้ หรือเครื่องประดับทุกชนิดล้วนเป็นผลิตภัณฑ์จากป่าดงทั้งสิ้น โดยประยุกต์กับวัฒนธรรมของคนเมือง อันแสดงถึงพื้นฐานของเจ้าของผู้ออกแบบ...

ดูจากเบื่อนอกมันก็เหมือน ‘บ้านทาร์ซาน’ ในภาพยนตร์ทุกอย่าง แต่สิ่งที่จะอำนวยความสะดวก เพียบพร้อมหมดทุกอย่าง นับตั้งแต่เตาหุงต้มและตะเกียงที่ใช้แก๊ส ตู้เย็นน้ำมันก๊าดเครื่องเล่นจานเสียงสเตอริโอที่ใช้แบตเตอรี่รถยนต์ ซึ่งมีเพลงตั้งแต่ของบีโรเฟน โมซาร์ท ไซคัฟส์ก็ลงมาจนกระทั่ง สเตร์วาท...เหล่าประเภทวิสกี้จากสก๊อต แคนนาเดียนบรันดี และไวน์ แทบทุกสกุล แม้กระทั่งเหล่าต้มกินเองชนิดลูกป่าขนานแท้

ห้องโถงใหญ่ไปด้วยพรมหนังเสื่อลายพาดกลอน ส่วนห้องนอนของเขา เป็นลายเสื่อดาว ซึ่งของแท้ทั้งสิ้น ในห้องครัวด้านหนึ่งทำเป็นบาร์ อุดมไปด้วยเสียบึงอันเป็นเครื่องกระป๋องสารพัดชนิด” (พนมเทียน, 2547: 57-58)

เริ่มต้นจากรถยนต์ที่รพินทร์ใช้เป็นพาหนะขับผ่านเข้ามาตามทางเกวียนเพื่อเข้าสู่หมู่บ้านหนองน้ำแห่งนี้ เป็นการนำเสนอภาพเปรียบเทียบของคู่ตรงข้าม ระหว่างรถสัญชาติยุโรปที่แสดงความเจริญกับเส้นทางเกวียนที่เป็นยานพาหนะของคนพื้นถิ่นที่แสดงความล้าหลัง เส้นทางสายเดียวกันแต่ยานพาหนะต่างกันเพื่อเข้าสู่หมู่บ้านแห่งนี้แสดงให้เห็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่เหนือกว่าของรพินทร์ผู้เป็นคนเมืองกับคนพื้นถิ่นในหมู่บ้าน นอกจากนี้พื้นที่บริเวณบ้านพักของรพินทร์ที่ก่อสร้างตามรูปแบบบ้านพักของตะวันตก สังกัดได้จากการออกแบบ ของประดับตกแต่ง เช่นหนังสือ และเครื่องใช้ต่างๆ ในบ้าน เช่นเหล่าตะวันตก อาหารกระป๋อง บาร์ในครัว ตู้เย็น หรือแม้แต่เครื่องเล่นจานเสียงและแผ่นเสียงของตะวันตก สิ่งเหล่านี้บ่งบอกลักษณะการใช้ชีวิตภายในบ้านเช่นเดียวกับคนเมืองและคนตะวันตก อีกทั้งเป็นบ้านที่สร้างบนต้นไม้แบบเดียวกับบ้านทหารานที่เป็นคนเมืองชาวตะวันตกแต่ไปใช้ชีวิตอยู่ในป่าเช่นเดียวกับรพินทร์ การนำเสนอให้บ้านรพินทร์มีลักษณะของความเป็นเมืองตลอดจนอยู่บนต้นไม้ซึ่งเป็นตำแหน่งที่เหนือกว่าบ้านเรือนของพวกลูกบ้านคนพื้นถิ่น จึงแสดงให้เห็นว่ารพินทร์มีอำนาจเหนือกว่าคนพื้นถิ่นที่เป็นเพียงลูกบ้านที่ล้าหลัง บ้านพักของรพินทร์ในฐานะพื้นที่แห่งความเป็นเมืองเปรียบเทียบกับพื้นที่ของลูกบ้านที่อยู่ต่ำกว่าจึงสะท้อนความสัมพันธ์เชิงอำนาจของคนเมืองกับคนพื้นถิ่นผ่านพื้นที่อยู่อาศัยของรพินทร์เปรียบเทียบกับคนพื้นถิ่น

การนำเสนอในลักษณะนี้แสดงให้เห็นว่าคนเมืองกดทับคนพื้นถิ่นให้ด้อยกว่าสอดคล้องกับแนวคิดบูรพาคตินิยมที่สามารถแสดงให้เห็นอำนาจที่ไม่เป็นธรรมผ่านมุมมองของตะวันตกกับตะวันออก เช่นเดียวกับวาทกรรมการพัฒนาที่ส่งผลให้คนเมืองมองคนพื้นถิ่นว่าด้อยกว่า ทั้งนี้การเปิดเผยให้เห็นความไม่เป็นธรรมเชิงอำนาจระหว่างคนเมืองกับคนพื้นถิ่นจึงเป็นการสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจในลักษณะเดียวกันในบริบทสังคมไทยร่วมสมัยจึงทำให้ผู้ประพันธ์นวนิยายไม่อาจหลุดพ้นจากกระแสวาทกรรมการพัฒนา ผู้ประพันธ์จึงได้นำเสนอให้บ้านพักของรพินทร์มีกลิ่นไอของความเป็นเมืองและอารยธรรมตะวันตกเพื่อแสดงความเป็นอารยะของตัวละครรพินทร์ที่เหนือกว่าคนพื้นถิ่น นอกจากนี้การนำเสนอในเชิงเปรียบเทียบคู่ตรงข้ามระหว่างความเป็นเมืองกับความเป็นพื้นถิ่นผ่านพื้นที่ยังเป็นการเปิดเผยให้เห็นวาทกรรมเรื่องเมืองกับชนบทซึ่งเป็นวาทกรรมที่ซ่อนทับอยู่ภายใต้วาทกรรมการพัฒนา

3.1.2 ป่าที่ถูกสำรวจ: ป่าที่ถูกทำให้เสื่อม

ป่าบริเวณตั้งแต่หนองน้ำแห้งไปจนถึงหมู่บ้านหล่มช้างเป็นป่าในเขตประเทศไทยที่รพินทร์เคยบุกสำรวจอย่างทั่วถึงทุกพื้นที่ การบุกสำรวจของรพินทร์ที่เป็นคนอารยะในป่าพื้นที่นี้เป็นภาพแทนการแผ่ขยายอิทธิพลของวาทกรรมการพัฒนาไปสู่พื้นที่แห่งนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อรพินทร์นำคณะนายจ้างคนเมืองผ่านเข้ามาในป่าแถบนี้ด้วย จึงเปรียบได้ว่าอำนาจควบคุมจากวาทกรรมการพัฒนาได้กระจายตัวมาสู่ป่าบริเวณนี้ ป่าพื้นที่นี้จึงมีลักษณะของการถูกทำให้เสื่อมตามวาทกรรมการพัฒนาโดยคนเมืองที่เดินทางผ่านเข้าไป ป่าบริเวณนี้จึงถูกมองว่าไม่อันตราย และสามารถควบคุมจัดการได้มากกว่า ป่าที่ไม่เคยผ่านการสำรวจมาก่อน แสดงถึงระดับการพัฒนาที่มีมากขึ้นมากกว่าป่าหลังสำรวจตามมุมมองของตัวละครในขณะเดินทาง

“ความจริงผมเองก็ไม่อยากฆ่ามัน ถ้าไม่ใช่เพราะคุณหญิงไปจับต้องพวกมันเข้า จะห้ามก็ห้ามไม่ทัน คุณหญิงยังไม่ทราบว่เสือแม่ลูกอ่อนร้ายกาจขนาดไหน ลงมันได้กลิ่นของมนุษย์ที่มาจับต้องลูบลำลูกๆของมันแล้ว มันเป็นตามล่าชนิดถึงไหนถึงกันทีเดียว และเราไม่มีทางจะหนีพ้นในภาวะเช่นนี้ ถ้าคุณหญิงไม่จับต้องลูกๆของมัน เราอาจปลิกหนีเดินหลบไปเสียโดยเร็ว แต่ไม่มีทางแล้ว ผมก็เลยจำเป็นต้องฆ่าลูกมันเสียรู้แล้วรู้รอด ประเดี๋ยวนี้แม่มันก็คงกลับมา แล้วที่นี้มีอยู่สองทางเท่านั้น ไม่มันก็เรา ไม่มีทางเลือกจริงๆ โปรดอย่าโกรธผมเลย’ หล่อนอิงไป แต่ยังไม่วายแคลงใจ

‘ทำไม ก็เราไม่ได้ทำอะไรลูกมันนี่ ชும்เล่นเท่านั้นแล้วเราก็ไป มันกลับมาพบลูกมันอยู่ในสภาพเรียบร้อย มันก็น่าจะพอใจแล้ว’

รพินทร์หัวเราะต๋อๆ ในลำคอ

‘ถ้าเสือมันมีมโนธรรมความสำนึกผิดชอบได้อย่างมนุษย์มันก็ดีนะสิครับ ผมบอกแล้วว่า ถ้ามันได้กลิ่นคุณหญิงจนพบ เราเดินป่ากันเพียงสองคน มีปืนสั้นกระบอกเดียว ยังแทบไม่รู้จุดหมายปลายทางอยู่ที่ไหนจะดีหรือครับ ที่ให้เสือแม่ลูกอ่อนย่องตามหลังเราอยู่’ ” (พนมเทียน,

2547d: 1413-1414)

การลูบลำและเล่นกับลูกเสือของดารินแสดงให้เห็นความพยายามของคนเมืองที่ต้องการทำให้ป่าในพื้นที่แห่งนี้เสื่อม เพื่อสามารถทำให้คนเมืองมีอำนาจควบคุมป่าได้มากขึ้น ขณะที่การกระทำของรพินทร์ที่ฆ่าลูกเสือเหล่านั้นนั้นแสดงให้เห็นระบบการปกครองแบบพ่อปกครองลูกสอดคล้องการแนว

ทางการปกครองในสมัยรัฐบาลเผด็จการทหารซึ่งเป็นบริบทสังคมร่วมสมัยที่ทำให้ผู้นำมีอำนาจสูงสุด เช่นเดียวกับบริบทที่เห็นว่าวิธีการทำให้ป่าเชื้อของดาร์วินไม่สำเร็จและจะส่งผลเสียตามมา จึงใช้อำนาจเผด็จการของตนเองจัดการกับลูกเสือรวมถึงแม่เสือด้วยการวิธีการฆ่าเพื่อกำจัดปัญหา อันเกิดจากการต่อต้านที่กำลังจะตามมาคือการออกตามล่าดาร์วินและรพินทร์โดยแม่เสือ ความตายของแม่เสือและลูกเสือจึงหมายถึงการถูกรบราบปรามโดยอำนาจของผู้นำที่มีอำนาจสูงสุดและเป็นอำนาจเผด็จการจากกระบวนการพยายามทำป่าให้เชื้อ อีกทั้งการมองว่าเสือไม่มีมโนธรรม อย่างเช่นมนุษย์ยังเป็นมุมมองที่กดทับให้ป่าในฐานะความเป็นพื้นถิ่นด้อยกว่ามนุษย์ที่เจริญมากกว่า ความด้อยกว่าของป่าจึงนำไปสู่ความไม่เชื่อใจเป็นการเข้ามาจัดการและควบคุมด้วยการพัฒนาของคนเมือง

การทำให้ป่าเชื้อขณะเดินทางคนเมืองไม่ได้กระทำต่อสัตว์ป่าเท่านั้น แต่คนป่าพื้นถิ่นที่เป็นส่วนหนึ่งของป่าถูกคนเมืองพยายามทำให้เชื้อเช่นกัน เห็นได้จากการที่ขณะเดินทางพยายามแสดงอาณาเขตของอาวุธที่เจริญก้าวหน้าจากสังคมเมือง เพื่อแสดงความเหนือกว่าและสามารถให้ความช่วยเหลือคนพื้นถิ่นที่กำลังเดือดร้อนได้

“ การแสดงของคุณหญิง กับคุณไชยยันต์เมื่อตอนเย็นนี้ ต่อหน้าคะหยิ่น และลูกบ้านทั้งหลายได้ผลมากทีเดียวครับ ทำให้เจ้าพวกนั้นเชื่อมันเลื่อมใสเราขึ้นอีกมาก ขวัญและกำลังใจก็ดีขึ้น...” (พนมเทียน, 2547f: 2404)

“จอมพรานหัวเราะเอื่อยๆ ในลำคอ

‘...เราไม่อยู่ในฐานะที่คะหยิ่นจะบังอาจคิดร้ายถึงเพียงนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คะหยิ่นเกรงกลัวฝีมือคุณหญิงมากเป็นพิเศษ มิหนำซ้ำยังเลื่อมใสเต็มทีเพราะผมไปโฆษณาชวนเชื่อข่มขู่มันไว้ โดยบอกมันว่าคุณหญิงเรียนวิชาแม่มดหมอผีมีฤทธิ์มาก เก่งกว่าหมอผีประจำหมู่บ้านของมันหลายเท่าตัว ถ้าไม่มีเวทมนต์แก่กล้าก็คงไม่เสกลูกปืนให้เข้าป่าหมายได้ทุกนัดอย่างที่ผมเห็นกับตาแล้วและมันก็เชื่อสนิท’...

‘ทำไมคุณหญิงจะไม่มีฤทธิ์ครับ ก็มีอย่างที่มีอยู่แล้วนี่แหละ สั่งลูกปืนได้ทุกนัด รักษาลูกชายมันให้รอดตายได้ แค่นี้คะหยิ่นก็ซี้คร้านจะหมอบลงกราบกราน หรือวางๆ นึกสนุกจะให้มันนับถือยิ่งขึ้น ก็ลองโหมอ่านคาถา เสกน้ำให้เดือดพล่านขึ้นมาให้เห็นโดยใช้วิธีเตรียมการของวิทยาศาสตร์ชั้นง่าย รวมทั้งปาฏิหาริย์แบบแปลกๆ อันเป็น

วิทยาการ พวกนี้ก็จะมองเห็นคุณหญิงยิ่งกว่านางไม้ หรือภูตผีที่มันเคย
นับถือ ผมช่วยเป็นหน้าประกอบการเล่นกลของคุณหญิงก็ได้”

(พนมเทียน, 2547f: 2409-2411)

หมู่บ้านกะเหรี่ยงหล่มช้างที่มีคะหยิ่นเป็นหัวหน้าหมู่บ้านมีความสนิทสนมกับบริพินทร์เป็นอย่างดี
แล้วในระดับหนึ่งแสดงถึงการพัฒนาในระดับหนึ่งที่บริพินทร์เคยแผ่ขยายมาถึง แต่คณะนายจ้างยัง
ไม่ได้รับความเคารพและไว้วางใจจากคะหยิ่นแสดงถึงความไม่เชื่อของคะหยิ่นที่มีต่อนายจ้าง
คณะนายจ้างจึงต้องแสดงให้คะหยิ่นเห็นอนุภาพของปืนและระเบิดของนายจ้างที่สามารถช่วย
ปราบผู้กบฏที่กำลังอาละวาดในหมู่บ้านนี้ได้ รวมทั้งการแสดงความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์
การแพทย์ของดาร์วินที่สามารถช่วยชีวิตลูกชายของคะหยิ่นไว้ได้ ความช่วยเหลือเหล่านี้จึงเป็น
วิธีการของคณะนายจ้างชาวกรุงเพื่อทำให้คะหยิ่นและกะเหรี่ยงทั้งหมู่บ้านมีความเชื่อ คือมีความ
เป็นมิตรและไว้วางใจต่อคณะนายจ้าง ส่งผลให้คณะนายจ้างมีอำนาจอยู่เหนือคนพื้นถิ่นเหล่านี้ที่
ยินดีเชื่อฟังและรับใช้คณะนายจ้าง นายจ้างคนเมืองจึงสามารถจัดการและควบคุมหมู่บ้านนี้ใน
ฐานะพื้นที่ป่าได้สะดวกมากขึ้น นอกจากนี้วิธีการข่มขู่ด้วยเรื่องแม่มดหรือวิทยาการทาง
วิทยาศาสตร์ซึ่งเป็นความเชื่อและความไม่รู้ของคนพื้นถิ่นยังเป็นอีกวิธีหนึ่งที่ช่วยสนับสนุนความ
พยายามทำป่าให้เชื่อ โดยสะท้อนให้เห็นว่าคนเมืองมองคนพื้นถิ่นหมู่บ้านหล่มช้างในฐานะภาพ
แทนพื้นที่ป่าที่ถูกสำรวจว่าล่าหลังและด้อยกว่าจึงถูกอุบายของคนเมืองหลอกให้ป่าเชื่อและถูก
ควบคุมได้ง่ายขึ้น

การเข้ามาของคนเมืองและมีความพยายามทำให้ป่าที่สำรวจเชื่อสามารถสะท้อนบริบท
สังคมไทยที่ชนชั้นนำหรือรัฐบาลพยายามแผ่ขยายอำนาจด้วยการใช้วาทกรรมการพัฒนาเพื่ออ้าง
เหตุผลแสดงความช่วยเหลือพื้นที่ในชนบทห่างไกลให้เจริญมากขึ้น การทำให้พื้นที่ชนบทเชื่อและ
อยู่ใต้อำนาจของรัฐเพราะในยุคสมัยนั้นรัฐบาลไทยกำลังพยายามขยายฐานอำนาจไปกว้างไกล
มากขึ้นและสอดคล้องกับนโยบายของสหรัฐที่ต้องการปราบปรามคอมมิวนิสต์ในประเทศแถบเอเชีย
ตะวันออกเฉียงใต้ การขยายอำนาจรัฐบาลออกไปสู่ชนบทที่ห่างไกลจึงสนับสนุนการป้องกันการ
เกิดคอมมิวนิสต์ได้ดีขึ้น สอดคล้องกับการนำเสนอการกระทำของตัวละครในนวนิยายที่คณะ
เดินทางคนเมืองเปรียบได้กับอำนาจรัฐภายใต้วาทกรรมการพัฒนาที่กำลังแผ่ขยายไปสู่พื้นที่
ห่างไกลในชนบทซึ่งเปรียบได้กับได้กับอาณาานิคมที่ตกอยู่ใต้อำนาจรัฐ แสดงให้เห็นวาทกรรม
อาณาานิคมที่แอบแฝงอยู่ในนวนิยายและบริบทสังคมไทย แต่เป็นอาณาานิคมภายในประเทศ
ระหว่างรัฐหรือชนชั้นนำกับพื้นที่แห่งความเป็นพื้นถิ่นซึ่งหมายถึงชนบทหรือป่าและคนพื้นถิ่น

3.1.3 ป่าหลงสำรวจในฐานะความท้าทายจาก “โลกอื่น”

ป่าหลงสำรวจเป็นพื้นที่บริสุทธิ์ปราศจากการบุกรุกที่เสร็จสมบูรณ์คือไม่บุคคลใดหรืออารยธรรมนอกเหนืออื่นใดสามารถผ่านเข้าไปในป่าแถบนี้แล้วสามารถมีชีวิตรอดออกมาได้ ทำให้ป่าแห่งนี้บริสุทธิ์จากการรุกรานทางอารยธรรมตะวันตกและวาทกรรมการพัฒนาด้วยเช่นกัน แต่ความสำเร็จครั้งแรกในการเดินทางผ่านป่าหลงสำรวจของคณะเดินทาง นำโดยรพินทร์ได้นำพามุมมองของอารยธรรมตะวันตกและวาทกรรมการพัฒนาเข้าไปในป่าแห่งนี้ ทำให้เกิดการให้ความหมายระดับการพัฒนาของป่าหลงสำรวจที่มีความไม่อารยะและควบคุมไม่ได้ แต่ในทางตรงกันข้ามความหมายในเชิงของความเป็นอื่นดังกล่าวตามวาทกรรมพัฒนากลับเป็นเครื่องพิสูจน์อำนาจความเจริญของพื้นที่ป่าหลงสำรวจว่าสามารถตอบโต้ ชัดขึ้น และท้าทายวาทกรรมการพัฒนาและอารยธรรมตะวันตกได้ผ่านการโต้กลับของภูตผี เทคโนโลยีของป่า และอารยธรรมมรดกนคร เพื่อเป็นการแสดงให้เห็นว่าป่าในฐานะโลกอื่นจากสายตาของวาทกรรมการพัฒนาและอารยธรรมตะวันตกไม่ได้อ่อนแอและด้อยกว่าเสมอไป และสามารถทำให้ตัวละครคนเมืองผู้เป็นอารยะเกิดการยอมรับอำนาจท้าทายจากพื้นที่ป่าแห่งนี้

“หมอดารินออกมาอย่างหนักแน่นเต็มใจยิ่ง

‘ความลึกลับในโลกนี้มันมีอยู่จริง ขึ้นอยู่กับภูมิประเทศเหตุการณ์ และสิ่งแวดล้อม เมื่อเรายังค้นไม่พบ ยังเรียนไม่ถึง หรือหาทางพิสูจน์ไม่ได้ เราก็คิดว่ามันเป็นสิ่งเหลวไหล ที่นี้อยู่ที่ว่าในช่วงชีวิตหนึ่งของคนเราจะได้พบเห็นหรือไม่เท่านั้น ฉันเองเป็นแพทย์ เป็นนักวิทยาศาสตร์เต็มตัว-นักวิทยาศาสตร์ ที่เหนือกว่าใครทุกคนในคณะของเรา แต่ฉันก็ยอมรับแล้ว ไม่มีประโยชน์อะไรที่เราจะทำปากแข็ง เพื่อเกียรติภูมิของคนที่เกิดมาท่ามกลางแสงสีอารยธรรมอย่างเรา ถึงปากเราจะไม่ยอมรับแต่มันก็ค้านกับความคิดภายในอยู่แล้ว เพียงแต่เราไม่ได้หลงเชื่ออย่างงมงายหลับหูหลับตาเท่านั้น และเราต้องการพิสูจน์ทดสอบเพื่อค้นคว้าหาความจริงที่แฝงอยู่เบื้องหลังออกมาให้ได้’...

เชษฐาดักคอบ ตาพรานเผ่าสั้นหัว

‘ไม่ใช่หรอก นายใหญ่ จะเชื่อหรือไม่เชื่อบุญค่านะ เป็นอีกเรื่องหนึ่ง แต่นายหญิงพูดได้อย่างฉลาด คือยอมรับฟังได้หมดทุกเรื่อง ไม่ว่าจะมันจะแปลกประหลาดพิสดารเหลือเชื่อเพียงไร สมองของเรามีอยู่กับตัว เราค่อยคิดเอาเองก็ได้ว่า มันจะจริงหรือไม่ ดีกว่าพวกชาวกรุงบางคนที่

บุญคำเคยเห็นมาแล้ว อวดตัวว่าศิวิไลซ์ ฉลาดล้ำ อะอะก็ต้องการว่า
เหลวไหลไม่เป็นความจริงเอาไว้อ่อน เขารู้กันว่า ถ้าพูดอย่างนั้นละก็
หมายถึงความเป็นผู้ฉลาด เป็นผู้เจริญของตัวเอง” (พนมเทียน,
2547k: 5554-5555)

การยอมรับของดารินผู้มีความเป็นอารยะต่อเรื่องราวลึกลับของป่าหลงสำรวจที่เป็นภาพแทนอำนาจ
ทำลายของพื้นที่ป่าแสดงให้เห็นการยอมรับงานวาทกรรมการพัฒนาและอารยธรรมตะวันตกต่อ
อำนาจที่เหนือกว่าของป่า นอกจากนี้ความคิดเห็นของพรานบุญคำยังแสดงให้เห็นการเสียดสีคน
เมืองที่เป็นภาพแทนของวาทกรรมการพัฒนาและอารยธรรมตะวันตกว่าต่อต้านความเป็นพื้นที่ถิ่น
โดยอ้างเหตุผลเชิงวาทกรรมว่าเป็นความไม่อารยะเพื่อสร้างความเป็นอารยะให้กับตนเอง แต่
วาทกรรมเหล่านี้กำลังถูกวิพากษ์ให้เห็นได้จากการทำลายของป่าโดยเฉพาะป่าหลงสำรวจหลง
สำรวจ

3.1.3.1 ป่าและภูตผี: กลวิธีโต้กลับการพัฒนา

ภูตผีในป่าหลงสำรวจที่เป็นตัวละครสำคัญที่สุดของพื้นที่ป่าบริเวณนี้ในนวนิยายทั้งสอง
ภาคคือจอมผีดิบมันตรัย มันตรัยเป็นตัวละครที่สร้างภัยอันตรายและความเดือดร้อนให้แก่คณะ
เดินทางมากที่สุด และเป็นตัวละครที่ถูกนวนิยายนำเสนอมีความเป็นอื่นสำหรับคณะเดินทางมาก
ที่สุด เป็นความทำลายจากป่าครั้งยิ่งใหญ่ที่คณะเดินทางต้องเผชิญและฝ่าฟัน

“ประโยคหลัง อดีตนายทหารปืนใหญ่หันไปขอความเห็นหมอดาริน
ราชสกุลสาวสั้นหน้าโดยเร็ว ยกมือทั้งสองขึ้นจี้ขมับตนเอง หลับตาลง
‘ฉันพูดไม่ออก บอกไม่ถูกหรอก รู้อย่างเดียวว่า ถ้าเรายังเผชิญกับ
เหตุการณ์บ้าบอคอแตกชนิดนี้อีกต่อไป ฉันคงเสียดสีไปก่อนทุกคน
ความจริงฉันไม่เคยพริ้งพริ้วกับเหตุการณ์ที่อุตริพิศตรมชาติวิทยา
เช่นนี้เลย และถ้าได้ยินได้ฟังจากใครก็เห็นว่ามันเป็นเรื่องชวนหัว แต่
เดี๋ยวนี้ยอมรับว่ากำลังจะบ้าตายขวัญไม่อยู่กับเนื้อกับตัวแล้ว’

มีมาเรียกคนเดียวเท่านั้น ที่นั่งหัวเราะจนใครๆ สั่งสยหันไปมอง ไชยยันต์
ถามว่า

‘มีอะไรขันหรือ?’

‘ก็จะไม่ขันได้อย่างไร อะไรต่ออะไรมันมหัศจรรย์แปลกประหลาดเสีย
จนน่าขันไปหมด พวกเราพากันตกอยู่ในโลกพิศวงที่หาคำตอบไม่ได้

แล้วก็เอาหลักวิชาที่เราคิดว่าเจริญสูงสุดแล้วของเรา เข้ามาเป็นบรรทัดฐานเพื่อวิเคราะห์หาข้อดี น่าเสียดายเหลือเกิน ที่ไพรวัลย์กับพีใหญ่ ใจเย็นประมาทไปหน่อย ถ้าไม่งั้น ก่อนที่เราจะเสียเวลาหาฟันมาเผา ซากมัน ให้คุณทดลองเอากระสุนขนาด 900 เกรน แรงปะทะ 6 พันกว่า ฟุตปาวด์ ผ่ากะโหลกของมันดู เราอาจได้เห็นปรากฏการณ์แปลกๆ อะไรขึ้นก็ได้” (พนมเทียน, 2547j: 4283-4284)

“ ‘ตุคือมันตรัย แห่งนิทรานคร’

มันตรัย-ชายผู้ซึ่งไม่มีสิ่งใดมาบอกได้ว่า เป็นมนุษย์หรืออมมนุษย์ และไม่ประจักษ์ว่าได้ก่ออาการกำเนิดขึ้นตั้งแต่ประวัติศาสตร์ยุคไหน แสยะยิ้มออกไปจนแลเห็นฟันเหยินเกี้ยวใหญ่ น่าสะอิดสะเอียน...

‘พวกสูเหยียบย่ำลำแดนเข้ามาในอาณาจักรของตู กำลังจะมาทำลายล้างอาถรรพณ์เวทที่ตูเป็นเจ้าของครอบครองอยู่ ความหายนะวิบัติทั้งหลายที่พวกสูได้รับเป็นลำดับมา ตูบันดาลให้เกิดขึ้นทั้งสิ้น พวกสูจะต้องพินาศ’ ” (พนมเทียน, 2547j: 4461)

ความรู้สึกของคณะเดินทาง ผีดิบมันตรัยมีทั้งความน่าเกลียดน่ากลัว มีอาคมทางไสยศาสตร์มนต์ดำที่บันดาลให้เกิดความหายนะวิบัติแก่คณะเดินทางจนแทบเอาชีวิตไม่รอดและสามารถใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์มาอธิบายความหายนะที่เกิดขึ้นได้ ลักษณะเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าคณะเดินทางกำลังเกิดความรู้สึกต่อต้านและนำไปสู่การให้ความหมายจากความท้าทายนี้ว่าเป็นความแปลกแยก ความแตกต่าง ความผิดธรรมดา เพื่อผลักความหมายที่เป็นอื่นให้กับมันตรัยในฐานะความท้าทายของป่าด้วยการโต้กลับว่าทรรณการพัฒนายให้ย่อยยับไปพร้อมกับคณะเดินทาง

นวนิยายชุดนี้ในฐานะพื้นที่สะท้อนบริบทสังคมไทยร่วมสมัยทำให้มองได้ว่า มุมมองจากสายตาและความรู้สึกของคณะเดินทางที่เป็นภาพแทนอำนาจรัฐภายใต้วาทกรรมการพัฒนาที่มองมันตรัยเป็นความแปลกแยกและเป็นอื่นจากการถูกนำเสนอให้เป็นผีดิบและเป็นวิญญูณร้ายกาจที่ก่อให้เกิดความหายนะ ผีดิบมันตรัยจึงเปรียบได้กับคอมมิวนิสต์ที่เป็นความแปลกแยกและเป็นอื่นในสังคมไทยยุคสมัยรัฐบาลเผด็จการทหาร ยุคนั้นรัฐบาลเข้มงวดกับการปราบปรามระบบคอมมิวนิสต์เป็นอย่างมาก รัฐบาลขยายอำนาจไปสู่พื้นที่ห่างไกลในชนบทเพื่อกำจัดและควบคุมการเกิดคอมมิวนิสต์ขึ้นในประเทศไทย รวมทั้งผู้ที่กระทำความผิดหรือเป็นฝ่ายตรงข้ามรัฐบาลบ่อยครั้งมักถูกกล่าวหาว่าเป็นการกระทำของคอมมิวนิสต์และถูกจับกุมและปราบปรามในที่สุด ภาพลักษณ์ของคอมมิวนิสต์ในยุคสมัยนั้นจึงถูกรัฐบาลสร้างขึ้นเปรียบได้กับ “ปีศาจ” ทางการเมือง

เป็นการสร้างวาทกรรมคอมมิวนิสต์ที่หมายถึงความเป็นอื่นและแปลงแยกขึ้นมาภายใต้กระแสการ พัฒนา มันตรัยที่ถูกนำเสนอให้เป็นผีดิบจึงเทียบได้กับปีศาจทางการเมืองของบริบทสังคมไทยสมัย นั้นคือคอมมิวนิสต์ ตัวละครผีดิบมันตรัยจึงสะท้อนความเชื่อมโยงเรื่องของอำนาจทางการเมือง ภายใต้วาทกรรมการพัฒนาของสังคมไทยร่วมสมัย

อย่างไรก็ตามการปรากฏตัวของผีดิบมันตรัยที่สร้างความเดือนร้อนและภัยอันตรายแก่ คณะเดินทางเป็นกลวิธีได้กลับวาทกรรมการพัฒนาของพื้นที่ป่าที่ถูกวาทกรรมพัฒนามองว่า เป็นโลกอื่นที่แปลกแยกและไม่อารยะ แต่ความรู้และเทคโนโลยีทางวิทยาศาสตร์ที่มีความเจริญ สูงสุดตามการนิยามของวาทกรรมพัฒนากลับอลิบายหรือให้คำตอบเกี่ยวกับความลึกลับและ ความอาถรรพณ์ของมันตรัยกับดินแดนนิทรานครไม่ได้ ตามที่ตัวละครผู้อารยะในคณะเดินทาง กำลังเกิดความสับสน หวาดกลัว และพยายามวิเคราะห์เพื่อหาคำตอบต่อเหตุการณ์หายนะที่กำลัง เหยียด วิทยาศาสตร์ที่แสดงถึงความเป็นอารยะจึงเป็นเพียงศาสตร์ความรู้ที่ไร้ความหมายในพื้นที่ ป่าแห่งนี้

3.1.3.2 แดนสนธยา: เทคโนโลยีของป่าที่อยู่เหนือเทคโนโลยีทาง วิทยาศาสตร์

เมื่อคณะเดินทางมุ่งหน้าผ่านเข้าไปในป่าหลังสำรวจจลิกมาขึ้นทุกขณะ อำนาจทำลายของ ป่าจึงเริ่มสำแดงให้คณะเดินทางได้เห็นมากขึ้นเป็นระยะ อุปกรณ์หรือเครื่องมืออันเป็นเทคโนโลยี และความรู้ทางวิทยาศาสตร์ที่แสดงถึงความเจริญทันสมัยกลับใช้งานไม่ได้อย่างไรเหตุผล แสดงให้เห็นว่าอำนาจของป่าในบางพื้นที่ซึ่งเหนือกว่าและสามารถควบคุมเทคโนโลยีทางวิทยาศาสตร์ได้ ในระยะแรกเมื่อคณะเดินทางไปถึงบริเวณเนินพระจันทร์ ซึ่งเป็นบริเวณที่ตัวบทนำเสนอให้ป่ามี เทคโนโลยีที่มีอำนาจอยู่เหนือเทคโนโลยีทางวิทยาศาสตร์ในระดับเบื้องต้น คือการควบคุมการ ทำงานของอุปกรณ์เทคโนโลยีที่เจริญก้าวหน้าทุกอย่างของคณะนายจ้าง ให้หยุดการทำงานลง ช่วงเวลาหนึ่ง ในระยะที่คณะเดินทางผ่านพื้นที่บริเวณเนินพระจันทร์ แต่เมื่อคณะเดินทางไปถึงเขต แดนของมรกตนครที่เป็นพื้นที่ซึ่งอำนาจเทคโนโลยีของป่าจะสำแดงผลอย่างเต็มที่ คือสามารถ หยุดยั้งการทำงานและอาณาภาพของเทคโนโลยีทางวิทยาศาสตร์ได้อย่างถาวรตลอดระยะเวลาที่ คณะเดินทางอยู่ในเขตมรกตนคร

“ทั้งหมดของฝ่ายนายจ้างต่างยกนาฬิกาข้อมือขึ้นมาดูในทันทียกเว้น เชิดวุธ คนเดียวที่ไม่มีนาฬิกาข้อมืออยู่ โดดเข้ามาคว้าข้อมือ ของคริสติน่า กระซอกเข้ามาก้มดูพร้อมๆ กับเจ้าของ แล้วต่างก็ยื่นเบิก ตาค้าง ยืนตัวแข็งเหมือนถูกสาปให้เป็นหินไปฉะนั้น

เข้มนาฬิกา โดยเฉพาะเข้มวินาทีทุกเรือนในขณะนี้หยุดนิ่งอยู่กับที่ เหมือนกันหมดทุกเรือน รวากับว่าเครื่องจักรกลอันละเอียดอ่อนภายในของมันเกิดมาชั่วคราวขึ้นพร้อมกัน” (พนมเทียน, 2547r: 7144-7145)

“ เราอยู่ในดินแดนของงาช้างแน่นอนแล้วน้อย ทุกอย่างเหมือนกับที่เราได้ผ่านมาในครั้งก่อนไม่มีผิด นาฬิกาหยุดเดิน เข้มทิศไม่ยอมทำงานอีกแล้วมันพิสูจน์ได้ชัดเจนเหลือเกิน’...

อนุชาตอบในทันที พร้อมกับปลดวิทยุจากเข้มขัดขึ้นมาทดลองส่งเสียงพูดลงไปเบาๆ

เจียบสนิท ไม่ผิดอะไรกับปลั๊กไฟเบอร์หรือปลั๊กพลาสติกธรรมดาอันหนึ่งเท่านั้น ไม่มีเสียงออกอากาศไปเข้าเครื่องใดที่เปิดเตรียมรับฟังอยู่ในขณะนี้เลย... แสงไฟบนหน้าปัดก็ไม่สว่าง แม้จะกดปุ่มสวิทช์ลักษณะของมันก็คือ แบตเตอรี่หยุดการทำงานอย่างสนิท!”

(พนมเทียน, 2547r: 7240-7241)

การเดินทางของคณะนายจ้างอเมริกันมาถึงบริเวณเนินพระจันทร์ จากตัวอย่างเหตุการณ์ที่ยกมาลำดับแรก พบว่านาฬิกาของคณะนายจ้างหยุดเดินไปชั่วขณะหลังจากผ่านพ้นบริเวณเนินพระจันทร์ไปแล้วนาฬิกาจึงกลับมาเดินต่อได้แสดงให้เห็นอำนาจของป่าในระยะแรกที่ท้าทายให้เห็นว่าอำนาจของเทคโนโลยีทางวิทยาศาสตร์ไม่อาจอยู่เหนืออำนาจของป่า ระยะต่อมาที่คณะนายจ้างชาวกรุงซึ่งเป็นคณะเดินทางอีกกลุ่มหนึ่งเดินทางมาถึง คือถนนพระศิวะที่เป็นพื้นที่ในดินแดนมรกตนครจากตัวอย่างเหตุการณ์ที่ยกมาในลำดับที่สอง เป็นระยะของพื้นที่ซึ่งทำให้ทั้งนาฬิกา เข้มทิศ และวิทยุสื่อสารอันเป็นเทคโนโลยีทางวิทยาศาสตร์ที่ก้าวหน้าหยุดการทำงานลงอย่างถาวร แสดงให้เห็นอำนาจจากเทคโนโลยีของป่าที่มีมากกว่า คือสามารถควบคุมการทำงานเทคโนโลยีทางวิทยาศาสตร์ได้ การนำเสนอในลักษณะนี้เป็นการวิพากษ์วาทกรรมการพัฒนาโดยแสดงให้เห็นว่าในบางบริบทป่าสามารถมีเทคโนโลยีที่อยู่เหนือเทคโนโลยีทางวิทยาศาสตร์ ป่าจึงไม่ใช่พื้นที่แห่งความล้าหลังและไม่เจริญตามความหมายของวาทกรรมการพัฒนา และเทคโนโลยีทางวิทยาศาสตร์ที่วาทกรรมพัฒนานิยามว่ามีความเจริญสูงสุดย่อมสามารถด้อยกว่าเทคโนโลยีของป่าได้เช่นกัน ดังนั้นป่าในฐานะพื้นที่ทางไกลกันดารจากความเจริญตามวาทกรรมการพัฒนาจึงไม่ใช่พื้นที่แห่งความไม่อารยะเสมอไป พื้นที่เหล่านี้สามารถมีความเจริญก้าวหน้าในเทคโนโลยีพิเศษเฉพาะตัวซึ่งอาจเจริญล้ำหน้าไปได้มากกว่าเทคโนโลยีทางวิทยาศาสตร์

3.1.3.3 มรกตนครและชุมเพชรพระอุมา: แหล่งอารยธรรมคู่ขนานกับ อารยธรรมตะวันตก

มรกตนครและชุมเพชรพระอุมาเป็นพื้นที่ของดินแดนที่มีความเจริญรุ่งเรืองสูงมากในหลากหลายด้าน ทำให้ดินแดนแห่งนี้มีลักษณะของการเป็นแหล่งอารยธรรมอันรุ่งโรจน์ที่สามารถทัดเทียมหรือมีบางด้านเหนือกว่าอารยธรรมตะวันตก กลายเป็นอารยธรรมที่สามารถเทียบคู่ขนานด้านความเจริญและความเป็นอารยะไปกับอารยธรรมตะวันตกได้อย่างชัดเจนจากสายตาของคณะเดินทางผู้เจริญที่มีโอกาสได้มาพบเห็น

ความเจริญรุ่งเรืองของอารยธรรมแห่งดินแดนมรกตนครและชุมเพชรพระอุมาสามารถพบเห็นได้จากความเจริญก้าวหน้าในหลากหลายด้านหรือภาคส่วน และความร่ำรวยอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรภายในดินแดนแห่งนี้ ถนนพระศิวะเป็นถนนเส้นหลักที่แสดงถึงความเจริญทางการคมนาคมของมรกตนคร

“ทางสายหนึ่ง ปลายทางสุดด้านหนึ่ง ได้มาชะงักขาดตอนลงยังตำแหน่งที่ทั้งหมดยืนอยู่ชิดริมหน้าผานี้ ส่วนปลายอีกด้านหนึ่งนั้นจะไปสิ้นสุดลงที่ใด ก็เหลือที่จะคาดคะเนได้ทอดเป็นเส้นลี้ลับราบเรียบปราศจากสิ่งใดเกาะกีดขวางของผิวอันเรียบราวกับไฮเวย์ชั้นดี ซึ่งบางส่วนก็ปกคลุมด้วยหิมะและบางส่วนก็มองเห็นพื้นหินเบื้องล่างนั้นประมาณไม่น้อยกว่า 30 เมตร และดูจะได้ความกว้างเสมอกันหมดในทุกตอนเท่าที่เห็นมันเลี้ยวลี้ลับไปสู่อันสุดที่จะกำหนด

ไม่มีมนุษย์ที่ไหนสามารถสร้างถนนบนยอดทิวเขาสายนี้ได้ นอกจากเทพเจ้าเท่านั้น!!...

ทั้งหมดยังคงยืนรวมกลุ่ม กวาดตาดค้นหาสำรวจภูมิประเทศแวดล้อมรอบด้านโดยไม่ขยับเขยื้อนไปที่ใดอยู่ตรงนั้นมีความรู้สึกเหมือนกับว่า ถ้าทิวเขารอบด้านที่เห็นในระดับต่ำกว่าลงไปทั้งหมดนี้เป็นหลังคาโลก บริเวณที่ยืนกันอยู่ในขณะนี้ก็คือสันกลางหลังคาอันเป็นส่วนสูงสุดที่จะหันมองไปทางใดได้รอบทิศ โดยไม่ติดอะไรบังนอกจากม่านเมฆเท่านั้น” (พนมเทียน, 2547m: 8886-8887)

ทิวทัศน์ที่ทุกคนในคณะเดินทางโดยเฉพาะคณะนายจ้างกำลังจ้องมอง คือถนนพระศิวะที่มีความเจริญทันสมัยเป็นอย่างมาก เหนือกว่าถนนในเมืองที่คณะนายจ้างเคยพบเห็นในเมืองที่ทันสมัยแสดงถึงเทคโนโลยีและวิทยาการที่ก้าวหน้าไปไกลมากกว่าของดินแดนแห่งนี้ สังเกตได้จากขนาด

ของถนนที่ทั้งกว้างขวางมากและเท่ากันไปตลอดเส้นทาง มีความราบเรียบ ไม่มีสิ่งกีดขวาง ทำจากหินซึ่งเป็นวัสดุที่คงทนยิ่งกว่าถนนลาดยางหรือคอนกรีตในสังคมเมือง เหตุผลนี้สังเกตได้จากถนนของโรมันที่ทำจากหินจึงคงทนและมีอายุมาจนถึงปัจจุบันซึ่งยาวนานมาก แต่ถนนในเมืองที่ทำจากคอนกรีตหรือการลาดยางกลับชำรุด และต้องซ่อมบำรุงกันบ่อยครั้งมีอายุการใช้งานและความคงทนไม่เท่าถนนหิน ที่สำคัญถนนพระศิระยังสร้างอยู่บนสันเทือกเขา ยาวไปตลอดเทือกเขาพระศิระที่มีความสูงราวกับเป็นหลังคาโลก เนื่องจากสูงในระดับที่เห็นเมฆปกคลุมอยู่ได้ ความยิ่งใหญ่และความเจริญของถนนสายจึงแสดงอารยธรรมที่รุ่งเรืองเป็นอย่างมากของมรกตนครที่มีเส้นทางคมนาคมที่ทันสมัยยิ่งกว่าในตัวเมืองอารยธรรมตะวันตก เพราะแม้แต่คณะนายจ้างยังมีความรู้สึกว่าคุณถนนพระศิระยิ่งใหญ่เกินกว่าที่มนุษย์จะสร้างขึ้นมาได้ แต่ควรเป็นพระเจ้าที่ เป็นผู้สร้าง ซึ่งเป็นความรู้สึกที่เกิดจากความรู้อะไรและประสบการณ์ของนายจ้าง ที่เคยสัมผัสความก้าวหน้าเพียงแค่อารยธรรมตะวันตกและคิดว่าเป็นความก้าวหน้าสูงสุดแล้ว แต่เมื่อได้พบอารยธรรมที่เจริญกว่าจึงมองว่าเกิดจากพระเจ้า แสดงให้เห็นว่าอารยธรรมของมรกตนครในด้านเส้นทางคมนาคมเหนือกว่าของอารยธรรมตะวันตกจนคณะนายจ้างคิดว่ามีความเจริญราวกับเป็นการสร้างโดยพระเจ้า เป็นการได้กลับอารยธรรมตะวันตกว่ายังมีอารยธรรมอื่นที่เจริญรุ่งเรืองได้มากกว่า

มรกตนครเป็นดินแดนห่างไกลในป่าแต่ชาวมรกตนครมีภาษาเป็นของตัวเองซึ่งเป็นภาษาที่สามารถติดต่อกับพระเจ้า แสดงถึงความรุ่งเรืองของนครแห่งนี้ตามการศึกษาที่เคยมีบันทึกไว้ จากความรู้ของดาร์วินและมาเรียที่ได้ศึกษารับรู้มา

“เซษฐากระซิบ แต่มาเรีย ผู้ล่าของทางนิรุกติศาสตร์สันศิระ

ไม่ใช่ค่ะ มันอาจเป็นภาษาที่เก่าแก่ที่สุดของมนุษย์ก็ได้ ฉันเคยได้ยินโยคีแถบหิมาลัย พูดติดต่อกันเองด้วยภาษาซึ่งฟังคล้ายๆ อย่างนี้ สเตเกลเคยบอกฉันว่า มันเป็นภาษาของเทพยดาตามลัทธิพราหมณ์...

‘ถ้าฉันก็ภาษากูไบสแน่นอน พวกนี้ใช้ภาษาเก่าแก่ที่สุดของมนุษย์สมัยที่ยังติดต่อกับสวรรค์เบื้องบนได้’

ราชสกุลสาวคราวออกมาอย่างตื่นเต้น” (พนมเทียน, 2547ม: 8967-8968)

ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับภาษากูไบสจากการศึกษาและการรับรู้ของดาร์วินและมาเรียแสดงให้เห็นว่ามรกตนครเป็นดินแดนที่มีอารยธรรมที่เจริญรุ่งเรือง คือมีภาษาเป็นของตนเองสำหรับการติดต่อสื่อสารหมายความว่าดินแดนที่มีการพัฒนาด้านภาษาและการสื่อสารกระทั่งสามารถมีภาษาใช้อย่างเป็นทางการและเป็นระบบ ทั้งยังเป็นภาษาที่เก่าแก่ที่สุดแต่สามารถมีใ้ช้อยู่ได้ถึงยุค

สมัยที่ความเจริญก้าวหน้ามาไกลมาก แม้แต่มาเรี่ยยังเคยมีโอกาสได้ยินภาษานี้มาจากกลุ่มโยคี แสดงให้เห็นว่าเป็นภาษาที่มีความเจริญก้าวหน้า มีโครงสร้างและระบบภาษาที่มีความเสถียรจึงมี ผู้คนสามารถใช้สืบต่อกันมาอย่างต่อเนื่อง ภาษากูโบ้สจึงเป็นเครื่องแสดงความเจริญของอารย ธรรมมรกตนครที่สามารถทัดเทียมคู่ขนาดไปกับอารยธรรมตะวันตกที่มีระบบภาษาเป็นของตนเอง เช่นกัน

จำนวนประชากรเป็นอีกหนึ่งด้านที่สามารถแสดงให้เห็นความเจริญที่สามารถรองรับอัตราการเติบโตของดินแดนใดดินแดนหนึ่ง มรกตนครที่มีประชากรจำนวนมากจึงแสดงถึงการเป็นอารย ธรรมที่มีความเจริญและมีระบบบริหารจัดการที่มั่นคงเป็นอย่างมาก

“รพินทร์ ไพรวลย์แทบผงะ

เขาตะลึงอึ้งไปนาน ทุกสิ่งทุกอย่างเกินความคาดฝันไปหมด เขาคิดไม่ ถึงมาก่อนเลยว่า แผ่นดินประหลาดหลงสำรวจแผ่นดินนี้จะมีประชากร มากมายถึงเพียงนี้ เมื่อเปรียบเทียบกับโลกภายนอกแล้ว มันแทบจะ เรียกได้ว่าเป็นประเทศหนึ่งได้ทีเดียว เมื่อแรกก็เข้าใจว่าชนชาติ ประหลาดนี้มีอยู่อย่างแคบสองสามพันคน ซึ่งก็นับเป็นเรื่องมหัศจรรย์ มากแล้ว แต่นี่จากปากคำของกุตระมะ บอกว่ามีจำนวนหลายแสน! มัน ไม่ใช่เรื่องเล็กน้อยเลย คนอันมากมายเหล่านี้และแผ่นดินนี้ดำรงอยู่ ด้วยลักษณะอันมีเอกภาพของตนเองมาได้อย่างไรโดยโลกภายนอก ไม่เคยรับรู้

แน่นอนที่สุด! มันจะต้องมีอำนาจลับปิดบังซ่อนเร้นไว้ ผู้คนและ แผ่นดินนี้ จึงไม่ปรากฏอยู่ในแผนที่ของภูมิศาสตร์โลก” (พนมเทียน, 2547ม: 9038)

ความคิดของรพินทร์ที่คาดการณ์ว่าประชากรของมรกตนครควรมีอยู่ประมาณสองถึงสามพันคน เป็นความคิดที่มองว่าดินแดนแห่งนี้ยังไม่เจริญมากนัก เพราะเป็นดินแดนกลางป่าที่อยู่ห่างไกลจน ไม่เคยมีการสำรวจมาถึงและบันทึกไว้ในภูมิศาสตร์โลก เป็นความคิดที่มองว่ามรกตนครด้วยความ เจริญกว่าอารยธรรมตะวันตก หรือสังคมเมืองของโลกภายนอกที่รพินทร์เคยใช้ชีวิต แต่จำนวน ประชากรหลายแสนคนของมรกตนครเป็นข้อมูลที่มาแสดงการตอบโต้ความคิดของคนเมืองอย่าง รพินทร์ไปอย่างสิ้นเชิง เนื่องจากดินแดนที่มีประชากรมากระดับที่เป็นประเทศหนึ่งได้ต้อง หมายความว่าดินแดนนั้นมีอารยธรรมที่เจริญรุ่งเรือง คือเป็นดินแดนที่มีระบบการปกครอง ระบบ การจัดการที่มีประสิทธิภาพ และมีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรเพื่อหล่อเลี้ยงประชากรได้

อย่างทั่วถึงจึงจะสามารถรองรับและควบคุมประชากรจำนวนมากให้อยู่ร่วมกันได้ ตลอดจนแสดงถึงการมีวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีที่สามารถยึดโยงคนจำนวนมากให้อยู่รวมไปในทิศทางเดียวกันได้ และที่สำคัญคือมีศักยภาพในการบริหารจัดการดินแดนของตนเอง โดยไม่จำเป็นต้องติดต่อและพึ่งพาดินแดนอื่นจากโลกภายนอก วาทกรรมการพัฒนาและอารยธรรมตะวันตกที่ยังต้องพึ่งพาและติดต่อกับดินแดนอื่นเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ ความรู้ และทรัพยากรจากดินแดนอื่นจึงไม่อาจเทียบความเจริญกับอารยธรรมมกตนครที่มีเอกภาพและไม่ต้องติดต่อพึ่งพาใคร

ไม่เพียงเท่านั้นความเจริญของอารยธรรมมกตนครสามารถค้นพบได้จากความเจริญก้าวหน้าของบ้านเมืองมกตนคร ตลอดเส้นทางของถนนพระศิวะคณะเดินทางในฐานะเชลยของกองทัพมกตนครที่จับกุมพบเห็นบ้านเมืองมกตนครที่เจริญรุ่งเรืองของบ้านเมืองและความเป็นอยู่ของผู้คนที่เพิ่มระดับมากขึ้นจากชายแดนที่เป็นแหล่งเกษตรกรรม เข้าสู่ชานเมืองที่เจริญขึ้นและใจกลางเมืองที่เจริญสูงสุด

“ถนนสายใหญ่เริ่มจะนำทอดเข้าสู่บริเวณอันเป็นที่อยู่อาศัยของเจ้าแผ่นดินนี้ประปรายบ้างแล้ว ในลักษณะชนบทรอบนอกร่องรอยของไร่นา และเรือสวนเหล่านั้น แรกๆ ที่พบก็สลับไปกับป่าดงอันกว้างว่างเปล่าก่อน แล้วค่อยๆ ถูกระชั้นหนาแน่นขึ้นตามเวลาที่ผ่านไป จนกระทั่งมองเห็นไร่ฝ้าย ข้าวโพด และข้าวสาลีเต็มนา และสวนทั้งที่ราบสูงและที่ราบต่ำสุดแต่ลักษณะของภูมิประเทศ

ไม่มีปัญหาอะไรจะต้องให้คิดอีกแล้ว แผ่นดินประหลาดนี้ ชุ่มฉ่ำและอุดมสมบูรณ์ยิ่งนัก” (พนมเทียน, 2547ม: 9024-9025)

เขตแดนรอบนอกของมกตนคร แม้ว่าจะเป็นเขตชนบทแต่สามารถเป็นพื้นที่ซึ่งสามารถแสดงความเจริญของมกตนครได้ คือเป็นเขตเกษตรกรรมที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยผลผลิตทางการเกษตรจำนวนมากมาสำหรับการหล่อเลี้ยงประชากรทั้งหมด สิ่งสำคัญยิ่งกว่านั้นคือการมีระบบเกษตรกรรมแสดงถึงการเป็นชุมชนที่เจริญ มีอารยธรรม มีการตั้งรกรากเป็นถิ่นฐานที่แน่นอน และมีการพัฒนาวิถีชีวิตไปสู่การรู้จักเพาะปลูกพืชพันธุ์เพื่อใช้เป็นอาหารโดยไม่จำเป็นต้องพึ่งพาวิธีการออกไปหาอาหารตามธรรมชาติเพียงวิธีเดียวอย่างมนุษย์ในสมัยโบราณ อารยธรรมมกตนครจึงเจริญและไม่ต้องพึ่งพาความช่วยเหลือจากดินแดนอื่น หลังจากนั้นคณะเดินทางได้พบเห็นบริเวณชานเมืองรอบนอกเขตกำแพงเมืองที่เป็นศูนย์กลางว่ามีความเจริญมากขึ้นจากจำนวนบ้านเรือนที่มากขึ้นและวิธีการปลูกสร้างที่ก้าวหน้า

“ประตู่มีที่มาของมหานครมรกต เผยกว้างออกแล้วมองเห็นอยู่เบื้องหน้าห่างประมาณ 5-6 ร้อยเมตร บนปรากฏารเชิงเทินอันสูงลิบ ยอดกำแพงมะหินชนิดแหงนคองตั้งป่า...

...ยิ่งใกล้เข้ามา ฝ่ายทั้ง 11 คน ก็ยิ่งตื่นตะลึงกับความงามของศิลปะการก่อสร้าง อันแสดงถึงสูงสุดของสถาปัตยกรรม ซึ่งโลกภายนอกในปัจจุบันไม่อาจสร้างได้ เพียงแค่ประตูเมือง กำแพงอันยาวเหยียดสุดสายตาโอบล้อมเขตเมืองไว้ ยอดปราสาทปราสาทมหามณฑป เคหะและเทวสถานซึ่งยอดสูงตระหง่านเสียดฟ้า กระทบบแสงแดดยามเช้าสะท้อนประกายวาววับด้วยอัญมณีหลากๆ สีที่ประดับไว้ มีถนนราบเรียบหลายต่อหลายสาย ตัดเข้าไปสู่ตัวเมืองทุกทิศทาง

และทุกคนก็เพิ่งจะสังเกตเห็น ในละแวกใกล้เขตกำแพงเมือง ซึ่งไชยยันต์พูดอย่างติดตลกว่า ‘เขตเทศบาล’ นั้น ก็ปรากฏเคหะสถานบ้านเรือนของเมืองปลูกเรียงรายแน่นขนัดไปหมด สิ่งที่น่ามาก่อสร้างบางแห่งก็เป็นอิฐหรือดินเผา และบางแห่งก็เป็นศิลาแลงหรือหินสกัด ทั้งก้อนซึ่งมีขนาดเท่าๆ กัน นำมาก่อซ้อนทับกันไว้และทรงตัวอยู่ได้อย่างมหัศจรรย์

...ประชาชนชายหญิงต่างเพศต่างวัยในเสื้อผ้าอาภรณ์และแพรพรรณอันแสดงถึงความรุ่งเรืองเยี่ยงอารยชนซึ่งย้อนหลังประมาณ 2000 ปี ต่างยืนเรียงรายกันเป็นกลุ่มๆ...

‘ไม่นึกเลยว่า บ้านเมืองของแกชายจะสวยงามรุ่งเรืองถึงขนาดนี้ ยังกะกรุงราชคฤห์ในสมัยก่อนพุทธกาลนั้นแหละ รู้สึกว่ากำแพงที่ยาวเหยียดที่ล้อมไว้รอบด้านเหล่านั้น จะเก็บเนื้อที่ภายในไว้นับเป็นหมื่นๆ ไร่ทีเดียว เมืองใหญ่ทั้งเมือง แต่สามารถสร้างกำแพงล้อมไว้ได้รอบ พวกนี้สร้างขึ้นมาได้ยังไงนะ’ ” (พนมเทียน, 2547ก: 9455-9457)

อาคารสถานอันเป็นสิ่งก่อสร้างของพื้นที่รอบเมือง แสดงให้เห็นความเจริญรุ่งเรืองถึงขีดสุดของมรดกนครเหนือยิ่งกว่าอารยธรรมตะวันตกจะคิดหรือทำได้ ทั้งรูปแบบสถาปัตยกรรมที่สวยงามและการมีเทวสถานซึ่งแสดงถึงการมีวัฒนธรรมและศาสนาความเชื่อเป็นของตนเอง รวมถึงมีเทคโนโลยีความก้าวหน้าในการก่อสร้างสิ่งปลูกสร้างเหล่านี้ให้เกิดขึ้นได้ ทั้งยังมีขนาดใหญ่โตและมั่นคงแข็งแรงแสดงถึงเทคโนโลยีด้านการก่อสร้างของชาวมรดกนครได้เจริญก้าวหน้าไปมากเหนือกว่าที่

คนเมืองผู้เจริญในขณะเดินทางจะสามารถจินตนาการไปถึงได้ อีกทั้งความยิ่งใหญ่ของกำแพงเมืองและอัญมณีที่ใช้ประดับยังแสดงถึงความเจริญและความอุดมสมบูรณ์ทางภูมิปัญญาและทรัพยากรที่สามารถปลูกสร้างสิ่งเหล่านี้ขึ้นมาได้ และเครื่องแต่งกายของชาวมรกตนครที่ทำจากผ้าแพรพรรณยังแสดงเทคโนโลยีที่ก้าวหน้าในการทำสิ่งทอหมายถึงการเป็นชุมชนที่มีความเป็นอารยะจึงสามารถพัฒนาคิดค้นจนเกิดเป็นสิ่งทอที่มีใช้กันอย่างแพร่หลาย สิ่งปลูกสร้างและความเป็นอยู่ของชาวเมืองแม้เพียงภายนอก เมืองมรกตนครจึงสะท้อนการตอบโต้อารยธรรมตะวันตกให้เห็นว่าดินแดนที่อยู่ห่างไกลกลางป่าและมีอารยธรรมคล้ายกับเมื่อ 2000 ปีก่อนไม่ได้เป็นดินแดนที่ห่างไกลความเจริญตามไปด้วย แต่กลับเป็นดินแดนที่แสดงอารยธรรมที่เจริญได้ทัดเทียมหรืออาจมากกว่าอารยธรรมตะวันตกที่มีความคิดว่าตนเองเป็น อารยธรรมที่เจริญสูงสุด จากนั้นเป็นการเข้าสู่พื้นที่ศูนย์กลางมรกตนครคือมหาปราสาทท้องพระโรงของดินแดนนี้ที่มีความเจริญขีดสุด ทำให้คณะเดินทางที่ประกอบไปด้วยคนเมืองและคนตะวันตกจากโลกภายนอกต้องเกิดคำถามในจิตใจตนเองว่า อารยธรรมตะวันตกของคนเมืองจากโลกภายนอก รวมถึงวาทกรรมการพัฒนาที่ก่อให้เกิดความก้าวหน้าด้านต่างๆ ยังเป็นความเจริญสูงสุดตามที่เคยนิยามไว้หรือไม่

“ขณะนี้เหล่าเซलय ต่างหันหน้าไปเผชิญยังบันไดทางขึ้นมหาปราสาทท้องพระโรงนั้น และพากันตะลึงไปชั่วครู่ ในความใหญ่โตโรฐานน่ายำเกรงของสถานที่ เพราะกำแพงเมือง ถนนหนทางตลาดโรงร้านเคหะ และสถานสุขาภิบาลของบุคคลทั้งสำคัญในตัวเมืองที่เดินผ่านและเห็นกันผาดๆ ต่างก็ตระหนักถึงความรุ่งเรืองแห่งอาณาจักรและผู้คนเหล่านี้อยู่มากแล้ว บัดนี้เมื่อมายืนเผชิญกับหนทางขึ้นท้องพระโรง ที่ออกกว่าราชการของกษัตริย์แห่งมรกตนครก็ยิ่งเห็นถึงความโอฬารนั้นอย่างชัดเจนจนทำให้ความรู้สึกเชื่อมั่นในความฉลาดเฉลียวของตนเอง ซึ่งเป็นคนที่อยู่ในยุคของวิทยาศาสตร์ก้าวหน้าถูกข่มให้สะทกสะเทือนและบังเกิดความสะยองกลัว ไม่นั่นใจตนเองขึ้นมาเสียแล้ว อันความกว้างใหญ่ของบันไดหินนั้น อย่าว่าแต่คนจะเดินขึ้นไปพร้อมๆ กันได้ครั้งละร่วมร้อยคนในลักษณะแถวหน้ากระดานเลย ต่อให้กองม้าทั้งกอง ก็สามารถจะควบตะลุยขึ้นไปได้” (พนมเทียน, 2547n: 9463)

จากภาพเบื้องหน้าที่คณะเดินทางผู้เคยผ่านความเจริญของอารยธรรมตะวันตก และวาทกรรมพัฒนาของสังคมเมืองได้เห็น เป็นการโต้กลับของอารยธรรมมรกตนครครั้งสำคัญ กระทั่ง

ตัวละครในขณะเดินทางไม่อาจเชื่อมั่นต่อความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ที่เคยคิดว่าเจริญสูงสุดได้อีกต่อไป ความเจริญของอารยธรรมตะวันตกและการพัฒนาจึงเป็นเพียงวาทกรรมที่ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อเพิ่มและเชิดชูอำนาจของโลกตะวันตกและการพัฒนา ทั้งยังปิดกั้นความเจริญอารยธรรมอื่นให้พลาเลือนหรือบิดเบือนไป การเปิดเผยความเจริญของอารยธรรมมรดกตนครในนวนิยายจึงเป็นกลวิธีแสดงการโต้กลับเพื่อให้เห็นว่าอารยธรรมอื่นสามารถมีความเจริญ มีความอารยะได้ไม่ด้อยไปกว่าอารยธรรมตะวันตกและวาทกรรมการพัฒนา ดังเช่นอารยธรรมมรดกตนครที่สามารถมีความเจริญเทียบได้กับเส้นคู่ขนานที่ล้ำหน้าของอารยธรรมตะวันตก

นอกจากนี้มรดกตนครยังมีชุมเพชรพระอุมาที่เป็นแหล่งทรัพยากรล้ำค่าที่แสดงความอุดมสมบูรณ์และความมั่งคั่งของดินแดนที่เต็มไปด้วยความเจริญรุ่งเรืองแห่งนี้

“รพินทร์หัวใจเต็นแรง นูผึ้งขึ้นในทันที่นั่น อ่า! ปราสาทแห่งพระอุมา
เทวีตามที่ระบุไว้ชัดเจน ในลายแทงของมังมหานรธา ชุมทรัพย์ซึ่งมี
ราคาพอที่จะซื้อโลกได้หมดทั้งโลกซุกซ่อนเก็บงำอยู่ ณ สถานที่นั้น”

(พนมเทียน, 2547m: 9036)

ชุมทรัพย์มูลค่ามหาศาลแห่งนี้ให้ภาพความเจริญรุ่งเรืองของอารยธรรมมรดกตนคร ที่อยู่เหนืออารยธรรมตะวันตกและวาทกรรมการพัฒนาที่พยายามสร้างความมั่งคั่งร่ำรวย และเป็นผู้นำของโลก แต่เทียบไม่ได้กับทรัพยากรล้ำค่าที่มรดกตนครมีอยู่ในครอบครอง แต่สิ่งที่แสดงความเจริญและเป็นอารยะมากยิ่งขึ้นของอารยธรรมมรดกตนคร คือจิตใจของประชากรแห่งเมืองนี้ที่ตัดสินความเจริญจากความร่ำรวยทำให้ผู้คนเหล่านี้นับถือชุมเพชรดังกล่าวเป็นดังสมบัติของพระเจ้าที่จะไม่มีวันแต่ต้องอารยธรรมมรดกตนครพวกเขาจึงไม่มีความคิดนำสิ่งมีค่าเหล่านี้ไปซื้ออำนาจและความเหนือกว่าให้กับตนเองจากโลกภายนอก แต่ยังคงใช้ชีวิตที่เป็นเอกภาพไม่พึ่งพาโลกภายนอก พึ่งพาแต่เทคโนโลยีอันเป็นความเจริญก้าวหน้าของตนเองที่พัฒนาไปได้ก้าวไกลเสียยิ่งกว่าอารยธรรมตะวันตกและวาทกรรมการพัฒนาที่อ้างว่าเจริญสูงสุดแต่ยังไม่หยุดยั้งที่จะขยายอำนาจและแสวงหาผลประโยชน์จากผู้อื่นไปพร้อมกับการกดทับผู้อื่นให้ด้อยกว่าด้วยวาทกรรมต่างๆ ที่ตนสร้างขึ้น เห็นได้จากการเสียดสีความเจริญจากโลกภายนอกที่มีความโลภอย่างไม่หยุดยั้ง

“...ที่ชาวมรดกตนคร ตั้งเป็นกฎไว้ตายตัวมาตลอดทุกสมัยว่า ผู้ล้ำแดน
จะต้องเป็นศัตรู ก็เพราะชาวต่างถิ่นเหล่านั้น ไม่ว่าจะยุคใดสมัยใดที่
ย่างเหยียบมาถึงดินแดนเรา ไม่เคยมาอย่างปรารถนามิตรไมตรีโดย
แท้จริงเลย ทุกคนมาอย่างมหาโจรที่เต็มไปด้วยความละโมภหวังที่จะ
กอบโกยทรัพย์สมบัติแห่งเทพเจ้าอันเป็นที่สักการะของเราไป และ

สร้างความเดือดร้อนยุคเข็ญให้แก่แผ่นดิน ความอาเพศวิปริต ย่อมจะ
เกิดขึ้นเสมอ...” (พนมเทียน, 2547m: 9040-9041)

การเข้ามาของคนภายนอกพร้อมความโลภและสร้างความเดือดร้อนให้มรดกนครจึงเป็นการ
เสียดสีวาทกรรมอาณานิคมของอารยธรรมตะวันตกที่บุกเข้าไปในดินแดนอื่น เพื่อแสวงหา
ทรัพยากรทางธรรมชาติและแรงงาน ผลที่ตามคือความเดือดร้อนจากการลดลงของทรัพยากรทาง
ธรรมชาติ และการกดขี่คนพื้นถิ่นให้เป็นแรงงานและทาสของเจ้าอาณานิคมสร้างความสูญเสีย
ทั้งต่อพื้นที่และผู้คนพื้นถิ่น และยังเป็นการเสียดสีวาทกรรมการพัฒนาในบริบทสังคมไทยร่วมสมัย
ที่รัฐบาลหรือชนชั้นนำใช้แนวคิดการพัฒนาในฐานะวาทกรรมหนึ่งเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ พร้อม
กับการกดขี่พื้นที่และคนพื้นถิ่นในเขตชนบทด้วยการให้ความหมายว่าเป็นพื้นที่และกลุ่มคนที่ล้า
หลังต้องได้รับการพัฒนา นำไปสู่การเพิ่มอำนาจให้รัฐบาลสามารถควบคุมและจัดการพื้นที่และคน
พื้นถิ่น โดยไม่ก่อให้เกิดประโยชน์หรือการพัฒนาอย่างแท้จริง ทั้งที่ในด้านหนึ่งการพัฒนาสามารถ
สร้างประโยชน์และความเจริญได้มากหากชนชั้นนำไปใช้อย่างถูกต้องเหมาะสม

3.2 สัตว์ป่ากับการวางแผนหลักหลบและตอบโต้มนุษย์

สัตว์ป่าเป็นภาคส่วนหนึ่งของป่าจึงมีความหมายเป็นภาพแทนพื้นที่ป่า สัตว์ป่าแม้จะเป็น
เพียงสัตว์เดรัจฉานที่ถูกมนุษย์มองว่าต่ำกว่าและไม่อาจมีความฉลาดเท่าทันมนุษย์ คณะเดินทางที่
ถือตนว่าเป็นมนุษย์ผู้เจริญจึงไม่เคยคาดคิดว่าสัตว์ป่าจะสามารถโต้ตอบมนุษย์ที่เจริญกว่าได้ แต่
สัตว์ป่าที่คณะเดินทางไปพบในเส้นทางของป่าแห่งนี้ทำให้คณะเดินทางต้องกลับมาคิดใหม่ถึง
ความฉลาดอันแสดงถึงความเจริญของสัตว์ป่าที่สามารถทำทนายและโต้กลับมนุษย์ได้

“ ‘ไอ้กูด’ ที่พรานของเขาเอ่ยถึง คือเจ้าลายพาดกลอนขนาดแปดศอก
วายุร้ายแห่งป่าหนองน้ำแห้ง กิตติศัพท์ที่ชื่อเสียงระบือก้องในบรรดา
พรานและชาวป่าทั้งหลาย ในด้านความเฉลียวฉลาด เล่ห์เหลี่ยม และ
อาฆาตพยาบาทอย่างรุนแรง ดูจะเป็นพิเศษผิดไปจากธรรมชาติ
สามัญของเสือทั่วไป จนกระทั่งพวกบ้านป่าทั้งหลาย เรียกมันว่า ‘สมิง’
เพราะเชื่อว่าจะต้องมีวิญญาณของภูตร้ายเข้าสิงคอยชักนำ...”
(พนมเทียน, 2547a: 214)

“รพินทร์เองเคยติดตามมันมาเป็นเวลาแรมเดือน ‘ไอ้กูด’ เหมือนจะมี
สัญชาตญาณรู้ดีว่า การเผชิญหน้ากับจอมพรานอย่างรพินทร์ เป็นภัย
กับมันเช่นไร เพราะฉะนั้นเขาจึงพบแต่รอย และผลของความย่อเย็บ
ล้มตายที่มันสร้างไว้เท่านั้น” (พนมเทียน, 2547a: 216)

“มันย่อมส่อเจตนาร้ายอยู่ชัดแจ้ง ในชีวิตจอมพราวนอย่างเขา เคยผจญกับเสือมาแล้วนับไม่ถ้วน ทั้งวิธีจับเป็นและจับตายเขาสามารถจะรู้สัญชาตญาณ และจำแนกนิสัยถูกว่าเสือธรรมดาเป็นอย่างไร และเสือที่กินคนมันร้ายแค่ไหน แต่ในบรรดาเสือกินคนที่ถือกันว่าร้ายกาจยิ่งนั้น ก็ไม่เคยรอดมือเขาไปได้เลยแม้แต่สักตัวเดียว อย่างเก่งก็ไม่เกินสองอาทิตย์เป็นต้องได้ตัว ทว่าไอ้กูดตัวนี้ มันผิดไปกว่าเสือกินคนทุกตัวที่เขาพบมาแล้ว มันฉลาดรู้ทันไปหมด ทุกอย่างราวกับจะมีวิญญูณผีตายโหงเข้าสิงตามที่พราวนป่ารำลือ...

ไอ้กูดมันจะต้องมีสัญชาตญาณพิเศษ สามารถรู้ได้ว่าในขณะเดินทางนี้มีเหยื่อให้มันสังหารได้โดยง่ายอยู่เป็นจำนวนมาก และคงจะต้องตามหาโอกาสอยู่ตลอดเวลา” (พนมเทียน, 2547a: 221-222)

ไอ้กูดเป็นเสือลายพาดกลอนที่มีความฉลาดเป็นอย่างมาก สังเกตได้จากชื่อเสียงในด้านความดุร้ายและการจับตัวได้ยากจนเป็นที่กล่าวขานของชาวบ้านป่า ความฉลาดของเสือตัวนี้มีมากกว่าเสือทั่วไปที่ชาวป่าเคยพบเห็นทำให้ไอ้กูดได้รับการขนานนามว่าเป็นเสือสมิง อีกทั้งไม่มีใครสามารถปราบเสือตัวนี้ได้และจะมีคนพยายามตามล่ากันเวลานับปี แม้แต่รพินทร์ผู้เป็นพราวนชำนาญและมีความเป็นอารยะเคยพยายามใช้เวลานับเดือนตามล่าไอ้กูด แต่ยังไม่สามารถทำได้สำเร็จ ไอ้กูดสามารถหนีรอดจากรพินทร์ได้เสมอ ทั้งที่โดยปกติรพินทร์หากจำเป็นต้องล่าเสือจะใช้เวลาไม่นานก็สามารถล่าได้สำเร็จ ความฉลาดในการหลบหลีกภัยและการรู้จักเลือกโจมตีเหยื่อที่อ่อนแอกว่า แสดงให้เห็นว่าเสือตัวนี้มีสมองที่ฉลาดทัดเทียมมนุษย์ คือฉลาดรู้ว่าชาวบ้านคนพื้นถิ่นหรือคนเมืองคือเหยื่อที่ด้อยกว่าไอ้กูดจึงเลือกตามฆ่ากลุ่มคนเหล่านี้ แต่คนที่เป็อันตรรายต่อไอ้กูดมากที่สุดคือรพินทร์ ไอ้กูดฉลาดรู้จักจกจกจากกลิ่นตัวของรพินทร์ทำให้หลบเลี่ยงการปะทะกับรพินทร์ได้เสมอ การล่าไอ้กูดได้สำเร็จจึงต้องออกอุบายให้รพินทร์ไม่อยู่ในบริเวณเหยื่อล่อแต่ให้คนอื่นอยู่ล่าไอ้กูดแทน

มันสมองที่ฉลาดทัดเทียมมนุษย์ของเสือนามว่าไอ้กูดจึงเป็นการแสดงให้เห็นการวิพากษ์วาทกรรมการพัฒนาที่ว่า มนุษย์ที่เคยมองมาว่าตนเองเจริญกว่าสัตว์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมนุษย์ผู้มีความอารยะ เช่นขณะเดินทางกลุ่มนี้จึงทำให้ไม่เคยมีความคิดว่าสัตว์ป่าจะสามารถมีความฉลาดตอบโต้มนุษย์ได้ แต่ความฉลาดของไอ้กูดสามารถลบล้างมุมมองเหล่านี้ได้ และในฐานะที่เสือตัวนี้เป็นภาพแทนของป่า จึงเป็นการแสดงให้เห็นว่าป่าสามารถโต้กลับคณะเดินทางที่เป็นภาพแทนของ

วาทกรรมการพัฒนาได้เช่นกัน ป่าหรือสัตว์ป่าไม่ใช่ฝ่ายที่อ่อนแอและไม่เจริญเสมอไปแต่สามารถตอบโต้ขัดแย้งอำนาจจากวาทกรรมการพัฒนาได้

ช้างที่มีชื่อเรียกว่าไฉ่แหวงเป็นสัตว์ป่าอีกตัวหนึ่งที่มีความฉลาดเหนือชั้นมากกว่าไฉ่กูดมาก จนสามารถสร้างภัยอันตรายและความสูญเสียแก่คณะเดินทางอย่างมาก

“เปิดฉากโจมตีโดยระดมซัดหินและขวอนไม้ขว้างปาเข้ามาเป็นการใหญ่แล้ว เจ้าช้างมหาวยร้ายที่รวมพลกันได้ประหนึ่งกองทัพ และบัดนี้ ปีบรุกเข้ามาในระยะประชิดรอบด้านก็ประกาศศักดาของมันอย่างโจ่งชัด ตัวหนึ่งแผ่ร่องแปรนขึ้นก่อนเหมือนจะเป็นสัญญาณให้เร่งเช่นหมา จากนั้นตัวอื่นๆ ก็ร้องรับกันขึ้นพร้อมกันหมด แซ่สนั่นอื้ออึงไปหมดทั้งราวป่า ท่ามกลางราตรีอันเงียบสงัด” (พนมเทียน, 2547e: 1869)

“ไชยยันต์ดีดนิ้วโดยแรง เข้ามาตบไหล่รพิินทร์

‘เด็ดจริง ผู้กอง! ต้องเล่นกับมันยังงี้เลย จะมีสัตว์ดิรัจฉานที่ไหนในโลกอีกบ้างไหม ที่ร้ายกาจเต็มไปด้วยเล่ห์กลเจ้าความคิดราวกับคนเหมือนไฉ่แหวงตัวนี้ นี่ถ้าไม่เจอกับตัวเอง ใครมาเล่าให้ฟังก็ไม่มีความเชื่อ มันซับซ้อนกับเราด้วยสมองและแผนการที่ไม่น่าจะเป็นของสัตว์เลย คิดดูเถอะ มันจู่โจมเราเมื่อตอนบ่ายหยกๆ พอตกกลางคืน หางไม้ก็ชั่วคราววนกลับมาเล่นงานเราซ้ำอีกแล้ว ไฉ่กูด ไฉ่มิงสาหรือไฉ่ผิงมด ไม่ได้หนึ่งในร้อยของไฉ่แหวงเลย ผมยังคิดอยู่ที่ว่าถ้าบังเอิญเราไม่มีเชิงเขาที่นี้เป็นที่ตั้งรับ เราจะทำกันยังไงคืนนี้?’ ” (พนมเทียน, 2547e: 1874)

“ทุกคนตะลึง เลือดจับเป็นก้อนไปชั่วขณะ

รูปการณ์ที่เห็นชัดอยู่ในขณะนั้นบอกให้รู้ว่าฝ่ายมนุษย์ถูกตลบหลังเข้าให้เสียแล้วจากกลยุทธ์ที่คาดคิดไม่ถึงของโขลงช้างมฤตยู

พวกมันจำนวนหนึ่ง บุกเสียบโอบไปทางด้านหลังเขาที่มนุษย์ยึดเป็นที่มั่นอยู่ในขณะนี้ พยายามลอบไต่เขาขึ้นมาด้วยฝ่าเท้าอันเงียบเชียบ พออยู่ในระดับสันเนินเบื้องหลังของกลุ่มมนุษย์ ก็ช่วยกันระดมจัดก้อนหินให้ถล่มทลายลงมาใส่ด้วยกลยุทธ์วิธีอันชาญฉลาด โดยหมายจะให้ก้อนหินเหล่านั้น บดขยี้ปรับปักษ์ของมันย่อยยับพินาศไปในพริบตา” (พนมเทียน, 2547e: 1896-1897)

ไอ้แหวงเป็นช่างป่าที่ถูกนำเสนอมให้มีมันสมองที่เฉลียวฉลาดราวกับสมองของมนุษย์ เห็นได้จากการรู้จักวางแผนเพื่อโจมตีมนุษย์ในขณะเดินทางชุดนี้ เริ่มจากการรู้จักรวบรวมกำลังพลช่างทุกโขลงในป่าแถบนี้ให้มาเป็นโขลงเดียวกันเพื่อเป็นกำลังในการต่อสู้กับมนุษย์ ไอ้แหวงวางแผนเพื่อบุกโจมตีมนุษย์ด้วยการใช้กลยุทธ์ตั้งแต่การส่งกำลังพลแนวหน้าเข้ามาเพื่อสร้างความวุ่นวายให้กับทุกคนในปางพักในเวลากลางคืน จนทุกคนต้องหนีไปหลบที่เชิงผาของเขาที่อยู่ใกล้เคียง มีการส่งเสียงร้องนำของช่างตัวแรกและการร้องตอบรับของช่างกำลังพลตัวอื่น ๆ เป็นลักษณะแบบเดียวกับมนุษย์ผู้เป็นนักรบในยามศึกสงครามที่ต้องมีการส่งสัญญาณ เพื่อสร้างความฮึกเหิมและบ่งบอกเวลาที่ใช้เริ่มออกรบ การส่งกำลังพลช่างตามแผนการของไอ้แหวงคือการส่งหน่วยกล้าตายออกมารบเป็นระยะ มีการเว้นระยะเวลาพักรบเพื่อเป็นจิตวิทยาให้ฝ่ายมนุษย์ไม่สามารถนอนหลับพักผ่อนได้ ต้องเฝ้ารอว่าเมื่อใดที่จะมีช่างหน้าด่านบุกเข้ามาอีก เป็นระยะเวลาที่แม้แต่ฝ่ายมนุษย์ผู้เจริญยังไม่อาจคาดเดาแผนการของไอ้แหวงได้ ขณะนั้นไอ้แหวงอาศัยจังหวะที่มนุษย์ไม่สามารถคาดเดาอะไรได้ แอบลอบให้กำลังพลอีกส่วนหนึ่งย่องเบาขึ้นไปยอดเขาที่มนุษย์หลบภัยอยู่แล้วช่วยกันระดมปาก้อนหินและท่อนไม้ขนาดใหญ่ใส่ฝ่ายมนุษย์เป็นที่วุ่นวาย และทำให้เชษฐาผู้เป็นหัวหน้าคณะได้รับบาดเจ็บหนักแทบเอาชีวิตไม่รอด แผนการตลบหลังนี้ของไอ้แหวงแสดงความเฉลียวฉลาดอย่างมาก จนมนุษย์ยังไม่สามารถตามแผนการและระวังตัวได้ทัน เป็นผลให้คณะเดินทางได้รับความเสียหายเป็นอย่างมาก

มันสมองของช่างตัวนี้ที่เทียบได้กับมนุษย์และมีความฉลาดมากกว่ามนุษย์จึงสามารถสร้างความเสียหายให้แก่ฝ่ายมนุษย์เป็นจำนวนมาก โดยที่มนุษย์ไม่สามารถคิดอ่านตามแผนการของไอ้แหวงได้ทันจนกลายเป็นฝ่ายเพลี่ยงพล้ำ ความฉลาดที่มากกว่ามนุษย์ของไอ้แหวงในฐานะสัตว์ป่าผู้เป็นภาพแทนของพื้นที่ป่า ทั้งที่มนุษย์ในขณะเดินทางมีกลุ่มผู้นำเป็นอารยชนผู้เจริญตามความหมายของวาทกรรมการพัฒนา เป็นผู้ที่ผ่านอารยธรรมที่เจริญของตะวันตก แต่กลับไม่สามารถตามทันความฉลาดของสัตว์ป่าได้ การนำเสนอในลักษณะเช่นนี้จึงแสดงให้เห็นการวิพากษ์วาทกรรมการพัฒนา ว่าสัตว์ป่าที่เคยถูกมนุษย์มองว่าด้อยกว่าแต่กลับสามารถวางแผนการโจมตีมนุษย์ผู้อารยะได้อย่างที่มนุษย์เหล่านี้ไม่เคยคาดคิดมาก่อน สัตว์ป่าและป่าที่เป็นตัวแทนของความเป็นพื้นถิ่นจึงกำลังแสดงให้เห็นว่าความเป็นพื้นถิ่นไม่ได้อ่อนแอและไม่เจริญเสมอไป แต่ความเป็นพื้นถิ่นมีอำนาจ มีความแข็งแกร่ง มีความเจริญที่สามารถโต้กลับอำนาจความเจริญของวาทกรรมพัฒนาให้กลายเป็นฝ่ายที่ด้อยและอ่อนแอกว่าได้เช่นเดียวกัน เหมือนกับไอ้แหวงที่เป็นช่างป่าแต่สามารถวางแผนโจมตีมนุษย์ได้อย่างชาญฉลาด และทำให้ฝ่ายมนุษย์ได้รับความเสียหายอย่างมาก

3.3 พืชกับบทบาทจากผู้ถูกระงับสู่ผู้กระทำ: การคุกคามและโจมตีมนุษย์

พืชเป็นอีกส่วนหนึ่งของป่าที่เป็นภาพแทนพื้นที่ป่า โดยปกติมนุษย์มองพืชว่าเป็นสิ่งมีชีวิตที่ไม่สามารถเคลื่อนที่ได้แบบเดียวกับสัตว์หรือมนุษย์ พืชจึงอยู่ในบทบาทของผู้ถูกระงับคือไม่สามารถคุกคามและโจมตีมนุษย์หรือสัตว์ได้ มีแค่เพียงมนุษย์กับสัตว์ที่สามารถเป็นฝ่ายกระทำต่อพืชได้ แต่พืชบางชนิดที่คณะเดินทางได้พบในป่าแห่งนี้กลับสามารถคุกคามและโจมตีตัวละครในคณะเดินทางได้อันเป็นลักษณะของบทบาทผู้กระทำ

“ใช้เถาภรรยาจะไม่ยอมหมดฤทธิ์ลงง่าย ๆ ทั้ง ๆ ที่ลูกปิ่นของมาเรียเดือนวันเข้าไปครึ่งเส้น มันชันส่วนปลายร่อนรำเหมือนหัวงู หรือมีฉะนั้นถึงวงข้าง ฟุ้งเข้าหาไชยยันต์กับเสยที่ยังกลิ้งขลุกลั่นกันอยู่ อย่างน่าขยะแขยง” (พนมเทียน, 2547i: 4037)

“รพินทร์ ไพรวลย์ ขณะนี้ลงนั่งกอดเข้ากับพื้นเหงนจึงไปยังลักษณะของเส้นเถาวัลย์ประหลาดเหล่านั้น เขาเพิ่งสังเกตได้ชัดเดี๋ยวนี้เองว่าเส้นที่แลผาด ๆ ว่าเป็นเถาวัลย์ ก็คือสาขาส่วนประกอบของต้นหนามที่ยืนต้นเรียงรายอยู่ ลักษณะเหมือนรากไทรย้อยนั่นเอง...

ลักษณะของมันหย่น ๆ เหมือนยาง มีปุ่มปมอยู่ทั่วไปตลอดทั้งเส้น ลักษณะเหมือนหนวดปลาหมึกไม่มีผิด เมื่อใช้มีดตัดแหงะเข้าดูภายในสภาพของมันดูเดียวกับว่านหางจระเข้ เยื่อหรือเซลล์เป็นสีแดงคล้ำ มีเมือกชุ่มคล้ายเยลลี่หรือวุ้น ส่งกลิ่นเห็นขึ้นเหม็นเขียวจัดชวนอาเจียนทุกคนเข้ามามุงดูอย่างอัศจรรย์ใจเหลือที่จะกล่าว” (พนมเทียน, 2547i: 4038-4039)

อาการของเถาวัลย์กินคนที่แสดงการพุ่งเข้าใส่และพยายามรัดร่างมนุษย์เพื่อดึงขึ้นไปส่วนยอดด้านบนและสูบลือดมนุษย์ในคณะ แสดงให้เห็นการคุกคามและโจมตีซึ่งอยู่ในบทบาทของผู้กระทำ ขณะที่ฝ่ายมนุษย์ในคณะเดินทางเริ่มถูกคุกคามและโจมตีจากพืชดังกล่าวก่อน ทำให้มนุษย์กลายเป็นเหยื่อและเป็นผู้ถูกระงับ นอกจากนี้บทบาทผู้กระทำของเถาวัลย์กินคน ยังเห็นได้จากการบรรยายของตัวบทถึงลักษณะของเถาวัลย์กินคนว่ามันชันส่วนปลายร่อนรำเหมือนหัวงู มีความหย่นเหมือนยาง และมีปุ่มปมอยู่ทั่วไปตลอดทั้งเส้น เป็นการบรรยายที่อุปมาเปรียบเถาวัลย์เหล่านี้ได้กับสัญลักษณ์แทนเพศชาย หมายความว่าจากเดิมที่พืชถูกมองว่าเป็นผู้ถูกระงับซึ่งแสดงความอ่อนแอและมักนำไปเทียบได้กับเพศหญิง แต่เถาวัลย์กินคนเหล่านี้กลับมีลักษณะของเพศชายซึ่งหมายถึงการพลิกบทบาทกลับมาเป็นฝ่ายที่แข็งแกร่งและเป็นผู้กระทำ การที่ผู้ประพันธ์

นำเสนอเถาว์ลยกินคนในลักษณะดังกล่าวจึงเป็นการแสดงให้เห็นการวิพากษ์ วาทกรรม การพัฒนาที่มองว่าพืชหรือป่าที่มีความหมายแทนความเป็นพื้นถิ่นเป็นฝ่ายที่ด้อยกว่า อ่อนแอ ถูก กระทำ แต่การคุกคามและโจมตีของเถาว์ลยกินคนเป็นการเผยให้เห็นว่าความหมายในเชิงลบของ วาทกรรมการพัฒนาที่มีต่อพืชและพื้นที่ป่าไม่ใช่ความหมายที่เป็นจริงเที่ยงแท้เสมอไป แต่เป็น เพียงวาทกรรมที่ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อใช้กดทับอำนาจของพืชหรือป่าให้ด้อยกว่า ทั้งที่พืชและป่า สามารถมีอำนาจของตัวเองในการตอบโต้ เหมือนกับเถาว์ลยกินคนที่นวนิยายนำเสนอให้เห็นว่า สามารถคุกคามและโจมตีคณะเดินทางให้ตกเป็นเหยื่อของพืชได้

หลังจากนั้นคณะเดินทางยังได้พบพืชอีกชนิดหนึ่ง ตัวบทให้ภาพว่าพืชชนิดนี้เป็นภัย อันตรายอีกเช่นกัน เหตุการณ์นี้เป็นตอนที่คณะเดินทางมาถึงทะเลสาบมรณะ ในทะเลสาบมีพืช ประหลาดลักษณะคล้ายใบบัวหรือดอกเห็ดขนาดใหญ่บานอยู่ใต้น้ำตรงแกนกลางมีรูกลวง เป็น เพราะความสงสัยระวังภัยของรพินทร์จึงสั่งให้แวงชวยทดลองโยนขอนไม้ลงไปกึ่งกลางใบของพืช ประหลาดนี้ สิ่งที่เกิดขึ้นคือใบของพืชม้วนหุบเข้าหากันทันทีก่อนจะจมหายลงไปใต้ระดับน้ำ พืช ชนิดนี้จึงสามารถแสดงปฏิกิริยาตอบโต้และคุกคามมนุษย์ให้ตกเป็นเหยื่อได้

“คณะนายจ้ำทั้งหมดชวนกันย้อนกลับมาริมตลิ่งตรงที่พรานใหญ่ยืน อยู่ก่อนแล้ว รพินทร์ตื่นจากอาการใคร่ครวญหนักอึ้ง เมื่อรู้สึกว่ามีอีก สักคนมายืนเรียงรายอยู่ใกล้ๆเขา พวกเขาพรานพื้นเมืองทั้งหมด บัดนี้เพิ่งจะ ระวังสติอารมณ์ความตื่นตระหนกลงเป็นปกติได้...

‘มันเป็นอะไรกันแน่ ผู้กอง สัตว์ หรือพืช?’

จอมพรานเต็มไปด้วยความมีนงงอัดอั้นตันใจ ตั้งแต่ออกจากหล่มซ้าง เป็นต้นมา เขาไม่สามารถจะให้ความสว่างใดๆ เกี่ยวกับสภาพของป่า มหัศจรรย์แก่นายจ้ำของเขาได้เลยทั้งสิ้น...

‘ควรจะเป็นพืชมากกว่าสัตว์ครับ เพราะไม่สามารถจะเคลื่อนไหวได้ด้วย ตัวเอง ยกเว้นแต่เราจะไปกระทบเซลล์หรือประสาทในการหดตัวของ มันเท่านั้น แบบเดียวกับเครือเถากินคนที่เราผ่านพบมาแล้ว...’ ”

(พนมเทียน, 2547: 6989)

พืชที่มีลักษณะคล้ายใบบัวยักษ์ชนิดนี้สามารถคุกคามและโจมตีมนุษย์ราวกับเป็นสัตว์เช่นเดียวกับ เถาว์ลยกินคนที่ได้กล่าวถึงก่อนหน้า คือเมื่อมนุษย์เดินไปสัมผัสกับบริเวณที่เหมือนใบบัว พืชชนิดนี้ สามารถหุบใบเข้าหากันโดยห่อหุ้มและดูดมนุษย์เข้าไปภายในแกนกลางลำต้นที่จมลึกอยู่ใต้น้ำทำ ให้มนุษย์กลายเป็นอาหารของพืชชนิดนี้ ความสามารถในการคุกคามและโจมตีทำให้พืชชนิดนี้อยู่

ในบทบาทของผู้กระทำคือสามารถเป็นฝ่ายล่าเหยื่อได้ไม่ต่างจากสัตว์ป่า ขณะที่มนุษย์กลับต้องกลายเป็นผู้ถูกระทำ คือตกเป็นเหยื่อเป็นอาหารของব্যক্তিชนิตนี้ เนื่องจากคณะเดินทางค้นพบว่า มีโครงกระดูกของมนุษย์อยู่ภายในลำต้นแกนกลางของพืชชนิดนี้ การพลิกบทบาทให้พืชจากผู้ถูกระทำกลายเป็นผู้กระทำเป็นการแสดงให้เห็นอำนาจและความแข็งแกร่งของพืชในการได้กลับมาชนะ ขณะที่ฝ่ายมนุษย์ต้องกลายเป็นเหยื่อของพืช จากความหมายเดิมที่มนุษย์เป็นฝ่ายกระทำ โดยเฉพาะมนุษย์ผู้เป็นอารยะตามวาทกรรมการพัฒนาที่มองตนเองว่าเจริญและเหนือกว่าบทบาทของมนุษย์ที่ต้องกลายเป็นผู้ถูกระทำแสดงให้เห็นความด้อยกว่าและความอ่อนแอ เห็นได้จากความตกใจกลัวของคณะเดินทางเมื่อเห็นการโจมตีของพืชชนิดนี้ การนำเสนอเช่นนี้เป็นการวิพากษ์วาทกรรมการพัฒนาว่ามนุษย์ผู้มองว่าตนเองมีอำนาจเหนือกว่าพืช โดยเฉพาะคณะเดินทางที่นำโดยกลุ่มคนอารยะผู้มองว่าตนเองเจริญและมีอำนาจเหนือกว่าพืชและป่า แต่พืชชนิดนี้เผยให้เห็นด้านที่อ่อนแอและด้อยกว่าของมนุษย์ ทำให้คณะเดินทางผู้เป็นอารยชนรับรู้ว่าเป็นบางบริบท พืชและป่าสามารถมีอำนาจเหนือกว่ามนุษย์ผู้เจริญ

บทที่ 4

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวละครกับวาทกรรมการพัฒนา

หากพิจารณาวาทกรรมการพัฒนาในบริบทสังคมไทยพบว่ามีการถูกนำไปใช้โดยชนชั้นนำอย่างมีนัยยะสำคัญ คือแนวคิดการพัฒนากลายเป็นวาทกรรมหนึ่งที่มีหน้าที่เป็นเครื่องมือของชนชั้นนำผู้มีอำนาจในสังคมไทยนำไปใช้สร้างหรือกำหนดความหมายให้กับคนกลุ่มต่างๆ ทั้งนี้ นวนิยายชุด เพชรพระอุมา ที่มีเนื้อหาสอดคล้องและสะท้อนบริบทสังคมไทยที่ร่วมสมัยกันจึงการดำเนินเรื่องที่สอดแทรกวาทกรรมการพัฒนาที่มีผลต่อการกำหนดความหมายให้ตัวละครแต่ละกลุ่มรวมถึงแต่ละชาติพันธุ์ด้วยเช่นกัน การวิพากษ์วาทกรรมการพัฒนาเพื่อให้เห็นว่าความเจริญและความเป็นอารยะไม่ได้มีจำกัดอยู่เฉพาะคนเมืองหรือคนตะวันตกเท่านั้น แต่คนพื้นถิ่นสามารถเป็นผู้เจริญและคนตะวันตกสามารถเป็นฝ่ายด้อยกว่าได้เช่นกัน อีกทั้งเพศหญิงสามารถแสดงการตอบโต้เพื่อเรียกร้องความเท่าเทียมทางเพศสถานะภายใต้กระแสวาทกรรมการพัฒนาที่ก้าวหน้าทันสมัยแต่กลับไม่สามารถมอบความเท่าเทียมทางเพศสถานะได้

4.1 การตอบโต้ความเป็นอารยะในมิติของชาติพันธุ์

ความคิดเรื่องชาติพันธุ์เป็นมิติการเมืองเรื่องอำนาจในสังคมโลกมาอย่างยาวนาน รวมถึงประเด็นเรื่องความเป็นอารยะด้วยเช่นกัน สังเกตได้จากวาทกรรมบูรพคดีนิยมและวาทกรรมอาณานิคมนิยมที่มีประเด็นเรื่องการแบ่งแยกชาติพันธุ์อื่นออกจากคนชาติตะวันตกที่เป็นเจ้าอาณานิคม ด้วยการให้เหตุผลว่าคนตะวันออกรวมถึงคนที่อยู่ใต้อาณานิคมของตะวันตกเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่แปลกแยก แตกต่าง เป็นอื่น และไม่อารยะ การกำหนดความหมายเชิงลบลักษณะนี้ให้แก่กลุ่มชาติพันธุ์อื่นโดยคนตะวันตกเป็นกลวิธีเพิ่มฐานอำนาจให้แข็งแกร่งยิ่งขึ้นกับชาติตะวันตกในการให้ความหมายว่าชาติพันธุ์อื่นด้อยกว่าและต้องตกอยู่ใต้อาณานิคมของตะวันตกที่เหนือกว่า

อย่างไรก็ตามความคิดที่ว่าชาติพันธุ์ของชาวตะวันตกเป็นอารยะเหนือกว่ากลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ เป็นเพียงวาทกรรมที่คนตะวันตกสร้างขึ้นมาเพื่อเพิ่มอำนาจให้กับชาติพันธุ์ของตนเอง ซึ่งสืบ

ทอดมาถึงวาทกรรมการพัฒนาด้วยทำให้คนตะวันตกนิยมมองว่าคนชาติอื่นด้อยกว่าและยังไม่เจริญ แต่ในอีกด้านหนึ่งคนกลุ่มชาติพันธุ์อื่นเป็นกลุ่มคนที่อารยะและคุณค่าเป็นของตัวเองไม่ต่างไปจากคนชาติตะวันตก เช่นเดียวกับนวนิยายชุดนี้ที่เปิดเผยให้เห็นว่าทั้งตัวละครคนไทยและคนพื้นถิ่นที่เป็นเพียงชาวบ้านป่าเป็นตัวละครที่มีความเจริญในรูปแบบเฉพาะตน ไม่เพียงเท่านั้นตัวบทยังแสดงให้เห็นว่าตัวละครในชาติพันธุ์ตะวันตกที่มีความคิดว่าตนเองเจริญมากกว่าจึงแสดงออกด้วยความพยายามครอบงำและดูถูกคนพื้นถิ่นในประเด็นต่างๆ แต่ในบาง บริบทที่คนตะวันตกเหล่านี้กลับต้องเป็นฝ่ายที่ด้อยกว่าหรือพ่ายแพ้ได้เช่นเดียวกัน นอกเหนือจากการเมืองเรื่องอำนาจทางชาติพันธุ์ที่ต่างกันแล้ว แม้แต่คนชาติพันธุ์เดียวกันยังมีเรื่องของอำนาจผ่านประเด็นทางชนชั้นภายใต้กรอบวาทกรรมพัฒนาให้พบเห็นในตัวบทเรื่องนี้ได้อีกด้วย

4.1.1 รพินทร์กับดาริน: ตัวเอกไทยในอุดมคติกับการผสมผสานความเป็นอารยะและพื้นถิ่น

รพินทร์กับดารินเป็นตัวละครเอกคนไทยที่นวนิยายให้การยกย่องเป็นตัวละครในอุดมคติของเรื่อง ตัวละครทั้งสองต่างมีลักษณะผสมผสานกันทั้งความเป็นผู้อารยะแบบคนตะวันตกและลักษณะที่แสดงความเป็นพื้นถิ่นกับมีคุณลักษณะที่ดิงามตามค่านิยมในอุดมคติของไทย การผสมผสานลักษณะทั้งสองด้านให้แก่รพินทร์กับดารินทำให้ตัวละครทั้งสองมีองค์ประกอบที่ดีจากทั้งสองลักษณะกลายเป็นตัวละครในอุดมคติที่อยู่เหนือกว่าตัวละครอื่น แสดงให้เห็นว่านวนิยายมองเห็นและต้องการนำเสนอคุณค่าและจุดเด่นของความเป็นพื้นถิ่นด้วยเช่นกัน ไม่ใช่แค่เพียงคุณค่าของความเป็นอารยะเท่านั้น

รพินทร์แม้จะมีอาชีพเป็นพรานป่าแต่พื้นฐานเดิมเขาเคยผ่านความเจริญของโลกตะวันตกมาแล้วจากการประสบการณ์การศึกษาต่อในประเทศยุโรปและอเมริกาทางด้านการทหาร รพินทร์จึงมีความรู้แบบอารยะคือ ความรู้ด้านภาษาตะวันตก ด้านการทหาร และด้านความคิดวิเคราะห์ด้วยเหตุผลเชิงวิทยาศาสตร์ อย่างไรก็ตามด้วยอาชีพพรานป่าและชีวิตที่คลุกคลีอยู่กับป่ามาตั้งแต่เด็กทำให้รพินทร์มีความรู้แบบพื้นถิ่นเป็นอย่างดีเช่นกันคือ ความรู้เชิงพราน มีความเชื่อเรื่องเหนือธรรมชาติ และมีจิตใจดีคือไม่มีเล่ห์เหลี่ยม ตรงไปตรงมาแบบคนพื้นถิ่น คุณลักษณะทั้งด้านอารยะและพื้นถิ่นที่รพินทร์นำมาใช้ร่วมกันในการเป็นพรานทำให้รพินทร์กลายเป็นเจ้าแห่งป่าคือความรู้ทั้งสองด้านช่วยให้รพินทร์มีความฉลาดและไม่ประมาทจึงสามารถดำรงชีพในป่าได้อย่าง

เชี่ยวชาญ ตลอดจนมีใจกว้างขวางและมีความสามารถให้ความช่วยเหลือคนป่าพื้นถิ่นในป่าแถบนี้ จนกลายเป็นที่นับถือของคนเหล่านี้โดยทั่วกัน

“ ‘จริงอย่างที่บุญคำบอกไว้ รพินทร์เป็นขวัญใจของพวกชาวป่าชาวเขา ทุกชนมรมทีเดียว’

เชษฐาพืมพำออกมาอย่างปราโมทย์ ทอดสายตาจับไปยังร่างพรานนำ ทางของเขาด้วยความภูมิใจ

‘นี่ถ้าให้มีการโหวตเสียงเลือกตั้งกันขึ้นละก็ เสือนี่ของเราคงได้ตำแหน่ง จักรพรรดิแห่งพงไพรทีเดียวแหละ เจ้าพวกนี้นิยมเขาเหลือเกิน เขาเปิด ป่าได้ทุกป่า เป็นใหญ่ได้ทุกขุนเขา...’

ไชยยันต์ยอมรับมาอีกคนอย่างทิ้งๆ

‘ก็เป็นธรรมดา คนที่ฉลาดกว่า เจริญกว่า ก็มักจะได้เป็นใหญ่ใน หมู่บ้านของคนโง่’

ดารินยกไหล่ พูดขัดมาลอยๆโดยไม่ตั้งใจ แต่พี่ชายสิ้นศึระชะช้าๆ...

‘ไม่ใช่อย่างนั้นหรอก น้อย คนที่ฉลาดกว่าหรือเจริญกว่าก็ไม่แน่ว่า จะเป็นใหญ่ในหมู่คนที่โง่กว่าได้เสมอไปนัก สิ่งสำคัญที่สุดมันอยู่ที่น้ำ จิตน้ำใจตะหาก รพินทร์ชนะจิตใจของชาวป่าชาวเขาทั่วไปได้ด้วย ความเชื่อแผ่ออบอ้อมอารี และเข้าซึ่งถึงจิตใจของคนเหล่านี้ของเขา เขา มีฝีมือสำหรับการแสดงพระเดชขณะเดียวกันก็มีความเมตตากรุณา เป็นการสร้างพระคุณ รู้จักผ่อนหนักผ่อนเบา และสามารถเข้าถึงจิตใจ ของพวกนี้ได้อย่างปรุโปร่ง ซึ่งคุณลักษณะประการหลังนี้ มันเกิดขึ้น จากกมลสันดานส่วนที่ดีของเขานั้นเอง ถ้าพี่ฝีมืออันเก่งกล้าสามารถ อย่างเดียว ไม่สามารถชนะใจคนได้หรอก’

หญิงสาวยกไหล่อีกครั้ง เหมือนจะไม่เห็นด้วยกับคำพูดของพี่ชาย แต่ ดวงตาเป็นประกายชื่นชม... ” (พนมเทียน, 2547f: 2387-2388)

ความคิดเห็นของคณะนายจ้างชาวกรุงแสดงให้เห็นว่ารพินทร์ผู้มีความรู้คุณลักษณะผสมผสานกันทั้งความเป็นอารยะและความเป็นพื้นถิ่นที่หล่อหลอมให้รพินทร์เป็นตัวละครในอุดมคติ จากการที่เขาได้รับการยกย่องชื่นชมจากทั้งตัวละครคนพื้นถิ่น รวมถึงคณะนายจ้างคณะคนเมืองผู้เจริญด้วยเช่นกัน แสดงให้เห็นว่านวนิยายยกย่องทั้งสองคุณลักษณะของรพินทร์ กล่าวคือ ด้านความเป็นอารยะทำให้รพินทร์มีความรู้ความสามารถที่เจริญทันสมัยยกตัวอย่างเช่น ความรู้เรื่องการใช้ปืนล่าสัตว์และอาวุธยุทธโศปกรณ์ต่างๆ ที่นายจ้างพกพาเข้าป่ามาด้วย จึงสามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างสูงสุดสำหรับการล่าสัตว์ในป่าที่ต้องเสี่ยงอันตราย

การมีความคิดที่เป็นเหตุผลและเป็นวิทยาศาสตร์ทำให้รพินทร์มีสติ ไม่มึนงงจนเกินไป คิดและวางแผนอย่างรอบคอบเสมอเมื่อเผชิญกับปัญหาในป่า ส่งผลให้รพินทร์สามารถนำพาคณะเดินทางไปถึงจุดหมายได้อย่างปลอดภัย และด้านความเป็นพื้นถิ่นทำให้รพินทร์เป็นพรานที่เชี่ยวชาญเรื่องป่าเป็นอย่างมากทั้งทักษะการดำรงค์ในป่า ตลอดจนความรู้เรื่องคาถาอาคมและเครื่องรางของขลังที่บางครั้งเป็นสิ่งจำเป็นต่อการใช้ชีวิตในป่า อีกทั้งการเป็นคนไทยและเป็นคนพื้นถิ่นทำให้รพินทร์เป็นคนจิตใจดี มีคุณธรรม เป็นสุภาพบุรุษอันเกิดจากความเชื่อตามคำสอนของพุทธศาสนาที่เป็นศาสนาหลักของคนไทย และการใช้ชีวิตในป่าและธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่ เช่นเดียวกับคนพื้นถิ่นทำให้รพินทร์เป็นคนซื่อตรง จริงใจ ตามสภาพวิถีชีวิตที่เรียบง่ายในป่าที่หล่อหลอมมา รพินทร์จึงไม่มีเล่ห์เหลี่ยมแบบคนในสังคมเมืองที่ต้องดิ้นรนเอาชีวิตรอดท่ามกลางสังคมที่มีการแก่งแย่งชิงดีกัน ดังนั้นสิ่งที่นวนิยายนำเสนอคือความต้องการให้เห็นว่าผู้เป็นอารยะในอุดมคติของนวนิยายไม่จำเป็นต้องมีความเป็นอารยะแบบตะวันตกเพียงด้านเดียว แต่ควรมีการผสมผสานความเป็นพื้นถิ่นที่มีคุณค่าและมีความเป็นอารยะเป็นของตนเองด้วยเช่นกันจึงจะกลายเป็นตัวละครที่สมบูรณ์แบบตามมุมมองของนวนิยาย สะท้อนการวิพากษ์วาทกรรมการพัฒนาที่ยึดติดอยู่กับความเจริญแบบตะวันตกเพียงอย่างเดียว ทำให้ตัวละครที่คุณลักษณะด้านในด้านหนึ่งเพียงอย่างเดียวไม่สามารถอยู่เหนือตัวละครอื่นและเป็นตัวละครในอุดมคติได้

ดารินเป็นตัวละครเอกคนไทยอีกตัวหนึ่งที่นวนิยายยกย่องให้เป็นตัวละครในอุดมคติ คือเป็นตัวละครที่คุณลักษณะผสมผสานกันทั้งด้านความเป็นอารยะและความเป็นพื้นถิ่น ดารินมีภูมิหลังด้านการศึกษามาจากประเทศตะวันตก เป็นแพทย์ และเป็นนักวิทยาศาสตร์ เป็นความรู้ที่แสดงถึงความเจริญก้าวหน้าอย่างมากตามวาทกรรมการพัฒนา ขณะเดียวกันดารินยังคงเป็นตัว

ละครที่รักษาความเป็นกุลสตรีไทยที่ดั่งงามไว้ได้อย่างสมบูรณ์ ได้แก่ การรู้จักรักษานวลสงวนตัว การทำอาหารที่แสดงถึงความเป็นแม่บ้านแม่เรือน และการเคารพผู้อาวุโส สิ่งเหล่านี้ทำได้ยากสำหรับผู้หญิงหัวก้าวหน้าแห่งยุคการพัฒนาโดยเฉพาะผู้หญิงที่ผ่านชีวิตที่อิสระเสรีในประเทศตะวันตกแต่ดารินยังคงรักษาความเป็นกุลสตรีได้อย่างดีตามค่านิยมในอุดมคติของไทย อีกทั้งดารินยังมีจิตใจดีมีเมตตากรุณายินดีช่วยเหลือผู้อื่นเสมอ รวมทั้งไม่เคยถือตัวว่าเป็นเจ้านายแต่ให้ความใกล้ชิดสนิทสนมกับคนพื้นถิ่น และมีความแข็งแกร่งอดทนต่อความยากลำบากไม่เหมือนกับผู้หญิงผิวบางในเมืองโดยทั่วไป ดารินจึงเป็นตัวละครหนึ่งที่ตัวละครอื่นให้การเคารพยกย่อง

“ดารินเป็น ‘แม่’ ของชาวหล่มช้างทุกคน

หล่อนใช้เวลาว่างคลุกคลีเป็นกันเองกับคนเหล่านั้นทั่วทุกครัวเรือน พัฒนาอุปนิสัยใจคอและความเป็นอยู่ให้พวกชาวดอยผู้เกิดมาไม่เคยพบกับแสงสว่างแห่งอารยธรรมด้วยน้ำใจที่มีความรัก ปราณี่ต่อมนุษยชาติร่วมโลกของหล่อน รักษาดูแลคนเจ็บป่วย ตลอดจนสอนการอนามัยซึ่งตั้งแต่ครั้งปู่ย่าตายายพวกนั้นไม่เคยรู้จัก จนกระทั่งพวกนั้นเริ่มฉลาดและเข้าใจดีขึ้น ขณะเดียวกันตนเองก็หัดพูดภาษาชาวเขาชั่วระยะเวลาเพียงสองอาทิตย์ หล่อนก็พอจะส่งภาษากับพวกนั้นได้บ้างงูๆปลาๆ ทำความพิศวงให้กับพรานใหญ่รพินทร์ไม่ใช่น้อย เขาชอบสังเกตหล่อนขณะที่คลุกคลีใกล้ชิดอยู่กับชาวบ้านด้วยสายตาที่งูๆ แล้วก็นิยมลึกลงไปในใจเงียบๆ

ราชสกุลสาวสวยผู้นี้ เหมาะแล้วที่จะเป็นแพทย์ และนักมานุษยวิทยา รวมทั้งนักพฤกษศาสตร์ที่บังอาจบุกบันฟันฝ่ามาท่ามกลางดินแดนแห่งอนารยธรรม อันเต็มไปด้วยความทुरกันดาร หล่อนไม่ใช่คนหยิ่งกริดกราย หรือว่าผิวบางแบบสนิมสร้อย อันเป็นลักษณะทั่วไปของสาวสวยผู้สูงศักดิ์ทั้งหลาย เช่นที่เขาคาดไว้แต่แรกคนชนิดเดียว...

เดี๋ยวนี้หล่อนไปไหนมาไหนได้ทุกแห่งภายในอาณาเขตหมู่บ้านราวกับจะเป็นอาณาจักรของหล่อนเอง ขึ้นเรือนได้ทุกหลัง และไม่ว่าจะเดินไปไหน จะมีเด็กๆ และพวกสาวรุ่นๆ ชาวหล่มช้าง เดินแห่ติดตามไปด้วย

เป็นชนาบ พวกเด็ก ๆ เหล่านี้มาคอยรับใช้ปรนนิบัติหล่อนเป็นประจำ
 อยู่ในเรือนพักด้วย ไม่ว่าจะเป็กลางวันหรือกลางคืน รวากับหมუნาง
 กำนัลและพวกมหาดเล็กที่คอยแวดล้อมนางพญา
 พระคุณและเมตตาธรรมของหล่อน ครองใจชาวคอยเหล่านี้ไว้หมด
 ลีน” (พนมเทียน, 2547g: 2646-2647)

การผสมผสานกันทั้งความเป็นอารยะและความเป็นพื้นถิ่นในฐานะกุลสตรีไทยในอุดมคติ ทำให้
 ดารินเป็นตัวละครที่มีเสน่ห์ไม่มีลักษณะที่สุดโต่งไปในด้านใดด้านหนึ่งมากเกินไป แต่มีลักษณะ
 ที่ผสมผสานกันได้อย่างลงตัว ทั้งความรู้ความสามารถที่เจริญก้าวหน้า ได้แก่ ความสามารถ
 ทางการแพทย์ การยิงปืน มีความรู้ด้านมานุษยวิทยา ร่วมกับลักษณะความเป็นพื้นถิ่นและความ
 เป็นไทย ได้แก่ การเป็นกุลสตรีไทยที่ดีงาม การมีจิตใจโอบอ้อมอารีต่อผู้อื่นพร้อมช่วยเหลือผู้อื่นที่
 กำลังเดือดร้อน ไม่ถือตัวให้ความสนิทสนมกับคนพื้นถิ่น และมีความเข้มแข็งอดทนต่อความ
 ยากลำบากในป่าได้เป็นอย่างดีไม่ต่างจากผู้ชายหรือคนพื้นถิ่น ที่สำคัญคือดารินรู้จักปรับตัวให้
 กลมกลืนกับป่าและความเป็นพื้นถิ่นเป็นอย่างดี ทำให้ดารินซึมซับความเป็นพื้นถิ่นได้โดยไม่
 พยายามยึดติดกับความเป็นวิทยาศาสตร์และความเจริญก้าวหน้าจากตะวันตกมากเกินไป การ
 ผสมผสานกันอย่างลงตัวทั้งความเป็นอารยะและความเป็นพื้นถิ่นทำให้ดารินมีทั้งความรู้
 ความสามารถ มีคุณค่า และมีจิตใจดีซึ่งเป็นองค์ประกอบของตัวละครในอุดมคติของนวนิยาย
 เช่นเดียวกับบริพินท์ การเสนอในลักษณะนี้ของนวนิยายแสดงให้เห็นว่านวนิยายมองว่าความเป็น
 พื้นถิ่นมีคุณค่าไม่ด้อยไปกว่าความเป็นอารยะ ตัวละครที่สมบูรณ์แบบควรมีทั้งความเป็นอา
 ระแบบตะวันตกและความเป็นพื้นถิ่นผสมผสานกัน เพราะตัวละครที่มีลักษณะเพียงด้านใดด้าน
 หนึ่งจะต้องล้มเหลวเมื่ออยู่ในป่าตามบริบทของโครงเรื่อง เช่น คนบ้านป่าที่มีแต่ความเป็นพื้นถิ่น
 จึงกลายเป็นผู้อ่อนแอและเป็นเหยื่อเมื่อมีภัยอันตราย ขณะเดียวกันคนตะวันตกที่มีแต่ความเป็น
 อารยะเมื่อไรเทคโนโลยีทางวิทยาศาสตร์เข้าช่วยเหลือจึงต้องกลายเป็นผู้พ่ายแพ้ให้กับป่าและต้อง
 พังพาคคนพื้นถิ่น

แม้ว่าบริพินท์และดารินเป็นตัวละครเอกในอุดมคติของนวนิยาย คือมีทั้งความเป็นอารยะ
 และความเป็นพื้นถิ่นแสดงการให้ค่ากับคุณลักษณะทั้งสองด้าน แต่ทั้งสองตัวละครยังคงมีท่าที
 บางประการที่แสดงออกว่าตนเองอยู่เหนือกว่าคนพื้นถิ่น สังเกตได้จากความคิดเห็นของดารินที่
 มองว่าคนพื้นถิ่นเป็นคนโง่เมื่อเปรียบเทียบกับบริพินท์ผู้เคยผ่านความเจริญหรือพวกตนที่เป็นคนละ

นายจ้างชาวกรุงจากตอนที่เห็นชาวป่าชาวเขาแสดงการยกย่องชื่นชมรพินทร์ หรือความคิดเห็นของรพินทร์ที่มองพวกกะเหรี่ยงหล่มช้ำว่ายังเป็นคนหล้าหลัง ไม่อารยะ และยังคงได้รับการอบรมสั่งสอนเรื่องความเจริญอีกมากจากคนเมืองที่เจริญกว่าดังเช่นในตอนี่ดารินสอนเรื่องสุขอนามัยให้กับคนพื้นถิ่นเหล่านั้น นอกจากนี้นวนิยายยังนำเสนอความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างตัวละครเอกทั้งสองกับคนพื้นถิ่น คือรพินทร์ได้รับการเคารพยกย่องจากคนพื้นถิ่นให้เป็นเจ้าแห่งป่าแสดงให้เห็นอำนาจของรพินทร์ที่เปรียบได้กับผู้ปกครองป่าแถบนี้ และดารินที่ได้รับการเคารพยกย่องจากคนพื้นถิ่นราวกับเป็นแม่หรือนางพญา แสดงถึงอำนาจของดารินที่อยู่เหนือคนพื้นถิ่น เป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างตัวละครเอกที่เจริญกว่าในอยู่ในฐานะที่มีอำนาจมากกว่า ขณะที่คนพื้นถิ่นที่ด้อยกว่ายังคงต้องเป็นฝ่ายอยู่ใต้อำนาจของตัวละครเอกทั้งสอง มุมมองของรพินทร์และดารินผู้เป็นตัวละครในอุดมคติของนวนิยายที่ยังคิดว่าตนเองเหนือกว่าและคนพื้นถิ่นด้อยกว่า แสดงให้เห็นว่านวนิยายยังคงให้คุณค่ากับความเป็นอารยะตามวาทกรรมการพัฒนามากกว่า ทั้งที่นวนิยายนำเสนอการวิพากษ์วาทกรรมการพัฒนาในหลายๆ ด้าน แต่อาจมองได้ว่านวนิยายหรือในที่นี้คือผู้เขียนยังไม่อาจหลุดพ้นจากกระแสวาทกรรมการพัฒนาจึงทำให้ยังคงมองว่าคนพื้นถิ่นหรือความเป็นพื้นถิ่นต้องเป็นฝ่ายที่ด้อยกว่า แม้ว่าคนเป็นพื้นถิ่นจะมีคุณค่ามีความเจริญในรูปแบบของตัวเอง แต่การมีอารยะอยู่ด้วยจึงจะเป็นองค์ประกอบที่สมบูรณ์แบบที่สุด เช่นเดียวกับรพินทร์และดารินและมีผลให้ตัวละครทั้งสองมีอำนาจที่มากกว่าตัวละครคนพื้นถิ่น

4.1.2 คนไทยกับการช่วงชิงความเหนือกว่า

ตัวละครคนไทยผู้เป็นคนพื้นถิ่นในสายตาของตัวละครตะวันตก คนไทยจึงมักถูกมองในฐานะชาติพันธุ์ที่ด้อยกว่าตะวันตก แต่ในอีกด้านหนึ่งนวนิยายพยายามนำเสนอให้เห็นว่าตัวละครคนไทยต่างมีคุณค่าคุณงามความดีบางแง่มุมที่เหนือกว่าตัวละครตะวันตก โดยเฉพาะด้านจิตใจที่ดี คุณธรรมความดี และวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงาม โดยเชิดชูด้านวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงามของไทยในนวนิยายให้สอดคล้องกับบริบทสังคมไทยร่วมสมัยช่วงการประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 2 ที่ส่งเสริมให้มีการเชิดชูขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงาม คุณลักษณะที่ดีงามของตัวละครคนไทยจึงเป็นสิ่งที่แสดงความเป็นอารยะที่เหนือกว่าตัวละครตะวันตกที่เจริญเพียงด้านวัตถุเป็นสำคัญ

จิตใจที่ดีงามและคุณธรรมความดีของตัวละครคนไทยสังเกตได้จากการเป็นตัวละครที่มีความเมตตากรุณา ชอบช่วยเหลือผู้อื่นที่กำลังตกทุกข์ได้ยาก โดยไม่คำนึงและไม่หวังประโยชน์ส่วนตน ขณะเดินทางที่นำโดยคณะนายจ้างคนไทยให้ความช่วยเหลือทุกครั้งที่พบความเดือดร้อนของคนพื้นถิ่นตลอดเส้นทางในป่าที่ผ่านไป โดยยอมสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อได้ช่วยปลดทุกข์ให้กับคนพื้นถิ่นที่กำลังเดือดร้อน ยกตัวอย่างเช่น เหตุการณ์ครั้งที่คณะเดินทางถูกคุกคามโดยโขลงช้างไธ้แห่งที่มีความดุร้าย ตลอดการเดินทางระยะนั้นคณะเดินทางมักจะได้ข่าวจากชาวป่าว่าถูกโขลงไธ้แห่งบุกทำลายหมู่บ้าน คณะนายจ้างชาวไทยจึงตัดสินใจหยุดพักการเดินทางเพื่อตามหาคนหายและตั้งใจกวาดล้างไธ้แห่งให้สำเร็จก่อนจึงจะออกเดินทางต่ออีกครั้ง เพื่อเป็นการช่วยเหลือให้ความปลอดภัยและคืนความสงบสุขกับขวัญกำลังใจแก่ทั้งพวกลูกหาบในคณะที่ต้องสูญเสียพวกพ้องไปโดยฝีมือของช้างโขลงนี้และพวกคนพื้นถิ่นที่อยู่อาศัยในป่าบริเวณนี้ คณะนายจ้างผ่านไปหมู่บ้านใดจะให้ความช่วยเหลือทุกหมู่บ้าน ขณะที่ดารินจะช่วยรักษาพยาบาลและให้ยารักษาโรคแก่คนพื้นถิ่นเป็นประจำเท่าที่อุปกรณ์การแพทย์และยาที่นำมาด้วยจะเอื้ออำนวย

ในทางตรงกันข้ามกับคณะเดินทางที่นำโดยคณะนายจ้างอเมริกันที่ให้ความสำคัญกับหน้าที่อันเป็นประโยชน์ส่วนตนเป็นสำคัญ จึงเลือกไม่สนใจและไม่ให้ความช่วยเหลือเมื่อพบกับคนพื้นถิ่นที่เดือดร้อน ยกตัวอย่างเช่นกรณีที่คณะเดินทางที่นำโดยนายจ้างอเมริกันพบว่ามีคนพื้นถิ่นมาขอรับรองให้ทางคณะช่วยปราบเสือกินคนตัวหนึ่งที่กำลังออกอาละวาดในหมู่บ้านที่อยู่ใกล้กับเส้นทางที่คณะเดินทางผ่านมา แต่คณะนายจ้างอเมริกันกลับเลือกปฏิเสธไม่ให้ความช่วยเหลือโดยอ้างเหตุผลในภาระหน้าที่ที่ต้องรีบเดินทางค้นหาหระบิดและเครื่องบินตก

“ถ้าฉัน นายอนุญาตให้บุญคำอยู่ที่นี้ก่อนนะ”

‘ไม่ได้!’ เขาระชากเสียงเด็ดขาด ‘ถ้าไปก็ต้องไปด้วยกันทั้งหมด บุญคำก็ได้เงินค่าจ้างจากพวกเขาเหมือนกัน ขาดกำลังไปคนหนึ่ง เขาอาจไม่พอใจก็ได้ เราสู้กันมาล่วงหน้าตั้งนานแล้วว่า พวกนี้จะไม่สนใจกับอะไรทั้งนั้น นอกจากงานของเขาอย่างเดียว’...

‘ไอ้ฟาร์ฮิวแดงพวกนี้ ใจคอมันยังกะหิน แหม่มผู้หญิงสองคนนั้นก็สวยเสียเปล่าไม่มีความเมตตาคนในหมู่บ้านนี้มั่งเลยเห็นแบบนี้แล้ว นึกถึงนายใหญ่เชษฐา นายทหารไชยยันต์ นายหญิง แล้วก็นายแหม่มมาเรีย

ถ้าสี่คนนั้นละก็ ป่านนี้วางแผนฟาดกับไอ้เสือตัวนี้แล้ว คงไม่นิ่งดูตาย
อยู่หรอก โดยเฉพาะนายหญิงดาริน ถึงคนอื่นจะไม่เอาด้วย นายหญิงก็
จะต้องบังคับให้พวกพ้องทั้งหมดช่วยจนได้นั้นแหละ'

รพินทร์ ไพรวลัย มองเหม่อขึ้นไปบนกิ่งไม้เหนือศีรษะอันดำมืด

'อย่าไปพูดถึงเจ้านายชุดนั้นอยู่อีกเลย ชาตินี้ทั้งชาติเราคงจะไม่มี
โอกาสได้พบกับบุคคลที่มีน้ำใจอันดีงามเหล่านั้นอีกแล้ว' (พนมเทียน
, 2547p: 439-440)

บทสนทาระหว่างบุญคำและรพินทร์แสดงให้เห็นว่าคณะนายจ้างอเมริกันที่เป็นคนตะวันตกมี
จิตใจที่คับแคบและเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนเป็นที่ตั้ง จากการไม่สนใจให้ความช่วยเหลือคนพื้นถิ่น
หมู่บ้านที่กำลังเดือดร้อนอย่างหนักทั้งที่คณะนายจ้างสามารถช่วยได้ ต่างกับคณะนายจ้างคน
ไทยจากข้อเปรียบเทียบของพรานบุญคำที่แสดงให้เห็นว่านายจ้างคนไทยเป็นผู้มีจิตใจดีมีเมตตา
ยินดีช่วยเหลือผู้อื่นเสมอ แสดงถึงคุณธรรมความดีของนายจ้างคนไทย แม้แต่มาเรียที่เป็นคน
ตะวันตกเมื่ออยู่ใกล้ชิดกับคณะนายจ้างคนไทยจึงถูกกล่อมเกล่าให้มีจิตใจดีตามไปด้วย คือ
นายจ้างคนไทยชักจูงกันและกันให้ช่วยเหลือผู้อื่นโดยเฉพาะดาริน หรือบุญคำที่ยอมอาสาอยู่ช่วย
หมู่บ้านนี้ต่อเพียงคนเดียว โดยไม่หวังความปลอดภัยของตนเอง แต่เห็นใจและต้องการช่วยเหลือ
ชาวป่าพวกนี้มากกว่า แสดงถึงจิตใจที่ดีมีคุณธรรมของคนไทยคนหนึ่งในฐานะพรานป่าชนบทแต่
ยังมีจิตใจที่สูงกว่าคนตะวันตกผู้เจริญ นอกจากนี้การนำเสนอของนวนิยายที่ให้ตัวละครคนไทย
คือบุญคำและรพินทร์เป็นผู้สนทนาเปรียบเทียบให้เห็นคุณค่าทางจิตใจของคนไทยกับคนตะวันตก
เป็นการใช้ตัวละครคนไทยเพื่อวิพากษ์วาทกรรมการพัฒนาที่มุ่งเน้นความเจริญทางวัตถุแต่ยังขาด
ความเจริญทางจิตใจและคุณธรรมความดี ทำให้คนตะวันตกที่เป็นผู้ริเริ่มวาทกรรมพัฒนามีแค่
เพียงความเจริญทางเทคโนโลยี ความรู้ วิทยาการ บ้านเมือง หรือเศรษฐกิจ แต่ทางด้านจิตใจและ
คุณธรรมความดียังบกพร่องและด้อยกว่าคนไทย นวนิยายจึงเลือกใช้ด้านจิตใจและคุณธรรมความ
ดีของตัวละครไทยที่มีมากกว่ามาใช้เป็นเครื่องมือช่วงชิงความเหนือกว่าตัวละครคนตะวันตก เพื่อ
เชิดชูคุณค่าด้านนี้ของคนไทยและทำให้คนตะวันตกด้อยกว่า สอดคล้องกับบริบทสังคมไทยร่วม
สมัยที่หลังจากได้รับแนวคิดการพัฒนาจากตะวันตกมาปรับใช้ในสังคมไทย จนถึงจุดหนึ่งที่มี
ความเจริญและเป็นอารยะมากขึ้น สังคมไทยจึงพยายามมองภาพคนตะวันตกด้านลบมากขึ้นและ

เชิดชูความเจริญและคุณค่าที่ดั่งงามของไทยขึ้นมาแทนที่ เพื่อขบเน้นให้สังคมไทยมีความเป็นอารยะได้ทัดเทียมชาติตะวันตกและไม่ได้ด้อยกว่าตะวันตกอีกต่อไป

เช่นเดียวกันกับคุณค่าด้านวัฒนธรรมประเพณีที่ดั่งงามของไทยที่นวนิยายนำเสนอผ่านตัวละครคนไทยด้านการรักษานวลสงวนตัวที่แสดงถึงการเป็นผู้มีศีลธรรม อยู่ในทำนองคลองธรรม และรู้จักยับยั้งชั่งใจจากกิเลสตัณหา ต่างกับตัวละครตะวันตกที่มีอิสรเสรีทางเพศเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เพื่อนำคุณค่าด้านนี้ของคนไทยมาใช้ช่วงชิงความเหนือกว่าคนตะวันตก

“พวกนายรู้จักฉันมาดีแล้ว ทำไมถึงคิดว่าฉันจะเป็นอย่างนั้น ฉันเคยมีเรื่องยุ่งอะไรกับผู้หญิงที่ไหนบ้าง แล้วอีกอย่างหนึ่งการเดินทางครั้งนี้ แม้จะมีผู้หญิงร่วมทางไปด้วยสองคน แต่ก็มีผู้ชายฝ่ายเขาไปด้วยอยู่แล้ว ถึงเขาจะไม่ใช้ผ้าห่มกัน แต่เขาก็อาจมีอะไรกันอยู่ พวกเขายุ่งกันเองไม่ดีกว่าที่คิดจะมายุ่งกับฉันหรือ?”

‘ก็ไม่แน่เหมือนกัน นาย...’

จันติง หัวเราะเบาๆ

‘ฝรั่งมันหยอกเสียเมื่อไหร่ล่ะ พวกเราทำงานอยู่กับนายมานาน และนายก็เคยพาฝรั่ง ทั้งผู้หญิงผู้ชาย ทั้งคู่ผ้าห่ม ออกเที่ยวป่าหลายครั้งมาแล้ว นั่งเมียบ หรือคู่รักที่เป็นฝ่ายผู้หญิงยังคิดจะเขมือบนายอยู่บ่อยๆ นายนี้กว่าพวกเราไม่เห็นเรื่อะ แล้วแม่หม่มสองคนนั้นก็หยอกเสียเมื่อไหร่ ทำทางอยากจะลองดีนายพิลึกล่ะ เข้า! ไม่เชื่ออย่างไ้จันติง คอยดูไปซิ ถึงนายไม่ยุ่งด้วย แม่หม่มเกิดอยากยุ่ง เกิดให้ทำขึ้นมา นายก็จะเสร็จเสียเท่านั้น ไร่เรื่องนายห่างสองคนนะ ไม่มีความหมายหรอก’

‘เลิกพูดเรื่องไร้สาระเสียทีเถอะ ฉันบอกว่าคุณก็ไม่ได้ เอละ เตรียมตัวนอนกันเสียที ฉันก็จะนอนเหมือนกัน...’ ” (พนมเทียน, 2547๐: 294)

นวนิยายเลือกใช้ตัวละครคนไทยคืออรพินทร์และพรานลูกน้องเพื่อสร้างบทสนทนาที่แสดงการวิพากษ์ว่าทรรวมการพัฒนา กล่าวคือการพัฒนาก่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าทางวัตถุเป็นหลัก แต่ยังคงพร่องเรื่องศีลธรรมอันดีงามตามอุดมคติของไทย เสรีภาพทางเพศของคนตะวันตกจึง

กลายเป็นลักษณะที่ไม่พึงประสงค์ที่มาพร้อมกับวาทกรรมการพัฒนา จากบทสนทนาตัวละครคน ไทยแสดงการวิพากษ์วิจารณ์ว่าตัวละครตะวันตกมีเสรีภาพทางเพศมากจนเกินไป เมื่อมีความปรารถนาจึงไม่คิดยับยั้งกิเลสตัณหาที่เกิดขึ้นแต่กลับทำเพียงเพื่อสนองความปรารถนาของตนเอง ซึ่งเป็นการกระทำที่ผิดไปจากวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของไทยที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของศีลธรรม และหลักคำสอนในศาสนาพุทธที่ให้ลดละกิเลสตัณหา อีกทั้งในบทสนทนายังเปรียบเทียบความแตกต่างกับคนไทยด้วยการแสดงให้เห็นว่ารพินทรในฐานะตัวละครคนไทยเลือกปฏิบัติตามวัฒนธรรมประเพณีของไทยที่มีค่านิยมให้รักนวลสงวนตัว ไม่หมกมุ่นอยู่กับความปรารถนาทางเพศเพื่อแสดงให้เห็นว่าคนไทยมีจิตใจที่สูงกว่าคนตะวันตกอันเกิดจากค่านิยมที่ปลูกฝังให้คนไทย ยึดมั่นวัฒนธรรมประเพณีและศีลธรรมที่ดีงาม

การเชิดชูคุณค่าด้านนี้ในนวนิยายที่เป็นผลสะท้อนมาจากบริบทสังคมไทยเพื่อกดดันตะวันตกให้ด้อยกว่าและขยับเน้นคุณค่าที่ดีงามของไทยเพื่อเป็นการชว่ชิงความเหนือกว่าและไม่ให้คนไทยต้องด้อยกว่าตะวันตกเสมอไป ทั้งที่ตามความรู้ทางประวัติศาสตร์เรื่องการรักนวลสงวนตัว ไม่ใช่วัฒนธรรมดั้งเดิมของไทย แต่ไทยได้รับอิทธิพลมาจากวัฒนธรรมจีนมาอย่างช้านานจนกลืนกลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงามตามอุดมคติของไทย คุณค่าด้านนี้ได้กลายเป็นอีกหนึ่งเครื่องมือสำคัญของสังคมไทยเพื่อใช้ชิงความเหนือกว่าจากตะวันตก เห็นได้จากในยุคสมัยแห่งการพัฒนา คนไทยพยายามต่อต้านการเข้ามาของทหารอเมริกันที่เข้ามาพร้อมกับการพัฒนา แต่สิ่งที่ติดตามมาด้วยคือในประเทศไทยเกิดสังคมกลางคืน มีไนต์คลับมากมาย และเกิดอาชีพใหม่คือ “เมียเซ้า” ซึ่งเป็นผลมาจากเสรีภาพทางเพศของทหารอเมริกันที่เข้ามาในประเทศไทย คนไทยจึงต่อต้านเพราะสิ่งที่เกิดขึ้นขัดกับวัฒนธรรมประเพณีของไทย ลักษณะไม่พึงประสงค์ที่เข้ามาพร้อมกับการพัฒนาจึงสะท้อนการวิพากษ์วาทกรรมการพัฒนาให้เห็นได้ในนวนิยายดังที่ได้กล่าวมา

4.1.3 คนตะวันตกกับคนพื้นถิ่น: การดูถูกและการครอบงำทางศาสนาของคนตะวันตกผ่านชาติพันธุ์

ตัวละครตะวันตกในนวนิยายถูกนำเสนอให้เป็นกลุ่มคนที่แสดงออกถึงการดูถูกและต้องการครอบงำตัวละครคนพื้นถิ่นที่มีชาติพันธุ์ต่างจากคนตะวันตก สอดคล้องกับภาพคนตะวันตกตามวาทกรรมบูรพคตินิยมและอาณานิคมนิยม ที่มองว่าคนตะวันตกพยายามกดทับคน

ชาติอื่นให้ดูดียกกว่าและเชิดชูความเจริญของตนเองขึ้นมาแทนที่ แสดงถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างคนตะวันตกและคนชาติอื่นที่ไม่ใช่ตะวันตกผ่านเรื่องชาติพันธุ์

นายจ้างชาวอเมริกันคนหนึ่ง คือเบลผู้เป็นแพทย์ ได้พบกับพรานพื้นเมืองและพวกลูกหาบที่จะร่วมเดินทางไปกับคณะด้วย เบลตัดสินใจคนพื้นถิ่นเหล่านี้ทันทีที่ได้พบกันครั้งแรกว่าพวกเขาเป็นคนอ่อนแอและไม่แข็งแรงเพียงพอสำหรับการร่วมเดินทางบุกป่าไปกับคณะเดินทาง การตัดสินใจของเบลในเหตุการณ์นี้เกิดจากความเห็นว่าคนพื้นถิ่นเหล่านี้มีรูปร่างเล็กผอมเกร็งจึงไม่น่ามีพลังกำลังเพียงพอสำหรับการแบกหามและเดินเข้าป่าที่ยากลำบาก แสดงถึงอคติของคนตะวันตกในเชิงการดูถูกที่มีต่อคนพื้นถิ่น

“รพินทร์แนะนำให้รู้จักเป็นรายบุคคล เริ่มจากพรานคูใจทั้งสิ้นสี่ของเขา ก่อน โดยแนะนำตามลำดับอาวุโส แล้วต่อไปก็เป็นพวกลูกหาบ ซึ่งส่วนมากเป็นพวกตัวผอมเกร็งอายุอย่างมากที่สุดของกลุ่มลูกหาบไม่เกิน 50 ปี

‘ตัวเล็กๆ กันเกินไป ลักษณะของแต่ละคนชี้โรคทั้งนั้นจะไหวหรือ?’

ในฐานะแพทย์ประจำคณะ อิสซาเบลพิมพ์้าออกมา

รพินทร์หัวเราะหึๆ ไม่ตอบ แต่นายอำพลตอบแทนมาให้ว่า

‘ขอให้พวกคุณอย่าห่วงเลย คนพื้นเมืองพวกนี้แข็งแรงเยี่ยมยอดทั้งสิ้น โดยเฉพาะในการเดินป่า รับรองได้ว่า แม้พวกเขาจะมีภาวะแบกหามกันทุกคน ถ้าออกเดินทางกันจริงๆ แล้วพวกคุณต่อให้เดินกันตัวเปล่า ก็เดินตามพวกเขาไม่ทันหรอก ทุกคนมีภูมิคุ้มกันโรคในตัวสูงทั้งนั้น ไม่เป็นอะไรง่าย ๆ หรือ ห่วงตัวพวกคุณเองดีกว่า’ ” (พนมเทียน, 2547: 273-274)

ทัศนคติของเบลเกิดจากการนำขนาดร่างกายของคนพื้นถิ่นเปรียบเทียบกับขนาดร่างกายของคนตะวันตกที่มีรูปร่างใหญ่โตกว่า คนตะวันตกมีความเชื่อตามความรู้ทางวิทยาศาสตร์การแพทย์ของตนเองว่าบุคคลที่มีรูปร่างสูงใหญ่ มีมัดกล้ามเนื้อ แสดงถึงการมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรงสมบูรณ์ ซึ่งเป็นลักษณะรูปร่างที่สอดคล้องกับรูปร่างของคนชาติพันธุ์ตะวันตก แต่คนพื้นถิ่นในนวนิยายเป็น

คนชาติพันธุ์ในแถบเอเชียจึงทำให้มีรูปร่างเล็กกว่า ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ของตะวันตกจึงกำลังสร้างวาทกรรมโดยให้ความหมายแบบเหมารวมว่าคนชาติอื่นที่รูปร่างเล็ก หมายถึงคนที่อ่อนแอกว่าและสุขภาพไม่แข็งแรง ในเวลาเดียวกันเชิดชูว่าคนชาติพันธุ์ที่มีร่างกายสูงใหญ่คือคนที่แข็งแรงและมีพลังกำลังมากกว่า ดังนั้นเหตุการณ์ในตอนนี้นี้จึงแสดงให้เห็นว่าเบลผู้เป็นชาวตะวันตกและยังเป็นแพทย์ซึ่งเป็นอาชีพที่มีอำนาจในการกำหนดความหมายเรื่องสุขภาพความแข็งแรงหรือความอ่อนแอตามวาทกรรมการพัฒนาของตะวันตก กำลังกำหนดความหมายให้กับคนพื้นถิ่นว่าเป็นผู้ที่ด้อยกว่าและอ่อนแอกว่าผ่านร่างกายที่แตกต่างกันระหว่างคนตะวันตกและคนชาติพันธุ์อื่น เพื่อกดทับอำนาจของคนพื้นถิ่นและเพิ่มอำนาจให้คนตะวันตกเหนือกว่าผ่านเรื่องของชาติพันธุ์ ทั้งที่ในความเป็นจริง นวนิยายได้แสดงให้เห็นแล้วว่าคนพื้นถิ่นเหล่านี้แม้จะตัวเล็กแต่กลับแข็งแรง มีภูมิคุ้มกันโรค และอดทนต่อความยากลำบากในป่าได้มากกว่าคนตะวันตกที่รูปร่างใหญ่โต มุมมองของเบลจึงเป็นตัวแทนของมุมมองของคนตะวันตกที่มักจะนำเรื่องร่างกายมายึดโยงกับชาติพันธุ์ เพื่อสร้างวาทกรรมและกำหนดความหมายในเชิงดูถูกคนชาติพันธุ์อื่นที่ต่างจากคนตะวันตกด้วยกัน ทั้งนี้เพื่อให้ชาติพันธุ์ตะวันตกมีอำนาจเหนือกว่า

นอกจากนี้คนตะวันตกยังพยายามเข้าไปครอบงำคนชาติอื่นในด้านต่างๆ เช่น ด้านการเมืองการปกครอง ด้านเศรษฐกิจ ด้านการทหาร หรือด้านวัฒนธรรมซึ่งสามารถพบการครอบงำเหล่านี้ได้จากประวัติศาสตร์ในยุคของวาทกรรมบูรพคตินิยมและอาณานิคมนิยมที่ประเทศมหาอำนาจตะวันตกพยายามเข้าไปครอบงำและครอบครองประเทศตะวันออกและประเทศโลกที่สาม ลักษณะดังกล่าวมีปรากฏให้เห็นได้เช่นกันในนวนิยายชุดนี้ คือนวนิยายกล่าวถึงหมอสอนศาสนาชาวตะวันตกที่พยายามเข้ามาเผยแผ่ศาสนาให้กับชาวกะเหรี่ยงหมู่บ้านหล่มช้างที่มีคะหยิ่นเป็นหัวหน้าหมู่บ้าน การเข้ามาของหมอสอนศาสนาแสดงถึงการครอบงำทางศาสนาให้กับคนชาติพันธุ์อื่นเพื่อให้เปลี่ยนมานับถือศาสนาคริสต์เช่นเดียวกับคนตะวันตก

“ หมอสอนศาสนาสองคนนั้น พยายามจะให้พวกมันเลิกกราบไหว้
บูชาผี มาบูชาพระเจ้าแทน...”

เขาบอกอย่างเสียไม่ได้

‘ประจวบกับที่ขณะนั้น เมียสาวของคะหยิ่นคนหนึ่งเจ็บหนัก มิซชันนารี
สองคนนั้นอาสาที่จะรักษาให้หาย โดยให้หมอผีที่รักษาอยู่ก่อนเลิก

รักษา ทำคะหยิ่นเอาชีวิตตนเองเป็นเดิมพันถ้ารักษาไม่หาย สามวัน
ต่อมา...เมียของคะหยิ่นตาย...'

'คะหยิ่นก็เลยฆ่ามิชชันนารีสองคนผิวเมียนั่นเสีย' ” (พนมเทียน,
2547f: 2408)

การกล่าวถึงเรื่องราวของหมอสอนศาสนาในเหตุการณ์นี้สะท้อนให้เห็นว่านวนิยายกำลังเสียดสี
ชาติมหาอำนาจตะวันตกในยุคล่าอาณานิคม ในยุคนั้นประเทศตะวันตกพยายามแผ่ขยายอำนาจ
ของตนเองเพื่อได้ยึดครองประเทศอื่น โดยมีหมอสอนศาสนาเป็นส่วนหนึ่งในการทำหน้าที่เผยแผ่
ศาสนาคริสต์ให้ไปครอบงำความคิดคนพื้นถิ่นที่ตกอยู่ใต้อาณานิคมของตะวันตก เพื่อความ
สะดวกในการควบคุมและชักจูงทางความคิด แต่ในบริบทของนวนิยายชุดนี้กลับทำให้เห็นว่า
ชาวตะวันตกที่มีอำนาจและพยายามครอบงำคนพื้นถิ่นด้วยศาสนา กลับต้องกลายเป็นฝ่ายพ่าย
แพ้ถูกคนพื้นถิ่นฆ่าตายเนื่องจากไม่ได้มีความสามารถสมกับคำท้าทายที่หมอสอนศาสนาได้ให้ไว้
กับคนพื้นถิ่น

นอกจากนี้ความพยายามของหมอสอนศาสนาชาวตะวันตกที่จะเปลี่ยนศาสนาให้คน
พื้นถิ่นเลิกนับถือผีและหันมานับถือพระผู้เป็นเจ้าตามหลักคริสต์ศาสนาแทน เป็นการแสดงออกว่า
คนตะวันตกทั้งสองคนนี้กำลังดูถูกความเชื่อของคนพื้นถิ่นว่าเป็นความเชื่อที่ด้อยกว่าและไม่เป็น
อารยะ แต่ศาสนาของคนตะวันตกเป็นความเชื่อที่มีความเป็นอารยะมากกว่าจึงสมควรเปลี่ยนให้คน
พื้นถิ่นหันมานับถือตาม แสดงถึงการยกย่องและให้อำนาจที่เหนือกว่าแก่ศาสนาของคนตะวันตก
มุมมองในลักษณะนี้ของหมอสอนศาสนาชาวตะวันตกเป็นมุมมองที่ยึดโยงเรื่องศาสนาเข้ากับเรื่อง
ชาติพันธุ์ คือมองว่าชาติพันธุ์ของคนพื้นถิ่นที่เป็นคนป่าดงดิบจนยังนับถือผีแสดงถึงความล้าหลัง
ไม่อารยะ ดังนั้นการเปลี่ยนให้คนพื้นถิ่นกลายเป็นผู้เจริญมากขึ้นตามความหมายที่คนตะวันตก
กำหนดจึงควรเริ่มจากการเปลี่ยนมานับถือศาสนาแบบเดียวกับคนตะวันตกที่มองว่าตนเองเป็น
กลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความอารยะ มุมมองของหมอสอนศาสนาในตอนนี้อย่างไรก็ตามแสดงให้เห็นวาทกรรม
อาณานิคมนิยมของชาติมหาอำนาจตะวันตกที่สร้างขึ้นมาเพื่อให้ความหมายเชิงลบแก่กลุ่ม
ชาติพันธุ์อื่นผ่านความเชื่อทางศาสนาที่แตกต่างกัน ภายใต้กระแสการเมืองเรื่องอำนาจที่เจ้า
อาณานิคมอย่างชาติตะวันตกกำลังแผ่ขยายอิทธิพลออกไปในยุคล่าอาณานิคม สะท้อนให้เห็น
ได้ในตัวบทนี้เช่นกัน แต่ในบทสรุปของเหตุการณ์ตัวบทได้แสดงให้เห็นการตอบโต้คนพื้นถิ่นด้วยจุด

จบของความพยายามแผ่ขยายอำนาจของตะวันตกผ่านเรื่องศาสนาและชาติพันธุ์ที่สิ้นสุดไปพร้อมกับชีวิตของหมอสอนศาสนาทั้งสองคน

4.1.4 คนตะวันตกผู้พ่ายแพ้ป่า: เทคโนโลยีตะวันตกกับความล้มเหลวในป่า

ชาติตะวันตกเป็นกลุ่มประเทศที่มีการพัฒนาและความเจริญก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีทางวิทยาศาสตร์เป็นอย่างมาก ทำให้คนตะวันตกมีเทคโนโลยีเหล่านี้เป็นเครื่องมือช่วยอำนวยความสะดวก โดยเฉพาะกับการใช้ชีวิตในสังคมเมือง นวนิยายชุดนี้จึงนำเสนอให้เห็นว่าตัวละครตะวันตกที่ต้องเดินทางเข้าป่าพร้อมอาวุธและเครื่องมือต่างๆ ที่เป็นเทคโนโลยีทางวิทยาศาสตร์จากตะวันตกเพื่ออำนวยความสะดวกด้วย แต่เมื่อต้องเดินทางลึกเข้าไปในป่าได้ระยะหนึ่งเทคโนโลยีเหล่านี้ก็กลับเริ่มใช้งานไม่ได้ และไร้ประโยชน์ในท้ายที่สุด ตัวละครคนตะวันตกที่ไร้เทคโนโลยีทางวิทยาศาสตร์เข้าช่วยเหลืออำนวยความสะดวกจึงต้องกลายเป็นคนด้อยความสามารถลงไปแสดงถึงความพ่ายแพ้ให้กับป่า

คณะนายจ้างอเมริกันผู้เป็นหน่วยสืบราชการลับให้รัฐบาลสหรัฐได้นำเครื่องมือและอุปกรณ์ที่เป็นเทคโนโลยีทันสมัย มาใช้สำหรับภารกิจสำคัญในการเข้าป่าครั้งนี้ด้วยอย่างเต็มที่ เครื่องมือสำคัญชิ้นหนึ่งที่คณะนายจ้างใช้สำหรับติดต่อกับศูนย์บัญชาการทางอากาศคือวิทยุสื่อสารขนาดใหญ่ แต่การเดินทางลึกเข้าไปในป่าระยะหนึ่งวิทยุเครื่องนี้ก็กลับใช้งานไม่ได้สร้างความไม่พอใจแก่คีย์ผู้เป็นนายจ้างอเมริกันคนหนึ่ง ที่มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับวิทยุเครื่องดังกล่าว

“เราได้ยินคีย์ฆรุสวาทออกมาในทำนองนั้น ท่าทางนายพันเอกผู้เชี่ยวชาญทางเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ สื่อสารโทรคมนาคม แห่งยูเอสอาร์มี เป็นเด็ดเป็นแค้นยิ่งนักที่ไม่ได้ยินเสียงใดๆ แ่วออกมาจากลำโพงของวิทยุเครื่องนั้นเลย แม้แต่คลื่นอากาศสัก ‘โครก’ มันเจียบหายไปเฉยๆ เป็นเป่าสาก ทั้งที่สัญญาณไฟทุกดวงและจุดตรวจสอบทุกจุดบอกชัดว่าเครื่องยังอยู่ในภาวะทำงานได้ปกติ ไม่เห็นว่ามีอะไรชำรุดสึกหรอไปเลย...

รพินทร์ ไพรวลย์ ซอนยิมอยู่ภายใต้สีหน้าขมขื่นสงบปกติของเขา นึกอยู่ในใจว่า อันว่าเครื่องมือวิทยาศาสตร์ของพวกเขา ที่คุยโอ้อกัน

นักว่ามันสุดแสนจะวิเศษ มันจะไปได้สักกี่น้ำ ในดินแดนมหัศจรรย์
นอกเหนือจากสำรวจพบแหล่งนี้ ถ้าเครื่องมือของพวกนายมันวิเศษ
จริงเหนือกว่าสิ่งอาถรรพณ์ที่มัน 'เหนือโลก' พวกนายก็คงจะไม่มา
เคียวเห็นูว่าจ้างเชิงปีบบังคับให้ฉันต้องนำทางมาในครั้งนี้ออก

นี่ก็แปลว่า 'เบื้องสูง' ของฝ่ายนายทุกคน ก็คำนึงถึงหลักเกณฑ์ในข้อนี้
อยู่แล้วเหมือนกัน จึงตกลงใจค้นหาทางภาคพื้นดิน แทนที่จะค้น
หาทางอากาศยาน” (พนมเทียน, 2547q: 4358-4359)

คือยังได้ตอบคำถามของรพีพันธ์ด้วยความโมโหหลังจากที่รพีพันธ์ถามว่าคือได้ตรวจสอบเครื่อง
วิทยุนี้้อย่างละเอียดดีแล้วหรือยัง ไปว่า

“ทุกส่วนของมัน แม้แต่ตัวไมโครทรานซิสเตอร์ขนาดเล็กกว่าหวดกุ่ม
ก็ไม่มีตัวไหนแสดงอาการชำรุดเลย แต่มันไม่ทำงานวะ แต่ตรงข้าม
วิทยุมือถือแต่ละเครื่องของพวกเรานี้ดันเสื่อกใช้ติดต่อกันเองได้อยู่”
(พนมเทียน, 2547q: 4361)

วิทยุสื่อสารของนายจ้างอเมริกันที่เป็นเทคโนโลยีก้าวหน้าของชาติตะวันตก แต่กลับใช้งานไม่ได้
เมื่ออยู่กลางป่าลึกเป็นการสะท้อนให้เห็นความล้มเหลวของเทคโนโลยีทางวิทยาศาสตร์ของ
ตะวันตก ผู้เป็นคนที่สร้างความหมายให้แก่ตนเองไว้ว่าเป็นชาติที่มีความเจริญก้าวหน้าด้าน
เทคโนโลยีมากที่สุด ความหมายดังกล่าวทำให้ชาติตะวันตกกลายเป็นประเทศมหาอำนาจเหนือ
ประเทศอื่นๆ แต่นวนิยายเรื่องนี้กลับเผยให้เห็นความล้มเหลวของเทคโนโลยีทางวิทยาศาสตร์เมื่อ
ต้องอยู่ในบริบทของป่าดงดิบ ไม่ใช่เมืองที่เต็มไปด้วยความเจริญทันสมัย ความเจริญก้าวหน้าทาง
เทคโนโลยีของตะวันตกจึงเป็นเพียงวาทกรรมที่ตะวันตกสร้างขึ้นมา เพื่อให้เป็นจริงได้เฉพาะใน
บริบทที่คนตะวันตกควบคุมได้ ยกตัวอย่างเช่น ในตัวเมืองที่ทันสมัยซึ่งเทคโนโลยีทางวิทยาศาสตร์
จะมีประสิทธิภาพและเป็นประโยชน์มาก แต่บางบริบทอย่างเช่นป่าดงดิบในนวนิยายมีความ
เป็นไปได้ที่ขีดความสามารถของเทคโนโลยีทางวิทยาศาสตร์ต้องถูกจำกัดลงไป อำนาจของชาติ
ตะวันตกที่เกิดจากเทคโนโลยีดังกล่าวจึงมีอิทธิพลอยู่ได้เพียงบางบริบทเท่านั้น

เมื่อนายจ้างอเมริกันไม่สามารถใช้งานวิทยุสื่อสารเครื่องหลักนี้ได้อีกต่อไป ความหวังในการติดต่อกับศูนย์บัญชาการทางอากาศเพื่อขอความช่วยเหลือเมื่อเกิดปัญหาหรือได้รับความเดือดร้อนต่างๆ กลางป่าจึงต้องจบสิ้นลงตามไปด้วยเช่นกัน ความหวังสุดท้ายที่คณะนายจ้างอเมริกันสามารถพึ่งพิงต่อไปได้คือรพินทร์ผู้เป็นพรานนำทาง รวมถึงพรานพื้นเมืองคนอื่นที่เหลืออยู่ในคณะเดินทางที่จะเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือแก่นายจ้างอเมริกันได้ เพราะในขณะนี้นายจ้างอเมริกันไม่อาจรู้ได้ว่าตนเองกำลังเดินทางอยู่บริเวณใดของโลกใบนี้ เนื่องจากป่าแห่งนี้เป็นป่าหลงสำรวจที่ไม่มีปรากฏบนแผนที่โลก เมื่อไม่สามารถติดต่อกับหน่วยเหนือที่ทำหน้าที่ระบุตำแหน่งที่คณะเดินทางกำลังมุ่งหน้าไป รวมทั้งการใช้แผนที่ซึ่งเป็นความรู้และเทคโนโลยีของตะวันตกในการระบุตำแหน่งแห่งที่ให้กับคณะนายจ้างอเมริกันได้เพื่อป้องกันการหลงทาง แต่ป่าแห่งนี้กลับไม่ได้รับการสำรวจและจัดบันทึกมาก่อน เทคโนโลยีเรื่องแผนที่ซึ่งใช้การไม่ได้สำหรับเส้นทางในป่าลึกแบบนี้ การเดินทางต่อไปคณะนายจ้างจึงต้องอาศัยความสามารถของพรานนำทางของคณะเท่านั้นผู้ที่เคยเดินทางผ่านป่าแห่งนี้มาก่อนแล้วจากนวนิยายภาคแรก ความล้มเหลวของเทคโนโลยีทางวิทยาศาสตร์เมื่ออยู่ในป่า ทำให้นายจ้างชาวตะวันตกผู้พึ่งพาแต่เพียงความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีของตนเองจึงต้องกลายเป็นผู้พ่ายแพ้ เนื่องจากความสามารถ ความแข็งแกร่ง และความเหนือกว่าของตัวละครตะวันตกเกิดจากเครื่องมืออันเป็นเทคโนโลยีที่ช่วยอำนวยความสะดวก แต่เมื่อไร้สิ่งเหล่านี้ให้พึ่งพา ตัวละครตะวันตกจึงด้อยความสามารถลงกลายเป็นผู้ที่อ่อนแอกว่า เพราะต้องพึ่งพาความช่วยเหลือจากพรานป่าพื้นถิ่นผู้มีเทคโนโลยีในแบบพื้นถิ่นเป็นของตัวเองโดยไม่จำเป็นต้องอาศัยเทคโนโลยีจากตะวันตกมากนัก

ความล้มเหลวของเทคโนโลยีทางวิทยาศาสตร์ให้กับป่าจนนำไปสู่ความพ่ายแพ้ของตัวละครตะวันตกผู้ต้องพึ่งเพียงเทคโนโลยีของตนเองเท่านั้น เป็นบทพิสูจน์ที่แสดงให้เห็นร่องรอยการตอบโต้ว่าทหกรรมการพัฒนาภายในนวนิยายชุดนี้ ซึ่งให้เห็นว่าว่าทหกรรมพัฒนาที่กล่าวอ้างว่าเป็นแนวคิดที่ทำให้ทั้งประเทศกับผู้คนชาวตะวันตกเจริญทันสมัยและเป็นอารยะเหนือผู้อื่นเป็นเพียงว่าทหกรรมที่กล่าวเกินจริง เพราะเทคโนโลยีทางวิทยาศาสตร์อาจใช้ได้ผลดีในบางบริบท แต่ในอีกบางบริบทอาจล้มเหลวและทำให้คนตะวันตกต้องกลายเป็นผู้พ่ายแพ้ให้กับคนพื้นถิ่นอื่นๆ ที่มีความสามารถและมีเทคโนโลยีที่เจริญก้าวหน้าในแบบฉบับของตนเองเช่นเดียวกัน การตอบโต้ที่นวนิยายนำเสนอจึงเผยให้เห็นว่าตะวันตกสามารถเป็นฝ่ายล้มเหลวและพ่ายแพ้ได้ ขณะที่พื้นถิ่นสามารถเป็นฝ่ายชนะและเหนือกว่าได้เช่นเดียวกัน

4.1.5 คนเถื่อนผู้สง่างาม: เทคโนโลยีแบบพื้นถิ่นกับการดำรงรอดในป่า

คนพื้นถิ่นผู้ที่ถูกกำหนดความหมายโดยวาทกรรมการพัฒนาของตะวันตกว่าเป็นกลุ่มคนผู้ด้อยพัฒนาและไม่มีอารยะ ในอีกด้านหนึ่งคนพื้นถิ่นเหล่านี้สามารถเป็นกลุ่มคนที่มีความสง่างามในแบบเฉพาะของตัวเองได้เช่นกัน คือเป็นคนที่มีความสามารถ มีความรู้ จนอาจเรียกได้ว่ามีเทคโนโลยีแบบพื้นถิ่นเป็นของตนเอง คนตะวันตกส่วนใหญ่ไม่อาจลอกเลียนแบบเทคโนโลยีแบบนี้ได้ ในนวนิยายตัวละครคนพื้นถิ่นเป็นชาวบ้านป่า ทำให้เทคโนโลยีแบบพื้นถิ่นของตัวละครกลุ่มนี้คือความรู้ความสามารถในการดำรงชีวิตให้อยู่รอดในป่า ความรู้ความสามารถในลักษณะนี้ของคนพื้นถิ่นจึงเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้คนนายจ้างทั้งชาวกรุงและชาวตะวันตกต้องว่าจ้างให้คนพื้นถิ่นเป็นพรานนำทางสำหรับภารกิจการเดินทางเข้าป่า วิธีการมองเห็นข้อดี ข้อได้เปรียบ หรือความเหนือกว่าของคนพื้นถิ่นในลักษณะนี้จึงไปสอดคล้องกับวิธีการมองของแนวคิดหลังอาณานิคมนิยมที่แสดงให้เห็นการตอบโต้ ความไม่อ่อนแอ และความเหนือกว่าของคนพื้นถิ่นหรือคนที่อยู่ใต้อาณานิคม ทำให้แนวคิดนี้สามารถมองเห็นความเข้มแข็งและการโต้กลับของคนพื้นถิ่นในต้วบทเกี่ยวกับอาณานิคมที่เขียนโดยผู้เป็นเจ้าของอาณานิคม ดังนั้นการมองนวนิยายชุดนี้ตามแนวคิดหลังอาณานิคมนิยมทำให้เห็นว่าคนพื้นถิ่นไม่ใช่คนอ่อนแอและล่าหลังเสมอไป แต่เป็นคนที่มีเทคโนโลยีแบบพื้นถิ่นซึ่งแสดงถึงความเจริญได้เช่นเดียวกัน

ตัวละครพรานป่ามีเทคโนโลยีแบบพื้นถิ่นในด้านการเดินป่าได้อย่างคล่องแคล่วโดยไม่ต้องใช้แผนที่หรือเข็มทิศช่วยนำทางโดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริเวณพื้นที่ป่าที่พรานมีความชำนาญรพินทร์ในฐานะพรานนำทางของคุณจะเป็นตัวอย่างของพรานพื้นถิ่นที่มีเทคโนโลยีเฉพาะตัวในด้านนี้จนเป็นที่ประจักษ์แก่สายตาของนายจ้าง เนื่องจากคนเมืองหรือคนตะวันตกต้องพึ่งพาแผนที่และเข็มทิศเสมอ ต่างจากคนพื้นถิ่นที่ไม่จำเป็นต้องอาศัยเครื่องมืออันเป็นเทคโนโลยีทางวิทยาศาสตร์ของตะวันตกเข้าช่วยเหลือในการเดินป่า

“สำหรับเชษฐากับไชยยันต์เมื่อมาเดินอยู่ในดงเคียงคูร์พินทร์อยู่เช่นนี้ จึงสังเกตเห็นได้ชัดว่า จอมพรานเดินได้คล่องแคล่วว่องไวและรวดเร็วอย่างประหลาด ชนิดที่เร่งฝีเท้าแทบจะไม่ทัน ทุกฝีก้าวของเขาได้ระดับสม่ำเสมอและเบากริบอย่างน่าอัศจรรย์ และยังเดินก็ดูเหมือนจะยิ่งเร็วขึ้นทุกขณะ ผิดกับเชษฐาและไชยยันต์ซึ่งเริ่มจะล้าลงไปเป็น

ลำดับ ทำอย่างสงบๆ ไป ตาก็กวาดไปรอบด้าน อาจหยุดชะงักเล็กน้อย เหมือนจะคะเนทิศหรือสำรวจทางเพื่อตัดสินใจ แล้วก็ออกเดินนำต่อไป ไม่สามารถจะบอกได้ว่า เขามีที่หมายหรือข้อสังเกตอย่างไรในการเดิน ดูมันเป็นอัตโนมัติไปหมด เศรษฐาสะกิดให้ไชยยันต์ดู แล้วยิ้มออกมา อย่างพึงพอใจ กระซิบ

‘เมื่อพบกันในเมือง เราไม่มีทางจะเห็นชัดได้เลยว่า เขาจะเป็นพรานใหญ่ได้อย่างไร แต่เมื่อมาเดินกันอยู่ในป่าเดี๋ยวนี้เราถึงจะรู้ เขาเป็นยอดพรานจริงๆ’

‘ฉันประหลาดใจในข้อที่ว่า เขาเอาอะไรมาเป็นสิ่งที่สะกดนะ ต้นไม้หรือ ด่านสัตว์มันก็เหมือนกันหมดทั้งนั้น ไม่ว่าจะมองไปทางไหน เห็น รพินทร์ดูอยู่สี่ทางเท่านั้น คือซ้าย ขวา สูง ต่ำ แล้วก็พาเราจ้ำอ้าว สำหรับเราต่อให้พาเดินอย่างนี้สักสิบเที่ยวแล้วให้เดินมาเอง ก็หลง แหงๆ’

‘รพินทร์เดินด้วยสัญชาตญาณ ความเคยชินและประสาทสัมผัส เขา อาจมีวิธีสังเกตจดจำตามวิธีของเขาซึ่งถึงจะบอกเรายังไงเราก็ไม่มีทาง จะเข้าใจ พรานทุกคนก็อย่างนี้แหละ ม่ายงั้นเขาจะมีอาชีพเป็นพราน อยู่ได้หรือ...’

‘เรื่องแผนที่หรือเข็มทิศ เห็นจะไร้ประโยชน์สำหรับคุณกระมัง’

ไชยยันต์ชวนพูด

พรานใหญ่ยิ้มกว้างๆ ตอบในขณะที่นำเดินต่อไป

‘เมื่ออยู่ในแถบที่เคยชิน ทั้งสองอย่างก็ไม่มีประโยชน์หรอกครับ...’ ”

พนมเทียน, (พนมเทียน, 2547a: 259-260)

สัญชาตญาณในการเดินป่าได้อย่างชำนาญเป็นเทคโนโลยีแบบพื้นถิ่นที่มีเฉพาะในพรานป่า เท่านั้น ทั้งการเดินป่าได้อย่างคล่องแคล่วรวดเร็ว ฝ่าเท้าไม่ตก ใช้เพียงการสัมผัสจากร่างกายในการ

สังเกตทิศทางโดยไม่จำเป็นต้องพึ่งพาแผนที่และเข็มทิศ ตลอดจนมีน้ำหนักที่เบากริบ ทำให้ไม่เกิดเสียงไปสร้างความสะดวกตื่นหรือรู้ตัวแก่สัตว์ป่า เทคโนโลยีที่เป็นความสามารถพิเศษในลักษณะนี้ของพรานป่าพื้นถิ่นสร้างความประหลาดใจให้กับนายจ้างชาวกรุงผู้มีความรู้เรื่องการเดินทางหรือการเดินป่าโดยอาศัยแผนที่และเข็มทิศซึ่งเป็นเทคโนโลยีจากตะวันตกเท่านั้น จนทำให้เมื่อมีเหตุการณ์ให้คนเมืองต้องเดินทางเข้าป่า จึงมีความจำเป็นต้องพึ่งพาพรานป่าพื้นถิ่นให้ช่วยนำทาง เทคโนโลยีแบบพื้นถิ่นในด้านการเดินป่าของคนพื้นถิ่นจึงเป็นข้อพิสูจน์ที่แสดงให้เห็นความสามารถที่สง่างามและมีความเจริญอันเป็นรูปแบบเฉพาะตัวของกลุ่มคนพื้นถิ่นที่แม้แต่คนเมือง คนตะวันตก และเทคโนโลยีทางวิทยาศาสตร์ไม่อาจลอกเลียนแบบได้ ทั้งยังต้องเป็นฝ่ายขอความช่วยเหลือจากคนพื้นถิ่นด้วยเช่นกัน เทคโนโลยีด้านนี้ของคนพื้นถิ่นจึงช่วยเปิดเผยว่าคนพื้นถิ่นผู้ถูกให้ความหมายตามวาทกรรมการพัฒนาว่าเป็นคนล้าหลัง ไม่มีอารยะ แต่ในอีกด้านหนึ่งแสดงให้เห็นแล้วว่าคนพื้นถิ่นเป็นกลุ่มคนที่มีความสามารถหรือมีเทคโนโลยีที่แสดงความเจริญในแบบของตนเองเช่นกันไม่ต่างไปจากคนเมืองหรือคนตะวันตก

ไม่เพียงแต่การเดินป่าโดยไม่ต้องใช้แผนที่และเข็มทิศ แต่พรานป่าพื้นถิ่นยังสามารถเดินป่าในเวลากลางคืนซึ่งเป็นที่มืดได้อีกด้วยเช่นกัน การเดินป่าในเวลากลางวันที่สว่างสามารถมองเห็นทิศทางได้ชัดเจนยังมีความยากและมีโอกาสหลงป่าได้ การเดินป่าในเวลากลางคืนนับได้ว่ายิ่งทวีความยากมากขึ้น แต่คนพื้นถิ่นกลับสามารถทำได้จึงนับเป็นความสามารถหรือเทคโนโลยีแบบพื้นถิ่นที่แสดงถึงความเจริญก้าวหน้าของกลุ่มคนพื้นถิ่นโดยเฉพาะ แม้แต่คนเมืองหรือคนตะวันตกที่มีเทคโนโลยีทางวิทยาศาสตร์ยังต้องยอมรับในเทคโนโลยีของคนพื้นถิ่น

“อากาศเย็นเยือกกะทันหัน รอบด้านมืดมดราวกับเขวนรก เต็มไปด้วยความน่าระแวงและน่าสะพรึงกลัว...

การเดินใช้ไฟฉายขนาดแปดท่อนที่เตรียมมาสองท่อน แม้อ่อนกลางวันที่เดินกันมา ทั้งเซษฐากับไชยยันต์ก็ยังไม่รู้จะสังเกตที่หมายอะไรได้อยู่แล้ว ยิ่งในเวลากลางคืน ในดงอันมืดสนิทเช่นนี้ ยิ่งมองไม่เห็นอะไรเลย นอกจากจะเดินตามการนำและฝากความไว้วางใจทุกสิ่งทุกอย่างไว้แก่พรานใหญ่เท่านั้น...

ทั้งสองอดกังขามีได้ว่า ในความมืดเช่นนี้ รพินทร์เดินไปได้ได้อย่างไร
อย่างคล่องแคล่วชนิดไม่กลัวหลงเลย แต่ก็ไม่มีใครบิปรากพูดคำใด
ออกมาในเรื่องนี้เพราะ เชื้อผีมีอยู่...

‘คุณบอกว่าจะส่งเกวียนมาเอาตัว กับหมี่พวกนั้นในคืนนี้เลยทีเดียวนั้น
จะสะดวกรหรือเพราะเป็นเวลากลางคืน’

ไชยยันต์แสดงความเห็นอย่างเป็นห่วง

‘ไม่เป็นไรหรอกครับ กลางคืนเดินสบายกว่ากลางวันเสียอีก เดี่ยวผมจะ
ให้จันย้อกลับมาเก็บเกวียนและพวกลูกหาบอีกครั้ง พรานของผมทุก
คนชำนาญป่าแถบนี้หลับตาเดินได้ทั้งนั้น ขอเพียงให้บอกที่หมาย
แน่นอนเท่านั้น’ ” (พนมเทียน, 2547a: 280-281)

ความสามารถในการเดินป่าได้ในเวลากลางคืนของรพินทร์และพรานลูกน้องของรพินทร์เป็น
เทคโนโลยีแบบพื้นถิ่นที่บ่งบอกความเจริญในแบบพื้นถิ่นของพรานป่าเหล่านี้ เนื่องจากเป็น
ความสามารถพิเศษของคนเมืองอย่างเขษรฐาและไชยยันต์ยังรู้สึกประหลาดใจและนึกชื่นชม รวมถึง
ต้องพึ่งพาความสามารถชนิดนี้ของพรานป่าพื้นถิ่นเพื่อให้ชีวิตรอดไม่หลงทางอยู่ในป่า การเดิน
ป่าในเวลากลางคืนจำเป็นต้องอาศัยทักษะความสามารถพิเศษของพรานป่า เพราะในเวลา
กลางคืนป่าท่ามกลางความมืดย่อมเสี่ยงต่อภัยอันตรายและการหลงป่าได้มากกว่าในเวลา
กลางวัน เนื่องจากความสามารถในการมองเห็นของมนุษย์จะลดลงไปมากในที่มืด ถึงแม้จะมี
เครื่องมือช่วยอำนวยความสะดวกอย่างเช่นไฟฉายแต่เป็นเพียงตัวช่วยให้ไม่เดินไปชนกับสิ่งกีด
ขวางเท่านั้นไม่ได้ช่วยไม่ให้หลงป่า เพราะกระทั่งเวลากลางวันที่มองเห็นทุกอย่างในป่าได้ชัดเจนยัง
เป็นเรื่องยากสำหรับนายจ้างชาวกรุงที่จะไม่หลงป่า ในเหตุการณ์ตอนนี้จึงแสดงให้เห็น
ความสามารถหรือเทคโนโลยีของคนพื้นถิ่นที่เหนือกว่าความสามารถของคนเมือง เป็นการพลิกบ
ทบาทจากคนพื้นถิ่นที่ถูกว่าทกรรมาพัฒนาองว่าเป็นคนล้ำหลังอ่อนแอ กลายเป็นคนที่มี
ความสามารถ มีเทคโนโลยีที่เจริญก้าวหน้าเป็นของตนเอง และแข็งแกร่งเหนือกว่าจนเป็นที่พึ่งของ
นายจ้างที่เป็นคนเมือง การพลิกบทบาทให้เห็นความแข็งแกร่งเหนือกว่าผ่านความเจริญทาง
เทคโนโลยีแบบพื้นถิ่นจึงเป็นการเผยให้เห็นการโต้กลับของคนพื้นถิ่นที่มีต่อวาทกรรมการพัฒนาว่า
คนพื้นถิ่นสามารถเป็นผู้เจริญหรือผู้มีอารยะในวิถีทางของตนเองเช่นกัน

การดำรงชีวิตรอดในป่าไม่ได้มีเพียงความสามารถในการเดินป่าเท่านั้น แต่เรื่องอาหารและน้ำดื่มเป็นอีกปัจจัยสำคัญที่ทำให้คนพื้นถิ่นสามารถมีชีวิตรอดในป่าได้ เทคโนโลยีอีกด้านหนึ่งของคนพื้นถิ่นจึงเป็นความสามารถในการหาอาหารและน้ำ ตลอดจนความรู้ว่าสิ่งใดในป่าที่กินเป็นอาหารได้โดยไม่เกิดพิษต่อร่างกายและความรู้ในการเก็บรักษาอาหาร เป็นความสามารถและความรู้ที่คนเมืองผู้เคยชินกับความสะดวกสบายในเมืองไม่อาจมีทัดเทียมได้เท่าคนพื้นถิ่นเนื่องจากความสะดวกสบายในเมืองทำให้คนเมืองไม่ต้องดิ้นรนหาอาหารเพราะมีร้านอาหารให้บริการอย่างมากมาย ต่างกับคนพื้นถิ่นที่อยู่ป่าจึงต้องรู้จักเลือกและมีความชำนาญในการหา รวมถึงการเก็บรักษาถึงจะได้มีอาหารไว้เพื่อการยังชีพในป่า

“ระหว่างตั้งแคมป์ พวกลูกหาบช่วยกันตีตะขาบได้สองตัว ... พวกนั้นพอสำเร็จโทษได้ แทนที่จะทิ้ง กลับตัดเชี้ยวออก และเตรียมก่อไฟย่างกินกันเป็นที่สนุกสนาน ดารินเห็นเข้าก็แทบอาเจียน

‘เดี๋ยวคอยดูซิ พอถูกย่างไฟเข้า กลิ่นไม่มีผิดอะไรกับกุ้งเผา’

เชษฐา ผู้จะพอชำนาญป่าเหนือกว่าทุกคนในคณะอธิบาย...

‘พวกนี้เน่เหลือเกิน กินกันไม่เลือกสักอย่าง’

ดารินบ่น

‘ถ้าเขาพิถีพิถันกันในการกิน พวกเขาก็อยู่ในป่าไม่ได้ ธรรมชาติสอนเขาไว้อย่างนั้นเอง และว่าอันที่จริงจะว่าพวกเขาโง่ก็ได้ ตรงข้ามเสียอีก เขาฉลาดในการหาของกินที่สุด สิ่งไหนที่มันกินเข้าไปแล้วเป็นอันตราย เขาก็รู้และจะไม่แตะต้องเป็นอันขาด พวกเราชาวกรุงเสียอีก เวลาเดินป่า และอดอยากเข้าตาจนจริงๆ เรายังไม่สามารถจะรู้ได้ว่าอะไรควรถูกกินได้ อะไรเป็นพิษเป็นภัย สวาปามส่งเดชเข้าไป บางทีก็ถึงชีวิตเหมือนกัน’ ” (พนมเทียน, 2547c: 992-993)

การกินตะขาบของพวกลูกหาบแสดงให้เห็นความรู้ในเรื่องการหาอาหารของคนพื้นถิ่น ตะขาบเป็นสัตว์มีพิษที่คนเมืองมักจะมองข้ามไปว่าเป็นสัตว์อันตรายและไม่สามารถนำมากินเป็นอาหารได้ แต่พวกลูกหาบกลับมีความรู้ที่สัตว์ชนิดนี้สามารถกินได้ และยังสามารถกำจัดพิษของ

ตะขบ ทำให้สามารถนำมากินเป็นอาหารได้โดยไม่ก่อให้เกิดอันตรายกับร่างกาย เหตุการณ์ครั้งนี้ จึงเป็นบทเรียนสอนเป็นความรู้ให้กับคนเมืองอย่างดาร์วิน เมื่ออยู่ในป่าคนพื้นถิ่นกลายเป็นคนที่มี ความรู้ความสามารถสังเกตได้จากการกิน คนพื้นถิ่นเหล่านี้สามารถดำรงรอดในป่าได้เพียงแค่การ มีความรู้ว่สิ่งใดสามารถใช้เป็นอาหารเพื่อการยังชีพได้ ต่างกับคนเมืองเมื่อต้องเข้ามาอยู่ในป่า กลับไม่มีความรู้พื้นถิ่นแบบนี้ ทำให้เอาตัวรอดในป่าได้ยากกว่า คนเมืองจึงต้องเป็นฝ่ายเรียนรู้ เทคโนโลยีแบบนี้จากคนพื้นถิ่น โดยไม่มองแต่เพียงผิวเผินว่าสิ่งที่คนพื้นถิ่นทำการแสดงออก ถึงความโง่และความไม่เป็นอารยะ แต่หากมองให้ลึกและพยายามทำความเข้าใจจะพบความ ฉลาดและความเจริญของคนพื้นถิ่นดังเช่นที่เซเชสสุากำลังอธิบายให้ดาร์วินเข้าใจ เหตุการณ์ดังกล่าว จึงแสดงให้เห็นการตอบโต้ของคนพื้นถิ่นที่มีความรู้ความสามารถในการหาอาหารป่าอันเป็น เทคโนโลยีแบบพื้นถิ่นที่คนเมืองและความรู้แบบตะวันตกภายใต้วาทกรรมการพัฒนายังไม่เข้าใจ ในป่าคนพื้นถิ่นสามารถแสดงความเจริญของตนเอง ขณะที่คนเมืองกลับกลายเป็นคนที่ด้อยกว่า ซึ่งเป็นความหมายที่ตรงข้ามและแสดงการตอบโต้ความหมายที่วาทกรรมการพัฒนาใช้มองคนพื้น ถิ่นว่าเป็นคนที่ด้อยพัฒนาและด้าหลังกว่าคนเมือง แต่ในเหตุการณ์นี้ตัวบทนำเสนอไปในทิศทาง ตรงกันข้ามเพื่อให้เห็นอีกด้านของคนพื้นถิ่นที่มีความเหนือกว่าและเจริญกว่าด้วยเช่นกัน ไม่ได้มี แต่คนเมืองหรือคนชาติพันธุ์ตะวันตกเท่านั้นที่ เป็นผู้เจริญ

การทำอาหารแบบชาวป่าเป็นอีกหนึ่งภูมิปัญญาที่ช่วยแสดงให้เห็นเทคโนโลยีของคน พื้นถิ่น โดยไม่จำเป็นต้องพึ่งพาอุปกรณ์อำนวยความสะดวก หรือร้านอาหารหรูหราแบบในสังคม เมือง ยกตัวอย่างเช่นการหุงข้าวแบบบ้านป่าด้วยวิธีการหลาม “ข้าวสารถูกใส่ลงไปในกระบอไม้ ไม้และทำให้สุกโดยการหลามอันเป็นวิธีของชาวป่าโดยแท้ ผิดไปกว่าการหุงด้วยหม้อสนามซึ่ง เปลืองเวลามากกว่า” (พนมเทียน, 2547h: 3494) วิธีการหุงข้าวลักษณะนี้แสดงถึงภูมิปัญญาของ คนพื้นถิ่นที่ไม่ต้องพึ่งพาสิ่งอำนวยความสะดวกของคนเมืองอย่างหม้อสนามเพราะกระบอไม้ไม้ สามารถหาได้ในป่า และยังมีข้อได้เปรียบคือสามารถหุงข้าวให้สุกได้รวดเร็วกว่า แสดงถึงความ เจริญกว่าทางภูมิปัญญาของคนพื้นถิ่นที่รู้จักปรับตัวให้สามารถดำรงรอดในป่าได้ นอกจากนี้การมี อาหารรสเลิศไม่จำเป็นต้องไปหาจากร้านอาหารในเมืองเท่านั้น แต่คนพื้นถิ่นสามารถสรรสร้าง รายการอาหารที่รสเลิศไม่แพ้ร้านอาหารในเมืองเช่นกัน นั่นคือหม้อหุงข้าวบ้านป่า

“...ส่วนรพินทร์ก็เอาไฟรางขึ้นอย่างประณีตเผาถ่านจนครุระอุได้ที่จัดการผ่าท้องลูกหมู คัดเอาเครื่องในออกล้างน้ำสะอาดดีแล้ว ก็ตัดใบกล้วยอ่อนๆ มาเคล้ากับเกลือยัดเข้าไปในท้องมันจนอัดแน่น แล้วใช้หวายเส้นเล็กๆ เย็บรอยผ่าไว้ตลอดจนเป็นตัวดังเดิม ตัดไม้เสียมแหลมเสียบจากปากทะลุออกกัน แล้วนำขึ้นพาดอย่างบนหลักไม้ง่ามสองอันที่ปักไว้ปากหลุมไฟรางทั้งสองด้าน คอยนั่งพลิกหมุนและตรวจไฟอยู่อย่างพิถีพิถัน คณะนายจ้างเข้ามานั่งล้อมวงดูเขาจัดการกับหมูตัวนั้นอย่างทึ่งๆ...

‘หมูหันแบบบ้านป่าครับ...’

‘เข้าป่ามานาน ก็เพิ่งจะได้ลูกหมูตัวเหมาะๆ สำหรับพอดีทำหันได้ตัวนี้เอง ถ้าใหญ่เกินไปนักก็เอามาทำแบบนี้ไม่ได้ รับรองครับ ว่าหมูหันในภัตตาคารจีนทำอะไรไม่ได้เลย แต่ต้องคอยนานหน่อย’ ” (พนมเทียน, 2547e: 1730-1731)

หมูหันบ้านป่าที่รพินทร์ทำต้องอาศัยกรรมวิธีในการทำอย่างประณีต แสดงให้เห็นเทคโนโลยีที่เจริญของคนพื้นถิ่นที่สามารถคิดค้นวิธีการหันหมูได้ออกมาเลิศรสไม่แพ้ร้านอาหารหรูหราในเมือง หมูหันมีเนื้อจึงเป็นรายการอาหารที่เผยให้เห็นความสามารถและความเป็นอารยะของคนพื้นถิ่นได้ไม่ต่างไปจากอาหารในภัตตาคารของคนเมือง คณะนายจ้างในฐานะคนเมืองยังต้องยอมรับความสามารถของคนพื้นถิ่น ในเหตุการณ์นี้นายจ้างรู้สึกที่ต่อการทำหมูหันของรพินทร์ ดังนั้นนวนิยายจึงนำเสนอให้เห็นว่าคนพื้นถิ่นไม่ใช่ผู้ไม่เป็นอารยะ เห็นได้จากเทคโนโลยีในการสร้างรายการอาหารเลิศรสได้ในระดับทัดเทียมกับอาหารราคาแพงในเมือง แม้ว่าคนพื้นถิ่นจะอยู่ในป่าลึกและไม่จำเป็นต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวกจากเมืองเพื่อทำอาหารชนิดนี้ หมูหันบ้านป่าที่ทัดเทียมได้กับหมูหันจากภัตตาคารจึงเป็นภาพแทนความเป็นอารยะของคนพื้นถิ่นที่สามารถทัดเทียมความเป็นอารยะของคนเมืองได้เช่นกัน

เมื่อหาอาหารมาได้แล้วการเก็บรักษาอาหารเพื่อให้อยู่ได้ยาวนานขึ้น สำหรับเก็บไว้ยามหาอาหารลำบากเป็นสิ่งจะสำคัญมากในการดำรงชีวิตให้อยู่รอดในป่า คนพื้นถิ่นจึงมีวิธีการเก็บ

รักษาอาหารที่หามาได้ด้วยวิธีแบบบ้านป่าที่สะท้อนภูมิปัญญาและความสามารถอันเป็นเทคโนโลยีแห่งความเจริญก้าวหน้าแบบพื้นถิ่น

“คณะล่าเหยียงผาทั้งหมดกลับมาถึงแคมป์ในตอนเย็น ลูกหาบมืงานหนักในการช่วยกันถลกหนังเหยียงผา ซึ่งได้มาอย่างมากมายเหล่านั้น บางส่วนเตรียมสำหรับปรุงอาหารคำร่วมกับเนื้อควางและเนื้อหมูป่าที่เหลือ ส่วนมากบ้างก็ใส่เกลือไว้ และบ้างก็ออานขึ้นย่างไฟรมสำหรับสต็อกเป็นอาหารแห้งต่อไป” (พนมเทียน, 2547a: 183)

ภูมิปัญญาของคนพื้นถิ่นในการถนอมอาหารเพื่อสามารถเก็บอาหารได้นานมากขึ้น โดยใช้วิธีการพื้นบ้านที่สามารถทำได้แม้อยู่กลางป่า และไม่ต้องพึ่งพาเครื่องมืออำนวยความสะดวกที่ก้าวหน้าจากในเมือง ภูมิปัญญาที่เป็นเทคโนโลยีแบบพื้นถิ่นนี้ตัวบทได้แสดงให้เห็นความเจริญก้าวหน้าและความเป็นอารยะของคนพื้นถิ่นเรื่องการรู้จักถนอมอาหารที่ไม่ได้ด้อยไปกว่าคนเมืองที่พัฒนาแล้วในสังคมเมือง ดังนั้นเทคโนโลยีในการถนอมอาหารแบบพื้นถิ่นจึงเป็นกลวิธีการได้กลับของคนพื้นถิ่นต่อวาทกรรมการพัฒนาที่มองว่าคนพื้นถิ่นล้าหลัง แต่ในเหตุการณ์นี้ได้เผยให้เห็นว่าคนพื้นถิ่นมีความเจริญทางภูมิปัญญาความคิดซึ่งสะท้อนความเป็นผู้มีอารยะไม่ต่างไปจากคนเมือง

น้ำเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่สำคัญมากสำหรับการดำรงชีพในป่า คนพื้นถิ่นเห็นความสำคัญในข้อนี้เมื่อเข้าป่าพวกเขาจึงเลือกพักในบริเวณที่ใกล้แหล่งน้ำสะอาดเสมอเท่าที่ภูมิประเทศจะเอื้ออำนวย เช่นเดียวกับบรรพบุรุษที่เลือกตั้งปางพักใกล้แหล่งน้ำ

“และนี่ดูเหมือนจะเป็นครั้งแรกของการหยุดพักนอนซึ่งปราศจากแหล่งน้ำใกล้เคียง อันเป็นสัญญาณเตือนให้ทราบว่าการเดินทางเริ่มเข้าสู่ความทุรกันดารผิดไปกว่าทุกครั้งที่เคยผ่านมาแล้ว” (พนมเทียน, 2547h: 3494)

การเลือกตั้งปางพักบริเวณใกล้เคียงกับแหล่งน้ำ โดยรู้ว่าบริเวณใดมีแหล่งน้ำสะอาดจึงเป็นเทคโนโลยีที่แสดงความเจริญของคนพื้นถิ่น นั่นคือในกรณีของป่าที่คนพื้นถิ่นมีความชำนาญในพื้นที่มาก่อน แต่ในกรณีที่เป็นพื้นที่ป่าซึ่งคนพื้นถิ่นไม่เคยผ่านมาก่อน คนพื้นถิ่นจึงต้องใช้เทคโนโลยีความสามารถที่เหนือขึ้นไปอีกในการแสวงหาแหล่งน้ำดื่ม ดังเช่นคะหยิ่นกะเหรี่ยง

หล่มข้างที่ร่วมเดินทางมากับคณะด้วยเป็นผู้ที่มีความสามารถหาแหล่งน้ำดื่มได้จากการดมกลิ่น
หาต้นว่านเสนห์จันทร์

“รพินทร์ก็พยักหน้าเรียกคะหยิ่นเข้ามา ส่งภาษาถามในทันที่นั่นครู่หนึ่ง
เขาก็หันไปทางเซษฐา

‘ผองเองก็ไม่ทราบมาก่อนเหมือนกัน ในเรื่องนี้ แต่คะหยิ่นยืนยันแน่นอน
ว่า ว่านเสนห์จันทร์ขึ้นที่ไหน ที่นั่นจะต้องมีน้ำบริสุทธิ์ใช้ดื่มกินได้’ ”
(พนมเทียน, 2547i: 3951)

“จอมพรานก็อดหัวเราะออกมาไม่ได้ หันไปส่งภาษาถามความคะหยิ่น
แล้วบอกกับคณะนายจ้างว่า

‘มันบอกว่า จมูกคนย่อมไม่เหมือนกันครับ ความจริงเสนห์จันทร์ไซย
จากต้นแหล่งตามลม มาถึงที่พักของเราเมื่อคืนรัศมีห่างเพียงไม่เกิน 5-
6 กิโลเมตรนี่เอง แต่ที่ต้องเดินไกลกินเวลานาน ก็เพราะสภาพของป่า
และเขา ซึ่งทำให้ต้องเดินอ้อม มันยังยืนยันอีกด้วยว่า น้ำที่แกซายใส่
กระบอกนำมาทิ้งไว้ให้ จะต้องเป็นน้ำจากแหล่งที่เสนห์จันทร์ขึ้น และ
มันกำลังจะนำเราเข้าไปนั่นเอง’

‘ก็เข้าเค้า น่าจะสมจริงอยู่เหมือนกัน เราอาจเข้าใกล้แหล่งน้ำเต็มทีแล้ว
ไม่งั้น แกซายจะเอาน้ำมาให้เราได้จากไหน’

ดารินออกจะคล้อยตาม” (พนมเทียน, 2547i: 3991)

“ ‘พบแล้วนาย! แหล่งน้ำซับบอยู่นั่น!’

...เสียงเจ้ากะเหรี่ยงหล่มข้างหัวร่อว่า ซึ่บซึ่เบ๊ให้ทุกคนดูว่านเสนห์
จันทร์ที่ขึ้นอยู่ริมๆ ขอบแอ่งน้ำใส... ” (พนมเทียน, 2547i: 4001-4002)

ความสามารถในการค้นหาแหล่งน้ำของคะหยิ่น ตั้งแต่ความรู้เรื่องว่านเสนห์จันทร์ที่จะขึ้นใกล้
แหล่งน้ำสะอาด และทักษะพิเศษในการดมกลิ่นระยะไกล แสดงให้เห็นเทคโนโลยีที่เจริญก้าวหน้า
ของคนพื้นถิ่น เป็นเทคโนโลยีเฉพาะตัวที่สามารถช่วยให้ทุกคนในคณะเดินทางอยู่รอดในป่าต่อไป

ได้ ทั้งที่ในเวลานั้นทุกคนในคณะกำลังเผชิญหน้ากับวิกฤตการณ์ขาดแคลนน้ำและไม่มีใครสามารถแก้ไขปัญหานี้ได้ แม้แต่นายจ้างผู้มีความรู้ที่เจริญก้าวหน้าหรือพรานพรินท์ที่เชี่ยวชาญเรื่องป่า มีเพียงคะหยิ่นที่มีเทคโนโลยีพิเศษด้านนี้จึงสามารถช่วยชีวิตทุกคนในคณะไว้ได้

นอกจากการหาแหล่งน้ำ การมีความรู้ที่แหล่งน้ำใดสามารถใช้ดื่มได้หรือไม่เป็นอีกสิ่งที่สำคัญสำหรับการดำรงรอดในป่า การดื่มน้ำจากแหล่งน้ำที่พบในป่าโดยไม่มีความรู้เกี่ยวกับน้ำ อาจทำให้เป็นอันตรายถึงแก่ชีวิตจากการดื่มน้ำที่เป็นพิษเข้าไปได้ คนพื้นถิ่นผู้มีความรู้ในด้านนี้จึงสามารถดำรงชีพในป่าได้

“จอมพรานยกขึ้นดมอย่างใคร่ครวญ แล้วเอานิ้วชี้ไปใต้อันนั้น จ้งไปอีกครั้ง น้ำนั้นมีสีขาวมัวๆ เหมือนสีนมจางๆ...”

พรินท์ก็ตรึมฝึปากแน่น มองหน้าคะหยิ่นและสว่างป่าแล้วค่อยยกขึ้นแตะชิมกับปลายนิ้ว ในที่สุดก็ดื่มเข้าไปเล็กน้อย บัดดล สีหน้าของเขาก็เข้มขึ้นขึ้นในทันที ตาเป็นประกายไปด้วยความปีติ มันจัดสนิทและเย็นเฉียบ

‘น้ำสะอาด กินได้ มันเป็นน้ำมวก’ ” (พนมเทียน, 2547i: 3977-3978)

ความรู้ของพรินท์เกี่ยวกับน้ำมวกเป็นความรู้แบบพื้นถิ่น ในการพิจารณาว่าเป็นน้ำสะอาดสามารถใช้ดื่มได้ ความรู้ด้านนี้เป็นเทคโนโลยีที่แสดงถึงความเจริญของคนพื้นถิ่นที่สามารถตรวจสอบความสะอาดหรือความเป็นพิษในน้ำดื่มได้ โดยไม่ต้องพึ่งพาความรู้และเครื่องมือทางวิทยาศาสตร์แบบคนเมือง เทคโนโลยีพื้นถิ่นด้านนี้จึงมีความเจริญก้าวหน้าที่เหนือกว่าความรู้ทางวิทยาศาสตร์ เพราะสามารถตรวจสอบได้ทันทีและรู้ผลได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญมากต่อการดำรงรอดในป่า ทุกนาที่ในป่าโดยเฉพาะเวลาที่กำลังขาดแคลนน้ำจึงมีผลต่อชีวิตของมนุษย์เป็นอย่างมาก ยิ่งสามารถตรวจสอบน้ำได้เร็ว การช่วยชีวิตมนุษย์ในป่ายังมีโอกาสมากขึ้น ที่สำคัญคนเมืองเมื่อต้องเข้ามาในป่าไม่สามารถพกพาเครื่องมือตรวจสอบน้ำมาได้ ส่วนมากจึงทำได้เพียงการใส่สารเคมีลงไปในน้ำเพื่อฆ่าเชื้อโรคบางชนิดเท่านั้น เทคโนโลยีแบบพื้นถิ่นในด้านนี้จึงมีประสิทธิภาพและช่วยเหลือคนในคณะเดินทางรวมถึงนายจ้างผู้เป็นคนเมืองได้ดีกว่า การนำเสนอ

ของนวนิยายในตอนนี้อะท้อนความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีแบบพื้นถิ่นที่มีมากกว่าเทคโนโลยีทางวิทยาศาสตร์ จึงเป็นการแสดงให้เห็นการตอบโต้ว่าทหกรรมการพัฒนา

คนพื้นถิ่นยังเป็นผู้มีภูมิปัญญาในด้านสมุนไพรและยารักษาโรคภัย หรืออาการบาดเจ็บต่างๆ เมื่ออยู่ในป่าที่ไม่มีโรงพยาบาลให้การดูแลรักษาได้เหมือนกับในเมือง และภูมิปัญญาด้านนี้ยังช่วยให้ทุกคนในคณะมีชีวิตรอดในป่าได้ แม้กระทั่งนายจ้างที่เป็นแพทย์ประจำคณะยังไม่อาจมีความสามารถทัดเทียมได้กับภูมิปัญญาพื้นถิ่นแบบนี้ ครั้งหนึ่งช่างป่าผู้เป็นพรานป่าคู่ใจของมาเรียมีโอกาสช่วยรักษาชีวิตไชยยันต์จากการถูกตะขาบยักษ์กัด ในตอนนั้นอาการของไชยยันต์เรียกได้ว่ากำลังเข้าสู่ความตาย ดารินผู้เป็นแพทย์ประจำคณะพยายามช่วยทุกวิถีทางแต่ไม่สามารถช่วยไชยยันต์ได้ แต่ช่างป่าเป็นผู้รู้ตำหรับยาที่ช่วยถอนพิษตะขาบยักษ์ได้ด้วยการนำพริกยักษ์มาตำผสมกับเนื้อของตะขาบยักษ์แล้วนำไปพอกบาดแผลเพื่อดูดพิษ

“ประมาณอีกสี่ครั้งของการเปลี่ยนพอกด้วยกของช่างป่าและทุกครั้งมันถูกย่างให้แห้งผากไปด้วยพิษที่ดูดออกมาทางปากแผล ทุกคนก็เห็นไชยยันต์ถอนหายใจเอือกขึ้นโดยแรง แล้วเปลือกตาอันปิดสนิทของเขาก็เริ่มกระตุกสั่นพลิว ต่อมาก็อีกอึดใจใหญ่ ม่านตาคู่นั้นจึงค่อยๆ ขยายขึ้น

ไชยยันต์

หลายเสียงอุทานเรียกนามของเขาออกไปพร้อมกันอย่างปลาดาบปลี้ม

ปีติใจขีดสุด” (พนมเทียน, 2547: 3825-3826)

ความตายของไชยยันต์ที่หมอดารินมองเห็นอยู่ข้างหน้าสามารถหลบเลือนหายไปได้ราวปาฏิหาริย์ด้วยการรักษาของช่างป่า ความสามารถของช่างป่าในเหตุการณ์นี้จึงเป็นการโต้กลับว่าทหกรรมพัฒนาด้วยการนำเสนอให้เห็นว่าเทคโนโลยีแบบพื้นถิ่นของช่างป่าเหนือกว่าเทคโนโลยีการแพทย์ทางวิทยาศาสตร์ของหมอดาริน แสดงให้เห็นชัยชนะของความรู้พื้นถิ่นที่สามารถช่วยชีวิตให้คนในคณะรอดตายได้ ขณะที่ความรู้ทางวิทยาศาสตร์การแพทย์กลับไม่สามารถช่วยเหลือไชยยันต์จากพิษของตะขาบยักษ์ได้

นอกเหนือจากส่งป่าในขณะเดินทาง ยังมีนางชายกะเหรี่ยงหนุ่มผู้เป็นตัวละครที่สำคัญอีกตัวหนึ่งในด้านการมีความรู้เรื่องสมุนไพรชนิดต่างๆ ซึ่งช่วยให้ทุกคนในคณะมีชีวิตรอดในป่าได้หลายครั้ง นางชายมีสมุนไพรหลายชนิดที่เป็นประโยชน์พกติดตัวมาด้วย เช่น ว่านพระอาทิตย์ที่ช่วยแก้พิษยาเสพติดที่ทำจากหนังกวางคอกภูเขา ยาสลบชนิดนี้พวกเผ่าสาบเขียวใช้เพื่อโจมตีคณะเดินทาง แต่ว่านชนิดนี้ของนางชายทำให้ทุกคนในคณะสามารถต่อสู้กับเผ่าสาบเขียวได้สำเร็จ นอกจากนี้ นางชายยังช่วยถอนฤทธิ์ของว่านพระอาทิตย์ที่ทำให้ทุกคนตาข้างไม่สามารถหลับได้ด้วยกรรไกรให้กินว่านรางจืด หรืออีกเหตุการณ์หนึ่งที่นางชายได้แสดงให้เห็นภูมิปัญญาในด้านยารักษาโรคคือตอนที่ดารินมีอาการรูมาตอยด์กำเริบทำให้ดารินเดินต่อไปไม่ได้ นางชายจึงปรุงยาจากน้ำมันเลี้ยงผาภูเขาเพื่อให้ดารินใช้ทาและนวด ยาสูตรนี้ของนางชายสามารถเห็นผลได้ในเวลาไม่นาน ทำให้ดารินกลับมาเดินได้เป็นปกติอีกครั้ง ความรู้เรื่องสมุนไพรและการปรุงยารักษาโรคของนางชายสามารถช่วยให้คนในคณะเดินทางมีชีวิตรอดในป่าต่อไปได้ ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์หรือการแพทย์ยังไม่สามารถทำได้เทียบเท่าหรือไม่สามารถช่วยเหลือคนในคณะได้เมื่อเกิดปัญหาขึ้น ความรู้ในด้านนี้ของนางชายจึงเป็นเทคโนโลยีแบบพื้นถิ่นตอบโต้วาทกรรมการพัฒนาด้วยการเอาชนะเหนือความรู้ทางการแพทย์และวิทยาศาสตร์ที่เป็นเทคโนโลยีแบบตะวันตกได้ ตลอดจนเพื่อเป็นบทพิสูจน์ให้เห็นความเจริญของคนพื้นถิ่นที่ไม่ด้อยไปกว่าคนเมือง

เครื่องรางของขลังและคาถาอาคมเป็นเทคโนโลยีแบบพื้นถิ่นอีกรูปแบบหนึ่งที่ช่วยให้พรานป่าสามารถดำรงรอดในป่าได้ แม้ว่าสิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องที่มงายไร้สาระในสายตาของวิทยาศาสตร์และวาทกรรมการพัฒนา แต่นวนิยายนำเสนอให้เห็นว่าสิ่งเหล่านี้กลับสามารถช่วยเหลือคนในคณะเดินทางให้สามารถมีชีวิตรอดและปลอดภัยจากอันตรายในป่าได้ โดยที่เทคโนโลยีทางวิทยาศาสตร์ไม่สามารถช่วยได้ ครั้งหนึ่งรพินทร์ช่วยคณะเดินทางไว้จากอาถรรพณ์ของนางไม้ที่บันดาลให้เกิดลมพายุมาพัดทำลายปางพัก ด้วยการบรรจุเครื่องรางของขลังลงในกระสุนแล้วยิงออกไปยังพายุนั้น

“สิ่งที่ทุกคนเห็นพรานใหญ่เขี่ยเลือกไว้ในถุงมือ จากบรรดาวัตถุแปลกๆ
หลายๆ ชิ้นปะปนกันอยู่เหมือนกองขยะ ... ปากก็ร้องบอกไชยยันต์ให้
เอากระสุนลูกซองมาแกะเอาลูกปราชัยออกเสีย

ไชยยันต์ปฏิบัติตามคำสั่งโดยเร็ว ใช้ปลายมีดพับแกะฝากระดาดของ
กระสุนลูกซองออก เทลูกปรายทิ้งแล้วส่งมาให้เขา พรานใหญ่รับมา
บรรจุเทสิ่งที่ยึดอยู่ในมือลงไปในปลอกกระสุน เอาฝาปิดตามเดิม
แล้วยกขึ้นจบบึงเหนือศีรษะครู่เดียวกับบรรจุลูกปืนนัดนั้นลงไปในรัง
เพลิงเอฟเอนกึ่งอัตโนมัติที่เรียกเอามาจากจัน แล้วส่องปากกระบอก
ขึ้นเป็นมุมสี่สิบห้าองศา หันออกไปยังป่าที่บึงปวนแทบถล่มทลายอยู่
ด้วยพายุและสรรพสำเนียงอันลึกลับน่ากลัวกระหึ่มแซ่อยู่นั้น

เขากระดิกนิ้วลั่นไกตูมออกไปในอึดใจนั้น!

พายุกำลังโหมกระหน่ำอยู่ บัดนี้อ่อนกำลังลงอย่างรวดเร็วและแล้วไม่
ถึงชั่วกัลป์หายใจมันก็สงบนิ่งลงเป็นดุษณีภาพเหมือนเดิม...”

(พนมเทียน, 2547h: 3412-3414)

เหตุการณ์พายุที่เกิดขึ้นเป็นเรื่องอาถรรพณ์ลึกลับที่ความรู้และเทคโนโลยีทางวิทยาศาสตร์ไม่
สามารถนำมาใช้จัดการได้ ปืนธรรมาจึงช่วยแก้ไขปัญหานี้ไม่ได้ แต่ปืนที่บรรจุเครื่องรางของขลัง
ของรพินทร์สามารถหยุดยั้งพายุที่เกิดขึ้นให้สงบลงได้ การเลือกใช้เครื่องรางของขลังมาแก้ไข
ปัญหานี้จึงแสดงให้เห็นความก้าวหน้าของเทคโนโลยีแบบพื้นถิ่นที่สามารถช่วยชีวิตคนในคณะ
เดินทางไว้ได้ ขณะที่เทคโนโลยีทางวิทยาศาสตร์เพียงอย่างเดียวกลับไร้ประโยชน์ในสถานการณ์นี้
เหตุการณ์ในครั้งนี้จึงเป็นการตอบโต้เทคโนโลยีทางวิทยาศาสตร์ภายใต้วาทกรรมการพัฒนา เพื่อ
แสดงความดีดกว่าของวิทยาศาสตร์และได้เห็นความเหนือกว่ากับชัยชนะของความเป็นพื้นถิ่นที่
มีเทคโนโลยีที่เจริญก้าวหน้าในรูปแบบของตนเองได้เช่นกัน และไม่ใช่ว่าเรื่องงมงายไร้สาระอีกต่อไป
แต่กลับเป็นสิ่งที่มีความหมายและสามารถช่วยการดำรงชีวิตรอดในป่า

การดำรงชีวิตในป่าหากคนใดมีจิตใจที่อ่อนไหวง่ายและไม่เข้มแข็งพอ อาจทำให้คนนั้น
เกิดความหวาดกลัวจนขาดสติได้ คาถาต่างๆ ที่คนพื้นถิ่นใช้ ในด้านหนึ่งจึงมีส่วนช่วยในเรื่องขวัญ
กำลังใจและอาจมีอิทธิฤทธิ์อื่นๆ ตามความเชื่อของคนพื้นถิ่น แต่คาถาเป็นสิ่งที่ช่วยให้คนพื้น
ถิ่นสามารถมีกำลังใจเข้มแข็งและเอาชีวิตรอดในป่าไปได้ โดยที่วิทยาศาสตร์ไม่สามารถทำได้เช่นนี้
ดังเช่นในกรณีของดารินที่ต้องไปนั่งห้างล่าสัตว์ในเวลากลางคืนกับรพินทร์เพียงสองคน กลางดึก
คืนนั้นดารินเห็นภาพและได้ยินเสียงหลอนรบกวนตลอดเวลาจนไม่สามารถหลับได้สนิท จนเดือน

ร้อนไปถึงรพินทร์ที่ต้องช่วยปลอบใจและสอนให้ท่องคาถาสมาทนางไม้จึงทำให้คารินไม่เห็นภาพ และได้ยินเสียงหลอกลอนอีก

“พูดถึงเรื่องคาถาอาคม มันเป็นเรื่องน่าหัวเราะนะครับโดยเฉพาะอย่างยิ่งยามเมื่อคุณหญิงมีความรู้สึกกลับคืนมาเป็นตัวของตัวเองเช่นขณะนี้ แต่สำหรับเมื่อคืนนี้ ตอนจิตใจของคุณหญิงกำลังวอกแวกหัวนั้นไหวเต็มที คุณหญิงก็ไหว้ต้นไม้หรือท่องคาถาที่ผมบอกให้ว่าตามได้โดยหัวเราะไม่ออกเลย...

...คุณหญิงเพียงจะเห็นความลึกลับพิสดารของป่าเป็นครั้งแรก ขนาดเบาะๆ เท่านั้น ต่อไปเราจะเดินทางลึกเข้าไปเป็นลำดับ ป่าจะใหญ่กว่านี้ขึ้นไปเรื่อย แล้วก็จะได้เห็นอะไรที่วิทยาศาสตร์พิสูจน์ไม่ได้หรือไม่มีโอกาสพิสูจน์อีกมากนัก ความจริงการใช้คาถาอาคม ก็คือการช่วยตนเองให้ควบคุมสติแนวแน่ขึ้นนั่นเอง หรืออีกนัยหนึ่งคนที่มีสติดี ก็คือคนที่มีคาถาวิเศษอยู่กับตนเองแล้ว” (พนมเทียน, 2547b: 696-697)

เหตุการณ์ครั้งนี้ทำให้คารินผู้เป็นแพทย์และนักวิทยาศาสตร์ไม่สามารถนำความรู้ที่เจริญแล้วแบบตะวันตกมาใช้ช่วยเหลือตนเองให้ควบคุมสติได้ รพินทร์จึงต้องเสนอหนทางช่วยเหลือด้วยการใช้คาถาที่เป็นวิธีปลุกปลอบจิตใจแบบคนพื้นถิ่นซึ่งเป็นวิธีที่ใช้ได้ผลจริง แม้แต่คารินที่เป็นนักวิทยาศาสตร์ยังต้องยอมรับประสิทธิภาพของคาถาดังกล่าว คาถาอาคมในเหตุการณ์นี้จึงเป็นเทคโนโลยีแบบพื้นถิ่นที่มีความเจริญก้าวหน้าเหนือเทคโนโลยีทางวิทยาศาสตร์ที่ไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้เมื่อเกิดเหตุการณ์เช่นเดียวกับกรณีนี้ การนำเสนอในลักษณะนี้ของนวนิยายจึงแสดงให้เห็นการวิพากษ์วาทกรรมการพัฒนาว่าความเจริญทันสมัย อย่างเช่นเทคโนโลยีทางวิทยาศาสตร์ต้องล้มเหลวและพ่ายแพ้ให้กับเทคโนโลยีแบบพื้นถิ่น ในกรณีนี้มีความเจริญมากกว่าคือคุณประโยชน์สามารถช่วยให้นายจ้างคนเมืองมีสติควบคุมจิตใจให้มั่นคงและดำรงรอดในป่าต่อไปได้ ที่สำคัญเทคโนโลยีความรู้แบบพื้นถิ่นบางอย่างที่วิทยาศาสตร์ยังศึกษาไปไม่ถึง ด้วยเหตุนี้วิทยาศาสตร์จึงไม่ควรตัดสินว่าเทคโนโลยีพื้นถิ่นเหล่านั้นเป็นเรื่องมงายไร้สาระ เพราะอีกด้านความเป็นพื้นถิ่นแบบนี้มีประโยชน์และมีความเจริญก้าวหน้าในแบบเฉพาะตัวเช่นกัน ความเจริญทางวิทยาศาสตร์ยังไม่อาจก้าวตามได้ทัน

เทคโนโลยีแบบพื้นถิ่นอันได้แก่ความรู้ ความสามารถ และภูมิปัญญาต่างๆ ของคนพื้นถิ่นเป็นเทคโนโลยีที่เจริญก้าวหน้าและไม่ได้ด้อยไปกว่าเทคโนโลยีทางวิทยาศาสตร์ โดยเฉพาะในบางบริบทดังเช่นในป่า ตามที่นวนิยายนำเสนอซึ่งเป็นบริบทที่ช่วยเปิดเผยให้เห็นคุณค่าของเทคโนโลยีแบบพื้นถิ่นที่ช่วยให้คนพื้นถิ่น รวมถึงคนเมืองที่ต้องใช้ชีวิตในป่าสามารถดำรงชีวิตได้อย่างอยู่รอดปลอดภัย ดังนั้นความเป็นพื้นถิ่นจึงไม่ใช่ความล้าหลังหรือความด้อยพัฒนาตามความหมายที่ถูกกำหนดโดยวาทกรรมการพัฒนา ในบริบทสังคมไทยที่ร่วมสมัยรัฐบาลหรือชนชั้นนำของไทยในยุคนี้พยายามใช้วาทกรรมการพัฒนาเข้าไปกำหนดความหมายให้กลุ่มคนพื้นถิ่นที่มีความล้าหลังด้อยพัฒนา สมควรได้รับการพัฒนาให้เจริญก้าวหน้าแบบสังคมเมือง ทั้งที่คนพื้นถิ่นมีเทคโนโลยีที่เป็นภูมิปัญญาความรู้ที่มีคุณค่าดีงาม และมีความเจริญในรูปแบบของตนเองอยู่ก่อนแล้ว แต่ต้องถูกทำลายหรือถูกลบเลือนไปจากการส่งเสริมการพัฒนาของรัฐบาลไทย ดังนั้นการนำเสนอของนวนิยายจึงเป็นภาพแทนของสังคมยุคร่วมสมัยที่ต้องการวิพากษ์วาทกรรมการพัฒนาในบริบทสังคมไทย ว่าคนพื้นถิ่นไม่ใช่กลุ่มคนที่เป็นอริยะตามวาทกรรมการพัฒนา แต่เป็นกลุ่มคนที่เทคโนโลยีที่เจริญก้าวหน้าไม่ด้อยกว่า หรือในบางครั้งอาจเจริญมากกว่าเทคโนโลยีทางวิทยาศาสตร์ ที่สำคัญเทคโนโลยีแบบพื้นถิ่นค่อนข้างมีความเฉพาะตัว คือคนพื้นถิ่นแต่ละคนสามารถมีเทคโนโลยีบางอย่างที่แตกต่างต่างกัน ทำให้คนพื้นถิ่นแต่ละคนมีความเป็นปัจเจกและมีความสามารถหลากหลาย ดังเช่นคณะเดินทางในนวนิยายที่ประกอบด้วยคนพื้นถิ่นหลายคน แต่ละคนมีเทคโนโลยีพื้นถิ่นบางด้านที่ไม่เหมือนกัน เมื่อรวมตัวกันเป็นคณะเข้าป่าจึงสามารถช่วยเหลือกันและกันให้ทั้งคณะดำรงรอดในป่าได้ ดังนั้นการมองว่าคนพื้นถิ่นล้าหลังเหมือนกันทั้งหมดจึงเป็นมุมมองที่ไม่ถูกต้อง เพราะเป็นการมองด้วยกรอบของวาทกรรมการพัฒนาที่ต้องการให้ความหมายแบบเหมารวมแก่คนพื้นถิ่น เพื่อให้ชนชั้นนำที่เป็นผู้กำหนดความหมายมีอำนาจไปควบคุมและจัดการคนพื้นถิ่นได้ง่ายและถูกต้องชอบธรรมมากขึ้น วาทกรรมการพัฒนาจึงให้ความหมายที่บิดเบือนและไม่รอบด้านแก่คนพื้นถิ่น การนำเสนอของนวนิยายถึงคุณค่าของเทคโนโลยีแบบพื้นถิ่นจึงเป็นอีกหนึ่งกระแสการตอบโต้วาทกรรมการพัฒนาในบริบทสังคมไทยร่วมสมัย

4.1.6 วนอุทยานกับเพลงผู้ใหญ่ลี: การเสียดสีการพัฒนาของไทยผ่านมิติชนชั้นและชาติพันธุ์

แนวคิดเรื่องการพัฒนาในบริบทสังคมไทยเป็นเพียงวาทกรรมที่รัฐบาลนำมาใช้เพื่อขยายฐานอำนาจของตนเองให้ครอบคลุมไปได้กว้างถึงพื้นที่ชนบทที่ห่างไกล ทำให้วาทกรรมการพัฒนาของไทยในบางครั้งไม่ได้ดำเนินไปเพื่อผลประโยชน์อย่างแท้จริงของประเทศชาติหรือประชาชน สิ่งเหล่านี้จึงสะท้อนให้เห็นผ่านเพชรพระอุมาซึ่งเป็นนวนิยายที่ร่วมสมัยกับสังคมไทยยุคนั้นที่เป็นยุค “แห่งการพัฒนา” ในนวนิยายแสดงการเสียดสีวาทกรรมการพัฒนาเพื่อให้เห็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจผ่านเรื่องของคนชั้นในสังคมและชาติพันธุ์ภายใต้เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจากกระแสวาทกรรมพัฒนาคือการจัดตั้งวนอุทยานและเพลงผู้ใหญ่ลี

นวนิยายภาคสองนำเสนอให้นายอำพลเจ้าของบริษัทส่งออกสัตว์ป่ามาแจ้งข่าวให้รพินทร์ทราบว่า มีชนชั้นนำที่เป็นข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ยื่นข้อเสนอให้รพินทร์เป็นกำนันโดยจะจัดตั้งหมู่บ้านหนองน้ำแห่งใหม่เป็นตำบล เนื่องรัฐบาลมีโครงการจัดตั้งป่าบริเวณนี้ให้เป็นวนอุทยาน แหล่งคุ้มครองและสงวนสัตว์ป่าจึงต้องการให้รพินทร์เป็นผู้ดูแลป่าบริเวณนี้ แต่รพินทร์ปฏิเสธเพราะทราบว่าโครงการดังกล่าวของรัฐบาลไม่ได้ช่วยพัฒนาความเป็นอยู่ของคนพื้นถิ่น หรือช่วยรักษาป่าและสัตว์ป่าอย่างแท้จริง เหตุการณ์ในตอนหนึ่งของนวนิยายกำลังเสียดสีการพัฒนาประเทศยุครัฐบาลเผด็จการทหารซึ่งมีโครงการสำคัญหนึ่งคือการจัดตั้งอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่และการตัดถนนจากเมืองหลวงไปสู่อุทยานแห่งนี้ในสมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ รัฐบาลให้เหตุผลว่าโครงการนี้เป็นการช่วยพัฒนานำความเจริญไปสู่พื้นที่ห่างไกล การเสียดสีเรื่องการจัดตั้งวนอุทยานเพื่อนำเสนอให้เห็นผลกระทบต่อป่าและคนพื้นถิ่นผ่านความคิดของรพินทร์ที่ไม่เห็นด้วยกับโครงการนี้

“อำพลขยับกายอย่างไม่สู้จะปลอดภัยไปรั้งใจนัก พุดเสียงต่ำ

‘คุณรพินทร์ กฎทุกอย่างย่อมมีข้อยกเว้นทั้งนั้น ผมยังได้รับสิทธิให้ดำเนินการค้าสัตว์ป่าได้เหมือนเดิม และคุณก็ต้องออกตระเวนหาสัตว์ป่าตามออร์เดอร์ของผมเหมือนเดิมนั้นแหละเพียงแต่เราจะป้องกันและห้ามไม่ให้พวกพรานพื้นเมืองล่าสัตว์หรือตัดไม้’

รพินทร์ ไพรวัลย์หัวเราะออกมาเบาๆ

‘ยิ่งบรรลัษณ์หนักเข้าไปนะสิครับ ห้ามคนอื่นไม่ให้ทำ แต่ฝ่ายเราทำได้
อย่างเดียว...’

‘แปลว่าคุณไม่เห็นด้วยรี ที่จะให้เขตป่าเหล่านี้เป็นป่าสงวน?’

‘ใช้การสงวนป่าไว้เนะมันดีแน่ครับแต่เราควรต้องพิจารณาเสียก่อนว่า
ป่าเขตไหนบ้าง และสภาพแวดล้อมโดยทั่วไป ป่าหนองน้ำแห้งเป็น
ป่าที่บดบังที่ห่างไกลผู้คนมาก ... คนป่าคนดอยในแถบนี้ก็มีไม่มาก
นัก ป่าๆ หนึ่งเขาตัดไม้กันไม่กี่ต้น ล้มสัตว์ที่มีซุกซุมปีละเพียงไม่กี่ตัวเพื่อ
เฉพาะนำมาเป็นอาหาร ป่ายังไม่อยู่ในภาวะถูกทำลาย และจะต้องเร่ง
ออกกฎหมายคุ้มครองออกมา...’ ” (พนมเทียน, 2547o: 6-7)

“ผมถามคุณง่ายๆ อย่างเดียว คุณอำพล ชาวเมืองนั้นมีหมู มีเนื้อ มีไก่
กิน ชาวป่าชาวดอยท่านผู้ใหญ่เหล่านี้คิดว่าเขาควรจะกินอะไรครับ
หญ้าคากับหนอน หรือว่าดินโป่งงั้นหรือถ้าห้ามไม่ให้เขาล่าสัตว์ ผมมี
สถิติอยู่ในมือว่าพวกชาวป่าชาวดอยเหล่านี้ ล่าสัตว์ป่าเพื่อเป็นอาหาร
วันละกี่ตัว และป่านี้มีสัตว์อะไรอยู่บ้าง จำนวนสักเท่าไร คิดเทียบ
ตามอัตราการล่าแล้ว มันไม่ถึง 1 เปอร์เซ็นต์ของสัตว์ที่มีอยู่ แต่ใช้การ
ดักจับสัตว์ส่งให้แก่สถานีของคุณ และคุณนำส่งออกนี่ยี เทียบแล้วมัน
จะลดจำนวนสัตว์ป่าบางประเภทไปถึง 30 เปอร์เซ็นต์ ทำไมเขาถึงไม่
ห้ามคุณเรื่องการส่งสัตว์ป่าออกนอกบ้าง คำตอบมันก็มีอยู่แล้ว อย่าให้
ผมพูดเลย ก็ยังดีนะ ที่คนมีอภิสิทธิ์อย่างคุณไม่มาเปิดกิจการตัดไม้
หรือโรงเลื่อยขึ้นที่นี้ ไม่งั้น ไม่น่าป่านี้จะรอดไปสักเท่าไรก็ยังไม่ทราบ”

(พนมเทียน, 2547o: 9)

ความคิดเห็นของรพินทร์แสดงการเสียดสีการพัฒนาของรัฐบาลไทย และความสัมพันธ์เชิงอำนาจ
เรื่องชนชั้นในสังคมไทยอย่างชัดเจน กล่าวคือรัฐบาลหรือชนชั้นนำของไทยใช้วาทกรรมการพัฒนา
ในกรณีนี้มีภาพแทนเป็นวนอุทยาน เป็นเหตุผลสร้างความชอบธรรมในการให้รัฐเข้าไปจัดการและ
ควบคุมป่าแต่เพียงผู้เดียวทั้งนี้ เพื่อสะดวกแก่การแสวงหาผลประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติใน
ป่าให้ตกมาอยู่ในกระเป๋าของชนชั้นนำ โดยเบียดเบียนความเป็นอยู่ของคนพื้นถิ่นด้วยการโยน

ความผิดฐานบุกรุกป่า ตัดไม้ทำลายป่า และล่าสัตว์ให้เห็นของคนพื้นถิ่น ทั้งที่คนเหล่านี้ดำรงชีพในป่าเพียงเพื่อการเลี้ยงปากท้องในแต่ละวันเท่านั้น หากแต่ชนชั้นนำและนายทุนต่างหากที่เป็นผู้ทำลายป่าไม้และทรัพยากรธรรมชาติ ในเหตุการณ์นี้แสดงให้เห็นว่าการจัดตั้งวนอุทยานเป็นการเอื้อประโยชน์ให้ชนชั้นนำแต่เป็นการผลักรถให้คนพื้นถิ่น โดยไม่มีการพัฒนาที่เป็นประโยชน์ให้แก่คนพื้นถิ่นหรือพื้นที่ป่า โครงการจัดตั้งวนอุทยานภายใต้วาทกรรมการพัฒนาของรัฐบาลไทยจึงเป็นภาพแทนวาทกรรมการพัฒนาในสังคมไทยยุครัฐบาลเผด็จการทหารที่ผู้ประพันธ์กำลังเสียดสีว่าวาทกรรมนี้เป็นเพียงการเมืองเรื่องอำนาจของชนชั้นนำในสังคมไทย ชนชั้นนำคือรัฐบาลมีอำนาจในการเป็นผู้ถือครองวาทกรรมการพัฒนา เมื่อชนชั้นนำต้องการแสวงหาผลประโยชน์จากป่าจึงกำจัดสิ่งกีดขวาง นั่นคือคนพื้นถิ่น โดยให้ความหมายว่าเป็นคนทำลายป่า และให้ความหมายว่าป่าเป็นพื้นที่ห่างไกลที่เสี่ยงต่อการถูกทำลาย จึงต้องได้รับการคุ้มครองจากรัฐบาลด้วยการตั้งเป็นพื้นที่ป่าสงวน ชนชั้นล่างคือคนพื้นถิ่นที่ใช้ชีวิตในป่ามาตั้งแต่ดั้งเดิม ต้องได้รับความเดือดร้อนไม่สามารถอยู่อาศัยและหาอาหารจากป่าพื้นที่สงวนได้อีก ชนชั้นนำที่มีอำนาจจึงใช้วาทกรรมการพัฒนาเป็นเครื่องมือเอารัดเอาเปรียบและกดทับชนชั้นล่างที่เป็นคนพื้นถิ่น ทั้งที่แนวคิดเรื่องการพัฒนาที่ส่งเสริมให้มีการสงวนป่าเป็นแนวคิดที่ดีและมีประโยชน์ต่อป่าเป็นอย่างมาก ชนชั้นนำที่นำแนวคิดนี้ในฐานะวาทกรรมไปใช้อย่างบิดเบือนและไม่ถูกต้อง เพื่อเอื้อผลประโยชน์ให้แก่ชนชั้นนำเท่านั้นจึงทำให้จุดประสงค์ที่ดีงามของการพัฒนาต้องบิดเบี้ยวไป การนำวาทกรรมไปใช้จึงมีความสำคัญมากที่อาจส่งผลดีหรือไม่ดีได้อย่างมากมาย ขึ้นอยู่กับว่าผู้นำไปใช้จะนำวาทกรรมไปใช้ในทิศทางใด การนำเสนอของนวนิยายในตอนนี้จะสะท้อน วาทกรรมการพัฒนาในบริบทสังคมไทยที่ถูกรัฐบาลไทยนำไปใช้อย่างไม่ถูกต้อง

เพลงผู้ใหญ่ลีเป็นอีกตัวอย่างหนึ่งนวนิยายแสดงการเสียดสีวาทกรรมการพัฒนาในบริบทสังคมไทยที่รัฐบาลนำการพัฒนาไปใช้อย่างไม่ถูกต้อง โดยนำเสนอผ่านมิติของชาติพันธุ์ระหว่างคนไทยกับคนตะวันตก นวนิยายนำเสนอให้นายจ้างชาวอเมริกันเป็นผู้ร้องเพลงผู้ใหญ่ลีเพื่อสร้างสัมพันธไมตรีกับคนพื้นถิ่นที่ต้องร่วมเดินทางเข้าป่าด้วยกัน

“ทั้งหมดที่ร่วมชุมนุมกันอยู่ในบ้านตบมือกราว ดร.สแตนลีย์หันมาก้ม
 ศีรษะให้รพินทร์อย่างงามครั้งหนึ่ง แล้วหันไปก้มศีรษะให้พวกพราน

พื้นเมืองอีกครั้งหนึ่ง พอเงยหน้าขึ้น อเมริกันผู้เคยผ่านหน่วยงาน ‘พีชเคอร์’ มาก่อนก็ตบมือซ้ำๆ เป็นจังหวะร้อง เพลงพื้นเมืองไทยออกมาว่า ‘สายัณห์ ตะวันร้อนฉ่ำ ผู้ใหญ่ลีตีกลองประชุม ชาวบ้านต่าง มาชุมนุม มาประชุมกันที่บ้านผู้ใหญ่ลี เอ้า! พวกเราร้องพร้อมๆ กันด้วยครับ มาสนุกกันสักคืน’

พร้อมกันก็พยักพยิด โบกมือเป็นจังหวะให้พวกนั้น พรานพื้นเมืองทุกคนโห่เฮกันลั่น...” (พนมเทียน, 2547o: 276-277)

การกล่าวถึงเพลงผู้ใหญ่ลีแสดงการเสียดสีรัฐบาลไทยในยุคร่วมสมัยของนวนิยาย คือเป็นสมัยที่เริ่มนำการพัฒนาจากตะวันตกมาใช้ในสังคมไทย โดยเริ่มใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ เนื่อร้องในเพลงผู้ใหญ่ลีสื่อให้เห็นว่า ผู้ใหญ่ลีซึ่งเป็นผู้นำชุมชนระดับท้องถิ่นได้รับข้อมูลมาจากการแต่เป็นการรับข้อมูลอย่างไม่ถูกต้องและผู้ใหญ่ลียังไม่เข้าใจเนื้อหาของข้อมูลนั้น แต่ต้องนำมาถ่ายทอดข้อมูลต่อให้กับชาวบ้านได้รับทราบทำให้เกิดความเข้าใจผิด คือทางการต้องการให้ชาวบ้านในท้องถิ่นเปลี่ยนมาทำเกษตรรูปคู่สัตว์แบบทุนนิยม ซึ่งเป็นแนวทางที่ไม่สอดคล้องกับสังคมชนบทจึงทำให้ชาวบ้านเป็นหนี้เพราะการเกษตรแบบทุนนิยมต้องลงทุนมาก ไม่เพียงแต่ระดับรากหญ้า แต่ยังเสียดสีสะท้อนไปถึงระดับรัฐบาลไทยที่รับแนวคิดการพัฒนามาอย่างไม่ถูกต้องเช่นกันจากสหรัฐอเมริกา คือรัฐบาลไทยรับแนวคิดการพัฒนามาใช้แปลความหมายการพัฒนาให้เน้นไปที่การสร้างสาธารณูปโภค เช่น ถนน น้ำประปา ไฟฟ้า และเร่งขยายเมืองไปสู่ชนบท เปลี่ยนประเทศเกษตรกรรมให้เป็นประเทศอุตสาหกรรม ส่งผลให้เกิดการละทิ้งบ้านเกิดในชนบทมาเป็นแรงงานในโรงงานในเมืองมากขึ้น เกิดการกระจุกตัวของคนในบางพื้นที่ที่เป็นเมืองใหญ่เท่านั้น

นอกจากนี้การให้นายจ้างฝรั่งเป็นผู้ร้องเพลงผู้ใหญ่ลีแสดงให้เห็นว่า นายจ้างฝรั่งกำลังเสียดสีว่าคนไทยรับการพัฒนาของตะวันตกมาใช้ แต่นำมาใช้อย่างบิดเบือน คือเน้นแต่การพัฒนาเชิงเศรษฐกิจ มุ่งให้เป็นสังคมอุตสาหกรรม จนละเลยผลกระทบอื่นๆ เช่น ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม แสดงให้เห็นว่าคนตะวันตกกำลังดูถูกคนไทยเรื่องการพัฒนาที่ต้องการเป็นประเทศเจริญก้าวหน้าเช่นเดียวกับประเทศตะวันตกแต่กลับไม่ประสบผลสำเร็จเพราะวิธีการนำมาใช้ยังไม่ถูกต้อง การนำเสนอนครชาติตะวันตกที่สามารถดูถูกคนไทยได้เป็นเพราะรัฐบาลไทยยังขาดความรู้

ความเข้าใจ รวมถึงบิดเบือนแนวคิดเรื่องการพัฒนา การพัฒนาในสังคมไทยยุคการพัฒนาจึงเป็นเพียงวาทกรรมรัฐบาลนำไปใช้อย่างไม่ถูกต้อง จึงไม่ก่อให้เกิดการพัฒนาที่เป็นประโยชน์อย่างแท้จริงต่อประชากรและประเทศชาติ การสอดแทรกการเสียดสีแนวทางการพัฒนาในบริบทสังคมไทยจึงเป็นการสะท้อนการวิพากษ์วาทกรรมการพัฒนาของไทยที่ยังไม่สมบูรณ์แบบและยังไม่ถูกนำมาใช้อย่างเหมาะสมกับสภาพสังคมไทยและคนไทย

4.2 เพศสถานะกับการเรียกร้องความเท่าเทียมของเพศหญิง

วาทกรรมการพัฒนาที่มาพร้อมกับความหมายของความเป็นอารยะ ความเจริญก้าวหน้าทันสมัยทางวิทยาการความรู้ เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง ประเทศที่พัฒนาแล้วอย่างประเทศตะวันตกจึงมีผู้คนและบ้านเมืองที่เป็นอารยะตามไปด้วย แต่สิ่งหนึ่งการพัฒนาไม่สามารถขจัดออกไปได้คือความไม่เท่าเทียมทางเพศ เพศชายยังมีสถานะที่ได้เปรียบมากกว่าและยังกดทับเพศหญิง แม้แต่ในสังคมแห่งการพัฒนาที่เจริญก้าวหน้าไปมาก สอดคล้องกับบริบทสังคมไทยร่วมสมัยที่เป็นยุคเผด็จการทหาร แม้ว่าในยุคดังกล่าวมีความพยายามนำแนวคิดการพัฒนามาปรับใช้กับสังคมไทยอย่างแข็งขัน กระทั่งได้ชื่อว่าเป็นยุคสมัยแห่งการพัฒนา แต่รัฐบาลเผด็จการทหารกลับยกการปกครองแบบพ่อปกครองลูกหรือปิตาธิปไตยมาใช้เป็นแนวทางในการบริหารประเทศ ซึ่งเป็นวิธีการปกครองที่ชูความเป็นใหญ่ของเพศชาย มีผลให้เพศชายในสังคมไทยมีสถานะที่อยู่เหนือกว่าเพศหญิง ไม่ต่างไปจากสังคมในอดีตที่ชายเป็นใหญ่ แม้ว่าในยุคของรัฐบาลชุดนี้จะพยายามนำแนวคิดการพัฒนามาใช้ในสังคมแล้วก็ตาม การพัฒนาในบริบทสังคมไทยจึงเป็นเพียงวาทกรรมที่ไม่ได้ช่วยให้สังคมพัฒนาไปจนมีความเท่าเทียมกันอย่างแท้จริงระหว่างเพศชายและเพศหญิง นวนิยายชุดนี้ที่สะท้อนบริบทสังคมไทยจึงนำเสนอเชิงวิพากษ์วาทกรรมการพัฒนาเพื่อให้เห็นการตอบโต้เพื่อเรียกร้องความเท่าเทียมทางเพศสถานะของเพศหญิง

4.2.1 ผู้หญิงคือป่า: การโต้กลับของเพศหญิงผ่านภัยอันตรายในป่า

ป่าที่เป็นฉากสำคัญที่สุดของเรื่องและเป็นพื้นที่ที่ถูกมองโดยสายตาของผู้ชายว่าเป็นภาพแทนของเพศหญิงจึงกลายเป็นเครื่องมือสำคัญที่ให้นวนิยายนำเสนอการตอบโต้วาทกรรมการพัฒนาในลักษณะของคู่ตรงข้ามคือ วาทกรรมพัฒนามีความหมายว่าเป็นฝ่ายที่เจริญก้าวหน้า แข็งแกร่ง เป็นผู้กระทำ แทนความหมายของเพศชายซึ่งในนวนิยายนำเสนอผ่านคณะเดินผู้เป็นตัวแทนการพัฒนา ตรงข้ามกับป่าหรือธรรมชาติที่มีความหมายว่าเป็นฝ่ายล้าหลัง ห่างไกลความ

เจริญ ธรรมชาติคือผู้ผลิตผู้สร้างแบบเดียวกับเพศแม่ เป็นผู้ถูกกระทำ แทนความหมายของเพศหญิงซึ่งในนวนิยายนำเสนอผ่านป่าและธรรมชาติในป่า ดังนั้นภัยอันตรายนานาชนิดในป่าที่คณะเดินทางต้องเผชิญจึงการแสดงออกถึงการตอบโต้เพื่อเรียกร้องความเท่าเทียมทางเพศสถานะของเพศหญิงที่มีภาพแทนคือป่า

เหตุการณ์ตอนที่แกชายผู้เป็นคนหนึ่งในคณะเดินทาง กระทำการล่วงเกินธรรมชาติในป่าด้วยการทดลองปืนยิงไปที่ต้นตะเคียนใหญ่ ภายหลังจากว่ารอยกระสุนบนต้นไม้ นั้นมียางไม้สีแดงกลื่นคล้ายเลือดไหลออกมา การตอบโต้ของป่าจึงถูกนำเสนอออกมาในรูปแบบของอาถรรพณ์นางไม้ที่มาหลอกหลอนและบันดาลพายุสร้างความปั่นป่วนให้กับทุกคนในคณะเดินทาง ตลอดจนเข้าสิงดารินเพื่อลักพาร่างของดารินหายไปจากปางพัก เพื่อชักนำให้คนในคณะมาขอขมาต่อ การล่วงเกินที่ได้กระทำลงไป

“ทุกคนสาบานได้ว่าเสียงนั้นไม่ใช่เสียงของดาริน วราฤทธิ์!

‘นายพรานใหญ่ ในอาณาจักรไพรอันกว้างใหญ่ไพศาลท่านย่อมเจเนจบ และตระหนักได้เป็นอันดีในสิ่งที่ควรไม่ควร ตัวท่านเองไม่ได้กระทำการบังอาจลบหลู่ภูรุกรานต่อเรา และเราเองก็คารวะยกย่องในสัจจะแห่งพรานไพรเช่นท่าน แต่คณะของท่านอาจไม่เข้าใจสิ่งนี้ ส่วนท่านในฐานะผู้นำก็ไม่พยายามที่จะช่วยให้เขาเข้าใจ ดังนั้น แม้ท่านจะไม่เจตนาหมิ่นก็เหมือนหมิ่นเราในข้อนี้’...

‘เราได้ส่งสัญญาณเตือนไปถึงท่านแล้ว แต่ท่านก็มีพักจะสนใจ จริงอยู่ สัจจะแห่งพรานไพรอันเคร่งของ ท่านสร้างให้เกิดตบะและพลังอำนาจ ท่านขับไล่สกัดกั้นบริวารของเราทั้งหลายให้แตกพ่ายถอยร่นไปได้ แต่ท่านอย่าคิดว่าจะมีชัยอยู่เหนือเรา ถ้าหากจะกระทำตัวเป็นศัตรูต่อกัน’...

‘...เราไม่ได้คิดที่จะก่อเวรใดๆ กับคณะของท่าน แต่เราต้องการให้พวกท่านทั้งหลายได้สำนึกในสิ่งที่ควรและไม่ควรเท่านั้น จงบอกให้นายของท่านขอขมาต่อเราเสีย’...

‘ส่วนเจ้า ไฉนพเนจรผู้ตระหนง ... เจ้าเป็นผู้ก้าวร้าวและโอหัง แม้จะไม่
มีเจตนาก็ตาม สิ่งที่ชำตองการจากเจ้าก็คือเลือดของเจ้าสามหยด...’ ”

(พนมเทียน, 2547h: 3426-3428)

อาถรรพณ์นางตะเคียนที่ก่อให้เกิดภัยพิบัติและความหวาดกลัวแก่คณะเดินทาง คือการตอบโต้จากป่าและธรรมชาติในฐานะภาพแทนของเพศหญิง กล่าวคือนวนิยายนำเสนอภาพป่าในฐานะเพศหญิงโดยนำเสนอผ่านนางตะเคียนที่เป็นผู้หญิงและเป็นผู้ถูกกระทำ คือตกเป็นเหยื่อกระสุนปืนของแกงชายจนเกิดเป็นรอยกระสุนบนต้นตะเคียนที่เปรียบได้กับร่างกายของนางตะเคียน รอยกระสุนเปรียบได้กับบาดแผลของเหยื่อเคราะห์ร้ายที่ต้องเสียเลือดหรืออย่างไม่มีสีแดงคล้ายเลือด นอกจากนี้ผู้กระทำคือแกงชายที่เป็นผู้ชาย เป็นสมาชิกคนหนึ่งในคณะเดินทางที่เป็นภาพแทนของการพัฒนา อีกทั้งอาวุธที่แกงชายใช้บุกรุกล่วงเกินเหยื่อ คือปืนที่เป็นอาวุธทันสมัยจากสังคมเมือง แสดงถึงการเป็นเครื่องมือจากการพัฒนา อีกทั้งปืนยังเป็นอุปมาแทนเพศชายได้เช่นกัน การยิงปืนไปที่ต้นตะเคียนของแกงชายจึงหมายถึงการกระทำที่เป็นการล่วงเกินและกดทับของเพศชายและการพัฒนาต่อเพศหญิงหรือป่า สะท้อนภาวะสังคมร่วมสมัยที่อยู่ภายใต้วาทกรรมการพัฒนาและเพศชายมีอำนาจมากกว่าหญิงและมีการกดทับเพศหญิงให้ด้อยกว่าหรือตกเป็นเหยื่อ ป่าในฐานะเพศหญิงจึงแสดงออกถึงการตอบโต้เพื่อเรียกร้องความเท่าเทียมทางเพศสถานะ คือใช้อำนาจเหนือธรรมชาติของนางตะเคียนตอบโต้คณะเดินทางและการกระทำล่วงเกินของคนในคณะ เพื่อให้เห็นว่าเพศหญิงหรือป่ามีอำนาจ มีสถานะที่ไม่ด้อยกว่า และสามารถโต้กลับเพศชายกับวาทกรรมการพัฒนาได้เช่นกัน

นวนิยายมักนำเสนอให้ภัยอันตรายในป่าที่คณะเดินทางต้องเผชิญเป็นเพศหญิง ยกตัวอย่างเช่น นาคเทวี นางไม้ตนอื่น เสือสมิงที่แปลงกายเป็นหญิงสาว หรือเทือกเขาที่มีรูปร่างเป็นผู้หญิง สิ่งเหล่านี้ล้วนมีภัยอันตราย มีความยากลำบากให้คณะเดินทางต้องต่อสู้ฝ่าฟันเดินทางผ่านไปให้ได้ เพื่อให้เห็นว่าการเดินทางบุกรุกเข้ามาในป่าของคณะเดินทาง เป็นการรุกล้ำล่วงเกินต่อป่าที่เป็นภาพแทนของผู้หญิง สังเกตได้จากในนวนิยายที่นำเสนอว่าป่าที่คณะเดินทางมุ่งหน้าไปเป็นป่าหลงสำรวจ เป็นป่าบริสุทธิ์ และไม่เคยมีใครเดินทางผ่านเข้าไปได้สำเร็จ แต่คณะเดินทางที่นำโดยรพินทร์สามารถบุกเบิกเส้นทางนี้ได้สองครั้ง ทั้งนวนิยายภาคแรกและภาคสอง การเข้าป่าของคณะเดินทางที่เป็นภาพแทนของวาทกรรมการพัฒนาและเพศชายจึงเป็นการรุกล้ำ

และทำลายความบริสุทธิ์ของป่าหรือเพศหญิง ป่าหรือเพศหญิงที่เป็นฝ่ายถูกกระทำ คือการถูกบุกรุกจึงแสดงการตอบโต้ด้วยอำนาจของป่าในรูปแบบของภัยอันตรายต่างๆ ผ่านภาพความเป็นผู้หญิงคือนางไม้ นาคเทวี เสือสมิงในร่างหญิงสาว หรือเทือกเขารูปผู้หญิง เพื่อเรียกร้องความเท่าเทียมไม่ให้เพศหญิงต้องมีสถานะที่ด้อยกว่าและถูกกดทับเสมอไป ขณะเดียวกันเป็นการวิพากษ์วาทกรรมการพัฒนาที่ล้มเหลวคือเป็นแนวคิดที่สร้างความเป็นอารยะมากมาย แต่กลับไม่สามารถล้มล้างความไม่เท่าเทียมทางเพศสถานะที่มีมาอย่างยาวนานตั้งแต่อดีตที่ยังล้าหลังไร้การพัฒนา

4.2.2 ความแข็งแกร่งทัดเทียมชายและบทบาทผู้ช่วยเหลือ

เพศหญิงถูกให้ความหมายโดยวาทกรรมการพัฒนาและเพศชายว่าเป็นเพศที่อ่อนแอจึงต้องเป็นฝ่ายรอคอยความช่วยเหลือ ตรงข้ามกับเพศที่แสดงถึงความเข้มแข็งจึงสามารถเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือแก่ผู้อื่น มุมมองลักษณะนี้สอดคล้องกับวาทกรรมบุรพคตินิยมและอาณานิคมนิยมที่ชาติตะวันตกผู้เป็นเจ้าของอาณานิคมมองว่าตะวันออกและประเทศอาณานิคมเปรียบได้กับเพศหญิงที่อ่อนแอจึงพาดพิงต่อเจ้าอาณานิคมหรือประเทศตะวันตก ซึ่งเป็นความหมายที่กดทับเพศหญิงเพื่อชูอำนาจชายให้เห็นอีกว่า นวนิยายชุดนี้จึงได้เปิดเผยอีกด้านของเพศหญิงให้เห็นว่าผู้หญิงสามารถมีความแข็งแกร่งและเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือได้ไม่ต่างจากผู้ชาย

นวนิยายนำเสนอให้ตัวละครหญิงทุกคนที่ร่วมเดินทางไปกับคณะโดยเฉพาะดารินที่มีความแข็งแกร่งทรหดสามารถอดทนจนเดินไปถึงจุดหมายได้สำเร็จทุกคน รวมทั้งยังมีความสามารถให้ความช่วยเหลือตัวละครชายในบางสถานการณ์ที่ผู้ชายต้องกลายเป็นคนอ่อนแอ ความแข็งแกร่งของตัวละครหญิงเป็นที่ยอมรับแก่พันธมิตรตามความรู้สึกของเขาคือว่า

“...สมัยก่อนนี้เคยดูถูกคุณหญิงไว้ที่หนึ่งแล้ว แต่แล้วกลับปรากฏว่าเธอก็หนึ่งเหมือนกัน เมย์ก็เคยเป็นตัวอย่างของผู้หญิงยอดทรหดให้ผมเห็นกับตามาแล้ว แม่ผมทอกกับแม่ผมแดงนั้นอาจเยี่ยมกว่าคุณหญิงดารินหรือมาเรีย ฮอฟมัน ก็ได้ ใครจะรู้” (พนมเทียน, 2547๐: 195)

หลายเหตุการณ์ที่รพิพรได้ประสบมากับตนเองถึงความแข็งแกร่งของตัวละครหญิง ยกตัวอย่างเช่น ดารินขณะที่เดินทางร่วมกันอยู่กลางป่า สามารถบุกขึ้นไปกับคณะเดินทางที่มีแต่ผู้ชายเป็นส่วนใหญ่ในป่าที่เต็มไปด้วยความยากลำบากและภัยอันตรายได้ราวกับผู้ชาย โดยไม่เคยบิพากัน แสดงการถอดใจ หรือเรียกร้องความช่วยเหลือจากผู้อื่นทั้งสิ้น

“หนึ่งชั่วโมงผ่านไป กลางละเมาะสลบไปกับทุ่งโล่งอันร้อนระอุนั้น หล่อนเริ่มหิวน้ำ แต่ไม่ยอมเปิดกระตึกออกดื่ม บดฝรังเย็บๆ อยู่ในปาก เหงื่อชุ่มโชกใบหน้าและเปียกเสื่อเดินป่าจนรัดแนบเนื้อราวกับซุบน้ำ ความทรหดอดทนอันเป็นธรรมชาติพิเศษที่เหนือเพศของตนเองมีอยู่ก่อนแล้ว เมื่อมาผสมกับทิวิมานะและความขุ่นใจที่สะสมอยู่ก่อกวน ดาริน วราฤทธิ์ก็กลายเป็นผู้ชายอกสามศอกไปคนหนึ่ง จนแม้แต่พรินทร์เอง ผู้ลอบฆ่าเลื่องลือมาทางเบื่องหลังบ่อยๆ ก็ยังอดที่จะประหลาดใจเสียมิได้” (พนมเทียน, 2547c: 1074-1075)

นอกจากนี้ดารินยังเป็นผู้ปราบสัตว์ป่าดุร้ายได้หลายครั้งยกตัวอย่างเช่นมิงสาที่เป็นควายป่าขนาดใหญ่ หรือแม้แต่ไอ้แห้วข้างร้ายกาจและฉลาดหลักแหลม ทั้งที่ในขณะมีตัวละครชายที่มีความสามารถหลายคน แต่กลับเป็นดารินที่สามารถล้มสัตว์ป่าเหล่านั้นลงได้ แสดงถึงความแข็งแกร่งได้ทัดเทียมเพศชายเพราะการจะล้มสัตว์เหล่านี้ได้ ดารินต้องผ่านมาทั้งการออกตามรอยด้วยการบุกป่าที่ยากลำบากและต้องใช้ฝีมือในการล่าสัตว์ ดารินจึงได้รับการยอมรับนับถือในฝีมือจากตัวละครชายคนอื่นๆ

“ นายหญิงยิงเด็ดเหลือเกินครับ เข้าสมองทั้งสองนัด ตอนที่มันล้มก็เกือบจะล้มทับนาย ดีว่านายหลบเสียทัน’

เกิดพูด มองดารินด้วยความเคารพเชื่อมั่นในฝีมือเต็มที่แล้วชี้ให้ดูแนวกระสุนซึ่งเจาะบริเวณศีรษะของควายมหากาฬตัวนั้น ระยะห่างกันเพียงไม่กี่นิ้วระหว่างแผลแรกกับแผลที่สอง...

‘ไม่ใช่ล้มมันเฉยๆ ในลักษณะธรรมดา แต่เป็นการล้มในวินาทีฉุกเฉินที่สุดโดยช่วยชีวิตผมกับเกิดไว้เสียด้วย อย่าประหลาดใจเลยครับ ฝีมือยิงปืนตามปกติของคุณหญิงเยี่ยมอยู่แล้ว และผมก็เคยบอกแล้วว่า ถ้าสามารถควบคุมสติได้โดยไม่ตื่นเต้นตกประหม่าเกินไปนัก คุณหญิงก็สามารถจะพิชิตสัตว์ป่าอันตรายทุกชนิดลงได้โดยไม่ยากเลยครับ’

จอมพรานพุดแผ้วดำ น้ำเสียงจริงจัง... ” (พนมเทียน, 2547d: 1310-1311)

เหตุการณ์นี้แสดงให้เห็นความแข็งแกร่งของดารินผู้เป็นเพศหญิง เป็นความแข็งแกร่งทั้งทางฝีมือร่างกาย และจิตใจจึงทำให้สามารถล้มมิงสาวตัวนั้นลงได้และเป็นที่ยอมรับและชื่นชมจากใจจริงของตัวละครชายถึงความแข็งแกร่งของเพศหญิงที่ไม่ได้ด้อยไปกว่าเพศชายแต่อย่างใด อีกทั้งยังสามารถช่วยชีวิตตัวละครชายไว้ได้พร้อมกันถึงสองคน แสดงการตอบโต้ว่าทกรรมที่นิยามว่าผู้หญิงอ่อนแอให้กลายเป็นผู้เข้มแข็งและมีบทบาทเป็นผู้ช่วยเหลือเพศชายได้

ไม่เพียงแต่ดารินอีกทั้งมาเรียเป็นตัวอย่างหนึ่งของตัวละครหญิงที่มีความแข็งแกร่งไม่แพ้ผู้ชาย มาเรียมีทักษะและความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับป่ามากพอสมควร เนื่องจากคลุกคลีอยู่กับพ่อที่เป็นนายพราน มาเรียจึงมีความรู้เรื่องการเดินป่า การแกะรอย และการใช้ปืนล่าสัตว์ การเดินทางในป่าครั้งนี้จึงทำให้มาเรียสามารถดูแลตัวเองได้และไม่เป็นภาระของคนอื่น ครั้งหนึ่งมาเรียปะทะกับแรดขนาดใหญ่ แต่มาเรียสามารถใช้ทักษะในการยิงปืนและการหลบหลีกจึงสามารถล้มแรดตัวนั้นได้ด้วยตัวคนเดียว อีกทั้งยังสามารถช่วยชีวิตปางพราวนคูใจของมาเรียที่เมื่อพบแรดตัวนั้นแต่กลับทำได้เพียงหนีขึ้นต้นไม้ หรือเหตุการณ์ในระยะที่คณะเดินทางเริ่มเข้าใกล้เทือกเขาพระศิวะ สภาพแวดล้อมบริเวณนั้นเป็นภูเขาสูงชัน ในเวลากลางคืนจะมีหิมะตกทำให้อากาศหนาวมากจนทุกคนในคณะต้องพึ่งตัวยาสมุนไพรของบุญคำเพื่อเพิ่มความอบอุ่นให้ร่างกายมิฉะนั้นอาจหนาวตายได้ ยกเว้นมาเรียเพียงคนเดียวที่ไม่ได้กินยาร้อนดังกล่าว เนื่องจากขณะนั้นมาเรียทราบแล้วว่าตัวเองตั้งครรรภ์ลูกของไซยยันต์หากกินยาร้อนจะทำให้เป็นอันตรายต่อเด็กในครรภ์ แต่มาเรียสามารถอดทนต่อความหนาวได้ และแม้จะอุ้มท้องลูกของตนเองอยู่มาเรียยังสามารถเดินทางต่อไปจนถึงจุดหมายปลายทาง รวมถึงเดิมทางกลับมาได้อย่างปลอดภัยทั้งตนเองและลูก แสดงให้เห็นความแข็งแกร่งของมาเรียเป็นอย่างมาก

นอกจากความแข็งแกร่งของตัวละครหญิงตามที่ได้กล่าวมา ตัวบทยังนำเสนอให้เห็นว่าตัวละครหญิงสามารถเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือได้ไม่ต่างจากผู้ชาย ดารินในฐานะแพทย์มีโอกาสรักษาอาการไข้จับสั่นของรพิณทร์ที่เกิดจากโรคมะลาเรียเรื้อรัง แต่เหตุการณ์ครั้งสำคัญที่นับว่าดารินสามารถช่วยชีวิตรพิณทร์จากการตามล่าของพวกसांगเขี้ยวชนเผ่ากินคน คือเป็นตอนที่รพิณทร์กับ ดารินติดอยู่ในถ้ำแห่งหนึ่งจากการหลบหนีการไล่ล่าของพวกसांगเขี้ยว ขณะนั้นรพิณทร์มีอาการ

ใช้จับสั้นนอนไม่ได้สติ เหลือเพียงคารินคนเดียวที่ต้องรับมือกับพวกสาวยุติมาที่ทยอยเข้ามาในถ้า เหตุการณ์ครั้งนั้นคารินสามารถปกป้องทั้งตนเองและรพินทร์จากพวกสาวยุติมาได้เป็นอย่างดี หากคาริน ไม่อยู่ด้วยรพินทร์จะไม่มีโอกาสรอดชีวิตอย่างแน่นอน โรคมะเร็งที่เป็นโรคประจำตัวของ รพินทร์จึงเป็นสิ่งที่เผยให้เห็นด้านที่อ่อนแอของตัวละครชาย ขณะที่คารินมีจุดแข็งคือเป็นแพทย์และ เป็นผู้หญิงแกร่งที่มีจิตใจกล้าหาญจึงสามารถให้ความช่วยเหลือตัวละครชายได้ เช่นเดียวกับคริส และเบลที่มีความรู้เรื่องการแพทย์จึงมีโอกาสช่วยรักษาพยาบาลอาการใช้จับสั้นให้รพินทร์ระหว่าง ที่อยู่กลางแจ้ง

ความแข็งแกร่งทัดเทียมชายและบทบาทผู้ให้ความช่วยเหลือของตัวละครหญิงแสดงให้เห็นการวิพากษ์เพศชายและวาทกรรมการพัฒนาว่าผู้หญิงไม่ใช่เพศที่อ่อนแอเสมอไป และสามารถให้ความช่วยเหลือเพศชายยามที่อ่อนแอกว่าได้เช่นกัน ทั้งนี้เพื่อเผยให้เห็นการตอบโต้และการเรียกร้องให้เห็นว่าเพศหญิงมีสถานะที่เท่าเทียมกับเพศชาย มุมมองที่เพศชายและวาทกรรมพัฒนามองว่าเพศหญิงอ่อนแอและด้อยกว่าจึงเป็นเพียงวาทกรรมเชิงอำนาจ เพื่อเชิดชูความเป็นใหญ่ของเพศชายภายใต้สังคมแบบปิตาธิปไตยเท่านั้น

4.2.3 ผู้หญิงตะวันตก: เรือนร่างกับความเป็นอื่น

ตัวละครหญิงชาวตะวันตกมีเสรีภาพ ความกล้าหาญและเปิดเผยในเรื่องเพศ ตัวละครหญิงเหล่านี้จึงใช้เรือนร่างที่เป็นวัตถุแห่งความปรารถนาในการดึงดูดและหลอกล่อตัวละครชาย เพื่อตอบสนองความปรารถนาของตัวละครหญิงชาวตะวันตกเช่นกัน แต่ลักษณะเช่นนี้กำลังคุกคามและสันคลอนความเป็นชายของตัวละครชายโดยเฉพาะชายไทย ลักษณะเช่นนี้ของผู้หญิงตะวันตกจึงถูกนำเสนอและให้ความหมายในเชิงลบและเป็นอื่นเพื่อคัดค้านอำนาจของเพศหญิงที่กำลังคุกคาม และรักษาอำนาจของเพศชายให้มีความมั่นคงต่อไป

ตัวละครชายมักจะมองตัวละครหญิงผ่านเรือนร่างในฐานะวัตถุทางเพศเพื่อสนองความปรารถนาในเบื้องต้นของเพศชาย ผู้หญิงจึงกลายเป็นเพียงวัตถุที่ถูกจ้องมอง แต่สิ่งที่นวนิยายเผยให้เห็น คือตัวละครหญิงชาวตะวันตกที่ถูกจ้องมองไม่ได้เป็นฝ่ายเสียเปรียบหรือถูกกระทำ เพราะเป็นความยินดี เต็มใจ และจงใจให้ถูกมอง เรือนร่างของผู้หญิงที่เป็นเพียงวัตถุทางเพศซึ่งมีความหมายในเชิงถูกกระทำ ถูกกดทับ และด้อยกว่า ได้พลิกสถานะให้กลับกลายเป็นฝ่ายที่มีอำนาจเหนือกว่า และเป็นผู้กระทำจากการใช้เรือนร่างคุกคามและสันคลอนความเป็นชายเห็นได้

จากความรู้สึกของตัวละครชายไทยทั้งสองคนที่มีต่อมาเรียในเรื่องเพศ ผ่านบทสนทนาระหว่าง
รพินทร์กับไชยยันต์

“ จะเจตนาหรือไม่เจตนาผมก็บอกไม่ถูกเหมือนกัน แต่แม่เจ้าประคุณ
เคยเปลือยกายล่อนจ้อนไล่ปล้ำผมมาแล้วหลายครั้ง เคยแม้กระทั่งเอา
ปิ่นยิงผม เมื่อผมพยายามบ้ายเบี่ยงหลีกหลบไม่ยอมให้ความประสงค์
ของหล่อนสัมฤทธิ์ผล...

‘เจียดศีรชะผมไปแค่เส้นยาแดงผ่าแปดเท่านั้น วันนั้นผมก็นึกว่าผม
ตายแน่แล้วเหมือนกัน แล้วก็ไม่มีทางจะช่วยตัวเองใดๆ ได้เลย พอดี
เหตุการณ์อย่างอื่นมันแทรกเข้ามาเสียก่อนทำให้รอดพ้นวิกฤตการณ์
ไปได้อย่างหวุดหวิด’...

กล่าวจบรพินทร์ก็ถอนใจเฮือก โคลงศีรชะซ้ำๆ

‘ฮิสทีเรียขั้นรุนแรงที่สุด ใจบ้ากามขึ้นสมอง!!’

ไชยยันต์พูดรอดไรฟันออกมา

‘คงไม่ถึงขั้นนั้นหรอกครับ แต่เป็นอย่างที่ผมเคยบอกคุณไชยยันต์ไว้
เสียมากกว่า คือเมย์เป็นคนอิสระเสรีเกินไปในทุกด้าน แม้กระทั่งด้าน
กามารมณ์ นิยมลัทธิ ‘ฟรีลัฟ’ แล้วก็มีอาการจิตพาธเจือปนอยู่บ้าง
เล็กน้อยเหมือนกัน ประเภทเซโดแมโซคิสซ์...’ ” (พนมเทียน, 2547k:
5475-5477)

“ ผมทราบว่า คุณไชยยันต์ชอบเมย์อยู่มากทีเดียว...’

‘ขอให้อู่วิดด้วยว่า ผมไม่ได้ ‘รัก’ ผมบอกว่าเพียงแค่ ‘ชอบ’ เท่านั้น ใ้ที่
ชอบก็เพราะ ‘สวย’ เนื้อหนังมังสาเหมาะสำหรับธุรกิจประเภทนี้ น้ำใจ
ด้านอื่นๆที่ๆไปก็กว้างขวางเหมือนผู้ชายออกสามศอก ฝึไม่ลายมือก็ดี
พูดกันตรงๆ ก็คือเก่งนั่นแหละ ผู้หญิงรูปสวยเก่งกล้าสามารถ ก็เป็น
เสน่ห์หรือจุดเด่นให้ผู้ชายชอบทุกคนไปแหละ แต่ใ้พฤติกรรมอัน

ลำสอนนี่สิ เป็นเรื่องที่จะรับเข้ามาร่วมวงศิวาน ยอมให้เป็นแม่ของลูก เราไม่ได้ นี่เป็นการหยิ่งอย่างโง่ๆ ของผู้ชายทางภาคตะวันออกเช่นเรา ตัวเราเองเจ้าผู้ลำสอนกับใครก็ได้ แต่เราไม่ชอบให้เมียของเราทำอย่างนั้น” (พนมเทียน, 2547k: 5480)

“ไชยยันต์มองดูจอมพราน อย่างนิยมลึงซึ่งอยู่ในห้วงลึกของจิตใจ

‘คุณนี่มันสุภาพบุรุษใจเพชรจริงๆนะ ... ผมเองก็พยายามจะเป็นอย่างคุณนั่นแหละ แต่ก็ทนไม่ไหว ถึงได้ถล่ม หล่อนเป็นฝ่ายเปิดฉากก่อน ก็คงจะเหมือนกับที่หล่อนเคยหมายเล่งงานคุณมาแล้วนั่นแหละ เพียงแต่ว่าคุณผ่านพ้นหลักหลบไปได้ แต่ผมเสียท่า เสียตัว!’ ”

(พนมเทียน, 2547k: 5483)

มาเรียผู้เป็นตัวละครหญิงตะวันตกในฐานะเพศหญิง ถูกมองผ่านสายตาของตัวละครชาย เธอเป็นเพียงวัตถุแห่งความปรารถนา สังเกตได้จากมุมมองของไชยยันต์ที่ชอบมาเรียเพราะความสวย เนื้อหนังมังสาซึ่งหมายถึงเรื่องร่างกายของมาเรียเหมาะกับธุรกิจประเภทนี้แสดงให้เห็นว่าไชยยันต์มองมาเรียเป็นเพียงสินค้าหรือวัตถุ เพื่อใช้ตอบสนองของความปรารถนาทางเพศให้แก่ผู้ชายเท่านั้น ตัวละครชายมองตัวละครหญิงเป็นเพียงวัตถุ ไม่ใช่มนุษย์จึงสะท้อนอำนาจชายที่กดทับเพศหญิง และแสดงถึงความไม่เท่าเทียมทางเพศสถานะในบริบทสังคมไทย

ในทางตรงกันข้ามมาเรียสามารถแสดงให้เห็นการได้กลับของเพศหญิงได้เช่นกัน กล่าวคือมาเรียเป็นผู้หญิงตะวันตกทำให้มีความกล้า เปิดเผย และมีอิสระเสรีทางเพศเป็นอย่างมาก ซึ่งเป็นจุดแข็งของผู้หญิงตะวันตกและเป็นลักษณะที่มีความเป็นชายอยู่มาก คือเป็นทั้งฝ่ายรุกจุใจมาก่อน ในสถานการณ์ของรพินทร์ มาเรียใช้ปืนยิงข่มขู่รพินทร์ ปืนเป็นอุปมาแทนเพศชาย ในเหตุการณ์นั้นมาเรียจึงพลิกบทบาทเปรียบได้กับผู้ชายที่เป็นฝ่ายบุกจุใจมาก่อน ทั้งยังใช้ปืนข่มขู่คุกคาม ทำให้รพินทร์ไม่มีทางสู้ได้ดังที่รพินทร์กล่าวว่าตนเองเกือบตายและไม่มีทางช่วยตนเองได้เลย รพินทร์จึงเปรียบได้กับผู้หญิงที่อ่อนแอและถูกระทำ ขณะที่ในด้านสถานการณ์ของไชยยันต์ไม่แตกต่างจากของรพินทร์มากนัก คือไชยยันต์เป็นฝ่ายถูกบุกจุใจมาก่อนตามที่ไชยยันต์กล่าวว่า มาเรียเริ่มเปิดฉากก่อน อีกทั้งไชยยันต์ยังมีจิตใจอ่อนไหวไปกับการรุกของมาเรีย แสดงถึงภาวะจิตใจที่อ่อนแอและด้อยกว่าของไชยยันต์ คำกล่าวของไชยยันต์ที่ว่าตนเองเป็นฝ่ายถูกคุกคามและต้องเสียท่า

เสียตัวให้กับมาเรียทั้งที่เป็นความยินดีของไชยยันต์ จึงเป็นเพียงคำกล่าวอ้างของตัวละครชายไทย เพื่อปลุกความหมายเชิงลบให้กับตัวละครหญิงตะวันตก ทำให้มาเรียมีภาพเป็นผู้หญิงร้าย เป็นผู้หญิงไม่ดี มีความผิดปกติและบกพร่อง ทั้งสองเหตุการณ์ของรพินทร์และไชยยันต์พบว่าตัวละครชายไทยกลายเป็นผู้ถูกกระทำ เป็นฝ่ายที่ด้อยกว่าและไร้อำนาจชัดเจน ขณะที่ตัวละครหญิงตะวันตกเป็นผู้กระทำ และมีอำนาจในการต่อรองมากกว่า ดังนั้นตัวละครชายไทยจึงรู้สึกถึงความ เป็นชายของตนกำลังถูกสิ้นคลอนโดยหญิงตะวันตก เนื่องจากความเป็นชายของตัวละครชายไทย กำลังถูกลดทอนลงไปจนมีสถานะไม่ต่างจากเพศหญิง จากการทำตัวละครหญิงตะวันตกมีความ เป็นชายสูงมากและคุกคามตัวละครชายไทยทั้งสองตามเหตุการณ์ดังกล่าว มาเรียจึงเป็นตัวอย่าง ของหญิงตะวันตกที่สามารถแสดงการโต้กลับความไม่เท่าเทียมทางเพศสถานะในบริบทสังคมไทย ภายใต้วาทกรรมการพัฒนาและการปกครองตามแบบปิตาธิปไตยของรัฐบาลเผด็จการทหาร

เมื่อตัวละครชายไทยทั้งสองอยู่ในสถานะที่ด้อยกว่าตัวละครหญิงตะวันตกทั้งที่รู้สึกหรือ มองว่าอำนาจของชายอยู่เหนือกว่าหญิงมาโดยตลอด สิ่งที่เกิดขึ้นคือการสร้างและปลุก ความหมายด้านลบหรือความเป็นอื่นให้แก่ตัวละครหญิงตะวันตก มาเรียถูกรพินทร์และไชยยันต์ มองว่าเป็นความต่ำส่งอน เป็นอิสสระีทางเพศที่มากเกินไป เป็นโรค หรือแม้แต่เป็นความผิดปกติ ทางจิตใจซึ่งเป็นความหมายที่แสดงถึงความเป็นอื่นทั้งสิ้น เพื่อลดทอนและกดทับอำนาจของเพศ หญิงให้กลับมามีอำนาจน้อยกว่าชายอีกครั้ง นอกจากนี้ไชยยันต์ยังแสดงให้เห็นการชู้อำนาจชายและการ กดทับของเพศชายผ่านมุมมองที่ว่าชายชาวตะวันออกซึ่งรวมถึงชายไทยด้วยที่มีทัศนคติว่า ผู้ชาย ตะวันออกสามารถมีพฤติกรรมเจ้าชู้หรือต่ำส่งอนได้เป็นเรื่องปกติธรรมดา แต่ผู้หญิงโดยเฉพาะที่มี สามีแล้วไม่สามารถทำได้เช่นเดียวกับผู้ชายเพราะเป็นลักษณะของผู้หญิงไม่ดี ทัศนคติเช่นนี้ของ ผู้ชายตะวันออกลดทอนให้เห็นความไม่เท่าเทียมทางเพศสถานะเพราะให้อำนาจชายมากกว่าหญิง สอดคล้องกับบริบทสังคมไทยที่ชายมีอำนาจมากกว่า แม้แต่ในยุคสมัยแห่งการพัฒนา รัฐบาล เผด็จการทหารกลับไม่ใช่แนวคิดการพัฒนาให้เกิดความก้าวหน้าทางความคิดเพื่อให้มีความเท่า เทียมทางเพศสถานะในสังคมไทย ด้วยเหตุนี้ผู้หญิงไทยจึงต้องติดอยู่ในกรอบของการเป็นผู้หญิงที่ ดีหรือเป็นกุลสตรีซึ่งเป็นกรอบที่สังคมชายเป็นใหญ่กำหนดขึ้น เพื่อให้เพศชายมีอำนาจเหนือกว่า เพศหญิง ทั้งที่การเป็นกุลสตรีสามารถวัดได้จากด้านอื่นอีกหลากหลายด้าน โดยไม่จำเป็นต้องยึด ติดอยู่กับเรื่องเพศ เพราะฉะนั้นมาเรียที่เป็นหญิงตะวันตกจึงเป็นตัวแทนการโต้กลับวาทกรรม การพัฒนาและเพศชาย เพื่อเรียกร้องความเท่าเทียมทางเพศสถานะ ด้วยการสิ้นคลอนและ

ลดทอนความเป็นชายของตัวละครชายไทย จากการใช้ความเป็นชายของหญิงตะวันตกมาใช้ เพื่อ
 คุกคามความเป็นชายของชายไทยภายใต้สังคมปิตาธิปไตย

การได้กลับวาทกรรมการพัฒนาและความไม่เท่าเทียมทางเพศสถานะผ่านตัวละครหญิง
 ตะวันตกนอกเหนือจากมาเรียยังมีเบลด้วยอีกหนึ่งตัวละคร เบลเป็นแพทย์ประจำคณะเดินทางจึง
 ใช้ยาที่ตนเองมีฉีดให้กับรพินทร์โดยอ้างว่าเป็นยารักษาอาการเจ็บป่วย แต่แท้จริงเป็นยากล่อม
 ประสาทเพื่อให้รพินทร์ไม่สามารถขัดขืนและยินยอมให้เบลข่มขืนรพินทร์ได้สำเร็จ รพินทร์จึงตกอยู่
 ในบทบาทของเหยื่อที่ถูกกระทำ ไม่สามารถต่อต้านขัดขืนเบลได้แสดงถึงความอ่อนแอและด้อย
 กว่า ขณะที่เบลกลับกลายเป็นผู้กระทำ เป็นผู้คุกคาม เบลกำลังสั่นคลอนและลดทอนความเป็น
 ชายของรพินทร์ เนื่องจากการกระทำของเบลเป็นลักษณะของความเป็นชาย อีกทั้งการใช้เข็มฉีด
 ยากล่อมประสาทให้รพินทร์สามารถมองได้ว่าเข็มฉีดยาเป็นอุปมาแทนเพศชายเพื่อแสดงความ
 เป็นชายของตัวละครเบล เข็มฉีดยายังตีความได้เหมือนกับการใช้สัญลักษณ์แทนเพศชายรูกล้ำเข้า
 ไปในร่างกายของรพินทร์ที่ขณะนั้นมีบทบาทไม่ต่างจากผู้หญิง รพินทร์ที่ตกเป็นเหยื่อให้กับหญิง
 ตะวันตกจึงเป็นฝ่ายที่ถูกลดทอนความเป็นชายแสดงถึงการลดทอนอำนาจของผู้ชายด้วยเช่นกัน
 การพลิกบทบาทให้เบลมีลักษณะความเป็นชายที่สามารถคุกคามตัวละครชายได้จึงแสดงให้เห็น
 อำนาจของเพศหญิงที่เหนือกว่า แม้ว่าเบลถูกรพินทร์มองว่าเป็นผู้หญิงไม่ดีในด้านเพศมีความ
 เป็นอื่นเช่นเดียวกับมาเรีย แต่ทั้งเบลและมาเรียจากการนำเสนอของนวนิยายได้เผยให้เห็นว่าเพศ
 หญิงไม่ใช่เพศที่ด้อยกว่าชายตามกรอบคิดแบบปิตาธิปไตย ทั้งนี้เพื่อเรียกร้องให้บริบทสังคมไทย
 ยุคการพัฒนามีความเท่าเทียมทางเพศสถานะมากขึ้น อันจะช่วยให้สังคมไทยเจริญก้าวหน้าไป
 พร้อมกันทั้งบ้านเมือง เศรษฐกิจ หรือแม้แต่แต่ความคิดในเรื่องเพศสถานะ

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

5.1.1 การต่อสู้ระหว่างความเป็นอารยะกับความเป็นพื้นถิ่นผ่านพื้นที่

จากการศึกษานวนิยายชุด *เพชรพระอุมา* ทั้งสองภาคในประเด็นเรื่องการวิพากษ์วาทกรรมการพัฒนา ได้ผลสรุปว่าพื้นที่ป่าในนวนิยายเป็นประเด็นสำคัญที่สามารถเผยให้เห็นการต่อสู้กันเรื่องการพัฒนาระหว่างความเป็นอารยะและความเป็นพื้นถิ่น โดยจัดแบ่งพื้นที่บริเวณต่างๆ ตามเส้นทางการเดินทางของตัวละคร เริ่มจากพื้นที่เมืองสู่พื้นที่ป่า พื้นที่แต่ละบริเวณสามารถแสดงให้เห็นระดับการพัฒนาที่แตกต่างกัน และยังแสดงให้เห็นการปะทะกันระหว่างคณะเดินทางที่เป็นภาพแทนความเป็นอารยะกับพื้นที่ป่าซึ่งเป็นภาพแทนความเป็นพื้นถิ่น และการปะทะกันในลักษณะนี้แสดงให้เห็นการวิพากษ์วาทกรรมการพัฒนา นอกจากนี้สัตว์ป่าและพืชที่เป็นส่วนหนึ่งของป่าจึงเป็นภาพแทนพื้นที่ป่ามีลักษณะของการตอบโต้ตัวละครในคณะเดินทางลักษณะเช่นนี้สามารถแสดงให้เห็นการวิพากษ์วาทกรรมการพัฒนาได้เช่นกัน

พื้นที่ในนวนิยายสามารถแบ่งออกได้เป็นสามส่วน ได้แก่ พื้นที่เมือง พื้นที่ป่าที่ถูกสำรวจ และพื้นที่ป่าหลงสำรวจ ทั้งสามส่วนมีระดับการพัฒนาที่ต่างกัน เริ่มต้นที่พื้นที่แรกคือพื้นที่เมืองที่ประกอบไปด้วยสถานีกักสัตว์และบ้านพักของรพินทร์ ทั้งสองพื้นที่นี้มีลักษณะของความเป็นเมืองในป่า สถานีกักสัตว์เป็นบริษัทของชนชั้นนายทุนสำหรับส่งออกสัตว์ป่าไปยังต่างประเทศ อาคารสถานแห่งนี้เป็นสิ่งปลูกสร้างใหญ่โตและเจริญทันสมัยมากตามรูปแบบอาคารในเมืองที่เจริญ บ้านพักของรพินทร์มีศิลปะการออกแบบและมีสิ่งของเครื่องใช้ภายในบ้านแสดงให้เห็นว่าเป็นบ้านของผู้เจริญลักษณะคล้ายบ้านทาร์ซาน แม้ว่าจะอยู่กลางป่าแต่มีลักษณะของความเป็นเมืองอย่างเห็นได้ชัด ลักษณะความเป็นเมืองของทั้งสองสถานที่แวดล้อมไปด้วยป่าที่แสดงความเป็นพื้นถิ่น ทำให้เห็นการปะทะกันระหว่างความเป็นอารยะและความเป็นพื้นถิ่น คือการนำเสนอโดยใช้การเปรียบเทียบคู่ตรงข้ามเพื่อให้เห็นว่าสถานที่ซึ่งมีความเป็นเมืองของผู้มีอารยะคือนายทุนและ

รพินทร์เป็นสถานที่ที่แสดงถึงการมีอำนาจเหนือกว่า มีความเจริญมากกว่า เปรียบเทียบกับคนงานพื้นถิ่นและสัตว์ป่าที่ถูกขังกรงเรียงรายอยู่เบื้องล่างรอบสถานีกักสัตว์ กับลูกบ้านคนพื้นถิ่นของรพินทร์ที่มีลักษณะเป็นเรือนคนงานที่รายล้อมบ้านพักของรพินทร์ แสดงถึงการเป็นพื้นที่ของผู้ที่ด้อยกว่า การเปรียบเทียบคู่ตรงข้ามผ่านพื้นที่จึงเผยให้เห็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างนายทุนและรพินทร์ผู้อารยะกับคนพื้นถิ่นที่เป็นคนงานและเป็นลูกบ้าน พื้นที่ทั้งสองแห่งจึงแสดงให้เห็นว่ามีระดับการพัฒนาที่เรียกว่าเจริญเพราะความเป็นเมืองแสดงถึงอำนาจที่เหนือกว่าตามวาทกรรมการพัฒนาเมื่อเทียบกับพื้นที่ป่าและความเป็นพื้นถิ่นที่แวดล้อมอยู่

พื้นที่ต่อมาคือป่าถูกสำรวจหมายถึงบริเวณป่าที่รพินทร์เคยออกสำรวจอย่างทั่วถึงมาก่อน จึงเป็นป่าที่รพินทร์มีข้อมูลและมีความเชี่ยวชาญทำให้รพินทร์สามารถควบคุมป่าบริเวณนี้ได้ในระดับหนึ่ง ในทำนองเดียวกันเมื่อรพินทร์นำทางพาคณะนายจ้างชาวกรุงผ่านเข้ามาในป่าบริเวณนี้ นายจ้างจึงพยายามควบคุมป่าด้วยการทำให้ป่าเชื่อมโยงผ่านวิธีการต่างๆ ทั้งกับสัตว์ป่าและคนป่าพื้นถิ่น เนื่องจากรพินทร์และนายจ้างเป็นภาพแทนของอำนาจรัฐภายใต้วาทกรรมการพัฒนาสอดคล้องกับบริบทสังคมไทยร่วมสมัย คือเป็นยุคสมัยที่รัฐบาลใช้วาทกรรมการพัฒนาเพื่อขยายอำนาจรัฐออกไปสู่ชนบทที่ห่างไกลและสามารถควบคุมชนบทได้ การเดินทางของคณะเดินทางผู้มีอารยะเข้ามาในป่าถูกสำรวจและมีความพยายามทำป่าให้เชื่อมโยง จึงเป็นภาพแทนวาทกรรมการพัฒนาที่ขยายอำนาจเข้าไปสู่พื้นที่ป่าที่ยังไม่เจริญและมีความเป็นพื้นถิ่นพร้อมกับพยายามจัดการและควบคุมพื้นที่ดังกล่าวให้เป็นไปตามวาทกรรมการพัฒนา แสดงให้เห็นการปะทะกันระหว่างความเป็นอารยะกับความเป็นพื้นถิ่น รวมถึงระดับการพัฒนาของป่าถูกสำรวจที่อยู่ในระดับเริ่มมีความเจริญเนื่องจากการถูกควบคุมจัดการโดยตัวละครผู้มีอารยะ

พื้นที่สุดท้ายคือป่าหลงสำรวจที่ไม่เคยมีความเจริญหรือความอารยะใดๆ ตามวาทกรรมการพัฒนาผ่านเข้าไปในป่าบริเวณนี้ได้สำเร็จ ป่าบริเวณนี้จึงไม่เคยถูกควบคุมและจัดการจากอำนาจภายนอกอย่างเช่นวาทกรรมการพัฒนาหรืออารยธรรมตะวันตก ทำให้ป่าเขตนี้อย่างคงรักษาอำนาจและเทคโนโลยีของป่าไว้ได้อย่างมั่นคง ตลอดจนสามารถแสดงให้เห็นว่าป่ามีอำนาจที่เหนือกว่า ผ่านเหตุการณ์ทำทนายเผชญภัยต่างๆ แสดงถึงการวิพากษ์วาทกรรมพัฒนาอำนาจที่เหนือกว่าและความทำลายของป่า ทำให้ตัวละครในคณะเดินทางต้องเสี่ยงภัยอันตรายหรือถูกทำให้ด้อยกว่า ป่าหลงสำรวจจึงกลายเป็น “โลกอื่น” ที่แสดงความไม่มีอารยะ แปรลกแยก

แตกต่างกัน และผิดไปจากความธรรมดาในสายตาของคณะเดินทางที่เป็นตัวแทนวาทกรรม การพัฒนา แต่ในท้ายที่สุดตัวละครต้องเป็นฝ่ายยอมรับอำนาจที่เหนือกว่าของพื้นที่ป่าแห่งนี้ ความ ทำทายของป่านำเสนอผ่านญาติที่เป็นภัยอันตรายและหาคำอธิบายด้วยวิทยาศาสตร์ไม่ได้ ผ่าน เทคโนโลยีของป่าที่มีอำนาจเหนือกว่าเทคโนโลยีทางวิทยาศาสตร์ และผ่านอารยธรรมมรดกนคร และชุมชนพระอุมาที่แสดงถึงความเป็นอารยะและความเจริญในหลากหลายด้านซึ่งมีทั้งด้านที่ ทัดเทียมและด้านที่เหนือกว่าอารยธรรมตะวันตก

นอกจากนี้ความหมายของป่ายังไม่ได้หมายถึงพื้นที่ในเชิงภูมิศาสตร์เท่านั้น แต่สัตว์ป่า และพืชที่อยู่ในป่าและเป็นส่วนหนึ่งของป่าทั้งในป่าถูกสำรวจและป่าหลงสำรวจเป็นความหมาย หรือภาพแทนที่สื่อถึงป่าได้เช่นกัน สัตว์ป่าและพืชจึงสามารถแสดงให้เห็นการตอบโต้และทำทาย คณะเดินทางที่เป็นภาพแทนวาทกรรมการพัฒนาได้เช่นกัน คือสัตว์ป่าสามารถมีมันสมองที่ชาญฉลาดเช่นเดียวกับมนุษย์ และพืชสามารถเป็นผู้กระทำโดยการคุกคามและโจมตีมนุษย์ได้จากเดิม ที่มนุษย์มองว่าพืชเป็นได้เพียงผู้ถูกกระทำ ดังนั้นการเดินทางของคณะเดินทางที่ผ่านเข้าไปในป่า และต้องต่อสู้ผจญภัยกับป่าจึงสามารถเผยให้เห็นการปะทะต่อสู้กันระหว่างความเป็นอารยะจาก คณะเดินทางกับความเป็นพื้นถิ่นจากป่า

5.1.2 ชาติพันธุ์กับความเป็นอื่น

จากการศึกษานวนิยายได้ผลสรุปว่านอกเหนือจากพื้นที่ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวละครเป็นอีก หนึ่งองค์ประกอบสำคัญที่สามารถเปิดเผยให้เห็นการวิพากษ์วาทกรรมการพัฒนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวละครที่มีชาติพันธุ์แตกต่างกัน ตัวละครในนวนิยายแบ่งได้หลายกลุ่ม มีทั้ง คนชาติตะวันตก คนไทย และคนพื้นถิ่นที่เป็นชนชาวป่าเผ่าต่างๆ ความแตกต่างทางชาติพันธุ์ทำให้ ตัวละครแต่ละกลุ่มมีมุมมองและมีการนำเสนอการพัฒนาต่างกันออกไปด้วย ตัวละครตะวันตกกับ ตัวละครไทยคนเมืองมีทัศนคติเป็นไปตามวาทกรรมการพัฒนาที่มองว่าลักษณะที่เป็นการพัฒนา คือความอารยะ แต่ตัวละครคนพื้นถิ่นมีทัศนคติแบบพื้นถิ่นและมีเทคโนโลยีแบบพื้นถิ่นที่แสดง ความเจริญแบบพื้นถิ่น และตัวละครเอกคนไทยที่มีลักษณะผสมผสานกันทั้งความเป็นอารยะและ ความเป็นพื้นถิ่น

รพินทร์กับดารินเป็นตัวละครเอกคนไทยที่มีลักษณะที่ผสมผสานกันทั้งความเป็นอารยะ และความเป็นพื้นถิ่น ตัวละครทั้งสองได้รับการเชิดชูจากนวนิยายให้มีลักษณะเหมาะกับการเป็น

ตัวละครในอุดมคติเห็นได้จากการนำเสนอให้เป็นตัวละครที่ได้รับความเคารพยกย่องและชื่นชมจากตัวละครอื่น แสดงให้เห็นว่านวนิยายให้คุณค่ากับทั้งความอารยะและความเป็นพินถิ่นเมื่อผสมผสานกันแล้วจะสามารถหล่อหลอมให้ตัวละครเอกทั้งสองเหมาะแก่การเป็นตัวละครอุดมคติ การมีคุณลักษณะเพียงด้านใดด้านหนึ่งจะไม่สามารถทำให้มีความโดดเด่นสมบูรณ์ได้ แม้ว่าความเป็นอารยะตามวาทกรรมการพัฒนาจะแสดงถึงความเป็นผู้เจริญ แต่การมีความอารยะเพียงด้านเดียวไม่สามารถดำรงรอดในป่าซึ่งเป็นบริบทสำคัญของนวนิยาย อีกทั้งยังไม่สามารถเป็นที่รักและเคารพของคนอื่นจำนวนมาก ขณะที่การมีด้านความเป็นพินถิ่นอย่างเดียวไม่สามารถทำให้ตัวละครนั้นมีความรู้ความสามารถที่สมบูรณ์พร้อมและโดดเด่นเหนือกว่าตัวละครอื่นได้ แสดงให้เห็นการวิพากษ์วาทกรรมการพัฒนาว่าตัวละครเอกไทยสามารถมีคุณลักษณะสมบูรณ์ตามอุดมคติเหนือกว่าตัวละครชาวตะวันตกที่มองว่าชนชาติตะวันตกมีความเจริญสูงสุด

โดยภาพรวมตัวละครคนไทยมีคุณลักษณะบางประการที่ถูกนวนิยายนำเสนอให้มีคุณค่าเหนือกว่าตัวละครตะวันตก แสดงถึงความพยายามนำคุณค่าบางประการของชนชาติไทยมาใช้เป็นประเด็นในการช่วงชิงความเหนือกว่าชนชาติตะวันตกเพื่อไม่ต้องตกเป็นรองชาติตะวันตกอีกต่อไป เนื่องจากชนชาติตะวันตกมักจะมองว่าคนไทยด้อยกว่าเป็นเพียงประเทศกำลังพัฒนาที่ยังไม่อาจเจริญทัดเทียมประเทศตะวันตก คุณลักษณะที่มีคุณค่าของตัวละครคนไทยคือ การรักษนวลสงวนตัว และการมีจิตใจประเสริฐคือมีคุณธรรมและมีจิตใจเมตตากรุณาต่อผู้อื่นที่กำลังมีความเดือดร้อนและต้องการความช่วยเหลือ การรักษนวลสงวนตัวเป็นคุณลักษณะที่ถูกนำเสนอว่าเป็นวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงามในอุดมคติของสังคมไทยต่างกับตัวละครตะวันตกที่มีอิสรเสรีทางเพศซึ่งเป็นลักษณะที่ไม่พึงประสงค์ที่มาพร้อมกับการพัฒนา และการมีจิตใจประเสริฐของตัวละครคนไทยทำให้เป็นที่เคารพยกย่องของผู้อื่นต่างกับตัวละครตะวันตกที่เพิกเฉยต่อความเดือดร้อนของผู้อื่น และให้ความสนใจเฉพาะหน้าที่และผลประโยชน์ส่วนตนเท่านั้น การนำเสนอของนวนิยายสอดคล้องกับบริบทสังคมไทยร่วมสมัยที่เป็นยุคแห่งการพัฒนา ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 2 รัฐบาลไทยมุ่งส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงามของไทยเพื่อแสดงการพัฒนาที่ทัดเทียมและไม่ต้องตกเป็นรองตะวันตก เพราะสังคมไทยมีวัฒนธรรมประเพณีที่ทรงคุณค่าเหนือกว่าตะวันตก อีกทั้งในยุคนั้นยังมีกระแสต่อต้านการเข้ามาในประเทศไทยของทหารอเมริกันตามนโยบายของรัฐที่ต้องการพัฒนาประเทศ แต่ทหารอเมริกันกลับนำวัฒนธรรมที่ไม่พึงประสงค์

เข้ามาในประเทศไทยด้วยก่อให้เกิดสังคมกลางคืน เกิดไนต์คลับ เกิดอาชีพเมียเช่าซึ่งขัดต่อวัฒนธรรมที่ดีงามของไทย

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวละครตะวันตกและคนพื้นถิ่นมีลักษณะของความสัมพันธ์เชิงอำนาจ คือคนตะวันตกมีความพยายามกดทับให้คนพื้นถิ่นด้อยกว่าคนชาติตะวันตก กล่าวคือตัวละคร นายจ้างอเมริกันคนหนึ่งที่เป็นแพทย์ประจำคณะใช้ความรู้แบบตะวันตกด้านวิทยาศาสตร์ การแพทย์ตัดสินว่าตัวละครคนพื้นถิ่นที่มีรูปร่างผอมเกร็งและตัวเล็กบ่งบอกถึงคนที่มีร่างกายไม่แข็งแรงไม่เหมาะมาร่วมในคณะเพื่อเดินทางเข้าป่าซึ่งเป็นเส้นทางที่ยากลำบาก แต่คนพื้นถิ่นเหล่านั้นเมื่อต้องเดินป่ากันอย่างจริงจังกลับมีร่างกายที่แข็งแรงกว่าคนตะวันตกมากคือมีความทรหดอดทนและมีภูมิด้านทางโรค แสดงให้เห็นว่านายจ้างอเมริกันนำเรื่องชาติพันธุ์ที่มีผลให้ร่างกายมนุษย์แต่ละชนชาติต่างกัน ชนชาติตะวันตกมีร่างกายสูงใหญ่จึงนิยามว่าตนเองมีลักษณะของร่างกายที่แสดงถึงความแข็งแกร่ง แต่ชนชาติอื่นที่รูปร่างเล็กแสดงถึงความอ่อนแอ นายจ้างอเมริกันจึงมีมุมมองเชิงดูถูกคนพื้นถิ่น แต่คนพื้นถิ่นสามารถโต้กลับได้เมื่อถึงเวลาเดินป่า คือคนพื้นถิ่นแสดงให้เห็นว่าสามารถเดินในป่าได้ทรหดกว่า ขณะที่คนตะวันตกเห็นอย่างง่ายก็เทียบกับความแข็งแกร่งของร่างกายคนพื้นถิ่นไม่ได้ นอกจากนี้ยังกล่าวถึงเรื่องราวเกี่ยวกับหมอสอนศาสนาชาวตะวันตกที่พยายามมาเปลี่ยนศาสนาให้คนป่าพื้นถิ่น ซึ่งเป็นประเด็นแสดงให้เห็นว่าคนตะวันตกมองคนป่าที่เป็นชาติพันธุ์อื่นว่าด้อยกว่าและล่าหลัง จึงได้พยายามบอกให้คนป่าเลิกนับถือผีซึ่งเป็นความเชื่อที่ไม่มีอารยะตามมุมมองของคนตะวันตก และให้เปลี่ยนมานับถือศาสนาคริสต์ตามชาวตะวันตกซึ่งเป็นศาสนาของผู้เจริญ แสดงให้เห็นว่าหมอสอนศาสนาพยายามนำเรื่องศาสนามาครอบงำคนพื้นถิ่นภายใต้มิติของความสัมพันธ์เชิงอำนาจเรื่องชาติพันธุ์

อย่างไรก็ตามนวนิยายได้เปิดเผยให้เห็นว่าคนตะวันตกสามารถเป็นฝ่ายที่ด้อยกว่าได้เช่นกัน เห็นได้จากตัวละครตะวันตกพึ่งพาแต่เพียงเทคโนโลยีทางวิทยาศาสตร์ของตนเองเป็นหลัก ทุกสิ่งทุกอย่างต้องมีเทคโนโลยีของคนตะวันตกคอยช่วยเหลืออำนวยความสะดวก แต่เมื่อเข้าป่าแล้วเทคโนโลยีเหล่านั้นใช้งานไม่ได้ตัวละครตะวันตกจึงกลายเป็นคนอ่อนแอและต้องหันมาพึ่งพาคนพื้นถิ่น แสดงให้เห็นความล้มเหลวของเทคโนโลยีตะวันตกและส่งผลให้ตัวละครตะวันตกกลายเป็นผู้พ่ายแพ้ให้กับป่า ความเจริญจากโลกตะวันตกตามวาทกรรมการพัฒนาไม่สามารถช่วยให้คนตะวันตกเหนือกว่าคนพื้นถิ่นเมื่ออยู่ในป่า เนื่องจากนวนิยายนำเสนอให้ตัวละครคนพื้นถิ่นเป็นผู้ที่มี

เทคโนโลยีแบบพื้นถิ่นที่ช่วยให้คนพื้นถิ่นดำรงชีพอยู่รอดในป่าได้โดยไม่ต้องพึ่งพาความเจริญก้าวหน้าจากตะวันตก เทคโนโลยีแบบพื้นถิ่นนี้ยังสามารถช่วยเหลือคนเมืองให้มีชีวิตรอดในป่าได้ด้วยเช่นกัน โดยที่วิทยาการความรู้ของคนเมืองไม่สามารถนำมาใช้แก้ไขปัญหาที่คณะเดินทางกำลังเผชิญอยู่ได้ แต่ต้องพึ่งเทคโนโลยีอันเป็นภูมิปัญญาความรู้ความสามารถแบบพื้นถิ่นเป็นการวิพากษ์วาทกรรมการพัฒนา ว่าในบางบริบทความเจริญก้าวหน้าตามแบบวาทกรรมพัฒนาสามารถกลับกลายเป็นสิ่งที่ไร้ประสิทธิภาพ ด้อยกว่า และไม่ใช่ว่าความก้าวหน้าสูงสุดเสมอไป

บทสรุปเพิ่มเติมจากการศึกษานวนิยายพบว่าปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวละครต่างประเทศสามารถเปิดเผยให้เห็นการวิพากษ์วาทกรรมได้เช่นกัน กล่าวคือ การพัฒนาเป็นแนวคิดที่ทำให้เกิดความเจริญก้าวหน้าในหลายๆ ด้าน แต่วาทกรรมการพัฒนาในบริบทสังคมไทยยุคเผด็จการทหารที่ยึดแนวทางการปกครองแบบพ่อปกครองลูก (ปีตาธิปไตย) ทำให้ผู้นำและผู้ชายมีอำนาจเหนือกว่าผู้หญิง แม้ว่าในยุคนี้รัฐบาลเผด็จการทหารจะนำแนวคิดเรื่องการพัฒนามาใช้กับสังคมไทย แต่ใช้อย่างไม่ถูกต้องและบิดเบือน ทำให้สังคมไม่พัฒนาเรื่องเพศสถานะ บริบทเกี่ยวกับความไม่เท่าเทียมทางเพศสถานะจึงมีสะท้อนให้เห็นว่าเพศหญิงพยายามเรียกร้องเรื่องความเท่าเทียมทางเพศสถานะผ่านการโต้กลับและการท้าทายในรูปแบบต่างๆ ทั้งรูปแบบของภัยอันตรายในป่าในฐานะที่ป่าเป็นภาพแทนของผู้หญิง รูปแบบของการนำเสนอให้เห็นว่าผู้หญิงมีความแข็งแกร่งเท่าเทียมกับผู้ชาย ไม่ใช่เพศที่อ่อนแอและสามารถให้ความช่วยเหลือผู้อื่นได้ ไม่ใช่เพียงแค่วอคอยความช่วยเหลือจากผู้อื่น และรูปแบบการใช้เรือนร่างของตัวละครหญิงชาวตะวันตกเพื่อโต้กลับตัวละครชายไทยผู้ถูกรวบความคิดตามอุดมการณ์ปีตาธิปไตย คือลักษณะความเป็นชายของผู้หญิงตะวันตกสามารถคุกคามและลดทอนความเป็นชายของตัวละครชายไทย

5.2 ข้อเสนอแนะ

วิทยานิพนธ์นี้ศึกษานวนิยายชุด *เพชรพระอุมา* ของพนมเทียนโดยใช้วาทกรรมการพัฒนาเป็นประเด็นในการศึกษาวิเคราะห์ แต่วาทกรรมพัฒนายังสามารถนำไปวิเคราะห์นวนิยายเรื่องอื่นได้อีกยกตัวอย่างเช่น เรื่อง *ฟ้าบ่กั้น* เป็นหนังสือรวมเรื่องสั้นของลาว คำหอม ที่กล่าวถึงภาพของชุมชนในชนบทภาคอีสานที่สะท้อนความยากจน ความล้มเหลว ความมั่งคั่ง ขณะเดียวกันเสียดสีมุมมองของคนกรุงที่มีต่อคนอีสาน นอกเหนือจากนั้นนวนิยายชุด *เพชรพระอุมา* ยังมีการ

สอดแทรกเรื่องราวเกี่ยวกับวรรณคดีที่มีคุณค่าไว้อย่างมากมายได้อย่างแนบเนียนและกลมกลืนไป
กับเนื้อเรื่อง นวนิยายชุดนี้จึงเหมาะเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้สนใจศึกษาเกี่ยวกับวรรณคดี

รายการอ้างอิง

- Mills, S. (2004). Discourse (1st ed. ed.). London: Routledge.
- NeoFreeEnergy Group. (2545). จากโชตรวนถึงความตายวาระสุดท้ายแห่งชีวิตจิตร ภูมิศักดิ์.
Retrieved 30 มกราคม 2558 <http://www.reocities.com/thaifreeman/jit/jit.html>
- OKnation. (2550). สถานการณ์สิทธิมนุษยชนของกลุ่มชาติพันธุ์ในสังคมไทย. Retrieved 15
กันยายน 2557 <http://www.oknation.net/blog/print.php?id=168560>
- Said, E. W. (1987). Orientalism. London: Penguin.
- Thongchai Winichakul. (2010). Coming to terms with the west: intellectual strategies of
bifurcation and post- westernism in Siam. Hong Kong: Hong Kong University
Press.
- กฤษดาพรรณ หงส์ลดารมภ์. (2543). ปริศนาเกี่ยวกับชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย: การศึกษา
ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์. (มหาบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กอบกุล ราษฎร์นอคร. (2550). กฎหมายกับสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- จินดารัตน์ โพธิ์นอก. (2558). ลัทธิอาณานิคม. Retrieved 17 กันยายน 2558
<http://www.dailynews.co.th/article/306474>
- ชาติตรี เพ็ญศรี. (2543). วาทกรรมการพัฒนาของรัฐไทย : พ.ศ. 2504-2539. (มหาบัณฑิต),
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฟาร. (2554). วาทกรรมการพัฒนา : อำนาจ ความรู้ ความจริง เอกลักษณะ
และความเป็นอื่น (5 ed.). กรุงเทพมหานคร: วิชาษา.
- ทักษ์ เฉลิมเตียรณ. (2552). การเมืองระบบพ่อขุนอุปถัมภ์แบบเผด็จการ = Thailand : the politics
of despotic paternalism (พรรณี ฉัตรพลรักษ์, ประกายทอง สิริสุข & อังรงค์ดี เพชรเลิศ
อนันต์, แปล. 3 ed.). กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และ
มนุษยศาสตร์.
- ธงชัย วินิจจะกุล. (2556). กำเนิดสยามจากแผนที่ : ประวัติศาสตร์ภูมิกายของชาติ (พงทอง
ภวัศรพันธุ์, ไรดา อรุณวงศ์ & พงษ์เลิศ พงษ์วานันต์, แปล. 1 ed.). กรุงเทพมหานคร: คบ
ไฟ.
- ธาวิต สุขพานิช. (2544). 108 เรื่องที่หญิงไทยควรรู้. กรุงเทพมหานคร: พ็อบบู้คส์พับบลิช.

- นัทธนี ประสานนาม. (2556). รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ "ตะวันออก" ในนวนิยายของหลวงวิจิตรวาทการ. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาวรรณคดี คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2548). ความยุ่งของการอยู่ (1 ed.). กรุงเทพมหานคร: มติชน.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2557). การพัฒนาสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์. Retrieved 25 สิงหาคม 2557 <http://www.human.cmu.ac.th/courseonline/huge/050103/pdf/patthana.pdf>
- ประชาไท. (2551). ปรากฏาศรีศักร วัลลิโภดม: "ชนเผ่าพื้นเมืองกับความหลากหลายทางวัฒนธรรมแห่งชาติพันธุ์". Retrieved 16 กันยายน 2557 <http://www.prachatai.com/journal/2008/08/17818>
- ปราชญ์ ปัญญาคุณาร. (2556). 'ฟ้าป่กั้น' เสียคดีชาวกอง หรือตอกย้ำคนอีสาน 'โง่-จน-เจ็บ'? Retrieved 1 กุมภาพันธ์ 2558 <http://news.voicetv.co.th/thailand/76663.html>
- ปิยนาด บุนนาค. (2553). ประวัติศาสตร์ไทยสมัยใหม่ (ตั้งแต่การทำสนธิสัญญาบาวริงถึง "เหตุการณ์ 14 ตุลาคม" พ.ศ. 2516) (3 ed.). กรุงเทพมหานคร: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พนมเทียน. (2547a). เพชรพระอุมา เล่มที่ 1: ตอนไพรมหากาฬ (4 ed.). กรุงเทพมหานคร: ฅบ้านวรรณกรรม กวีป.
- พนมเทียน. (2547b). เพชรพระอุมา เล่มที่ 2: ตอนไพรมหากาฬ (4 ed.). กรุงเทพมหานคร: ฅ บ้านวรรณกรรม กวีป.
- พนมเทียน. (2547c). เพชรพระอุมา เล่มที่ 3: ตอนไพรมหากาฬ (4 ed.). กรุงเทพมหานคร: ฅ บ้านวรรณกรรม กวีป.
- พนมเทียน. (2547d). เพชรพระอุมา เล่มที่ 4: ตอนไพรมหากาฬ (4 ed.). กรุงเทพมหานคร: ฅ บ้านวรรณกรรม กวีป.
- พนมเทียน. (2547e). เพชรพระอุมา เล่มที่ 5: ตอนดงมรณะ (4 ed.). กรุงเทพมหานคร: ฅ บ้านวรรณกรรม กวีป.
- พนมเทียน. (2547f). เพชรพระอุมา เล่มที่ 6: ตอนดงมรณะ (4 ed.). กรุงเทพมหานคร: ฅ บ้านวรรณกรรม กวีป.
- พนมเทียน. (2547g). เพชรพระอุมา เล่มที่ 7: ตอนดงมรณะ (4 ed.). กรุงเทพมหานคร: ฅ บ้านวรรณกรรม กวีป.

- พนมเทียน. (2547h). เพชรพระอุมา เล่มที่ 9: ตอนจอมผีดิบมันตรัย (4 ed.). กรุงเทพมหานคร: ฅ
บ้านวรรณกรรม กวีป.
- พนมเทียน. (2547i). เพชรพระอุมา เล่มที่ 10: ตอนจอมผีดิบมันตรัย (4 ed.). กรุงเทพมหานคร: ฅ
บ้านวรรณกรรม กวีป.
- พนมเทียน. (2547j). เพชรพระอุมา เล่มที่ 11: ตอนจอมผีดิบมันตรัย (4 ed.). กรุงเทพมหานคร: ฅ
บ้านวรรณกรรม กวีป.
- พนมเทียน. (2547k). เพชรพระอุมา เล่มที่ 14: ตอนอาถรรพณ์นิทรานคร (4 ed.).
กรุงเทพมหานคร: ฅ บ้านวรรณกรรม กวีป.
- พนมเทียน. (2547l). เพชรพระอุมา เล่มที่ 17: ตอนป่าโลกล้านปี (4 ed.). กรุงเทพมหานคร: ฅ
บ้านวรรณกรรม กวีป.
- พนมเทียน. (2547m). เพชรพระอุมา เล่มที่ 22: ตอนเงาชายจอมจักรา (4 ed.). กรุงเทพมหานคร:
ฅ บ้านวรรณกรรม กวีป.
- พนมเทียน. (2547n). เพชรพระอุมา เล่มที่ 23: ตอนเงาชายจอมจักรา (4 ed.). กรุงเทพมหานคร:
ฅ บ้านวรรณกรรม กวีป.
- พนมเทียน. (2547o). เพชรพระอุมา เล่มที่ 25: ตอนจอมพราน (4 ed.). กรุงเทพมหานคร: ฅ บ้าน
วรรณกรรม กวีป.
- พนมเทียน. (2547p). เพชรพระอุมา เล่มที่ 26: ตอนจอมพราน (4 ed.). กรุงเทพมหานคร: ฅ บ้าน
วรรณกรรม กวีป.
- พนมเทียน. (2547q). เพชรพระอุมา เล่มที่ 38: ตอนนาคเทวี (4 ed.). กรุงเทพมหานคร: ฅ บ้าน
วรรณกรรม กวีป.
- พนมเทียน. (2547r). เพชรพระอุมา เล่มที่ 46: ตอนมงกุฎไพร (4 ed.). กรุงเทพมหานคร: ฅ บ้าน
วรรณกรรม กวีป.
- พนมเทียน. (2553). เจาะลึกเบื้องหลังเพชรพระอุมา (รักษนก นามทอน พิมพ์ครั้งที่. 4 ed.).
กรุงเทพมหานคร: ฅ บ้านวรรณกรรม.
- พนมเทียน. (2556). รวมบทความชุด ก่อนสายพิมพ์จะสูญพันธุ์ ตอน อินไซด์ เพชรพระอุมา ภาค 1
(นิภา เผ่าศรีเจริญ พิมพ์ครั้งที่. 2 ed.). กรุงเทพมหานคร: คณศบุรี.
- ภัสสร ลิมานนท์. (2542). บทบาทเพศ สถานภาพสตรี กับการพัฒนา (1 ed.). กรุงเทพมหานคร:
วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ลาว คำหอม. (2547). ฟ้าប់กั้น (16 ed.). กรุงเทพมหานคร: แพรวสำนักพิมพ์.

- วรรณไชย พิเนตร. (2539). การศึกษาเปรียบเทียบนวนิยายผจญภัยเรื่อง King Solomon's Mines กับนวนิยายเรื่องเพชรพระอุมา. (มหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.
- สฤณี ธีระรัตน์. (2505). ประมวลสุนทรพจน์ ของ จอมพล สฤณี ธีระรัตน์ นายกรัฐมนตรีในปี 2505. พระนคร: โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี. (2504). แผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2504-2509. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานนายกรัฐมนตรี.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2553). “การพัฒนา” ความเหลื่อมล้ำ ตามกระแส “อเมริกันวัตร”. Retrieved 1 กุมภาพันธ์ 2558
<http://www.sujitwongthes.com/2010/06/%E2%80%9C%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%9E%E0%B8%B1%E0%B8%92%E0%B8%99%E0%B2%E2%80%9D%E0%B8%84%E0%B8%A7%E0%B8%B2%E0%B8%A1%E0%B9%80%E0%B8%AB%E0%B8%A5%E0%B8%B7%E0%B9%88%E0%B8%AD%E0%B8%A1%E0%B8%A5/>
- เสนาะ เจริญพร. (2548). ผู้หญิงกับสังคม ในวรรณกรรมไทยยุคทองสมัย (1 ed.). กรุงเทพมหานคร: มติชน.
- อุทยานแห่งชาติ กรมป่าไม้. (2543). อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่. กรุงเทพมหานคร: สारคดี.

ภาคผนวก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวชฎาพร สุวรรณรัตน์ เกิดวันที่ 3 เมษายน พ.ศ. 2533 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี ศิลปศาสตรบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในปีการศึกษา 2554 และเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรอักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2556

